TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

# LEYLĀ VÜ MECNŪN

- TEBRİZLİ ḤAḲĪRĪ -

(Yüksek Lisans Tezi)

AHMET KOÇAK

İstanbul 2006

TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

# LEYLĀ VÜ MECNŪN

- TEBRİZLİ ḤAḲĪRĪ -

## GİRİŞ - İNCELEME - METİN - DİZİN - TIPKIBASIM

(Yüksek Lisans Tezi)

AHMET KOÇAK

TEZ DANIŞMANI:
DOÇ. DR. GÜLŞEN SEYHAN ALIŞIK

İstanbul 2006

# İÇİNDEKİLER

# ÖN SÖZ

Bu yüksek lisans araştırma tezi, 16. yüzyılda yaşamış olan Tebrizli Ḥaḳîrî'ye (?-1585) ait olan *Leylā vü Mecnûn* mesnevisinin $147^b/1$ - $167^b/1$ yapraklarının çevri yazılı metnini; ses, biçim ve yazım incelemelerini; dizin ve tıpkıbasımını içermektedir.

16. yüzyılda İran coğrafyasında yaşamış şairlerin eserlerini genellikle Farsça yazmaları sebebiyle bu dönemden günümüze ulaşan Türkçe eser sayısının çok az olduğu düşünülürse Türkçe yazma çabasındaki Ḥaḳîrî'yi; Doğu Türkçesinde Ali Şir Nevāyî ile başlayan ve Safevîler döneminde Hatāyî (Şah İsmail) ile zirvesine ulaşan Türkçe yazma akımına dâhil etmemiz mümkündür.

Dönemine göre sade bir dil kullandığı kabul edilen Ḥaḳîrî'nin bu eseri, hem kendi döneminin Türkçesine önemli bir kaynak oluşturmuş hem de taşıdığı Azerbaycan Türkçesine özgü söz varlığı, ses ve biçim özellikleri ile dilimizin gelişimi ve tarihi açısından önem taşımaktadır.

Ses, biçim ve söz varlığı yönünden Azerbaycan Türkçesinin örnek metinleri arasında gösterilen ve H.(931–932) – M.(1525–1526) tarihleri arasında yazılan bu eserin, Türk edebiyatında yazılmış *Leylā vü Mecnûn*lar arasında Azerbaycan Türkçesiyle yazılmış ilk *Leylā vü Mecnûn* olması bu önemini daha da artırmaktadır.

Bu sebeplerle önem arz eden 50 yapraklık bu yazmanın, son 20 yaprağını Türk dili bilim dalında yüksek lisans tezi olarak ele almayı uygun gördük. Tamamı 2150 beyit olan eserin ilk 1138 beyiti (30 sayfası) 2003 yılında, tez danışmanlığını yine hocam Doç. Dr. Gülşen Seyhan ALIŞIK'ın yaptığı Arzu SOLAK tarafından yüksek lisans tezi olarak incelenmiştir. Bu eser üzerine yapılmış müstakil bir çalışma saptanamamıştır.

Çalışmanın sonuna metnin karşılaştırılması amacıyla eserin tıpkıbasımının eklendiği bu tez, başlıca üç bölümden oluşmaktadır: *İnceleme*

bölümü, metnin ses, biçim ve yazım özelliklerinden; *metin* bölümü, çevriyazılı metinden; *dizin* bölümü ise metnin dizininden müteşekkildir.

Metinde dikkat çeken ses, biçim ve yazım özellikleri *inceleme* bölümünde ele alınmış ve üzerinde durulan her bir özellik örnekleriyle gösterilmiştir.

Çalışmanın çevriyazılı *metin* bölümünde; okunuşta metne sadık kalınmış, harfler yazıldığı gibi okunmuştur. Eserin bozuk nesihle ve bir iki kelime dışında harekesiz yazılmış olması kimi kelimelerin okunuşunu güçleştirmiştir. Yazmada karalanmış yerler olmakla birlikte karalanmış kelimelerin doğru şekilleri genellikle üzerlerine yazılmıştır. Ancak bir iki yerde, yanlış yazılmış kelimenin karalanması veya karalanmış kelimenin doğrusunun yazılması unutulmuştur. Ayrıca yanlış yazılmış kelimeler ile noktaları, keşideleri unutulan harfler de vardır. Eserde vezin zaafları da göze çarpmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde bunlara örnekler verilmiştir.

Alfabetik olarak hazırlanan *dizin* bölümünde; metindeki kelimeler madde başı ve bu kelimelerin oluşturduğu tamlama, deyimler ve birleşik şekiller de iç madde olarak; eserde kazanmış oldukları anlamlarıyla birlikte gösterilmiştir. Ayrıca alıntı kelimelerde, söz konusu kelimelerin dilimize hangi kaynaktan geçmiş oldukları da belirtilmiştir. Tamlama ve deyimlerde anlam, ilk sözcüğün madde başı altında verilmiş olup birlikte kullanıma dâhil olan diğer kelimelerin madde başında anlam verilmeden yazılmıştır. Bununla birlikte metindeki ikili şekiller kendi alfabetik sıralarında verilmiş olup bu ikili şekillerin birbirine atıfta bulunulmuştur.

Son olarak, bu çalışmanın başından sonuna kadar yardım ve desteklerini benden esirgemeyen tez danışmanı hocam Doç. Dr. Gülşen Seyhan ALIŞIK'a, ayrıca bir önceki tez çalışmamda büyük desteklerini gördüğüm ve aynı zamanda bu tez çalışmasının da program danışmanı olan Prof. Dr. Emine GÜRSOY – NASKALİ'ye ve hazırladığı "Cibakaya" adlı bilgisayar programıyla araştırmacıların "dizin" gibi zahmetli bir işini nispeten kolaylaştıran Prof. Dr. Ceval KAYA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Ahmet KOÇAK

# ÖZET

H.(931–932) - M.(1525–1526) yıllarında Tebrizli Ḥaḳīrī (?-1585) tarafından Azerbaycan Türkçesiyle yazılmış olan *Leylā vü Mecnûn* adlı eser üzerine yapılan bu çalışma, esas olarak üç bölümden oluşmaktadır. İnceleme bölümünde, metin üzerinde ses ve biçim incelemesi yapılmış; metin bölümünde Arap harfli olan yazma çevriyazı alfabesine aktarılmış; dizin bölümünde ise eserin tüm kelimeleri eser içinde kazanmış oldukları anlamlarıyla, kurmuş oldukları kelime öbekleriyle ve geçtiği yerlerle birlikte verilmiştir. Çalışmanın en sonuna da karşılaştırma yapılabilmesi için yazmanın tıpkıbasımı konulmuştur.

İnceleme bölümünde eserin yazım özellikleri verilmiş, ayrıca eserin dikkati çeken ses ve yapı özellikleri üzerinde de durulmuştur.

Metin, mesnevi tarzında manzum yazılmış olmasına rağmen yazmada nesir biçiminde yazılmıştır. Metin çevriyazıya aktarılırken nesir düzeniyle değil, dizeler birbirinden ayrıştırılarak nazım düzeniyle (beyit olarak) verilmiştir.

Dizin bölümünde, kelimelerin eser içinde kazanmış oldukları anlamlarıyla verilmesine dikkat edilmiştir. Ayrıca alıntı kelimelerin hangi kaynaktan dilimize geçtiği ve o dildeki doğru biçimleri, kelimelerin kurmuş olduğu tamlama, deyim ve diğer kelime öbekleri; ilk kelimelerinin madde başı altlarında anlamlarıyla, sonraki kelimelerinin madde başı altlarında ise anlamları verilmeden yazılmıştır.

Bununla birlikte giriş bölümünde eserin, Azerbaycan Türkçesiyle yazılmış ilk *Leylā vü Mecnûn* olması ve 16.yüzyıl Azerbaycan Türkçesinin kendine özgü ses, yapı özelliklerini yansıtması; dönemine ait söz varlığını taşıması gibi özellikleriyle hem Türk edebiyatı tarihi hem de Türk dili araştırmaları için çok önemli bir kaynak eser oluşunun altı çizilmeye çalışılmıştır.

# ABSTRACT

The present study has been carried out on the book titled *Leylā vü Mecnûn* which written by Tebrizli Ḥaḳîrî (?-1585) in 1525-1526 Azerbaijanian Turkish and consist of three chapters. The text has been prepared in transcription alphabet and grammatical analyses have been realized on the text and the meanings of the words and their components have been given in the index chapter of our study accordingly. The facsimile of the text is also enclosed to the study for necessary comparison.

The important phonologic and structural characteristics have been examined in the examination chapter and act of writing characteristics are also included in the present study.

The text has been inserted to the manuscript in prose form despite it's written in Mesnevi (poetry) form. We have preferred to give the text in poetry from (as couplet) instead of the prose while we have transcribed the text.

We have tried to give the actual meanings of the words in index chapter. We have also indicated the source of the borrowing words which stated in our text. The noun and prepositional phrases are given with the clauses meanings of the initial words and following words are given in structural form without meaning.

We have tried to emphasis that the book titled *Leylā vü Mecnûn* was the first text which written in Azerbaijanian Turkish in the introduction chapter we have also indicated the importance of the as its reflected the unique phonological and structural characteristics of the Azerbaijanian Turkish in 16th century with its original vocabulary therefore this text may be evaluated as an important source for both Turkish Literature as well as Turkish Language researches.

.

## KISALTMALAR VE İŞARETLER

| | |
|---|---|
| Ar. | : Arapça |
| Far. | : Farsça |
| H. | : Hicrî |
| Ktp. | : Kütüphanesi |
| mec. | : Mecaz anlam |
| M. | : Milâdî |
| nu. | : Numara |
| s. | : Sayfa |
| Soğd. | : Soğdca |
| sy. | : Sayı |
| trc. | : Tercüme |
| TDK | : Türk Dil Kurumu |
| TDY | : Türk Dili Yıllığı |
| < > | : Eklenen unsurları gösterir. |
| { } | : Fazla yazılmış unsurları gösterir. |
| [ ] | : Eksik yazılmış unsurları gösterir. |
| __ | : Fiil kök ve gövdelerini gösterir. |
| + | : Ad kök ve gövdelerini gösterir. |
| < | : Kelimeye kaynaklık eden dili gösterir. |
| ⟶ | : Karşılaştırılması gereken biçim ve anlamları gösterir. |

# ÇEVRİYAZI ALFABESİ

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| ء | ʼ | | ش | ş |
| ا | a, ā, e, é | | ص | ṣ |
| آ | a, â | | ض | ż |
| اي | é, ı, i, ī | | ط | ṭ |
| ب | b | | ظ | ẓ |
| پ | p | | ع | ʻ |
| ت , ة | t | | غ | ġ |
| ث | s̱ | | ف | f |
| ج | c | | ق | ḳ |
| چ | ç | | ك | g, k, ñ |
| ح | ḥ | | ل | l |
| خ | ḫ | | م | m |
| د | d | | ن | n |
| ذ | ẕ | | نك | ñĝ |
| ر | r | | و | o, ō, ö, u, ū, ü, v |
| ز | z | | ه | a, e, h |
| س | s | | ى | ı, i, ī, y |

# GİRİŞ

Azerbaycan Türkçesiyle yazılmış ilk *Leylā vü Mecnûn* olması bakımından[1] hem edebiyat tarihimiz hem de dil tarihimiz açısından önem taşıyan bu eser H.931–932 - M.1525–1526 yıllarında Tebrizli Ḥaḳīrī (?-1585) tarafından yazılmıştır.

Türk Dil Kurumu Kitaplığında ve Azerbaycan İlimler Akademisi El Yazmaları Fondunda birer fotokopi nüshası bulunan eserin aslının bilinen tek yazması İngiliz Kraliyet Müzesinde (British Museum) olup Türkçe yazmalar katalogunda 7936 numara altında kayıtlıdır.[2]

Bu eserin bir nüshasının daha olduğu iddiası varsa da bu doğru gözükmemektedir.[3] Çünkü eserden verilen örnek beyitlerin Fuzûlî'nin *Leylâ ve Mecnûn*'una ait olduğu tespit edilmiştir:[4]

Çoh mâh-likâ sanemler aldı
Çoh turfe zemîne tohm saldı (497)

Çoh nezrler etdi her mezâra
Çoh kıldı niyâz Kirdgâra (498)

Eser hakkında ilk bilgi veren ise yine katalog tespitini yapan Charles Rieu olmuştur. Rieu, verdiği bu bilgilerde eserin müellifinin belli olmadığını söylemiştir.[5]

Eserin Ḥaḳīrī'ye ait olabileceği iddiası ilk defa 1940 yılında ortaya atılmıştır.[6] Daha sonra Hamit Araslı da eserin Tebrizli Ḥaḳīrī'ye ait olabileceğini söylemiştir.[7]

---

1 Gülşen Seyhan Alışık. "Azerbaycan Türkçesi", *Türkler Ansiklopedisi,* c.19, s.231

2 Charles Rieu. *Catalogue of the Turkish Manuscripts in the British Museum*, Osnabrück: Otto Zeller Verleg 1978, s.257–258

3 Hüseyin Muttakî. S. M. Maraşî. "174. madde: Leylī ve Mecnūn", *Fihrist-i Nüshahā-yı Hatt-ı Türkî,* Kitabhane-i Büzürg-i Hazreti Ayetullah'ül-Uzmā Mar'aşî Necefî, Kum 2002, c.II, s.238

4 Muhammet Nur Doğan. *Leylâ ve Mecnûn - Fuzûlî,* Yapı Kredi Yayınları, Kazım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, s.112, İstanbul 2002 (2. Baskı)

5 Charles Rieu. a.g.e., s.257–258

6 *Azerbaycan Sovyet Ensiklopedisi,* c.10, s.187a, Bakü 1987.

Bu çalışmamız sonucunda, eserin Tebrizli Ḥaḳīrī'ye ait olduğu kesinlik kazanmış olacaktır. Şair Ḥaḳīrī mahlasını, eserdeki üç ayrı gazelin makta beyitlerinde açıkça kullanmaktadır:

Mis̱l-i Mecnūnsan cemāliñ Leylīye
Bu **Ḥaḳīrī** valeh ü ḥayrān-durur (150[b] / 03)

Éy **Ḥaḳīrī** oluban Şīrīn içün
Kūhken bol nāle-i Ferhād ḳıl (153[b] / 08–09)

Bilmezem senden kime dād édeyem
Éy **Ḥaḳīrī**niñ günin zār éden ‘ışḳ (153[a] / 08)

Tebrizli Ḥaḳīrī eserini yazdığı tarih olarak şu beyitleri yazmıştır:

Az̠īne güni idi şehr-i recep
Uşbu naẓmı éyledi köñlüm ṭaleb

Tārīḫ ol dem ẕı idi lām-elif
Sā‘at-i sa‘d idi eyyām-ı şerīf (118[b] / 12–13)

Bu beyitlere göre şair bu eseri yazmaya H.931 Recep ayında başlamıştır. Bu tarih M.1525 Nisan ve Mayıs aylarına karşılık gelir.[8]

Astrolojik olarak 22 Nisan – 22 Mayıs arası Boğa burcudur. Yani Dünya, Müşteri (Jüpiter) gezegeninin etkisine girer.

Beyitte geçen *"Sā‘at-i sa‘d"*[9] kullanımı da bu yönde olsa gerektir. Şair bu esere başlarken kasıtlı olarak, bir işe başlamak için uygun olduğuna inanılan Jüpiter saatini

---

[7] Hamit Araslı. "Leyli ve Mecnun Hakkında", *TDY Belleten 1958,* s.17–20

[8] Hicri takvimi miladi takvime çevirme programı için: Zürih Üniversitesi, Oryantalizm Araştırmaları Enstitüsü, www.oriold.unizh.ch/static/hegira.html

[9] Astrolojide eskiden beri her işe, gün içerisinde daha uygun olduğu düşünülen kimi saatler tayin edilmiştir. Bu saatlerden biri de *"Jüpiter Saati"*dir. Bu saatle ilgili şu bilgilere ulaşılmıştır: ***"Jüpiter Saati* -** Hoş bir saattir. İnsanın içine rahatlık, hoş görü, sevinç gibi duygular verir. Şans gerektiren konularda yapacağınız çalışmaları bu saatlere denk getirirseniz daha iyi sonuçlar elde edersiniz. İbadet yapmak, zikir çekmek, dini bilgilerinizi genişletmek, tefekkür etmek, öğrenmek, bilgi alışverişi

seçmiş olmalıdır. Ayrıca Sa‘d-ı Ekber<Ar. büyük mutluluk ; Müşteri (Jüpiter)[10] anlamı bu fikri desteklemektedir. Şairin astrolojiye olan ilgisi eserin ilerleyen bölümlerinde de göze çarpar.

Bunlarla birlikte, şairin cuma günü yazmaya başladığı göz önüne alınırsa bu aralıkta kalan cuma günlerinin tarihleri; 05 Recep 931 (28 Nisan 1525), 12 Recep 931 (05 Mayıs 1525), 19 Recep 931 (12 Mayıs 1525), 26 Recep 931 (19 Mayıs 1525) olmaktadır.[11] Şair eserini bu tarihlerinden birinde yazmaya başlamış olmalıdır.

Eserin tamamlanma tarihi olarak ise yazmanın en sonunda bulunan şu ibareler bize yol gösterici olmuştur:

Temmet dāsitān bi-‘avn’illāhi’l-melikü’l-müste‘ān
Yevmü’l-eḥad fī vaḳt-i ‘aṣr şehr-i rebī‘ü’l-āḫir (167$^{b}$/ Yan)

Bu ibarelerden, eserin dokuz ayda yazıldığı ve H.932 yılının Rebiyülahir ayının pazar günü ikindi saatlerinde tamamlandığı anlaşılmaktadır. Buna göre şair eserini; 07 Rebiyülahir 932 (21 Ocak 1526), 14 Rebiyülahir 932 (28 Ocak 1526), 21 Rebiyülahir 932 (04 Şubat 1526), 28 Rebiyülahir 932 (11 Şubat 1526) tarihlerinden birinde bitirmiş olmalıdır.[12]

Şair, eserin tamamının 2150 beyitten ibaret olduğunu ve eserine *Leylā vü Mecnûn* adını verdiğini de şu beyitlerde belirtmektedir:

---

yapmak veya ders çalışmak için uygun bir saattir. Başlangıçlar yapmak için de uygundur. Bir işe başlamak istiyorsanız, Jüpiter saatini tercih edebilirsiniz.”

[10] “**Müşteri:** Yedi seyyar yıldızdan biridir. Bircis de denilir. Eski müneccimler buna Kâdî-i felek (feleğin kadısı), sa'd-ı ekber derlerdi. Yeri altıncı göktür. Telakkiye göre din, ilim, hilm, haya, tevazu, kerem, akıl, talâkat ve fesahat evsafındandır. Bu yıldız doğarken ana rahmine düşen çocuğa yıldızdaki bu vasıflar intikal edermiş. Belîğ, natûk, talihli, cesur, kerim ve zarif olurlarmış. Kimyacılarca adı tunçtur. Mavi renk buna mensuptur. Mirrih ile Kamer dostları, Zühre ve Utarit düşmanlarıdır. Tabiatı itidal üzre ve râtıbtır. Edebiyatımızda adalet, hikmet-i ilahî menzilesindedir. Eski metinlerde vezirler, âlimler, hâkimler bu yıldıza benzetilmiştir... Bir adı da Hürmüz'dür.” Onay, Ahmet Talat. *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar,* haz. Cemal Kurnaz, Ankara 1992, s.307

[11] Çevirme programı için adı geçen genel ağ sayfası.

[12] Çevirme programı için adı geçen genel ağ sayfası.

İki minğ yüz elli beyt oldı hemān
İki āşıḳ ḥālni étdim beyān

Fażl ḳıldı çü Ḥaḳḳ itmām éyledim
Leylī <vü> Mecnūn muña nām éyledim (167b/ 03–04–05)

Eser, mesnevi nazım şekliyle ve aruzun fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün kalıbı ile yazılmıştır:

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilāt
Mü'min isen pīşe ḳıl ṣavm <ü> ṣalāt (167b/ 12)

Eserinde sade bir dil kullanmaya özen gösteren şair, belki de bu sebeple bazı yerlerde aruzu kusurlu kullanmış; imale ve zihaflara sıkça başvurmuştur.

Yazmada göze çarpan diğer bir özellik de müstakil dizelerin bulunmasıdır. Uyak bakımından, bir önceki veya bir sonraki dizeyle eşleştirilemeyen bu dizeler olduğu gibi bırakılmıştır.

### 6.1. ESERİN KONUSU

*Leylā vü Mecnûn* adlı eserin konusu, Leylā ve Mecnûn adlı iki gencin çok küçük yaşlardan beri birbirlerine besledikleri büyük aşk ve bu aşk uğrunda çektikleri sıkıntılardır. Şair bu aşkı, bazen kendisi anlatıcı olarak bazen de Leylā ve Mecnûn'un ağızlarından söylediği gazellerle etkileyici bir biçimde anlatmıştır.

Eser her ne kadar beşeri bir aşk hikâyesi gibi görünse de aslında bu aşk, insana duyulan bir aşktan çok uzaktır ve ilahi aşkı temsil etmektedir.

Mesnevinin erkek kahramanı olan Mecnûn, tasavvuf ehlinin vahdet-i vücut arzusuyla Allah'a duyduğu büyük aşkı, Leylā suretinde yaşayarak sembolize etmektedir.

Şair eserinin sonunda, öğütler de vererek, bu durumu açıkça dile getirir:

Çünki şeyṭān Ḥaḳḳ yolı bir bilmedi
Raḥmet-i Raḥmāna ḳābil olmadı

Éy köñül cehd-i birlik éylegil
Érişüb dil-dāre dirlik éylegil

Birlik idi Mecnūn Leylī pīşesi
Birlik idi anlarıñ endīşesi

Ḥaḳḳ yolında dā'imā birlik gerek
Dā'imā birlik ilen dirlik gerek (167$^{b}$/ 09–10–11)

### 6.1.1. ESERİN ÖZETİ

Eserin, incelediğimiz bölümünün özeti şu şekildedir:

Leylā'nın, vefasızlık etmediğini anlattığı mektubunu okuyan Mecnûn, Zeyd'le ona cevap yollar.

Leylā İbn-i Selam'ın oğluyla[13] evli olmasına rağmen ona yakınlık göstermemektedir. Leylā sürekli ağladığı için annesini çağırırlar. Anası gelir ve ona böyle davranmamasını, Mecnûn'un aşkından vazgeçmesi gerektiğini ve öğütlerini tutmasını söyler. Ancak Leylā elinde olmadığını, aklın aşka baş gelemeyeceğini söyler. Kocası, anasının da sözünü dinlemeyen Leylā'yı çaresiz kalıp boşar.

Baba evine dönen Leylā, olanları anlattığı mektubunu Zeyd'le Mecnûn'a yollar. Bunu okuyan Mecnûn yine Zeyd'le cevap gönderir.

Bir gün Leylā, hayrına yemek dağıtır. Üstelik de bunu kendi elleriyle yapar. Yemeği alanlar evlerine dönüp gitmekteyken kalabalığı ve hareketi gören Mecnûn onlara bu hayrı kimin yaptığını sorar. Hayrı Leylā'nın bizzat dağıtmak suretiyle yaptığını, acele ederse yemek bitmeden kendisinin de bundan faydalanabileceğini iletirler.

Eline bir kap alan Mecnûn, yemek dağıtan Leylā'nın önüne gelir: "Madem hayır yapıyorsun, bana da Allah aşkından ver" der. Leylā onu tanır ve Mecnûn'un uzattığı kabı alıp yere atar, kırar. Bunun üzerine Mecnûn sevinir. Çevredekiler buna bir anlam veremez: "Herkese yemek verirken sana vermedi. Bir de üstelik kabını kırdı. Bu vefasızı bırak!" diyerek Mecnûn'dan yana olurlar. Ancak Mecnûn bir an da olsa Leylā'yı gördüğüne mutlu olduğunu, bunun da kendisine yeteceğini; kimsenin kabını kırmamışken kendisininkini kırdığını ve bu hareketinin bile Leylā'nın ona olan ilgisini gösterdiğini iddia ederek gerçek yârin böyle olacağını; bazen naz edip bazen lütfedeceğini söyler.

Nōfel adında dönemin padişahlarından biri bir gün ava çıkar. Çölde avlanırken Mecnûn'u görür. Neden burada olduğunu, niye bu hale geldiğini sorar. Mecnûn olanları anlatır. Nōfel anlatılanlara çok şaşırır ve ona adını sorar. Mecnûn adını söyleyince Nōfel ona giyecek ve at verir. Çünkü Mecnûn'un adını duymuş ama o güne

---

[13] Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn* adlı eserinde Leylâ, onun oğluyla değil kendisiyle evlidir.

kadar kendisini görmemiştir. Mecnûn'a: "Sana Leylā'nı alacağım" der. Mecnûn buna çok sevinir.

Nōfel, Bü'l-Hasan'a elçiler yollar, Leylā'yı Mecnûn için istetir. Ancak Bü'l-Hasan Mecnûn'un deli olduğunu ileri sürerek kızını vermez. Bunun üzerine Nōfel ordusunu toplar, saldırır ve Bü'l-Hasan'ın ordusunu yener. Leylā'yı getirdiklerinde onu gören Nōfel âşık olur ve Mecnûn'a verdiği sözden vazgeçerek, Mecnûn'u yok etmeyi dolayısıyla Leylā'yı elde etmeyi tasarlar.

Sofracıyı çağırarak yemek hazırlamasını ve içine de zehir katmasını söyler. Emri yerine getiren sofracı, yemeği Nōfel'in yanına bırakıp çıkar. Leylā'nın aşkından çok düşünceli bir halde olan Nōfel, dalgınlıkla zehirli yemeği yer ve ölür. Nōfel ölünce Leylā'yı tekrar baba evine götürürler. Mecnûn da yeniden çöllere düşer.

Mecnûn bir gün çölde gezinirken bir avcıya rastlar. Avcı iki tane ahu yakalamıştır. Ahuları gören Mecnûn onların bakışlarını, gözlerini Leylā'ya benzetir ve onlara üzülür. Onları bırakması için avcıya yalvarırsa da avcı çoluğunun çocuğunun evde aç beklediğini, ahuları bırakamayacağını söyler. Bunun üzerine Mecnûn paha biçilemez yüzüğünü avcıya vererek onları kendisine satmasını ister. Avcı kabul eder. Bunun üzerine o iki ahu Mecnûn'u terk etmez. Mecnûn ne zaman acıksa onların sütünü içer, ne zaman canı sıkılsa onlarla vakit geçirir.

Mecnûn bir gün yine çöldeki kayalıklara giderken biri ona: "Ne var o kayalıklarda da sürekli oraya gidiyorsun?" der. Mecnûn da ona orada Leylā'nın olduğunu ve onu görmeye gittiğini söyler. Ancak Leylā'nın bulunduğu yer oraya altı aylık mesafededir.

Mecnûn'un babası Ez-Nesim ölür. Bunun üzerine Mecnûn'a gelip haber verirler. Mecnûn haberi duyunca çok üzülür ve babasının türbesine giderek dualar eder, ondan af diler. Kavmi Mecnûn'dan, çölden vazgeçerek ölen babasının yerini almasını ve başlarına geçmesini isterse de Mecnûn tüm bunların Allah'ın bir takdiri olduğunu, elinden bir şey gelmeyeceğini söyler.

Mecnûn her zaman Leylā'nın hayalini gördüğü su kenarındaki çınara gelir. Secde edip yalvarıp dua ederken yine Leylā'nın hayalinin geldiğini görür. Söyleşip hasret giderirler ve ayrılırlar.

Bu sırada Zeyd gelerek Mecnûn'a halini sorar. Mecnûn Leylā'dan yana dertlenir ve ona giderek sözünün hep Leylā üstüne olduğunu söylemesini ister Zeyd'den. Zeyd gider. Leylā Zeyd'e Mecnûn'u sorar. Zeyd de ona Mecnûn'un çok hasta olduğunu, iyice düştüğünü, hep ağladığını ve Leylā'nın hasretinden başka bir şey bilmediğini söyler. Leylā buna çok üzülür ve ağlar.

Bunun üzerine Leylā kalkıp Mecnûn'un yanına gider ancak Mecnûn onun gelişini umursamaz. Buna alınan Leylā Mecnûn'a, kendisini hep seveceğine dair

verdiği sözden vazgeçip geçmediğini sorar. Mecnûn da bunun üzerine sözüne sadık olduğunu; hep Leylā'nın hayaliyle birlikte olduğunu, hiç ayrılmadığını söyler.

Bahar gelince herkesle birlikte Leylā da yaylaya göçer. Bir süre sonra yayla halkı gelerek Mecnûn'un ovada kaldığını, Leylā'nın gidip onun hatırını sormasını ister. Leylā üzülür ve hemen atına atlayıp Mecnûn'un yanına gider.

Söyleşip hasret giderirler. Leylā Mecnûn'a: "Madem benim aşkımdan bu hallere düştün; muradını, hevesini benden al da bu sevdan geçsin, ömrünü heba etme" der. Mecnûn kabul etmez ve Leylā'ya, onu nefsanî istekler için sevemediğini söyler. Leylā da: "Ben yapabileceğimi yaptım, açıkça söyledim; artık bunu yapıp yapmamak kararı sendedir" der. Sonra birlikte ağlaşırlar. Mecnûn tekrar çöle döner.

Leylā ölür ve bunu Mecnûn'a haber verirler. Mecnûn çok üzülür. Leylā'nın kabri üzerinde günlerce ağlar. Allah'a canını alıp kendisini Leylā'ya kavuşturması için çok dua eder. Sonra Leylā'nın hayalini kendisine gül atarken görür. Bunun üzerine Mecnûn ağlamaya başlar. Leylā şaşkınlıkla sorar: "Başkaları taş atarken gülüyordun. Ben gül attım ağlıyorsun. Neden?" Mecnûn da: "Başkaları halimden anlamadığı için taş atıyordu. Halden bilmeyenin attığı taş beni yaralamaz. Sense halimi bile bile gül atıyorsun. Beni bu yaralar." der.[14]

Karanlık bir gece, ağlamaktan ve yorgunluktan uyuyakaldığında rüyasında Leylā'nın geldiğini görür. Mecnûn'un kucağına bir deste gül koyarak, onu öper. Mecnûn birden uyanır ve kucağında gerçekten de bir deste gül olduğunu görünce hayretinden çığlık atar. Mecnûn o bir deste gülü hep saklar, yanından hiç ayırmaz. Ölene kadar da onunla avunur.

Hikâyenin sonunda Leylā ile Mecnûn'un bir topraktan yaratıldığını söyleyen şair, onların ölünce de bir olduklarını, "bir"leştiklerini söyler. Şair eserinin en sonunda okuyuculara kimi öğütler verir ve Allah'a övgülerle sözlerini bitirir.

### 6.2.1. TÜRK EDEBİYATINDA LEYLÂ VE MECNÛN YAZAN ŞAİRLER

---

[14] "*Tabakât'ül Evliya, Tabakât-ı Ensari, Tezkiret'ül Evliya* gibi menakıbnamelerin derlemesinden oluşan eserlerde Hallac-ı Mansur'un (858 – 922) taşlanmasını anlatan kıssalarda bu olay aynı şekilde anlatılmaktadır: "İdâm edilmeden önce halk taş atmaya başladı. Mansûr hazretleri atılan taşlara hiç ses çıkarmıyor, hattâ tebessüm ediyordu. Bir dostu, taş yerine gül attı. O zaman Mansûr hazretleri inledi. Sebebi sorulduğunda; 'Taş atanlar beni yakînen tanımayanlardır. Tabiîdir ki halden anlamazlar. Halden anlayanların bir gülü bile beni incitti' cevabını verdi." Kaynak: *http://www.sufism.20m.com/hallac.htm*

“Leylā ve Mecnûn konusunun çok eski bir tarihi vardır. Bu konunun milattan altı asır önce Babil halkı içerisinde mevcut olduğu bile iddia edilir. Yapılan araştırmalar, bu konunun ilk olarak Arap sözlü edebiyatında geçtiğini ve Arap halkı arasında çok yaygınlaştığını ortaya koyar.

Arap edebiyatından sonra Fars edebiyatında yaygınlaşan Leyli ve Mecnûn konusunun Türk edebiyatında ortaya çıkışı da öncelikle sözlü edebiyatta, ardından yazılı edebiyatta gerçekleşmiştir.”[15]

“Bu konuda ilk veriler İbn Davud el-İsfehanî (öl. H.255 / M.870) *Kitâbü'z-Zehrâ* adlı eseri ve Müslim b. Kuteybe'nin (öl. H.276 / M.890) *Kitâbü'ş-Şi'r ve'ş-Şuarâ* adlı eserleridir.

Türkler arasında da yayılan bu konu ilk olarak Azerbaycan şairi Genceli Nizâmî tarafından M.1188'de Farsça olarak kaleme alınmıştır. Leylâ ve Mecnûn'dan yola çıkarak ilahi aşkı anlatan ilk şair de Genceli Nizâmî'dir.”[16]

“Nizâmî'den önce Türk edebiyatında Leylâ ve Mecnûn konusu görülmezken Arap ve Fars edebiyatında bu konunun Nizâmî'den çok önce ‘vefalı maşuka’ ve ‘sadık aşık’ mazmunlarıyla işlenildiği bilinmektedir.”[17]

“Türk edebiyatında Leylâ ve Mecnûn hikâyesi ilk olarak Gülşehrî ile Âşık Paşa'nın eserlerinde ‘temsilî hikâye’ olarak görülür. Gülşehrî H.713 / M.1313'te *Mantıku't-Tayr*'da; Âşık Paşa ise H.730 / M.1329'da tamamladığı *Ġarîb-nâme*'de sonu Allah'a varan gerçek aşkı anlatmak için Mecnun'un efsaneleşmiş aşkını örnek olarak almışlardır.

Leylâ ve Mecnûn hikâyesini ‘temsilî hikâye’ olarak eserlerine alan başka şairler de vardır: Şemseddîn-i Sivâsî *İbret-nümâ* ve *Mir'âtü'l-ahlâk*, Nâilî *Tuhfe-i Dilkeş*, Şeyh Ġâlîb *Divan.*

Leylâ ve Mecnûn hikayesini başlı başına nazmeden şairler sırasıyla şunlardır:

---

[15] Hamit Araslı. a.g.e., s.17-18

[16] Kemal Yavuz. “Leylâ ile Mecnûn Hikayesinin Edebiyattaki Yeri”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi,* c.2, sy.4 (Aralık 2005) Prof. Dr. Muharrem Ergin Özel Sayısı, s.57–69, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Kaynak: *http://mtad.humanity.ankara.edu.tr/makale.php?id=77*

[17] Hamit Araslı. a.g.e., s.18

Şâhidî H.833 / M.1478, Ahmed Paşa, 'Alî Şîr Nevâyî H.889 / M.1484, Ahmed Sinan Bihiştî, Hamdullah Hamdî H.905 / M.1499, Ahmed Rıżvân H.906 / M.1500'den önce; Hayâtî, Necâtî, Çâkerî Sinan, Kadîmî, Hâmidîzâde Celîlî H.919 / M.1513, Sevdâ'î H.920 / M.15l4, Hayâlî, **<u>Ḥaḳīrī H.931 / M.1525</u>,** Fuzulî H.942 / M.1535, Hamdî H.950, Ârif Fethullah, Celâlzâde Şâlih H.962, Halîfe, Halîlî, Sinân Çelebi, Mahvî, Muhyî, Zamîrî, Âtâyî, Fâ'izî, Rıf'atî, Örfî, Nâkâm."[18]

"Son olarak bu konuyu şair Sezai Karakoç da serbest manzume olarak kaleme almıştır. Ayrıca Leylâ ve Mecnûn'la ilgili nesir çalışmaları da vardır."[19]

### 6.2.2. AZERBAYCAN TÜRKÇESİ İLE LEYLÂ VE MECNÛN YAZAN ŞAİRLER

Fuzûlî, *Leylâ vû Mecnûn* adlı eserinde kendisinden önce Türkçe olarak *Leylâ ve Mecnûn*lar yazılmadığını iddia etse de bu doğru değildir:

"Leylî Mecnûn Acemde çohdur
Etrâkde ol fesâne yohdur"[20]

"Azerbaycan şairleri arasında ilk *Leylâ ve Mecnûn* şairi Genceli Nizamî olmakla birlikte, Leylâ ve Mecnûn konusunu Azerbaycan Türkçesiyle ilk olarak kaleme alan şair, 16. yüzyılda yaşamış olan Tebrizli Ḥaḳīrī'dir."[21] Şair eserini yazmaya H.931 / M.1525 yılında başlamıştır.

Eserini H.932 / M.1526'da tamamlayan Ḥaḳīrī'nin, *Leylâ vû Mecnûn* adlı eserinde kendisinden önce bu konuda yazmış üç şairin Nizamî, Emir Hüsrev Dehlevî (öl. M.1325) ve Hatîfî'nin (1419–1521) eserlerini incelediği ve özellikle de Hatîfî'den etkilendiği anlaşılmaktadır.

Bu üç şairden ilk ikisi Türk olmasına rağmen *Leylâ ve Mecnûn* adlı eserlerini Farsça yazmışlardır. "Ḥaḳīrī'nin çok etkilendiğini söylediği Hatîfî, Ali Nihat Tarlan'a

---

[18] Agâh Sırrı Levend. "Türk Edebiyatında Leylâ ve Mecnûn Yazan Şairler", *TDY Belleten 1957,* s.105–113 (Burada baskı hatası olarak "Hakîrî H.931 / M.1542" şeklinde verilmiş.)

[19] Kemal Yavuz. a.g.e., s.57–69

[20] Muhammet Nur Doğan. a.g.e., s.100

[21] Gülşen Seyhan Alışık. "Azerbaycan Türkçesi", a.g.e., s.231

göre Genceli Nizamî ve Emir Hüsrev Dehlevî'den daha psikolojik ve mantıki bir eser ortaya koymuştur."[22]

"Kendi eserinde Genceli Nizamî ve Emir Hüsrev Dehlevî ile boy ölçüşecek durumda olduğunu övünerek iddia eden Hatîfî'nin Fuzulî'ye de tesir ettiği söylenir. Ancak o, platonik aşkı duymamış ve duyuramamıştır. Eserini ise bir hikayeci düşüncesiyle yazmıştır."[23]

Ḥaḳīrī eserinde, adı geçen şairleri zikretmiş ayrıca eserini Türkçe yazdığını da özellikle belirtmiştir:

Bir ḥikāyet édeyem bünyād men
Beyle édem ḳıṣṣada irşād men (117[b] / 13)

İki naẓm issi bunı seyr éyleye
Hem **Niẓāmī** raḥmetu'llāhi 'aleyh

**Ḥüsrev** andan naẓm ḳıldı nāmeyi
Vérdiler pes Ḥātifī'ne ḥāmeni

**Ḥātifī** daẖı naẓm étdi bā-temām
'Āciz ü sergeşte dūr-ı ez-ḥān-mān

Himmetini anlarıñ 'azm éderem
**Türk dilince** uş-bunı naẓm éderem (118[a] / 01-02-03-04)

"Ḥaḳīrī'den sonra Fuzûlî (H.942 - M.1535) bu konuyu kaleme almıştır. Bu eserin birçok yazması vardır. *Leylâ vû Mecnûn* hikayesi asıl şöhretini Fuzûlî ile kazanmıştır."[24]

"16.yüzyılda Fuzûlî'nin çağdaşlarından olan Zamîrî, Halîlî gibi şairler de bu konuyu kaleme almışlardır. Bugün elimizde olmayan bu *Leylâ ve Mecnûn*lardan yalnızca tezkirelerde saklanmış parçalar günümüze kadar gelebilmiştir.

---

[22] Ali Nihat Tarlan. *Leylâ ile Mecnûn / Nizamî Genceli (611 / 1214),* Maarif Vekaleti, Ankara 1943

[23] Kemal Yavuz. a.g.e., s.57–69

[24] Ülkü Çelik. *Ali-Şîr Nevâyî Leylî vü Mecnûn,* TDK, Ankara 1996

Fuzûlî'den sonra da bu konuda yazmış şairler vardır. Bunlardan birisi, 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başlarında yaşamış olan Andelîb Karacadağî'dir. Karacadağî'nin eserinde dikkat çeken esas, onun Leylâ suretinde sevgilisini, Mecnûn suretinde de kendisini; dolayısıyla beşerî aşkını anlatmış olmasıdır.

19. yüzyıl şairlerinden Nâkâm (1829–1905) da Leylâ ve Mecnûn hikâyesi yazan şairlerdendir. Ancak bu eser özgün olmayıp Mecnûn'un okulda Leylâ ile karşılaşmasından sona kadar Nizamî'nin Leylâ ve Mecnûn'undan tercüme edilmiştir."[25]

### 6.3. ŞAİRİN YAŞADIĞI DÖNEM, HAYATI, ESERLERİ, EDEBÎ KİŞİLİĞİ

#### 6.3.1. ḤAḲÎRÎ'NİN DÖNEMİNDE EDEBÎ, SİYASÎ VE KÜLTÜREL DURUM

Ḥaḳīrī, Safevîler dönemi şairlerindendir. Safevîler, XVI-XVIII. yüzyılda Güney Kafkasya, İran, Afganistan, zaman zaman Irak ve Ceyhun'a kadar Orta Asya sahasına egemen olmuş bir Türk hanedanıdır. Kurucusu olan Şah İsmail bir tarikat mensubudur. Safevîler adıyla bilinen bu tarikatın kurucusu Şeyh Sefî'dir. Horasan kökenli Türk Halk-İslam inancından beslenen bu tarikat XV. yüzyıla gelindiğinde Sivas'tan Herat ve hatta Belh'e kadar geniş bir nüfuza sahip olmuştur.

Tarihçilerin geneli Safevîler'den bir tarikat devleti olarak söz etmişlerdir. Bu kaynaklar, Safevîler'in önceleri Sünni olduğunu ve zamanla Şia'nın 12 İmamlı Caferi inancını benimseyen bir tarikatı benimsediklerini iddia etmişlerdir. Ancak son araştırmalar bunun doğru olmadığını ortaya koymuştur. Başta F. Köprülü olmak üzere daha sonra İrene Melikoff[26] ve Ahmet Yaşar Ocak[27] da Safevî inanç anlayışının geleneksel Türk Halk-İslam anlayışından beslendiğini kanıtlamaya çalışmışlardır.[28]

"Buna göre Safevîlerin taşıdığı Kızılbaşlık anlayışı daha sonradan Şii mezhebi kimlik içinde kendisine bir yer edinmiştir. Tıpkı 1153 Belh Oğuz ayaklanması ve Babaîler olayı gibi. Yani Safevîlik, Türklerin Halk-İslam anlayışının siyasal bir serüveni

---

[25] Hamit Araslı. a.g.e., s.20

[26] İrene Melikoff. *Hacı Bektaş: Efsaneden Gerçeğe,* Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul 1998 ; İrene Melikoff. *Uyur İdik Uyardılar: Alevilik, Bektaşilik Araştırmaları,* trc. Turan Alptekin, Cem Yayınevi, İstanbul 1993

[27] Ahmet Yaşar Ocak. *Türk Sufiliğine Bakışlar: Türkiye'de Tarihin Saptırılması Sürecinde,* İletişim Yayınları, İstanbul 1996 ; Ahmet Yaşar Ocak. *Türkler, Türkiye ve İslam,* İletişim Yayınları, İstanbul 1999

[28] Nihat Çetinkaya. *Kızılbaş Türkler,* Kum Saati Yay, İstanbul 2005 (3. baskı)

olarak da görülebilir. Bu yüzden Anadolu dâhil geniş Ortadoğu bölgesinde kalabalık Türk kitlelerini içine çekebilmiştir."[29]

"Safevî Devleti, yani Devlet-i Safevîyye veya Devlet-i Kızılbaşiyye 1502 yılında kurulmuş ve 1732 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Osmanlılardan sonra dönemin en büyük siyasi ve askeri gücü olarak görülmektedir. Yaklaşık yüz yıl kadar Osmanlıyla aralıklarla savaş halinde olan bu devletin Türk tarihinde yeri gerektiği kadar öğrenilmemiştir."[30] Safevî tarihine en fazla sahip çıkan Azerbaycan tarihçileri olmasına rağmen, maalesef onlar da Safevî tarihine Sovyet tarih nazariyesi kapsamından bakmışlardır. Örneğin onlar I. Şah Abbas'a kadar olan dönemi kendi tarihleri olarak kabul etmekte, bu dönemde başkentin Tebriz'den Kazvin'e sonra da İsfahan'a taşınması üzerine Safevîlerin İranlaştığını savunmaktadırlar.

Oysa Safevîler kuruluşundan yıkılışına kadar Türk diline, kültürüne, inançlarına ve edebiyatına sıkıca bağlı kalmıştır. Faruk Sümer'in ifadesiyle bu konuda en aşırı millî hassasiyeti onlar kadar göstermiş ikinci bir Türk devleti olmamıştır. F. Sümer bu konuda şunları belirtmektedir:

"Safevî Türk emirleri arasında Türkçe ad ve lakap taşıyanlara sık sık rast gelinmektedir. Onlar Osmanlı bey ve paşalarından ve hatta diğer bazı Türk devletlerinin emirlerinden daha fazla Türkçe ad ve lakap taşımışlardır.

Osmanlı seferlerinden dolayı hükümet merkezinin Tebriz'den Kazvin'e, sonra da İsfahan'a nakledilmesinin Türk harsı bakımından menfi bir tesir olmamıştır. Şahların İsfahan'daki saraylarında da yine eskisi gibi Türkçe konuşulmaktaydı. Türk unsurunun halk tabakasına gelince, o da varlığını zamanımıza kadar sürdüren pek kuvvetli bir şifahi edebiyata sahip bulunmaktaydı. O derece ki aralarındaki mezhebi münaferete rağmen bu edebiyatın birçok mahsulleri, Türkiye'ye ve Hazar Ötesi Türkmenlerine giderek bu Türklerin de halk edebiyatları arasında yer almıştır. İşte zamanımıza kadar gelen ve hatta aydınların da okumuş veya dinlemiş oldukları *Kerem ile Aslı*, *Arzu ile Kanber*, *Âşık Garib*, *Şah İsmail, Kan Kalesi* gibi halk romanları ve diğerleri aslında İran'daki Türk unsurunun meydana getirdiği edebi mahsullerdir.

Buna karşılık XVII. Yüzyılın başlarında Anadolu'da âşıklar tarafından söylenmeye başlanan *Köroğlu Destanı* da İran Türkleri arasında yayılmış ve onlar vasıtasıyla Hazar Ötesi Türkmenlerince tanınmış ve benimsenmiştir. Köroğlu destanının üçü de Oğuz ve Türkmen kavminin torunları olan Türkiye, İran ve Hazar Ötesi Türkmenleri arasında, eski ehemmiyetini yitiren *Dede Korkut* destanlarının yerine, milli

---

[29] B. Cavanşir; E. N. Necef. *Hata'î Külliyatı,* Kaknüs Yay., İstanbul 2006, Giriş Bölümü

[30] Faruk Sümer. *Safevî Devletinin Kuruluşunda ve Gelişiminde Anadolu Türklerinin Rolü,* TTK Yay, Ankara 1999

destan haline gelmiş olması ve böylece müşterek kültür değerlerinin devam ettirilmesi gerçekten pek dikkate şayandır.

Safevî inşa divanında yalnız Farsça yazılmıyor, gerektiği zaman Türkçe de kaleme alınıyordu. Bu gelenek devlet sona erinceye kadar devam etmiştir."[31]

Bu cümlelerden anlaşılacağı gibi Ḥaḳīrī'nin yaşadığı dönem Türk dili ve edebiyatının zirve noktasına ulaştığı bir dönemdir.

Ancak bu dönem siyasal açıdan inişli çıkışlı olmuştur. Safevîler Devleti'nin gelişim ve yükselişi belli hükümdarlar zamanında yaşanmıştır. Şah İsmail ve I. Şah Abbas bu gelişimin zirve noktalarıdır.

Ḥaḳīrī'nin yaşadığı dönem I. Şah Tahmasb-ı Safevî (1524-1576), II. Şah İsmail (1576-1578) ve Kör Muhammed Hudabende (1578-1587) dönemlerine denk gelmektedir. Bunlardan son iki Safevî hükümdarı döneminde devlet bir kriz içinde bulunuyordu. Ancak Şah Tahmasb döneminde Safevîler, I. Şah İsmail zamanında (1502-1524) olduğu gibi ihtişamlı dönemini yaşamasa da kendi varlığını Osmanlıya da kabul ettirmiş ve özellikle kültürel anlamda büyük bir gelişme göstermişlerdir. Özellikle Şah Tahmasb döneminde Safevîler'in ilim ve kültür alanında büyük bir gelişme izlediği bilinmektedir.

"Siyasal anlamdaki krizin nedeni ise bitmek tükenmek bilmeyen Safevî-Özbek ve Safevî-Osmanlı savaşlarıydı."[32] Bu savaşlar I. Şah Abbas'ın hâkimiyetinin ortalarına kadar Osmanlının lehine cereyan etmiş, ancak Şah I. Abbas döneminde olayın seyri değişmiştir. Ancak, Osmanlılar hiçbir zaman İran'da ve Safevî topraklarında kalıcı güç olamamışlardır. Osmanlı ile Safevîler arasındaki bu siyasal uzlaşmazlık daha sonra iki bölgenin siyasi çizgisini de ayıracaktır.

"İlk kez 1514 yılında Çaldıran meydan savaşında karşılaşan Osmanlılar ile Safevîler zamanla bu savaşlarına dinsel bir çehre kazandırdılar ve daha sonra bu tarihe Şii-Sünni savaşları olarak geçti. Oysa amacı siyasal meşruluk, dünya egemenliği olan bu savaşlarda aslında dinsel inanış etken bir sebep olmamıştır. Savaşlara rağmen iki bölge arasındaki kültürel, ticari ve toplumsal iletişimin hiçbir zaman kesilmemesi, Fuzulî'nin şiirlerinin İstanbul'daki sarayda olduğu kadar Tebriz ve İsfahan saraylarında da ilham kaynağı olması bunun en büyük kanıtıdır.

I. Şah Tahmasb'ın başa geçişine kadar Osmanlılar Safevîlere karşı topyekûn bir saldırı başlatsalar da bunun sonucunda tam bir netice alamamış ve taraflar 1 Haziran

---

[31] Faruk Sümer. a.g.e., s.151

[32] Gülşen Seyhan Alışık. "Bütöv Azerbaycan Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme", *Değişen Dünya Düzeninde Kafkasya,* Editör: Okan Yeşilot, Kitabevi Yay., İstanbul 2005, s.148

1555 yılında Amasya Antlaşmasıyla barış yapmışlardır. Bu tarihten 2 Ocak 1578 yılına kadar Osmanlı ile Safevîler barışa sadık kalmışlardır. Hatta Şehzade Bayezid ve oğullarının İran sarayına sığınmasına rağmen bu anlaşma korunmuştur."[33]

"1576 yılında Şah I. Tahmasb öldüğünde Safevîler kendi içlerinde bir dizi sorunla karşılaştılar. Tahmasb zeki ve becerikli bir hükümdardı. Elinin sıkı olması hazinenin de sağlam olmasını sağlamıştı. Bununla birlikte kültür ve sanata önem veren, özellikle de kütüphanecilik alanında büyük başarılara imza atan bir şairdi. Ölünce tahta II. Şah İsmail geçti.

II. Şah İsmail, Şiiliğe karşı olup Sünniliğe sempati duyan biriydi. Nitekim onun döneminde bu kapsamda bazı dini ıslahatlara da yapılmıştı. Ancak gerektiği kadar başarılı olamamıştı. Çünkü emirlerine laf dinletemeyen şah, emirleri tarafından Amasya anlaşmasının sıkça ihlal edilmesine de göz yummaktaydı."[34] Bu duruma sessiz kalan Osmanlılar, Safevî sarayında uygun ortamın belirmesini beklemekteydi. Ancak II. Şah İsmail, özellikle ıslahat politikaları sebebiyle tepkileri üzerine çekmiş ve Kazvin'de 1578 yılında kendi adamlarından Helvacıoğlu Hasan Bey tarafından evinde öldürülmüştür. Bir rivayete göre ise fazlaca içtiği afyon şahın sonunu getirmiştir.

"II. Şah İsmail, 24 Kasım 1578 yılında ölünce yerine kör Muhammed Hudabende şah ilan edilmiştir. Hudabende'nin görme engelli olması devlet işlerinin iyice karışmasına neden olmuştur. Amasya anlaşmasının sıkça ihlal edilmesine sessiz kalan Osmanlı'nın beklediği ortam nihayet Hudabende'nin başa gelmesi ve Van'da görevli Hüsrev Paşa'nın kışkırtmalarıyla oluşmuştur. Sultan III. Murad'ın bu İran seferine sadrazam Sokullu Mehmet Paşa şiddetle karşı çıksa da, 1578 yılında Lala Mustafa Paşa Gürcistan üzerinden Şirvan ve Azerbaycan yönünde harekete geçti.

Bu sefer sırasında da Osmanlı devleti daha önce olduğu gibi savaş için dini ve siyasi meşruluk aramıştır. Bunun üzerine Şeyhülislam Ebu's-Suud Efendi tarafından beş maddeden oluşan bir fetva verilmiştir. Zira Çaldıran savaşında olduğu gibi çoğu zaman yeniçeri, İran saferine katılmak istememiş ve bunu bir 'kardeş savaşı' olarak algılamıştır."[35]

---

[33] Bekir Kütükoğlu. *Osmanlı-İran Siyasi Münasebetleri (1579–1612),* İstanbul 1993, s.4; Remzi Kılıç. *XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-İran Siyasi Antlaşmaları,* Tez Yayınları, İstanbul 2001, s.85

[34] Mücteba İlgürel. *III. Murad,* DGBİT, c.X, s.393 ; İsmail Hakkı Uzunçarşılı. *Osmanlı Tarihi,* c.III/I, s.54-57 ; Bekir Kütükoğlu. a.g.e., s.17

[35] Yeniçerinin bu tutumunda, bağlı bulundukları Bektaşi tarikatı ile Kızılbaşların ortak yanlarının olması tam olarak incelenmiş değildir.

Bu seferlere yönelik eleştirilerin bir diğeri ise İran seferlerinin Osmanlılar için büyük külfet olmasıdır. Zira bu seferler maddi olarak Osmanlılar'a hiçbir şey kazandırmamaktaydı. Çünkü Safevî şahları Osmanlı ordularının geçtiği güzergâhların tamamını yakıp yıkarak orduya güçlükler çıkartmaktaydılar.

Bu sefer kapsamında Özdemiroğlu Osman Paşa komutasındaki Osmanlı orduları, 22-23 Eylül 1585 gecesi Tebriz'e girmiş ve şehrin tamamını ele geçirmişlerdir. Bu savaş sırasında galiba şehirdeki halk da Osmanlılara direnmiştir. Zira Ḥaḳīrī gibi çok yaşlı bir şairin[36] bu savaşta ölmesini başka türlü açıklayamayız. "Ayrıca şehir alındıktan bir gün sonra halka aman verilmesi"[37] de bunu kanıtlamaktadır.

Ḥaḳīrī özetle böyle bir siyasal ortamda yaşamıştır.

### 6.3.2. ḤAḲÎRÎ'NİN DÖNEMİNE KADAR AZERBAYCAN VE İRAN SAHASINDA TÜRK EDEBİYATI

Günümüzde "Azerî Edebiyatı" tanımı, Azerbaycan edebiyat tarihçileri de dahil olmak üzere maalesef edebiyatçılar tarafından büyük ölçüde benimsenmiştir.

Ancak son dönemlerde birkaç araştırmacı bu tanıma karşı çıkmaktadırlar. Bunlara göre, "Azerî" tabiri yanlış olup, İranî bir kimlik ifade etmektedir. Ayrıca bu tabir Azerbaycan ve İran sahasında yaşayan kalabalık Türkleri ifade etmemektedir. Bölge Türkleri için bu tabirin bir tek anlamı bulunmaktadır: Coğrafî bağlılık. Nitekim bu araştırmacılara göre, Azerbaycan anayasasında da bu duruma dikkat çekilerek etnik bir tanım olan "Azerî" yerine coğrafi bir tanım olan "Azerbaycanlı" kimliğine öncelik tanınmıştır. "Azerî" ile "Azerbaycanlı" arasında ince ama önemli bir fark bulunmaktadır. Her şeyden önce Azerî adı bölgede yaşayan Azerbaycan Türklerini ifade etmemektedir. "Azerbaycanlı" adı ise bölgede yaşayan ve ezici çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu ortak ve coğrafi bir addır.[38]

---

[36] Hakîrî'nin, incelememize konu olan bu eserini yazdığı 1525'te iyimser bir bakışla 20 yaşında olduğu bile varsayılsa, öldüğü söylenen bu savaşta en az 80 yaşında olması gerekir.

[37] Bekir Kütükoğlu. a.g.e., s.152–157 ; Remzi Kılıç. a.g.e., s.115

[38] "Sovyetlerin dağılmasından sonra Azerbaycan'da başlayan kimlik tartışmalarının odağında duran noktalardan biri de budur. Ancak yapılan tartışmalar 'Azerî' kimliğini de dışlamamaktadır." Ebülfez Süleymanlı. *Milletleşme Sürecinde Azerbaycan Türkleri,* Ötüken Yayınları, İstanbul 2006, s.98

Türkiye'de "Azerî" tabirinin konumuna ilk kez dikkat çeken Fuat Köprülü'ye göre, iki tür Azerî edebiyatından söz edilebilir: Azerî-Farsi ve Azerî-Türk.[39]

"Azerî" tabiri erken İslam kaynaklarında geçmektedir. İbn Havkal, Ya'kut, Belazurî ve el-Mukaddesî bu terimi dil anlamında (Azerîye) kullanırken, bu dilin Arapça ve Pehleviceden farklı olduğuna ve Azerbaycan sahasında oturan bazı yerli grupların bu dili kullandığına dikkat çekmektedirler. Ancak Arap müelliflerinden Yakubî daha farklı bir yorumda bulunmaktadır. Ona göre, Azerî "Azerbaycan'da yaşayan İranlı halkın adıdır."[40]

Bu söylenenlerden yola çıkan Süleymanlı şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Azerbaycan bölgesinde Azerî dili ve etnik adını taşıyan bir topluluk oturmaktaydı. Bunların gerek dil, gerekse köken olarak Partlarla akraba oldukları bilinmektedir. Her ne kadar Arap müellifleri Azerîye ile Pehleviye dilleri arasında fark olduğunu belirtseler de bu, her iki dil arasında birebir yakınlıktan ziyade dilsel akrabalığın olduğunu göstermektedir.

Sovyet dönemi Azerbaycan (1920–1990) ve Pehleviler dönemi İran (1925–1979) tarihçiliğinde Azerî adı, dili ve kimliği Azerbaycan bölgesinde yaşayan Türklerin kimliği ile özdeşleştirildi ve hatta Türk adı, dili ve kimliği Azerî kimliği lehine kullanılmaya başlandı."[41]

"Bu coğrafyada kimliğe bağlı terminoloji meselesi Azerbaycan'ın kuzeyinde Rus, güneyinde ise İran siyasetinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu bölgenin tarihi coğrafya içerisindeki adı Azerbaycan'dır. Ancak bu ad milli ya da etnik bir ad olmamıştır."[42]

Anlaşılan "Azerî" tanımı politik bir anlam ifade etmektedir ve bölge Türklerinin gerçek kimliğini yansıtmamaktadır.

Zaten çalışmamıza konu olan Ḥaḳīrī de eserini Türkçe yazdığını söyleyerek kimliğini tartışmaya mahal bırakmayacak bir biçimde ifade etmektedir:

Himmetini anlarıñ ʻazm éderem
**Türk dilince** uş-bunı naẓm éderem (118ᵃ / 04)

[39] Fuat Köprülü. *Edebiyat Araştırmaları 2,* Akçağ Yayınları, Ankara 2004 (2. baskı), s.25-43.

[40] Fuat Köprülü. a.g.e., s.25

[41] Ebülfez Süleymanlı. a.g.e., s.104

[42] Gülşen Seyhan Alışık. "Bütöv Azerbaycan Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme", a.g.e., s.177

Bu yüzden biz de çalışmamızda “Azerî dili”, “Azerî edebiyatı” ve “Azerî kimliği” yerine “Azerbaycan Türkçesi”, “Azerbaycan Türklerinin edebiyatı” ve “Azerbaycan Türk kimliği” gibi tabirleri kullanmaya çalışacağız.

“Azerbaycan ve İran sahasında bugün yaşayan yaklaşık 40 milyonluk Türk nüfusu mevcuttur. Bu nüfusun sadece 8 milyonu şimdiki Azerbaycan Cumhuriyetinde yaşarken, yaklaşık 12 milyonu İran Azerbaycanı denilen İran’ın kuzeybatı bölgesinde oturmaktadır.”[43] “Ancak İran’ın diğer bölgelerinde de yaklaşık 20 milyon civarında Türk oturmaktadır. Böylece İran nüfusunun neredeyse yarısını (30 milyon) Türk soylular oluşturmaktadır.”[44] Bunlar İran’ın geneline dağılmış durumdadırlar. Yerel Kaşkay, Bıçakçı, Selçuklu gibi adlar dışında genel anlamda İran’da yaşayan bütün Türkler “Türk” adını kullanmakta ve tercih etmektedirler.[45]

“Selçukluların İran bölgesine gelişi ve burada yerleşerek XX. yüzyılın başlarına kadar bölgedeki siyasi iktidarı ellerinde tutması, Türklerin İran’daki varlığında ilk temas noktası değildir. Miladın başlarından beri bölge Türklerin gözetimi altındaydı.”[46] Ancak nihai olarak İran’ın bir Türk yurdu halini alışı Selçuklular döneminde olmuştur. Siyasal egemenliğe karşın İran’da Türklerin kültürel, özellikle de edebiyat anlamında egemenlikleri daha geç dönemlerde gerçekleşmiştir. Bilindiğinin aksine, Selçuklular döneminde de Türkçe göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Ancak bu önemin, Türkçe eserlerin yazılması anlamında da etkili olup olmadığı henüz yanıtlanamamıştır.

Ancak bu yaygın düşünceyi değiştirecek nitelikte, son dönemlerde yapılan bazı çalışmalar Hasanoğlu’dan önce de bu bölgede Türkçe yazılı eserlerin varlığını ortaya çıkardı. “Daha Harezmşah Celaleddin Mangburnu döneminde (1220-1229) Azerbaycan bölgesinde *Lugat-i Kanglı* adıyla bir sözlüğün yazıldığından söz edilmektedir. Ancak bu sözlük elimize geçmemiştir. Buna karşılık XIII. Yüzyılda yazıldığı kesin olan iki sözlük günümüze kadar kalmıştır. Bunlardan ilki Hinduşah Nahçavanî’nin *Sihahü’l-Acemiyye*’si, diğeri ise Hüsameddin Hoyî’nin *Tuhfetü’l-Hoyî* adlı manzumesidir. Her iki eser de Türkçe-Farsça sözlükler olup, muhtemelen Türklere Farsça öğretmek amacıyla yazılmıştır.”[47]

---

[43] Gülşen Seyhan Alışık. “Azerbaycan Türkçesi”, a.g.e., s.227–228 ; Ahmet Bican Ercilasun. *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yay., Ankara (2. Baskı), s.227

[44] Gülşen Seyhan Alışık. “Bütöv Azerbaycan Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme”, a.g.e., s.143-144

[45] Bugün bile İran’da yaşayan ve Türkçe konuşanların hemen hepsi kendilerini “Türk” olarak tanıtmaktadırlar.

[46] B. Cavanşir ; E. N. Necef. a.g.e., s.28

[47] C. Sadıkova ; T. Aleskerova. *Sihahü’l-Acemiyye,* Bakü 1993

İlk edebi ürün ise *Hasanoğlu*'da günümüze gelen Ortak Oğuz Türkçesi ile yazılmış olan iki gazel örneğidir. Yine ünlü şair Genceli Nizamî kendi *Leyla ile Mecnun*'unda Türkçe yazmak istediğine ilişkin sözler söyler. "Ancak Nesimî ile bölgede zengin bir Türkçe yazılı edebiyat ortaya çıkmıştır. Yine sözlü edebiyatta Dede Korkut destanları ağızdan ağıza dolaşmaktaydı. Karakoyunlular döneminde hükümdar Cihanşah'ın Türkçe divan yazacak kadar Türkçenin etkin bir edebi dil olduğu artık netleşmiştir."[48] "Her ne kadar Azerbaycan ve İran sahasında yazılmasa da Kadı Burhaneddin'in de dili Azerbaycan Türkçesidir."[49] "XV. yüzyıla gelindiğinde ise Habibî gibi sonraki kuşağı etkileyecek ünlü divan şairleri yetişmeye başlamıştır."[50]

"XVI. yüzyılda Safevîlerin yönetime gelmesiyle Türkçe egemen bir dil oluşunu tamamlamış ve sarayda resmi dil düzeyine kadar yükselmiştir. Aslında Türkçenin öteden beri divan eserler vermesi onun zaten saray çevresinde büyük ilgi gördüğünü kanıtlamaktadır. XVI. yüzyılda Hata'î, Fuzulî, Kurbanî, Şahî, Gülşenî, Kişverî, Besirî, Halilî, Hamidî, Sürurî gibi şairlerin birbirinden güzel Türkçe eserler vermesi bunun bariz göstergesidir."[51]

Ḥaḳīrī, böyle bir kültürel zenginlik ortamında yetişmiştir.

### 6.3.3. ḤAḲÎRÎ'NİN HAYATI

Asıl adı Şehabeddin Ahmed olan Tebrizli Mevlana Ḥaḳīrī'nin hayatı ile ilgili bilgi çok azdır. Kaynaklarda ne zaman doğduğu kesin olarak belirtilmeyen şairin gerçek adıyla ilgili bulunabilen tek bilgi ise *Lugatname-i Dihhuda*'da şu şekilde geçmektedir:

"Mevlana Şehabeddin Ahmed el-Ḥaḳīrī. *Habib'üs-Siyer* sahibi der ki: Şah İsmail Safevî ve Hüseyin Mirza'nın çağdaşıdır. Zihninin berraklığı ve ahlâkının güzelliği ile tanınır. Şiir ve muamma sanatında bilinen pek çok kullanımı değerlendirmiş ve nazım belâgatine sahip risalesinde muamma kaidelerini izah ve beyan etmiştir. Aynı

---

[48] Muhsin Macit. *Karakoyunlu Hükümdarı Cihanşah ve Türkçe Şiirleri / Cihanşah 1397-1467,* Grafiker Yayıncılık, Ankara 2002

[49] Muharrem Ergin. *Kadı Burhaneddin Divanı / Ahmet Kadı Burhaneddin,* 801/1398, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1980

[50] Ali Kafkasyalı. *İran-Türk Edebiyatı Antolojisi,* Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 2002, c. II, s. 224-231, 245-257, 268-272, 280-289

[51] Gülşen Seyhan Alışık. "Azerbaycan Türkçesi", a.g.e., s. 231–232

zamanda kitabelere, memleketin sahibi Habibullahi'yi medheden büyük şiirler nakşetmiştir."[52]

Buna ek olarak Azerbaycan Ansiklopedisinde şu bilgiler yer almaktadır:

"XVI. asır Azerbaycan edebiyatının tanınmış isimlerinden olan Ḥaḳīrī, Tebriz'de doğmuş ve gençlik yıllarında medrese eğitimi almıştır. Horasan'a ziyareti sırasında Kaşan'da ikamet etmiş ve buradaki dört yıllık ikameti sırasında şehrin ünlü simaları, özellikle de Mevlana Muhteşem'le dostluk bağları tesis etmiştir.

Ḥaḳīrī'yi Kaşan'da ziyaret eden Takieddin Kaşî *Hulasat'ûl-Ahbar* adlı eserinde onun sofiyane bir kişiliğe sahip olduğunu belirtmiştir. 1573 yılında Kaşan'dan ayrılarak Horasan'a giden Ḥaḳīrī, daha sonra Tebriz'e dönmüştür.

Şair 1585 yılında Osmanlıların Tebriz seferi sırasında ölmüştür. Ḥaḳīrī'nin külliyatı 6 bin beyitlik Divan'ından ve Leylî ve Mecnun manzumesinden müteşekkildir. Onun şiirleri zengin edebi öğeler içermekte olup kullandığı sade dil ve üslubuyla diğer şairlerden seçilmektedir."[53]

Bir tür şuara tezkiresi olan *Tuhfe-i Samî*'de yer verilen bilgiler de aydınlatıcı olmaktan çok uzaktır. Burada şairin adı Hakîrî-yi Tebrizî olarak geçmekte ve eserin yazıldığı yıllarda şairin çok genç olduğu ve kendisinden sıkça söz ettirdiğinden haber vermektedir. Ayrıca kaynağımız ondan yenilikçi şair diye söz ederek bir matla'ına yer vermiştir.[54]

Muhammed Ali Terbiyet, *Danişmendan-i Azerbaycan* adlı eserinde şairle ilgili şu bilgileri aktarmaktadır:

"Ḥaḳīrī, Azerbaycan şuarasının ileri gelenlerindendir. Güzel üsluba ve belagate sahibi bir zattır. Ahlak ve huy güzelliğinde eşi benzeri bulunmuyor. Azerbaycan edipleri arasında söyleyiş güzelliği ve fikir zenginliği bakımından seçkin ve müstesna bir yer edinmiştir.

Hazreti Rıza (a.s.)'yı ziyaretinden 20 yıl önce Kaşan'a teşrif etti ve burada dört yıl kalarak başta Mevlana Muhteşem olmak üzere bazı kıymetli zatlarla sohbet ve halvet

---

[52] Mirza Ali Ekber Han Dihhuda. "Ḥaḳīrī Maddesi", *Lugatname,* 1375/1955, Zir-i Nazar Muhammed Muin, Seyyid Cafer Şehidî, Danişgâh-ı Tahran, Tahran 1338, c.11(2.kısım), s.747

[53] *Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi,* "Hegiri maddesi", Azerbaycan SSR İlimler Akademisi Neşriyatı, Bakü 1987, c.10, s.187a

[54] *Tezkire-i Tuhfe-i Sami = Tuhfe-i Sami / Ebû'n-Nasr Mirza Sam b. (Şah) İsmail (I) Sam Mirza, 947/1567,* tashih ve mukaddime: Rükneddin Hümayunferruh ; *Tuhfe-i Sami / Ebû'n-Nasr Mirza Sam b. (Şah) İsmail (I) Sam Mirza, 947/1567,* tashih: Vahid-i Destgirdi, Matbaa-i Armagan, Tahran 1936/1314

etti. Bendeniz de o vakit onların hizmetinde bulundum. Mezkûru dervişane bir hal ve sufi ahlakı üzere gördüm. O şehirde gündüzleri oruç ve Kur'an tilavetiyle, geceleri de namaz ve taat ile geçirirdi. 981 senesinde Kaşan'dan Horasan tarafına gitti ve ziyaretten sonra Kazvin yoluyla vatanı Tebriz'e döndü ve burada yerleşti.

Hazret 994 senesinde, uğursuz Osmanlıların Tebriz'e gelip halka kan kusturdukları o fetret zamanında, milletini müdafaaya koşarak şehitler güruhuna katıldı ve Azerbaycan şehitleriyle beraber cennete kavuştu. Cenabın o vakitler mevcut şiirleri 6000 beyitlik bir divan oluşturmaktaydı. Lakin bu erken ölüm sebebiyle muhafaza edilemedi ve zamanımıza -her ne kadar fazlasını dilesem de- *Sefayin-i Müstaiddan*'da yer alan bir grup beyitten başka bir şey kalmadı. Pek tabii bu sayfalarda kaydettiğim şiirleri de onlardandır."[55]

Yazar, bu bilgileri Ḥaḳīrī'nin döneminde yazılan bir tezkireden alıntılamış olmalıdır. Çünkü anlatılanlardan, bu bilgileri veren zatın Ḥaḳīrī'yi tanıdığı açıkça belli olmaktadır.

Bu kişi, *Hulasatû'l-Ahbar* adlı eserinde Ḥaḳīrī'nin sofiyane bir kişiliğe sahip olduğunu belirten ve Ḥaḳīrī'yi Kaşan'da ziyaret eden Takieddin Kaşî olmalıdır. Dolayısıyla Muhammed Ali Terbiyet *Danişmendan-i Azerbaycan* adlı eserinde şairle ilgili bilgileri bu kaynaktan aktarmış olmalıdır.

Sadıkî Kitabdar ise *Mecma'ü'l-Havas* adlı eserinde Ḥaḳīrī için şu kısa bilgiyi verir:

"Mevlana Ḥaḳīrī Tebrizlidir. Kürkçüdür. Derviş yaratılışlıdır. Kimseyi kırmayan biridir. Devri geçmiş, eski bir şairdir. Şiiri ise sıradan ve tekdüzedir."[56]

Söz konusu kaynaklarda, Ḥaḳīrī'nin adının Tebrizî olarak zikredilmesi ve Tebriz kastedilerek "vatanı" diye söz edilmesi onun Tebriz'de doğduğuna kuşku bırakmamaktadır. Bu yüzden Tebriz'in dönemin kültür merkezi olmasının da etkisiyle, Ḥaḳīrī'nin gençlik yıllarında çok iyi tahsil gördüğü, Arapça ve Farsçayı da iyi bildiği düşünülebilir.

Bütün bu kaynaklardan Ḥaḳīrī'nin Tebriz'de doğduğu, asıl adının Şehabeddin Ahmed olduğu ve kürkçülük yaptığı, 1573'te Horasan'a gittiği ve bu dönemde 8. Şia imamı İmam Ali er-Rıza'nın Meşhed'deki makamını ziyaret ettiği, yolda Kaşan'da konakladığı ve burada dört yıl geçirdiği ve bu dönemde şehirdeki sufi çevrelerle irtibat kurduğu anlaşılmaktadır.

---

[55] Muhammed Ali Terbiyet. *Danişmendan-i Azerbaycan*, Tahran 1316*,* s.119–120

[56] Sadıki Kitabdar. *Tezkire-i Mecma'ü'l-Havas: Bi-zeban-ı Türkî Çağatay 1022/1613,* trc. Abdürresul Hayyampur, Çaphane-i Ahter, Tebriz 1327, s.288

Ḥaḳīrī'nin 1585'te, Osmanlıların III. Murat zamanında düzenlediği Tebriz seferi sırasında öldüğü ve incelediğimiz bu *Leyla ve Mecnun* adlı eserinden başka, 6000 beyitlik bir *Divan*'ının bulunduğu ve muamma sanatındaki bilinen pek çok kullanımı değerlendirerek kuralları açıkladığı, şiir söyleme sanatını incelediği bir risalesi olduğu da kesin bilgiler arasındadır.

Benzer bilgilere Azerbaycan edebiyatı tarihinde ve Azerbaycan edebiyatı üzerine seçmeler toplusunda da rastlanılmaktadır. Nitekim verilen bu bilgilere ilave yapılacak başka bilgi bulunmamaktadır. Bu da Ḥaḳīrī hakkında birçok soruyu yanıtlanmamış bırakmaktadır:

Ḥaḳīrī kaç yılında doğmuştur? Sufi bir kimliğe sahip olmasındaki nedenler ve bunu besleyen unsurlar nelerdir? 6000 beyitlik *Divan*'ı onun "erken ölümü"(!?)[57] sebebiyle neden muhafaza edilememiştir? Maalesef bu soruların yanıtını vermek şimdilik imkânsızdır.

"Bütün bunlara ek olarak Nevâyî, *Mecalisü'n-Nefâyis*'te Ḥaḳīrī adlı bir şahıstan bahsetmektedir. Ancak sözü edilen kişinin Heratlı olması ve şakacı mizacı üzerinde durulması, buna karşılık Tebrizli Ḥaḳīrī'nin sûfî tabiata sahip olması, aynı dönemde yaşamış başka bir Ḥaḳīrī'nin daha olması ihtimalini düşündürmektedir."[58]

"Ḥaḳīrī mahlasını kullanan Sandıklı doğumlu Mehmet Efendi adlı bir divan şairi daha vardır. M.1772'de Bursa'da ölmüştür."[59] Bu şairle ilgili şu bilgiler de vardır: "Ḥaḳīrī Osmanlı Türklerinden, Sandıklı kasabası halkından olan bir şairin adıdır. Bursa'ya hicret etti ve Halvetiye tarikatına katıldı. H.1186'da (M.1772) orada öldü."[60]

### 6.3.4. ḤAḲÎRÎ'NİN ESERLERİ

Muhammed Ali Terbiyet *Danişmendan-i Azerbaycan* adlı eserinde Ḥaḳīrī'nin eserleriyle ilgili şu bilgileri vermektedir:

"Cenabın o vakitler mevcut şiirleri 6000 beyitlik bir divan oluşturmaktaydı. Lakin bu erken ölüm sebebiyle muhafaza edilemedi ve zamanımıza -her ne kadar

---

[57] Daha önce de belirttiğimiz üzere şair, en iyimser tahminle 80 yaşında ölmüş olmalıdır.

[58] Kemal Eraslan. *Ali Şîr Nevâyî, Mecalisü'n-Nefâyis*, Ankara 2001, c.1(Giriş ve Metin), s.124

[59] *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* "Hakîrî maddesi", Dergah Yay., İstanbul 1998, c.4

[60] Mirza Ali Ekber Han Dihhuda. "Ḥaḳīrī Maddesi", a.g.e., s.747

fazlasını dilesem de- *Sefayin-i Müstaiddan*'da yer alan bir grup beyitten başka bir şey kalmadı."

Aynı eserde söz konusu divandaki şiirler arasından, nakledenin yaşının küçüklüğü nedeniyle iyi seçme yapılamadığına da dikkat çekilir.[61]

Bu Farsça divan dışında şairin, incelememize konu olan H.910 / M.1525 yılında yazdığı *Leylâ vü Mecnûn* adlı Türkçe bir mesnevisi vardır.

Ayrıca *Lugatname-i Dihhuda*'da belirtilen; muamma sanatındaki bilinen pek çok kullanımı değerlendirerek kuralları açıkladığı, şiir söyleme sanatını incelediği bir risalesi de vardır.[62]

Bu üç eser dışında şairin bilinen başka eseri yoktur.

Ancak İsmet Zeki Eyuboğlu *Şeyh Bedreddin – Vâridât* adlı eserinde Hakîrî mahlaslı birinden söz ederek onun bir şiirini aktarır.[63] Burada adı geçen Hakîrî'nin, bizim şairimizle aynı kişi olma şüphesini doğuran, İsmet Zeki Eyuboğlu'nun şu sözleridir:

"Şeyh Bedreddin'in etkisinin yalnız düzyazı alanında kalmayıp şiire, ozanlara da yansıdığını gösteren kanıtlar vardır ayrıca. Bunlar arasında en eskisi sayılabilecek olanı Hakîrî takma adıyla söylenenidir.

Hakîrî sözcüğünün bir takma ad (mahlas) olduğu besbelli, ancak hangi yıllarda yaşadığı konusunda kesin bilgimiz yok.

Şiirin dili, dizelerin düzeni, söyleniş biçimi, özellikle kelimelerin kullanılışı 15. yy. Türkçesinin bütün niteliklerini gösteriyor. Dilin yer yer Yunus Emre'ye yaklaştığı, ölçünün aruz olmasına karşılık (mefâilün / mefâilün / feûlün) halk söyleyişiyle yazıldığı görülüyor."

İsmet Zeki Eyuboğlu bu sözlerden sonra Hakîrî'ye ait olduğunu iddia ettiği şu şiiri aktarır:

"Hezâran şükr ü minnet ol Huda'ya
Salâvatlar virelüm Mustafa'ya
İrişdürdi bizi kutb(-i) evliyâya
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

---

[61] Muhammed Ali Terbiyet. a.g.e., s.119–120

[62] Mirza Ali Ekber Han Dihhuda. "Ḥaḳīrī Maddesi", a.g.e., s.747

[63] İsmet Zeki Eyuboğlu. *Şeyh Bedreddin – Vâridât*, Derin Yayınları, İstanbul 2004, s.274–276

Ebubekr ü Ömer, Osman u Hayder
O deryadan çıkıban işbu cevher
Veliler içre budur bize rehber
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Budur Al-i Muhammed silsilesi
Buna inkâr idenler oldı âsî
Kabuldür Hak katında her duâsi
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Velîdür bîgüman Allah nûri'dür
Muhammed Mustafa 'nın enveridür
Velayet leşkeri ser-defteridür
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Huda'nın sevdügidür enbiyâlar
Olarun cevheridür evliyalar
Budur Hak'dan bize viren atalar
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Olub Mansur bu yolda virdi başın
Huda ışkına hiç çatmadı kaşın
Münafıklar atarlar ta'na taşın
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Ali gibi şehîd oldı fenada
Melekler âh ider cümle semâda
Bugün bunda yarın yevmü 'l-cezâda
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Yapışduk biz bugün anun eline
İdüb tövbe dahi girdük şalına
Anı delîl idindük Hak yolına
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Bize gösterdi hem kavl-i şeriat
Dahi irşâd ider fı'l-i tarikat
Ve ma'rifetle bildürdi hakîkat
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Bunın yolına terk itdük cihanı
Fida kılduk ana biz baş u canı
Budur nice velîler kâmrâni
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Buna uyan kişi rahmet bulısar
Muhammed Mustafâ şefkat kılısar
Buna inkâr iden lâgnet alısar
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Bunun silsilesine iregör sen
Yolına varlugını viregör sen
Bu yolda sıdk u ışkla turagör sen
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

İki cihanı terk it sal önünden
Başun vir ışkıla dönme yolundan
Bunun ilmine uy geç sen bilünden
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür

Hakîrî miskinün sözün kabul it
Huda yolında varlıgun sebîl it
Getür Sultânuma kendüni kul it
Bizüm mürşidimüz Şeyh Bedr-i din'dür"

Bu şiir hem kelime varlığı hem de eklerinin yapısı olarak, incelediğimiz eserle benzeşmektedir. Ayrıca şiirdeki üslup da Tebrizli Hakîrî'ye yakındır.

Şeyh Bedreddin'in 1402–1403 yıllarında Tebriz'e giderek Timur'un otağında İranlı âlimlerle yaptığı tartışmalarda Timur'un ilgisini çekmiş olması göz önünde tutulursa, bu şiiri sufî yapıda olan Tebrizli Hakîrî'nin yazmış olması mümkün gözükmektedir.

### 6.3.5. ḤAḲÎRÎ'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Ḥaḳīrī'nin, dönemin kültür merkezi olan Tebriz'de yaşamış olması, dönemin ileri gelen bilim ve sanat adamlarıyla ilişkiler kurması gibi sebeplerle çok iyi tahsil gördüğü, geniş bilgi hazinesine sahip bir şair olarak yetiştiği düşünülmektedir.

"Şairlikte güzel ve lâtif ifadeyi ilke edinmiş, taşıdığı güzel ahlak ve sergilediği örnek tavırlarla sufî bir tabiata sahip olan şair, Azerbaycan edipleri arasında güzel söz söyleme becerisi ve yeni, özgün fikirleriyle seçkin bir yere sahip olmuştur."[64]

Bununla birlikte özellikle 16. yüzyıldan önce yetişmiş şairlerin Farsça şiir yazma merakına karşılık Ḥaḳīrī, Türkçe bir mesnevi yazarak döneminin şairlerine örnek teşkil etmiştir.

Şair, Leylâ ve Mecnûn eserinde kendisinden önce bu konuda yazmış Nizamî, Hüsrev Dehlevî ve Hatîfî'nin eserlerini inceleyip onlardan ve özellikle de Hatîfî'den yararlanmakla birlikte özgün olmaya gayret etmiştir.

"Hatîfî gibi Ḥaḳīrī de aşkı tarikatçılık; âşıkları ise ehl-i Hak olarak görmüş Leylâ ve Mecnûn karakterlerini bu doğrultuda karakterize etmiştir."[65] "Ele aldığı olaylarda da Hatîfî'den etkilendiği görülür. Örneğin, kendisinden önceki şairlerce müspet bir kahraman olarak gösterilen Nofel'in menfi bir şahsiyet olarak anlatılması bu etkilenmenin sonucudur."[66]

Bu tür etkilenmelere rağmen "Ḥaḳīrī'nin eserini özgün bir tarzda yazdığı, özellikle çoban olayını eserine dâhil etmesinin esere değişik bir görüş gücü kattığı"[67] dile getirilse de Mecnun'un çobandan aldığı koyun postuyla sürünün içine dâhil olarak

---

[64] Muhammed Ali Terbiyet. a.g.e., s.119–120

[65] *Azerbaycan Edebiyyatı Tarihi,* Azerbaycan Sovyet Elmler Akademiyası, Bakü 1960, s.315

[66] Hamit Araslı. a.g.e., s. 19

[67] Hamit Araslı. a.g.e., s. 19

Leyla'ya yaklaşması olayının Feridüddin Attar'ın *Mantık'ut-Tayr* adlı eserinde aynen geçtiğini de belirtmemiz gerekmektedir.[68]

Bununla birlikte Ḥaḳīrī'nin, bu efsaneyi asıl şöhretine ulaştıran Fuzûlî'ye bile tesir ettiği görülmektedir. Her ne kadar Fuzûlî, bir çok yazması bulunan *Leylâ vû Mecnûn* adlı eserinde:

"Leylî Mecnûn Acemde çohdur
Etrâkde ol fesâne yohdur"

diyerek "kendinden önce bu efsanenin Türkçe olarak yazılmış olduğundan tamamen habersiz"[69] gözükmekteyse de aşağıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere Ḥaḳīrī'den oldukça etkilenmiştir:

"Kim eski makâmumı unutdum
Sandum vatanum makâmum dutdum

Müşkil gelür imdi terkin etmek
Bir özge makâma dahi getmek" (Fuzûlî - Leylâ vû Mecnûn)[70]

"Şol makâmı terk édebilmez idi
Özge mülke hem gédebilmez idi" (Ḥaḳīrī - Leylâ vû Mecnûn 124[a] / 05)

Ḥaḳīrī, *Leylâ ve Mecnûn* adlı eserinde özellikle gazelleri kahramanların ağzından söyletmektedir. Şair bu şekilde eserini hem anlam hem de şekil olarak kuvvetlendirmektedir.

Ayrıca şairin bu gazellerindeki hissediş, düşünüş ve ifade ediş tarzı onun Türkçe, Farsça ve Arapça'ya hâkim bir şair olduğunun da kanıtıdır.

---

[68] Feridüddin Attar. *Mantık'ut-Tayr,* Kırkambar Kitaplığı Yay., İstanbul 2006, s.204
[69] Muhammet Nur Doğan. a.g.e., s.16
[70] Muhammet Nur Doğan. a.g.e., s.40

### 6.4. YAZMANIN ÖZELLİKLERİ

Yazarın Leylâ vü Mecnûn mesnevisi, İngiliz Kraliyet Müzesi (British Museum) 7936 numarada kayıtlı bulunan bir mecmua içinde bulunmaktadır.

Söz konusu bu mecmua, her birinde 9,5cm uzunluğunda 13 satır bulunan 169 yapraktan oluşmaktadır. Boyu 19,7cm, eni ise 14cm.dir. Bozuk bir nesih ile yazılmıştır. Rieu bu mecmuanın 18. yüzyılda çekimlendiği görüşündedir.[71]

Mecmua içinde beş eser vardır. Bu eserler şunlardır:

I- Mecmuanın 01–28 yaprakları arasında Hakânî'nin *Hilyet'ül-Nebeviyye* adlı mesnevisi bulunmaktadır. Bu eser, *Hilye-i Şerîf* diye de bilinmektedir, Mesnevinin sonunda H.1007 / M.1598–1599 kaydı bulunmaktadır:

"Olmadan bin yedi tarihi tamâm
Bu risalemde tamâm oldı kelâm" (BM 28[b])

II- 28b-106[b] arasında Yahya Bey'in *Gülşen-i Envâr* adlı eseri vardır.

III- 108–115 yaprakları arasında yazarı belli olmayan *Cevâhirü'l-Asdâf* adlı mesnevi vardır:

"Hürmet etsün ekâbir-i eşrâf
K'oldı nâmı Cevâhirü'l-Asdâf"[72]

IV- 115[b]–116 yapraklar arasında yazarı bilinmeyen mensur bir ta'bir-nâme vardır.

V- 117–167 yaprakları arasında incelememize de konu olan Ḥaḳīrī'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi bulunmaktadır. Bozuk bir nesih ile yazılmıştır.

"Olmaġ içün dûr Şeytâni'r-racîm
Yazaram Bismi'llahi'rrahmani'rrahîm"[73] (117[a] / 01)

---

[71] Charles Rieu. a.g.e., s.257-258

[72] Ahmet Topaloğlu. "Kur'ân-ı Kerîm'in İlk Türkçe Tercümeleri ve Cevâhirü'l-Asdâf", *Türk Dünyası Araştırmaları,* sy. 27(Aralık 1983), s.58–66

[73] Arzu Solak. *Leylâ vü Mecnûn Hikâyesi,* Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gülşen Seyhan Alışık, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2003, s.35

50 yapraktan oluşan bu eserde, her sayfada 13 satırlık tek sütun bulunmaktadır.

Eser mesnevi tarzında yazılmış olmasına rağmen yazıya geçirilirken dize ya da beyitler gösterilmeksizin nesir düzeni içerisinde aktarılmıştır.

İki bin yüz elli beyit olan bu eser genel olarak harekesizdir. Yalnızca karıştırılması muhtemel olan kimi kelimelerde hareke kullanılmıştır.

## 7. İNCELEME

Ḥaķīrī *Leylā vü Mecnûn* adlı bu eserini Azerbaycan aydın tabakasının benimsediği klasik şiir biçimiyle yazmayı seçmişse de eserinde sade bir dil kullanmaya özen göstermiştir.

"Azerbaycan Türkçesi, Batı Türkçesinin doğu sahası içinde yer alan ağızlar topluluğu ve bu saha içinde gelişen yazı dili koludur."[1]

Kuzey Azerbaycan dilcilerinden Şiraliyev, Azerbaycan Türkçesini sekiz öbeğe ayırır: 1) Doğu, 2) Batı, 3) Kuzey, 4) Güney, 5) Orta, 6) Kuzey İran, 7) Doğu Anadolu, 8) Kaşkay-Eynallu.[2]

"Anadolu Türkçesinden ayrı şartlarda gelişen Azerbaycan Türkçesi, daha çok Fars tesiri altında kalmış ve bu lehçede Farsçanın etkisi artmıştır."[3]

Çok iyi tahsil görmüş, Arapça ve Farsçaya hâkim olan Ḥaķīrī de bu eserinde yabancı kelimelere yer vermiştir. Bu yabancı kelimeler, özellikle Farsça kurallarına göre yapılmış üçlü isim tamlamalarında, vasfi tamlamalarda ve Arapça tamlamalarda görülmektedir.

Buna rağmen Ḥaķīrī Türkçe kelimeleri kullanmakta özel bir çaba harcamıştır. Klasik yazı dilindeki Türkçe fiillerden başka, Azerbaycan Türkçesine özgü olan fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil ve mastarların özel kullanılışlarını da vermeye çalışmıştır. Hatta şair bu sade yazma çabası sonucu, aruzu kimi zaman kusurlu kullanmıştır.

Ḥaķīrī, "**al** 'damga,işaret'; **apar-** 'götür-,alıp git-'; **aran** 'düzlük,ova'; **atlan-** 'ata binip git-'; **başını götür-** 'başını kaldır-'; **bigi** 'gibi'; **birikip** 'bir olup,birleşip'; **dügün** 'düğüm'; **érden** 'erkenden,erken erken'; **érgür-**'ulaştır-,eriştir-'; **eyit-** "söyle-,de-'; **il** 'yıl'; **kayġu** 'kaygı'; **ķayıt-** 'geri dön-,geri git-'; **kimi** 'gibi'; **ṭap-**'sun-,bul-'; **damu** 'cehennem'; **dapşur-**'teslim et-, ulaştır-'; **taraş** 'yağma,talan'; **ṭaşra** 'dışarı'; **terkini et-** 'terket-,vazgeç-'; **yaḫşı** 'güzel,hoş'; **yan-** 'dön-'; **yaraġ** 'hazırlık, silah'; **yarıcı** 'yardımcı,şefaatçi'**;** **zārıncı** 'feryad edip inleyen'" gibi o devir Azerbaycan Türkçesi'ne özgü kullanımları öne çıkarmıştır.

Bununla birlikte **"Gözi yaşlu bağrı başlu"** gibi deyimleri, **"Ķuyı ķazan kendi düşer saķın"** ve **"Kimseye vérmez ecel bilgil amān"** gibi atasözlerini de kullanmış; **"Yārdan ayru yārelendi yüregim"** gibi dizelerle hem söyleyiş hem de sanat bakımından en üst seviyelere çıkmıştır.

---

[1] Gülşen Seyhan Alışık. "Azerbaycan Türkçesi", *Türkler Ansiklopedisi,* c.19, s.227–243 ; Muharrem Ergin. *Azeri Türkçesi,* s.VII, İstanbul 1981

[2] Ahmet Bican Ercilasun. *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yay., Ankara (2. Baskı), s.227

[3] Zeynep Kormaz. "Fuzûli'nin Dili", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar,* Ankara 1995, c.I, s.527–534

## 7.1. SES ÖZELLİKLERİ

### 7.1.1. ÜNLÜLER

#### 7.1.1.1. Uzun Ünlü:

Metnimizde Türkçedeki "Birincil Uzun Ünlüler"[4]e birkaç örnek vardır.

Bunlardan ikisinin dize başında ve "āc (aç)" kelimesinde oluşu dikkat çekmektedir. Herhangi bir işaret olmamasına rağmen vezin gereği "fāʼilātün" kalıbında bir buçuk hece okunuyor olmaları bu tespiti sağlamıştır:

āc olub 157$^{b}$/04

āclıġdan 157$^{a}$/07

Ayrıca uzun oldukları eğik üstünle ( / ) belirtilmiş iki örnek de vardır:

āş 151$^{b}$/01

yāraġ 155$^{a}$/09

Bunlarla birlikte bu uzatmaların, imale amacıyla yapılmış olması da muhtemeldir.

#### 7.1.1.2. Yuvarlaklaşma

**7.1.1.2.1.** İlerleyici benzeşme sonucunda ilk hecede bulunan yuvarlak ünlünün etkisiyle sonraki hecenin ünlüsünün yuvarlaklaşması:

yolıña > yoluña 160$^{a}$/08

dolı > dolu 165$^{a}$/11

**7.1.1.2.2.** Metnimizde bir ses olayına bağlı olmaksızın ikinci hecede görülen yuvarlaklaşmalar daha çoktur:

ayrı > ayru 147$^{b}$/08, 148$^{b}$/13, 150$^{a}$/03, 150$^{b}$/02, 152$^{b}$/07

géri > gérü 156$^{a}$/12, 157$^{a}$/11

ḳarşı > ḳarşu 155$^{a}$/06, 155$^{b}$/06,161$^{b}$/04, 163$^{a}$/06

---

[4] Talat Tekin. *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler (yay. Mehmet Ölmez),* Kültür Bakanlığı, Ankara 1995, s.13

ḳaygı > ġayġu 149$^{b}$/03, 153$^{b}$/03, 159$^{b}$/02 (ḳayġu 158$^{a}$/06)

**7.1.1.3. Düzleşme:**

yöri- 151$^{a}$/05 ~ yeri- 156$^{a}$/04

**7.1.1.4. Öndamaksıllaşma:**

biñ > min͡g154$^{b}$/03, 163$^{b}$/02, 167$^{b}$/03
bu > mu 151$^{a}$/02, 151$^{b}$/03, 154$^{a}$/06
bular > mular 157$^{a}$/11
bunca > munca 153$^{a}$/07, 160$^{b}$/08
bunlar > munlar 154$^{b}$/09, 155$^{a}$/07, 157$^{a}$/05

**7.1.2. ÜNLÜ DÜŞMESİ**

bağır > bağruma 160$^{a}$/09
alın > alnıma 158$^{b}$/03
eyit- > eyder 164$^{b}$/04, 166$^{a}$/06, 166$^{a}$/08
köñül > köñlüm 148$^{a}$/01, 149$^{b}$/11, 150$^{b}$/07

**7.1.3. ÜNLÜ UYUMU**

Türkçenin temel ses özelliklerinden olan ünlü uyumu kuralı, metnin yazıldığı dönem için de geçerlidir. Yalnız birkaç kelimede ekler, kalınlık-incelik uyumuna uydurulmadan kullanılmıştır.[5] "Bu dönem Doğu Türkçesi metinlerinde de ek uyumsuzluğu görülmektedir"[6].

---

[5] Dil uyumuna aykırı bu tür ekler için değişik görüşler mevcuttur. Bunlardan en önemlileri şunlardır: Musa Duman. 'Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Bazı Metinlerdeki Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine", *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (2004),* c. XXXII, İstanbul 2005, s.53–64 ; Ahmet Topaloğlu. *Muhammed bin Hamza-XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kuran Tercümesi*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1978, c.2 (Sözlük) ; Muhammet Yelten. *Şirvanlı Mahmud, Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi (Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük),* TDK Yay., Ankara 1998

[6] Kemal Eraslan. "Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair", *Türk Dili Dergisi*, İstanbul 1970, c.17, s.113–124

Ancak metnimizde bu örneklerin az oluşu, bu yazımların müstensih hatasından kaynaklanmış olabileceğini de akla getirmektedir:

éylemaġ $149^{a}$/09, söylemaġ $149^{a}$/09
yaḫşıligi $156^{b}$/01, dutgil $150^{b}$/07
oturgil $158^{b}$/09, basgil $164^{a}$/03

Buna ek olarak düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olarak aynı kelimede görülen ikili biçimler, bu uyumun henüz yerleşmediğinin kanıtıdır. Bu ikili biçimlerden Türkçe kelimelerde olanları, dilimizin tarihsel gelişimi izlenebilsin diye göz ardı edilmeksizin eserdeki yazımlarına bağlı kalınarak verilmiştir:

bağrıma $155^{b}$/01 ~ bağruma $160^{a}$/09
doġrı $149^{a}$/06 ~ doġru $150^{a}$/01
seniñ $151^{b}$/01 ~ senüñ $154^{a}$/02
yolıña $160^{a}$/08 ~ yoluña $163^{b}$/01
géri $156^{b}$/02 ~ gérü $157^{a}$/11

### 7.1.4. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

#### 7.1.4.1. –d-, -d > -y-, -y :

Türk lehçelerinin ayrımında önemli bir ses olan palatal /d/ sesi, metnimizde /y/ sesine dönüşmüştür:

adruġ > ayru $147^{b}$/08
adaḳ > ayaġ $163^{a}$/06
ḳadġu > ḳayġu $158^{a}$/06
ḳod- > ḳoy- $157^{a}$/05

#### 7.1.4.2. b- ~ m- ; b- ~ v- :

#### 7.1.4.2.1. b- ~ m- :

Metnimizdeki ikili yazımlarından, bu değişimin henüz tamamlanmadığı görülmektedir. Özellikle zamir köklerindeki /m-/li kullanımlar Doğu Türkçesi ile paralellik göstermektedir:

bu $161^{a}$/12 ~ mu $151^{a}$/02
bular $157^{a}$/04 ~ mular $157^{a}$/11

ben 154$^{b}$/06 ~ men 147$^{b}$/11
biñ 153$^{a}$/07 ~ min͠g154$^{b}$/03

**7.1.4.2.2. b- ~ v- :**

bér- 157$^{a}$/11 ~ vér- 151$^{a}$/06

**7.1.4.3. ḳ- > ḫ- ; -ḳ- > -ḫ- ; -ḳ > -ġ; -ḳ ~ -ḫ, -ḥ; -ḳ ~ -ġ, -ḫ; ḳ- ~ ġ-**

Metnimizde aynı sözcüğün aslında bulunan "**ḳ**" ile birlikte **"ġ"** ve **"ḫ"** ile yazımlarının da bulunması, 16. yüzyıl Azerbaycan Türkçesinin ses gelişiminin sabitleşmediğine ve lehçelerin bu yüzyılda ortak Oğuzcadan ayrılmaya başladığına işaret eder:

**7.1.4.3.1. ḳ- > ḫ- :**

ḳanı > ḫanı 149$^{a}$/12
ḳanım > ḫanım 160$^{a}$/08

**7.1.4.3.2. -ḳ- > -ḫ- :**

aḳ- > aḫ- 150$^{b}$/09
aḳıt- > aḫıt- 159$^{b}$/11
oḳı- > oḫı- 147$^{b}$/04
yaḳa > yaḫa 160$^{a}$/03
yoḳsa > yoḫsa 148$^{b}$/11
yoḳsul > yoḫsul 150$^{b}$/11

**7.1.4.3.3. -ḳ > -ġ (Damak Ünsüzlerinin Karışması) :**

Bu karışma, kelime veya ek sonunda ötümlüleşme olarak ortaya çıkar:
ayaġ 163$^{a}$/06, aclıġ 157$^{a}$/07, ayruluġ 160$^{a}$/10
yıraġ 156$^{a}$/12, ṭopraġ 161$^{a}$/04

**7.1.4.3.4. -ḳ ~ -ḫ, -ḥ :**

çıḳ- 161$^{b}$/01 ~ çıḫ- 160$^{b}$/05 ~ çıḥ- 152a/13
çoḳ 148$^{b}$/03 ~ çoḫ 148$^{b}$/01

yoḳ 152[a]/12 ~ yoḫ 155[a]/01

**7.1.4.3.5. -ḳ ~ -ġ, -ḫ :**

ḳulaḳ 150[b]/07 ~ ḳulaġ 164[a]/08 *Ancak bu kelimenin bu şekilde yazıldığı tüm örneklerde (152[b]/11, 153[a]/09, 159[b]/04, 164[a]/08) kendisinden sonra ünlüyle başlayan bir kelime geliyor olması, bu yazım şeklinin "yumuşama" hadisesinden kaynaklandığı ihtimalini de akla getirmektedir.

çoḳ 148[b]/03 ~ çoġ 158[a]/05 ~ çoḫ 148[b]/01

**7.1.4.3.6. ḳ- ~ ġ-**

ḳayġu 158[a]/06 ~ ġayġu 149[b]/03, 153[b]/03

**7.1.4.4. k- > g-**

Eski Türkçede ön seste bulunan /k-/ ünsüzü Azerbaycan Türkçesinde birkaç kelimede korunmuş, diğer kelimelerde ise /g-/ye dönüşmüştür:

keç- 149[a]/12, köç- 162[b]/07, köñül 160[a]/08

kel- > gel- 148[a]/11, 150[b]/08

kül- > gül- 151[a]/13, 156[a]/06

kün > gün 150[b]/10, 154[a]/09

**7.1.4.5. t- > d- ; t- ~ d-; -t ~ -d**

**7.1.4.5.1. t- > d-**

Eski Türkçede ön seste bulunan /t-/ ünsüzü Doğu Türkçesinde ötümsüz olarak sürmekte ve günümüzde de bu yazı dilinin devamı sayılan lehçelerde korunmaktadır. Metnimizde ön sesteki /t-/ ünsüzü birkaç kelimede korunmuş diğerlerinde ise /d-/ye dönüşmüştür:

tök- 150[b]/04, 163[b]/02

tökil- 163[a]/05

damu 158[b]/05, dur- 152[b]/02

durur 149[b]/10, dut- 147[b]/10

dügün 153$^{a}$/06, dürlü 160$^{b}$/08
düş- 158$^{b}$/13, düş 166$^{b}$/12

Günümüzde ise Ortak Oğuzca'daki bu /t-/ sesi, Azerbaycan Türkçesinde çoklukla /d-/ sesine dönüşüp sabitleşirken Türkiye Türkçesinde korunmuştur:

| Ortak Oğuzca | Azerbaycan Türkçesi | Türkiye Türkçesi |
|---|---|---|
| taş | daş | taş |
| tut- | dut- | tut- |
| türlü | dürlü | türlü |

**7.1.4.5.2. t- ~ d-**

İkili yazımları olmakla beraber /d-/li yazımları daha çoktur. Bu durum, metnimizde bu değişimin henüz tamamlanmadığını gösterir:

taş 159$^{a}$/02 ~ daş 151$^{b}$/02
titre- 156$^{b}$/09 ~ ditre- 148$^{a}$/03
tapşır- 149$^{b}$/13 ~ dapşur- 156$^{a}$/11
tamar 149$^{a}$/01 ~ damar 160$^{b}$/02

**7.1.4.5.3. -t ~ -d**

dört 155$^{a}$/09 ~ dörd 154$^{a}$/09

**7.1.5. ÜNSÜZ DÜŞMESİ**

yıl 161$^{a}$/04 ~ il 158$^{a}$/03, 162$^{a}$/06, 166$^{a}$/12

**7.1.6. ÜNSÜZ TÜREMESİ**

ırağ 147$^{b}$/06, 152$^{b}$/06, 157$^{b}$/10 ~ yırağ 156$^{a}$/12

**7.1.7. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ**

şekker 147$^{b}$/12, 162$^{b}$/08
fellek 161$^{b}$/07

### 7.1.8. YER DEĞİŞTİRME

uyḫu $152^{b}$/03, $162^{b}$/06 ~ yuḫu $166^{b}$/12, $167^{a}$/01
gibi $148^{b}$/06, $154^{a}$/08 ~ bigi $158^{b}$/08

### 7.1.9. N ~ B ÇATIŞMASI

‘anber $155^{b}$/10, $160^{b}$/11 ~ ‘amber $162^{b}$/08

### 7.1.10. ÜNSÜZ UYUMU

Sert ünsüzle biten köklere, yumuşak ünsüzlerle başlayan eklerin getirilmesi durumunda ortaya çıkan ünsüz uyumu (Benzeşme) metnimizde yok denecek kadar azdır. “Düzlük yuvarlaklık uyumuyla birlikte, ünsüz uyumunun da bulunmaması o devirde eklerin şeklini etkilemiştir. Bu nedenle bugün eklerde görülen çok şekillilik, 15 ve 16. yüzyıl Azerbaycan Türkçesinde yoktur.”[7]

#### 7.1.10.1. Bulunma Durum Eki +da / +de

āḫiretde $157^{b}$/13, $158^{b}$/06, $164^{a}$/13, $167^{b}$/02
düşde $166^{b}$/12
işde $155^{a}$/04

#### 7.1.10.2. Ayrılma Durum Eki +dan / +den

ma‘şūḳdan $152^{a}$/03, yaşdan $148^{b}$/10
aşdan $150^{b}$/12, endūhdan $154^{b}$/10
dirlikden $153^{b}$/10, ḥāḳden $167^{a}$/06
raḥmetden $164^{b}$/09, sevmekden $159^{a}$/06

#### 7.1.10.3. Görülen Geçmiş Zaman Eki -dı / -di

açdı $161^{a}$/06, atdı $166^{a}$/02
baḫdı $151^{a}$/01, baḳdı $153^{a}$/04

---

[7] Muharrem Ergin. *Azeri Türkçesi,* İstanbul 1981

batdı 160$^{a}$/09, çıḳdı 161$^{b}$/01
çökdi 153$^{b}$/02, öpdi 157$^{b}$/01
esdi 153$^{b}$/08, érişdi 159$^{a}$/13
içdi 158$^{a}$/04, yétdi 150$^{a}$/07

### 7.1.10.4. Emir Eki -ġıl / -gil

basgil 164$^{a}$/03, dutgil 163$^{a}$/01
érişgil 153$^{b}$/13, serpgil 159$^{b}$/03
tökgil 156$^{a}$/05

### 7.1.10.5. Ettirgenlik Eki -dır- / -dir- / -dur- / -dür-

érişdir- 148$^{a}$/04, 149$^{b}$/13

### 7.1.10.6. Bildirme Eki +dır / +dir / +dur / +dür

‘ışḳdır 148$^{a}$/13, ġayretdir 155$^{a}$/06, gerekdir 154$^{a}$/07
bī-ḳūtdur 157$^{a}$/08, yoḫdur 149$^{a}$/08

## 7.2. BİÇİM ÖZELLİKLERİ

### 7.2.1. AD ÇEKİMİ

### 7.2.1.1. Çokluk Eki +ler / +lar

elçiler 154$^{a}$/09, géceler 153$^{b}$/12
‘āşıḳlara 160$^{b}$/01, ḳaşları 165$^{a}$/04

### 7.2.1.2. İyelik Ekleri

ġamım 154$^{a}$/01, eyyāmını149$^{a}$/12, söziñ 162$^{a}$/13
ecriñ 163$^{a}$/08, adını 148$^{b}$/12, ümmīdi 161$^{a}$/04
cānımız 160$^{b}$/03, sözüñiz 154$^{a}$/12, gözleri 157$^{a}$/05

### 7.2.1.3. Durum Ekleri

#### 7.2.1.3.1. İlgi Durumu +ıñ / +iñ / +üñ / +nıñ / +niñ / +nuñg

anlarıñ 157$^{b}$/02, faḳīriñ 162$^{b}$/13
senüñ 154$^{a}$/02, munıñ 151$^{b}$/02
Ḥaḳīrī'niñ 159$^{a}$/08, soyunuñg 161$^{b}$/06

#### 7.2.1.3.2. Yaklaşma Durumu +a / +e

ṣayyāda 157$^{a}$/13, yanına 153$^{a}$/09
yāre 152$^{a}$/05, birbirine 167$^{a}$/07

Bir iki örnekte +ge / +ga şeklindedir:

görmege 161$^{b}$/03, señge 166$^{a}$/09
yañga 152$^{b}$/01

#### 7.2.1.3.3. Belirtme Durumu +ı / +i / +nı / +ni / +n

ṭa'āmı 156$^{a}$/10, ṣahrāyı 158$^{b}$/07
sizi 154$^{a}$/03, ṣahrānı 163$^{b}$/12
yārnı 154$^{a}$/04, ḥālni 167$^{b}$/03
ṣufrecīni 156$^{a}$/04, Leyli'ni 155$^{a}$/06
özin 148$^{a}$/10, ḥālin 162$^{b}$/13

#### 7.2.1.3.4. Bulunma Durumu +da / +de

cānda 148$^{b}$/11, yazıda 161$^{b}$/01
'ālemde 154$^{b}$/09, düşde 166$^{b}$/12

#### 7.2.1.3.5. Ayrılma Durumu +dan / +den

aclıġdan 157$^{a}$/07, yuḫudan 167$^{a}$/01
cesedden 160$^{a}$/13, sebebden 166$^{a}$/06

#### 7.2.1.3.6. Eşitlik Durumu +ca / +ce / +ça / +çe

munca 153$^{a}$/07, anca 166$^{b}$/10

beylesince 163[a]/05, zerrece 166[a]/13
néçe 154[a]/04

#### 7.2.1.3.7. Araç Durumu +n

āhūlarlan 157[b]/05, ġamıñlan 166[a]/12
vaṣlılan 151[b]/03, hecrilen 152[a]/09
seniñlen 151[b]/13, terkin 152[a]/07
sensizin 162[a]/05, ilen 156[b]/12

#### 7.2.1.3.8. Yön Gösterme Durumu +ra / +re

ṭaşra 163[b]/13
içre 152[a]/06, 156[b]/02
soñra 162[a]/09
üzre 165[b]/11

### 7.2.2. ZAMİR n'Sİ

Metnimizde birkaç örnek haricinde ad ve zamir çekimlerinde zamir kökenli /+n/ kullanılmıştır.

munlar 154[b]/09, onlar 159[b]/02
anlar 149[a]/08, ansız 151[a]/07
sevdāsına 158[b]/13, ‘ahdine 161[a]/07
bağından 152[b]/08, elinden 160[a]/11
anı 147[b]/02, munı 151[a]/02
bunı 158[a]/09

Doğu Türkçesine özgü olan zamir n'si düşümü, şu örneklerde görülmektedir:

buları 157[a]/04, 157[a]/10
muları 157[a]/11
olarıñ 155[b]/08

### 7.2.3. SAYILAR

Eserde geçen Türkçe sayı adları şunlardır:

bir 151$^{a}$/05, 156$^{b}$/13
iki 160$^{a}$/07, 163$^{a}$/12;
dört 155$^{a}$/09
dörd 154$^{a}$/09
altı 157$^{b}$/10, 163$^{a}$/07
yüz 159$^{a}$/04, 161$^{a}$/04
mi͡ng 154$^{b}$/03, 163$^{b}$/02
iki mi͡ng yüz elli 167$^{b}$/03
yüz biñ 153$^{a}$/07

### 7.2.4. ZAMİRLER

#### 7.2.4.1. Kişi, Dönüşlülük ve Soru Zamirleri

ben 154$^{b}$/06, baña 150$^{a}$/05
men 155$^{b}$/01, meñ 161$^{b}$/10
maña 147$^{b}$/10, özüm 164$^{a}$/10
sen 163$^{b}$/12, 164$^{a}$/02; öziñ156$^{b}$/01
se͡nge 166$^{a}$/09, saña 150$^{a}$/01
o 152$^{a}$/05, 166$^{b}$/01; ol 149$^{a}$/02, 149$^{a}$/03
özi 156$^{a}$/10, anı 149$^{a}$/01, aña 148$^{a}$/07
anda 154$^{b}$/08, andan 150$^{b}$/07
anıñ 151$^{b}$/11, ansız 151$^{a}$/07

biz 154$^{a}$/12, 154$^{b}$/04, 157$^{a}$/10, 166$^{b}$/07
siz 151$^{b}$/13, 152$^{a}$/01, 154$^{a}$/03, 157$^{a}$/03
olar 155$^{b}$/08, onlar 159$^{b}$/02, anlar 157$^{b}$/02

öz 150$^{b}$/12, 150$^{b}$/13; özge 150$^{a}$/02, 161$^{a}$/04
özgeler 166$^{a}$/07, 166$^{a}$/09; kimse 157$^{a}$/13, 158$^{b}$/07
kim 152$^{a}$/04, 159$^{a}$/08; kimi152$^{a}$/02, kes 157$^{a}$/10

#### 7.2.4.2. İşaret Zamirleri

bu 166$^{a}$/05, bunı 158$^{a}$/09

buncılayın 153$^{b}$/04, munı 151$^{a}$/02
munıñ 151$^{b}$/02, muña 167$^{b}$/05
anı 147$^{b}$/02, anda 157$^{b}$/08
andan 150$^{a}$/11, anıñ 154$^{a}$/08
bular157$^{a}$/04, mular 157$^{a}$/11
munlar 154$^{b}$/09

### 7.2.5. ZARFLAR

Metnimizde geçen belli başlı zarflar şunlardır:

bugün 148$^{a}$/04, gün 152$^{a}$/13
gündüz 153$^{b}$/12, géce 162$^{b}$/06
gün-be-gün 163$^{a}$/08, géce gündüz 153$^{a}$/10
hemān 153$^{a}$/12, soñra 162$^{a}$/09
az 161$^{b}$/10, çoḫ 150$^{a}$/08
hep 164$^{a}$/11, hīç 154$^{b}$/08
içre 152$^{a}$/06, ṭaşra 163$^{b}$/13
géri 156$^{b}$/02, ṣaru 157$^{b}$/07
ḫançaru 148$^{a}$/12, ne 161$^{b}$/02
nite 148$^{a}$/09, nişe 166$^{b}$/06
neden 161$^{b}$/03

### 7.2.6. EDATLAR

gibi 148$^{b}$/06, bigi 158$^{b}$/08, kimi 159$^{a}$/04
teki 153$^{a}$/03, tek 160$^{a}$/05
hā 162$^{a}$/09, uş 154$^{b}$/07

#### 7.2.6.1. Bağlama Edatları

birle 164$^{a}$/07, ile 147$^{b}$/13
çü 147$^{b}$/03, çün 166$^{a}$/13
ki 161$^{b}$/04, kim 158$^{a}$/03
çünki 167$^{a}$/09, çün kim 162$^{b}$/01
nitekim 155$^{a}$/01, 155$^{a}$/04
daḫı 165$^{b}$/12, daḳı 151$^{a}$/06

u 148$^{a}$/06, ü 148$^{a}$/04, vü 148$^{a}$/09
ḫ$^{v}$āh… ḫ$^{v}$āh… 152$^{a}$/05
ya 155$^{a}$/12

### 7.2.7. SIFAT-FİİLLER -an / -en, -dıḳ / -dik, -maz / -mez, -mış / -miş

Metnimizde en çok –an / -en sıfat-fiil eki bulunmaktadır:

köñlüm alan (meh-pāresi) 148$^{a}$/01
ġam arturan (ġam-ḫ$^{v}$ārımı) 166$^{a}$/04
sırrın bilen (Ḥayy u Kebīr) 155$^{a}$/11
yeksān éden (‘ışḳ) 148$^{b}$/07

Diğer sıfat-fiil ekleri şunlardır:

ḳıldığı (peyġām) 151$^{b}$/12
vérdigi (düşnām) 151$^{b}$/12
meded bilmez (zecr) 147$^{b}$/13
yanmış (cānıña) 161$^{b}$/02

### 7.2.8. AD-FİİLLER -ma / -me, -maḳ / -mek, -maġ / -meg

gelmemeñ 163$^{a}$/13
çıḳmaġa 160$^{a}$/13, olmaġa 157$^{b}$/04
görmege 161$^{b}$/03, ölmege 164$^{b}$/12
aġlamaḳdır 160$^{b}$/13, ḳılmaḳ 157$^{a}$/04
vérmek 154$^{a}$/07, sevmekden 159$^{a}$/06
éylemaġ 149$^{a}$/09, dutmamaġ 152$^{a}$/09
söylemaġ 149$^{a}$/09, yanmaġ 152$^{b}$/12

### 7.2.9. ZARF-FİİLLER -up / -üp, -uban / -üben, -ıcak / -icek, -alı / -eli, -a / -e, -ken / -iken, -ınca / -ince, -geçin

atlanup 155$^{a}$/07, éşidüp 161$^{a}$/11
ḳoyuban 157$^{b}$/02, düşüben 163$^{b}$/10
éşidicek 163$^{a}$/02, ölicek 156$^{a}$/06
gédeli 163$^{a}$/12, gédel(i)den 163$^{a}$/07

çapa 155$^{b}$/04, n'ola 165$^{a}$/03
olmamışken 167$^{b}$/09, iken 159$^{a}$/13
görünceñiz 155$^{a}$/07, görgeçin 162$^{a}$/07

### 7.2.10. ETTİRGENLİK EKLERİ -dır / -dir / -dur / -dür, -r, -t, -ġur / -gür

érişdir- 148$^{a}$/04; yandır- 164$^{b}$/10
yédür- 156$^{a}$/05, öldür- 164$^{b}$/12
oñar- 154$^{a}$/06, ḳopar- 155$^{a}$/05
géder- 153$^{a}$/12, pişer- 150$^{b}$/12
artur- 166$^{a}$/04, yétür- 149$^{b}$/02
aḫıt- 159$^{b}$/11, söylet- 155$^{a}$/03
érgür- 154$^{a}$/03

### 7.2.11. FİİL ÇEKİMİ

#### 7.2.11.1. Emir Çekimi -ġıl / -gil, -sın / -sin / -sun / -sün, -ñ / -ñız / -ñiz

Metinde teklik 2. kişi emir çekimlerinin -ġıl / -gil ekiyle birlikte fiillerin yalın kullanımıyla da yapılıyor olması dikkat çekicidir.

ḳılġıl 165$^{b}$/07, serpgil 159$^{b}$/03
ḳıl 148$^{a}$/11, gel 153$^{b}$/13, gör 147$^{b}$/09

Diğer şahısların emir çekimleri şöyledir:

érsin 154$^{b}$/03, étsin 150$^{a}$/10
ḳılsun 155$^{a}$/04, étsün 150$^{a}$/09
varıñ 154$^{a}$/05, édiñ 154$^{a}$/05
ḳılmañız 158$^{b}$/12, diñleñiz 161$^{a}$/13
söyleñiz 154$^{a}$/12, éyleñiz 154$^{a}$/12

#### 7.2.11.2. İstek Çekimi -a / -e

alayam 150$^{a}$/02, érgüreyem 154$^{a}$/03
ḳılasan 163$^{b}$/13, gelesen 152$^{a}$/01
oynıya 156$^{a}$/06, güle 156$^{a}$/06

édelim 154$^{b}$/03, 164$^{b}$/01, bilesiz 151$^{b}$/10

**7.2.11.3. Şart Çekimi -sa / -se**

olsam 161$^{b}$/10, éylesem 148$^{a}$/03
olsañ 166$^{b}$/08, ḳılsañ 159$^{a}$/12
olsa 162$^{a}$/11, étse 150$^{b}$/11

**7.2.11.4. Geniş Zaman**

**7.2.11.4.1. Olumlu Geniş Zaman Çekimi -r / -ar / -er**

aġlar 153$^{b}$/10, gözlerem 162$^{b}$/01
yaḫar 161$^{a}$/10, bilerem 151$^{b}$/11

**7.2.11.4.2. Olumsuz Geniş Zaman Çekimi -maz / -mez**

ḳoymazam 162$^{a}$/10, istemez 150$^{a}$/02
almazız 162$^{a}$/13, vérmezler 157$^{a}$/10

**7.2.11.5. Görülen Geçmiş Zaman -dı / -di**

ḳopdı 163$^{a}$/05, oḫıdı 165$^{a}$/05
söyledim 167$^{b}$/13, vérdiler 165$^{a}$/07

**7.2.11.6. Öğrenilen Geçmiş Zaman -mış / -miş, -up / -üp / -ub / -üb, -updur / -üpdür / -ubdur / -übdür**

artmış 156$^{b}$/06, étmişem 163$^{b}$/02
dutupsan 161$^{a}$/03, édübsen 160$^{a}$/01
alubdur 149$^{a}$/10, vérüpdür 151$^{a}$/02

**7.2.11.7. Şimdiki Zaman -ır / -ir / -ur / -ür**

utanır 163$^{a}$/10, bilirsen 158$^{a}$/11
ḳılurlar 155$^{a}$/10, öldürürsen 160$^{a}$/02

Leylī ḫayr édüp **vérir** ḫalḳa ṭa‘ām (**veriyor** anlamında)
Anıñ-çün cem‘ olupdur ḫāṣ u ‘ām $151^{a}$/03 – 04

Metnimizde gelecek zaman anlamı kip kaymasıyla sağlanmaktadır:

Bildiler n’**olursa** encāmı anıñ $159^{a}$/01
(Anladılar ne **olacaksa** encāmı onun)

**7.2.11.8. Birleşik Zamanlı Çekim**

**7.2.11.8.1. Hikâye Birleşik Çekimi**

Hikâye birleşik çekim, metnimizde en sık kullanılan birleşik fiil çekimidir:
éderdi $153^{b}$/10, isterdi $157^{b}$/04
olmışdı $164^{b}$/08, ṣalmışdı $147^{b}$/07
étmemişdi $151^{b}$/13, görmemişdi $153^{a}$/09
olmasaydım $165^{b}$/07, görmeseydim $165^{b}$/07
götüreydi $160^{a}$/12, sürüleydi $165^{a}$/02
olaydı $148^{b}$/11, $152^{a}$/01, $165^{a}$/03

Ek-fiilin görülen geçmiş zamanıyla yapılan ekleşmemiş şekilleri de mevcuttur:
olmış-ıdı $153^{b}$/10, éşitmiş idi $153^{a}$/08
ḳılmaz idi $148^{b}$/12, görmez idi $151^{a}$/11

**7.2.11.8.2. Rivayet Birleşik Çekimi**

Yalnız bir kelimede olumsuz olarak kullanılmış ve ek-fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekimiyle sağlanmıştır:

ḳılmaz imiş $164^{b}$/12

**7.2.11.8.3. Şart Birleşik Çekimi**

Metnimizde bulunan örnekleri şunlardır:

ḳılursa $154^{a}$/02, n’olursa $159^{a}$/01
seversen $162^{b}$/13, $166^{a}$/08

Yalnız bir kelimede olumsuz şekilli ve ek-fiilin şartıyla yapılmış çekimi mevcuttur:

vérmez ise 155[a]/04

**7.2.11.9. Yeterlik Fiilinin Olumsuz Çekimi**

Azerbaycan Türkçesini diğer Oğuz grubu Türk lehçelerinden ayıran temel özellik olan bu çekim, hem yeterlik fiilinin hem de olumsuzluk ekinin birlikte kullanımıyla yapılmaktadır.

édebilmez 149[a]/07
Men daḫı **bilmen** bu ‘ışḳı terk **éde** 149[a]/08

**7.2.12. YARDIMCI FİİLER**

Metnimizde en çok kullanılan yardımcı fiiller; **al-, bil-, bol-, éyle-, ét-, ḳıl-, ol-, ṣal-, dut-, ur-** yardımcı fiilleridir.

murādıñ al- 163[b]/12, meded bil- 166[b]/09
ġarḳ bol- 147[b]/12, dermān éyle- 148[a]/01
efkār ét- 148[b]/02, terk ḳıl- 149[a]/02
ḳulaġ ol- 164[a]/08, ġam ṣal- 147[b]/07
üns dut- 156[b]/12, na‘ra ur- 156[b]/08

**7.2.13. KİŞİ EKLERİ -m / -am / -em, -n / -an / -en, -san / -sen / -sañ / -señ, ol, -ız / -iz, -alım / -elim, -ñız / -ñiz, -sız / -siz, -lar / -ler**

Kişi eklerinde en çok dikkati çeken, teklik 1. kişi olumsuz çekimlerinin mutlaka **“-n”** ile yapılıyor olmasıdır:

ḳoyman 162[a]/12, dönmen 155[a]/06
bilmen 165[b]/05, yémen 150[a]/12
étmen 164[b]/04

Dikkat çeken bir başka husus ise teklik 1. ve 2. kişi eklerinin düz-geniş ünlülerle yapılıyor olmasıdır. Daha çok Batı Türkçesinde görülen bu eklerin daralması durumu, metnimizde bir örnek dışında yoktur:

Gözler**im** yoluñı her dem ṣubḥ u şām $147^{b}$/11

ḳoparuram $155^{a}$/05, çekmezem $166^{a}$/13
ḳalsam $166^{a}$/12, éyledim $149^{b}$/03
ḳıldın $159^{b}$/11, bérseñ $157^{a}$/11
dutupsan $161^{a}$/03, édübsen $160^{a}$/01
almazız $162^{a}$/13, érişüriz $164^{a}$/13
édelim $154^{b}$/03, $164^{b}$/01
geldiñiz $154^{a}$/11, ḳılmañız $158^{b}$/12
ṣanursız $149^{a}$/06, bilesiz $151^{b}$/10
ṣusadılar $152^{b}$/13, étdiler $148^{a}$/12

Teklik 3. kişi çekimi eksiz olarak veya kişi zamiri getirilerek yapılmaktadır:

vurdı $151^{a}$/07, içse $149^{b}$/11
olmaz ol $149^{a}$/03, gördi ol $151^{a}$/08

## 7.3. ESERİN YAZIM ÖZELLİKLERİ

### 7.3.1. Ünlülerin Yazımı

Metnimizde özellikle Türkçe kelime veya eklerin ünlüleri yazılmıştır:

ḳaddın $149^{b}$/07, durd**ı**lar $155^{b}$/06
gözler**i**m $163^{a}$/11, yör**i**di $151^{a}$/04

adl**u** $152^{a}$/10, ayr**u** $150^{a}$/02
ets**ü**n $150^{a}$/09, get**ü**reyem $154^{a}$/02

#### 7.3.1.1. "Kapalı e" lerin ( é ) Yazımı

Metnimizde "é" sesi genellikle "elif" ve "ye" ile; kimi zaman da "ye" gösterilmeksizin ve harekeye de yer verilmeden yazılmıştır.

vér- $157^{a}$/02, bér- $157^{a}$/11,
ér- $164^{b}$/01, $165^{b}$/13

yé- 151$^{a}$/01, 156$^{a}$/10
dé-153$^{b}$/09, 165$^{a}$/10
ét- 148$^{b}$/10, 158$^{a}$/09
gét- 149$^{b}$/05, 150$^{a}$/07

### 7.3.2. Ünsüzlerin Yazımı

#### 7.3.2.1. “Nazal n” ( ñ ~ ñg ) Yazımı

Metnimizde “nazal n” için genellikle “kef” harfi ( ñ ) kullanılmıştır. Aşağıdaki örneklerde ise “nun-kef” ile yazılmıştır:

miñg 154$^{b}$/03, 163$^{b}$/02, 167$^{b}$/03
neñg 152$^{a}$/05, 162$^{a}$/04
yañga 152$^{b}$/01, señge 166$^{a}$/09
soyunuñg 161$^{b}$/06, ecriñg 163$^{a}$/08
āhıñgı 158$^{a}$/07, peleñg 157$^{b}$/07

#### 7.3.2.2. b ~ p, c ~ ç Yazımı

Metnimizde “ç”li ve “p”li yazımlar vardır. Bu konuda en dikkat çekici durum “mü**p**telā” kelimesinin her seferinde “p” ile yazılmış olmasıdır.

mü**p**telā 150$^{b}$/04, 156$^{a}$/02, 156$^{b}$/08, 158$^{a}$/08, 158$^{b}$/05, 162$^{a}$/02, 163$^{a}$/01
an**c**a 166$^{b}$/10, mun**c**a 153$^{a}$/08
ġon**ç**eler 161$^{b}$/01, gü**ç**lenmiş 159$^{b}$/03
**ç**a**p**a 155$^{b}$/04, ḳıyı**p**san 149$^{a}$/13
yanduru**b**dur 150$^{a}$/12, olu**b** 150$^{b}$/10
olu**p**dur 151$^{a}$/04, olu**p** 158$^{a}$/01

### 7.3.3. Yazım Yanlışları

#### 7.3.3.1. İşaret Eksikliğinden Kaynaklananlar

Metnimizde en çok “ḫ”nın noktasının unutularak “ḥ” biçiminde yazılması yanlışı vardır. Buna bazı örnekler şunlardır:

ḫaber > ḥaber 150$^{b}$/07, 156$^{b}$/02, 165$^{a}$/07

ḫāl > ḥāl 150[b]/11

ḫalāṣ > ḥalāṣ 148[b]/10, 150[a]/10, 157[a]/13, 158[a]/12

ḫamīr > ḥamīr 167[a]/06

ḫōr > ḥōr 150[a]/04

rāḫt > raḥt 153[a]/12

Unutulan işaretlere diğer örneklerden bazıları şunlardır:

özin 148[a]/10 (Yazmada “ze” harfinin noktası unutulmuştur.)

yārını 149[b]/06 (Yazmada “yā” harfinin noktası unutulmuştur.)

minĝ 163[b]/02 (Yazmada “nun” harfinin noktası unutulmuştur.)

geldi 155[a]/09 (Yazmada “kef” harfinin keşidesi unutulmuştur.)

### 7.3.3.2. İşaret Fazlalığından Kaynaklananlar

dīdār > dīẕār 164[a]/11

### 7.3.3.3. Harf Eksikliğinden Kaynaklananlar

dīdeler 148[b]/01 (Yazmada “hemze” unutulmuştur.)

ḳurbān 151[b]/11 (Yazmada “nun” harfi unutularak “ḳurbā” biçiminde yazılmıştır.)

zār 152[b]/06 (Yazmada “elif” unutularak “zer” biçiminde yazılmıştır.)

ba‘de 162[a]/04 (Yazmada“ayn” unutularak “bāde” biçiminde yazılmıştır.)

### 7.3.3.4. Harf Yanlışlığından Kaynaklananlar

seyf > ṣayf 153[a]/02

pārsā > pārṣā 157[a]/03

ṣalan > salan 153[b]/11

maḥrem > mahrem 153[b]/06

ṭa‘ne > ta‘ne 148[a]/11, 150[a]/06

### 7.3.4. Harekelerin ve Yazı İşaretlerinin Kullanılışı

### 7.3.4.1. Kelimelerde Harekelerin Gösterilmesi

Metnimizde az da olsa hareke kullanılmıştır. Özellikle doğru okunulmasından şüphe duyulan yabancı kelimelerde ve en çok da şedde kullanılmıştır.

#### 7.3.4.1.1. Şedde Kullanılan Kelimeler

Tek bir Türkçe kelimede kullanılmıştır:

iller 158$^a$/02

Diğerleri yabancı kelimelerdedir:

Rabb 149$^a$/13, ḳaddın 149$^b$/07
zerre 150$^b$/05, taṣavvuf 152$^a$/07
müşerref 154$^a$/11, ‘izz 154$^b$/01
küllī 155$^b$/13, ḥadden 156$^b$/04
ṣayyād 157$^a$/02, 157$^a$/06
Ḥaḳḳ 157$^b$/02, Ḥayy 157$^b$/11
cennet 158$^a$/13, 163$^b$/04
şekker 162$^b$/08

#### 7.3.4.1.2. Eğik Üstün ( / ) Kullanılan Kelimeler

āş 151$^b$/01
yārağ 155$^a$/09
Gülşā 160$^a$/01

#### 7.3.4.1.3. Eğik Esre ( / ) Kullanılan Kelimeler

sefīh 148$^b$/11
ḳıyıpsan 149$^a$/13

#### 7.3.4.1.4. Ötre Kullanılan Kelimeler

ḥuşyār 149$^a$/03

#### 7.3.4.1.5. Hemze Kullanılan Kelimeler

kimseyi 149[a]/13
gönderibdir 147[b]/03, 154[b]/04
yüreyimiñ 165[b]/05

#### 7.3.4.2. Farsça Tamlamaların Yazımı

Farsça tamlamalar metnimizde dört şekilde yazılmıştır:

dīde-i giryān 156[b]/04 (hemzeyle)
bāġ-ı gül-istān 149[a]/04 (“yā” ile)
gül-i ḫandānıma 153[a]/01 (“vav” ile)
ṣūret-i ‘azrā 160[a]/02 (hiçbir harf ya da işaret olmaksızın)

#### 7.3.4.3. Atıf “vav”ların Yazımı

Metnimizde atıf “vav”lar üç şekilde yazılmıştır:

şeh-süvār u şehriyār 154[a]/13 (“vav” ile)
Ḥayy u Kebīr 155[a]/11 (“yā” ile)
cān <u> dilden 154[a]/07 (hiçbir harf ya da işaret olmaksızın)

### 7.4. SONUÇ

Metnimizin Eski Anadolu Türkçesinden ayrılan en önemli özelliği “yuvarlaklaşma” özelliğinin metne hâkim olmayışıdır.

Ayrıca eserin ses ve yapı özellikleri incelendiğinde yazıldığı devir ve sahanın tespiti mümkün olmaktadır. Kendine özgü söz varlığı, kelime ve eklerin kullanılışı, ünlü ve ünsüz uyumlarıyla eser; 16. yüzyıl Azerbaycan Türkçesi özelliği taşımaktadır.

Metinde tespit edilen **başlıca Azerbaycan Türkçesi (Doğu Oğuz Grubu) özellikleri**[8] şunlardır:

1. **Kapalı e’nin varlığı:** bér- 157[a]/11, dé-153[b]/09, ér- 164[b]/01, ét- 148[b]/10

2. **Kelime başında “y” düşmesi:** il (=yıl) 158[a]/03, 162[a]/06, 166[a]/12

[8] Ahmet Bican Ercilasun. a.g.e., s.225-226

3. **Kelime başlarında sıklıkla görülen "t- > d-" değişmesi:** damu $158^{b}$/05, dur- $152^{b}$/02, dut- $147^{b}$/10, dügün $153^{a}$/06, dürlü $160^{b}$/08, düş- $158^{b}$/13, düş $166^{b}$/12

Azerbaycan Türkçesi, Eski Türkçe kelime başı /t-/lerin gelişimi bakımından farklılık gösterir. Türkiye Türkçesinde /t-/li devam eden kimi örnekler günümüz Azerbaycan Türkçesinde /d-/ye dönüşmüş ve sabitleşmiştir.

Metnimizde ise bu özellik sabitleşmemiş olup ikili kullanımları mevcuttur. Bu da eserin, Ortak Oğuz Türkçesinden Azerbaycan Türkçesine geçiş sürecinde yazılmış olabileceğini düşündürüyor.

4. **Son ses olarak tonlu ünsüzlerin kullanımı:** ayaġ $163^{a}$/06, aclıġ $157^{a}$/07, ayruluġ $160^{a}$/10, yıraġ $156^{a}$/12, ṭopraġ $161^{a}$/04

5. **Ünsüz ikizleşmesi:** fellek $161^{b}$/07, şekker $147^{b}$/12, $162^{b}$/08

6. **Ünlü ile biten kelimelerden sonra "+(y)ı / +(y)i" belirtme durum ekinin "-nı / -ni" biçiminde de kullanılması:** Leyli'ni $155^{a}$/06, ṣufrecīni $156^{a}$/04

7. **Dönüşlülük zamirinin daha çok "öz" olması:** öz $149^{b}$/06, $150^{b}$/12, $150^{b}$/13, $153^{a}$/05

8. **Zamir kökenli teklik birinci ve ikinci kişi eklerinin "-ım / -im , -sın / -sin" biçiminde dar ünlülerle değil; "-am / -em , -san / -sen" biçiminde geniş ünlülerle olması:** ḳoparuram $155^{a}$/05, çekmezem $166^{a}$/13, dutupsan $161^{a}$/03, édübsen $160^{a}$/01

9. **Öğrenilen geçmiş zamanın ikinci ve üçüncü kişilerinde "-up / -üp / -ub / -üb" zarf-fiil ekinin kullanılması:** dutupsan $161^{a}$/03, vérüpdür $151^{a}$/02, alubdur $149^{a}$/10, édübsen $160^{a}$/01

10. **Yeterlik birleşik fiilinin Olumsuzunda "bil-" yardımcı fiilinin de kullanılması:** édebilmez $149^{a}$/07, Men daḫı <u>bilmen</u> bu 'ışḳı terk <u>éde</u> $149^{a}$/08

11. **Azerbaycan sahasına özgü kelimelerin bulunması: dapşur-**'teslim et-, ulaştır-'; **taraş** 'yağma,talan'; **terkini et-** 'terket-,vazgeç-'; **yaḫşı** 'güzel,hoş'; **yan-** 'dön-'; **yaraġ** 'hazırlık, silah'; **yarıcı** 'yardımcı,şefaatçi'**; zārıncı** 'feryad edip inleyen'"

Görülmektedir ki eser, hem taşıdığı söz varlığı hem de ses ve yapı özellikleri ile 16. yüzyıl Azerbaycan Türkçesini temsil etmektedir.

# Leylī vü Mecnūn

147b / 02 Yazdı anı vérdi Zeydiñ destine
Tā yétüre nāmeyi ol dōstına

Leylī ḳatına érişdi Zeyd çün

147b / 03 Nāmeyi destine vérdi ol zemān
Dédi yārıñ gönderibdir bil ʻayān

Eylece[1] érdi çü Mecnūnıñ sözi
Doldı ḳanlu yaşıla iki gözi

Nāmeyi çün oẖıdı ol serv-ḳadd
Töredi cānında ġamlar bī ʻaded

147b / 05 Dédi éy cān-ı cihānımsan menim
Ṣūret-i ḥūr-i cinānımsan menim

N'édeyem ḳoymaz meni mekr-i raḳīb
Ḥażretüñe tā érem éy dil-firīb

Yanar idi dā'imā yārdan ıraġ
Dād éderdi her dem ez-dest-i ẖazān[2]

147b / 07 Baġrını yandırmış-ıdı nār-ı ġam
Cānına ṣalmışdı āh u zār u ġam

Ḥasret odı yaẖmış idi cānını
Görmez idi ol gül-i ẖandānını

Dédi éy cānāne görgil ḥālimi
Senden ayru hecr ilen aḥvālimi

Gündüzüm hicrānıñ-ilen gécedir
147b / 09 Gel gör āẖir sensiz ḥālim nécedir

---

[1] Yazmada "eyleye" biçimindedir.

[2] Bu kelime "çeraġ" olsa anlam ve uyak bakımından daha uygun olurdu.

Raḥm ḳıl gel éy püt ü nā-mihribān
Ḳalmışam sensiz żaʿīf ü nā-tüvān

Merḥamet ḳıl maña ʿışḳı yā ilah
Gözlerim yoluñı her dem ṣubḥ u şām

Dut elim ḳaldır meni ez-dest hem
147[b] / 11 Luṭfıñı men bendeden étme kem

Fürḳatiñden zār u giryān olmışam
Ḥasretiñden baġrı püryān olmışam

ʿĀşıḳam éy cān seniñ ruḫsārıña
Ārzū-mendem şekker güftārıña

Ġarḳ boldım men ġamıñ deryāsına
147[b] / 13 Tā ki düşdim zülfüniñ sevdāsına

Nā-çāram n'éyleyem bu hecr ilen
Derd ile bilmez meded bu zecr ilen

148[a] / 01 Éy menim köñlüm alan meh-pāresi
Fürḳatiñden artdı baġrım yāresi

Éyle dermān vaṣlıñ ile cānıma
Merḥamet ḳıl bu dil-i vīrānıma

Bülbül oldım sen gül-i ḫandān[3] içün
Yaʿḳūbam sen Yūsuf-ı Kenʿān içün

ʿĀşıḳam tā sen meh-i envāre men
148[a] / 03 Vāmıḳam ʿAzrā-ṣıfat dil-dāre men

Nālişimden yandı deryāda semek
Ẓāhir oldı né ḥācet dürr démek
Éylesem feryād ditrer nüh felek
Aġlaşur bezm-i ḳamu ins ü melek

Ḫālıḳā maḥrūm étmesün bizi

---

[3] Yazmada bu kelime "ḥandān" şeklinde yazılmıştır.

Vaṣla érişdir bugün ḳamumızı

148a / 05 Sen bizi bu hecr ile étme helāk
Ṣabrumız pīrāhenin[4] hecr étdi çāk

Éy perī rü’yā hevāsından müdām
Aġlar idi dā’imā der-ṣubḥ u şām
Zevce Leylī āh éderdi ṣubḥ u şām
Hem-dem olmazdı Leylī la‘l-i fām

148a / 07 Daḫı bed-ter oldı maḥzūn u ḥazīn
Derd-mend ü mest-mend ü dil-ġamīn

Olmadı Leylī aña çün mültefit
Nāgehān anası geldi bir éşit

Leylīye eyder ki éy cānım oġul
Bir zemān éyle menim sözüm ḳabūl

148a / 09 Nite olmışsan böyle zār <u> esīr
Bī-nevā vü dil-figār u hem esīr

Nāmūsımızı yitirdiñ der-‘arab
Hem özin[5] terk éylediñ ‘ayş u ṭarab

Pendimi dut cānımıñ cānānesi
Tā güle köñlümizin ġam-ḫānesi

148a / 11 ‘Aḳlın yār ol éyā cānıma cān
Tā ki ṭa‘ne[6] étmeye yaḫşı yaman

Mecnūnıñ ‘ışḳın gel sen terk ḳıl

Leylī eyder ‘ışḳını néce terk édeyem
Anı ḳoyup daḫı ḫançaru gédeyem

‘Işḳ-ıla ṭopraġım étdiler ḫamīr

---

[4] Yazmada bu kelime “pīrāḥen” biçiminde yazılmıştır.
[5] Yazmada “ze”nin noktası unutulmuştur.
[6] Yazmada bu kelime “ta‘ne” biçiminde yazılmıştır.

Men anıñçün olmışam ‘ışḳa esīr

148[a] / 13 ‘Işḳdır ‘āşıḳları zār éyleyen
Derde ṣalup ẖaste bīmār éyleyen

‘Işḳdır insānları ġam-gīn éden
148[b] / 01 ‘Işḳdır çoẖ dīdeler[7] nem-gīn éden

‘Işḳdır ‘āşıḳları şeydā ḳılan
‘Işḳdır mü’minleri rüsvā ḳılan

‘Işḳdır cān <u> dili teskīn éden
‘Işḳdır sulṭānları miskīn éden

‘Işḳdır men bendeñi efgār éden
148[b] / 03 Zāhidiñ tesbiḥini zünnār éden

‘Işḳ elinden çoḳ şikāyet éyledi
Ol zemān böyle ḥikāyet éyledi

Éy gözümiñ yaşını ḳan éden ‘ışḳ
Yüregimi ġamda püryān éden ‘ışḳ

Cānımı mecrūḥ u zār éden ol
148[b] / 05 Bu iki çeşmimi giryān éden ‘ışḳ

H̱ūblarıñ cevrin ḳabūl éden köñül
Cismimi ṣaḥrāda ‘üryān éden[8] <‘ışḳ>[9]

Uş meni Ya‘ḳūb gibi bīmār éden
İştiyāḳ-ı şāh-ı Ken‘ān éden ‘ışḳ

İsm ü hem ar-ıla nāmūsım menim
148[b] / 07 Cümlesin ẖāk-ile yeksān éden ‘ışḳ

---

7 Yazmada hemze unutulmuş.

8 Yazmada “eyledi” yazılmış. Redif gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.

9 Vezin ve redif gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.

Ḥasret ü hecrine düşmiş köñlümiz
Şehrini zecr ile vīrān éden ʻışḳ

Ṣād-mān oldım viṣāl-ile ezel
ʻĀlemi uş maña zindān éden ʻışḳ

Bu Leylīyi bī-çāre faṣl-ı bahār
148[b] / 09 Vālihi rū-yı gül-istān éden ʻışḳ

ʻĀbidi hem ṣūfī vü zāhidleri
Bir zemānda nā-müselmān éden ʻışḳ

Anası dér terk ḳıl bu söziñi
Hem ẖalāṣ[10] ét yaşdan iki gözüñi

Né ḳılursan āh sen Mecnūn içün
148[b] / 11 Ol sefīh ü bī-ʻuḳūl ü dūn içün

Ger olaydı fehm ü idrāki anıñ
Yoẖsa cānda cevher-i selīmi anıñ

Ḳılmaz idi kūh u ṣaḥrālar veṭen
Terk ḳıl o bī-ẕihni şimdi sen
Dutmagil daẖı anıñ adını sen
148[b] / 13 Olmaya bīzār senden Bü'l-Ḥasan

Leylī eyder olsa bīzār ol né pāk
Çeşmüm Mecnūndan ayru oldı ẖāk

149[a] / 01 Cism içinde hem tamarım ḳanıdır
Men cesed ol cānımıñ cānānıdır

ʻIşḳ édübdür anı ser-mest ü ẖarāb
Sāḳī-i Muṭlaḳdan içmişdir şarāb

---

[10] Yazmada bu kelime "ḥalāṣ" biçiminde yazılmıştır.

Ol-durur sulṭān-ı ‘uşşāḳ-ı cihān
‘Işḳ elinde terk ḳıldı ḫānmān

149[a] / 03 Mest-i Ḥaḳḳdır daḫı ḥuşyār olmaz ol
Menden özge kimseye yār olmaz ol

Ol menim yārım-durur yārım-durur
İsm-i cemāli bāġ-ı gül-istānım-durur

Vālihem ol dil-ber-i ‘ayyārumız
Olmışam pür dīn-i meh-i envārumız

149[a] / 05 Cism içinde menim cānım-durur
Bülbülem ḥüsn-i gül-istānım-durur

Cümle işi uş anıñ Ḥaḳḳānīdir
Öyle ṣanursız ki ol nefsānīdir

Anası dér terk ḳıl ‘ışḳı bu dem
Rāh-ı ‘aḳla éylegil uş doġrı ḳadem

149[a] / 07 Leylī eyder ‘ışḳ menim pīrim-durur
Çoḫ belā vü ġamda dest-gīrim-durur

‘Aḳl anıñla édebilmez ‘arbede
Men daḫı bilmen bu ‘ışḳı terk éde

Olmışam men ‘ışḳ bendinde esīr
Kimse yoḫdur anlar ola dest-gīr

149[a] / 09 ‘Aḳl bilmez ‘ışḳ ilen baḥs̱ éylemaġ
Hergiz olmaz ‘ışḳ ilen söz söylemaġ

‘Işḳ meni menden alubdur ser-be-ser
Ḫānmāndan éyleyübdür derbeder

Mende yoḫdur ‘aḳl-ile ṣabr u ḳarār
149[a] / 11 ‘Işḳ édübdür ‘āciz ü hem-dil-figār

Anası dér sākin ol zār éyleme

‘Aḳl özge diyār éyleme[11]

Zevciñ ilen ẖōş keçür eyyāmını
Kimse tā yaman démeye nāmıñı

Ḫanı nāmūsıñ nite dīvānesen
149a / 13 Bilmezem nite ḳıyıpsan cāne sen

Leylī dér Mecnūndan özge kimseyi
Étmezem hem-rāh bilür Rabb-ı Ġanī

149b / 01 Yaradubdur anıñ içün Ḥaḳḳ meni
Ḳoymışam yolında bu cān-ıla teni

Tā ḳıyāmet durmışam iḳrārıma
Özümi doġrı yétürdim yārıma

Men anıñ ‘ışḳında cān terk éyledim
149b / 03 Mihr-i ‘ışḳın cānıma berk éyledim

Anı gördi-ki söz ḳılmaz ḳabūl[12]
Ġayġudan oldı perīşān dil-melūl

Zevc-i Leylī dād u bī-dād éyledi
Bu sebebden āh u feryād éyledi

Oldı nā-çār Leylīye vérdi ṭalāḳ
149b / 05 Cānına yüz dutdı çoḳ derd ü firāḳ

Gétdi atası evine ol ḳamer
Mecnūn ‘ışḳında ḳuşanmışdı ger

Ol zemān öz yārını[13] medḥ éyledi
Müstemi‘ ol uş bu şi‘ri söyledi

149b / 07 Ḳaddın éy cān Sidre[14]-i a‘lādur

---

[11] Bu dizenin vezninde sorun var.
[12] Bu dizenin vezninde sorun var.
[13] Yazmada “y”nin noktası unutulmuş.
[14] *Kur’ān-ı Kerīm*: Necm Suresi (53), 13–16. ayetler ve Vākıa Suresi (56), 28. ayet.

Senden ötrü mende cānda ġavġādur

Éy yüziñ İnnā Fetaḥnā‘[15]dır seniñ
Hem yañaġıñ Sūret-i Ṭāhā[16]-durur

Gün yüziñ vaṣfı éyā ḥūr-liḳā’
Sırr-ı Sübḥānelleẕī Esrā[17]-dur<ur>[18]

149b / 09 Gözleriñ Ve’n-Necm[19] Yāsīn[20]dir ḳaşıñ
Lebleriñ éy cān Mesīḥ[21]-āsā-durur

Āsitānıñ ‘āşıḳa me’vā durur

Zülfiñe bir kimse hergiz ḳıldı meyl
Şeyẖ ger zāhid ise tersā-durur

149b / 11 Selsebīl-i ‘ayn-ı ḥayvāndır lebiñ
Kim ki içse tā ebed ‘iḥyā-durur

Éy menim köñlüm alan ḥüsn-i ḳamer
Ḫalḳa sensiz ‘āşıḳıñ rüsvā-durur

Çünki yazdı Leylī bu şi‘ri tamām
149b / 13 Zeyde tapşırdı éder éy nīk-nām

Tīz érişdir nāmeyi dil-dārıma
‘Arż ḳıl peyġāmımı sen yārıma

Benden sen érişdir aña selām[22]
150a / 01 Dé ki sen şāhsan saña Leylī ġulām

---

[15] *Kur’ān-ı Kerīm*: Fetih Suresi (48), 01. ayet.
[16] *Kur’ān-ı Kerīm*: Tāhā Suresi (20), 01. ayet.
[17] *Kur’ān-ı Kerīm*: İsrā Suresi (17), 01. ayet.
[18] Vezin ve redif gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[19] *Kur’ān-ı Kerīm*: Necm Suresi (53), 01. ayet ve Rahmān Suresi (55), 06. ayet.
[20] *Kur’ān-ı Kerīm*: Yāsīn Suresi (36), 01. ayet.
[21] *Kur’ān-ı Kerīm*: Āli İmrān Suresi (03), 45. ayet; Nisa Suresi (04), 157, 171, 172. ayetler; Māide Suresi (05), 17, 72, 75. ayetler ve Tevbe Suresi (09), 30, 31. ayetler.
[22] Bu dizenin vezninde sorun var.

Āsitānıñ ḳıble-gāhı Leylīniñ
Doġru sensen dād u ḫᵛāhı Leylīniñ

Kuḥl alayam ḫāk-i pāyıñ Leylīye
Şems ü ḳamer rū-yı ḫūnın Leylīye[23]

Leylī senden özge bir yār istemez
150ª / 03 Senden ayru tende cān-dār istemez

Şimdi Leylī söyledi éy mihribān
Bendeden éşidüb bülbül ʿayān

Senden ötrü şimdi bed-nām olmışam
Şöhre-i āfāḳ-ı eyyām olmışam

Ata ana çeşmine ḫōr[24] olmışam
150ª / 05 ʿIşḳın ile tā ki men yār olmışam

Ṭaʿne éder bīgāne baña[25]
Hem dérler şimdi dīvāne maña

Baş u cānım yolıña ḳıldım sebīl
Ṭaʿne[26] ḳılma éy ʿazīzim doġru bil

Zeyd apardı nāmeyi Mecnūn içün
Ḥasret-ile ʿāciz ü maḥzūn içün

150ª / 07 Yétdi Mecnūna yéne yār nāmesi
Gétdi çün geldi ġam-ḫᵛār-nāmesi

Oḫıdı şiʿrin ol āşüfte-ḥāl
Ḳahr oldı gétdi endūh-ı melāl

Pāyidār ol dédi éy ḥasne-i bāy

---

[23] Yazmada bu beyit “Ḥāk-i pāyıñ Leylīye kuḥl alayam / Rū-yı ḫūnīn Leylīye şems ü ḳamer” biçiminde yazılmış. Uyak gereği düzeltildi.
[24] Yazmada harfin noktası unutularak “ḥōr” biçiminde yazılmış.
[25] Bu dizenin vezninde sorun var.
[26] Yazmada bu kelime “taʿne” biçiminde yazılmıştır.

Der-penāh-ı raḥmet-i Bār-ı Ḫüdāy

Çoḫ meni şād éylediñ éy rū-yı māh
150[a] / 09 Şād-mān étsün seni dā'im İlah

Ḥācetim Ḥaḳḳdan budur rūz u şebān
Dünyā vü 'uḳbāda olġıl şād-mān

Ḥaḳḳ melālinden ḫalāṣ[27] étsin seni
Çünki āzād éylediñ ġamdan meni

Yazdı bu şi'ri yéne ender-cevāb
150[a] / 11 Diñlegil bir dem éy 'ālī-cenāb

Lebleriñ <yār>[28] çeşme-i ḥayvān-durur
Kim ki andan içmedi ḥayvān-durur

Nār-ı hecriñ yandurubdur cānımı
Fürḳatiñden dīdeler giryān-durur

Ġam yémen derd ü firāḳıñdan seniñ
150[a] / 13 Çün ḫayāliñ <köñlüme>[29] mihmān-durur

Bes ki men Ya'ḳūb olam āşüfte-ḥāl
Dil-berim çün Yūsuf-ı Ken'ān-durur

Bu köñül bülbül kimi efġān éder
150[b] / 01 İştiyāḳı sen gül-i ḫandān[30]-durur

Nergis-i mestānıñ içün éy perī
Ḥaḳḳ bilir kim yüregim biryān durur

Līk senden ayru éy ḥūrī-cemāl
Bu menim <yurdum>[31] evim vīrān durur

---

[27] Yazmada bu kelime "ḥalāṣ" biçiminde yazılmıştır.
[28] Vezin gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[29] Vezin gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[30] Yazmada bu kelime "ḥandān" şeklinde yazılmıştır.
[31] Vezin gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.

Bir nefes senden ḥabībim ‘āşıḳa
150b / 03 Ṣad hezārān luṭf u hem iḥsān-dur<ur>[32]

Mis̱l-i Mecnūnsan cemāliñ Leylīye
Bu Ḥaḳīrī vālih ü ḥayrān-durur

Fürḳatiñden bī-nevā oldım bugün
Ḥasretiñden mübtelā oldım bugün

Oda yaẖdı fürḳatiñ bu cānımı
Yére tökdi çeşmiñ āẖir ḳanımı

150b / 05 Ẕerre yoẖdur dil-berā mihriñ maña
Līk çoẖ-dur cevr-ile ḳahrıñ maña

Derd ü ḥālim ‘arż éderem diñlegil
Yandım ‘ışḳıñdan sözümi añlagil

Her né kim ‘ışḳıñ édübdür cānıma
Yār-ı firāḳıñ bu dil-i vīrānıma

150b / 07 Zeyde şerḥ étdim men anı ser-be-ser
Diñle andan dutgil ḳulaḳ ḥālimden ẖaber[33]

Leylī içün Zeyd apardı nāmeyi

Dédi éy köñlüm alan māh-ı münīr
Gel ki hicrānıñ meni étdi esīr

150b / 09 Nār-ı hecriñ cānımı yaẖdı menim
Gözlerimden ḳanlu yaş aẖdı menim

Göz yaşım deryā olub cūş éyledi
Çoḳ cefāñı bu köñül nūş éyledi

Yéne bir gün Leylī-i ṣāḥib-cemāl
150b / 11 ‘Āriż-ı gül-gūn u müşgīn ḥatt u ẖāl[34]

---

[32] Vezin ve redif gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.

[33] Bu dizenin vezninde sorun var. Ayrıca sondaki kelime “ḥaber” şeklinde yazılmıştır.

Fikr ḳıldı {öz eli-y-len}[35] kim ki ḫayr étse yéder
Yoḫsula ekābire vére ʻanber

Öz eliylen[36] ol zemān pişerdi aş
Ḫayrına tā ḫalḳ éde anı taraş

Kim ki ol aşdan naṣīb alur idi
**150b** / 13 Ḳayıdup öz evine gelür idi

Seyr édüp geldi o dem Mecnūn-ı zār
Gördi anda bir cemāʻat bī-şümār

**151a** / 01 Baḫdı gördi cümle ḫāṣ u ʻāmm
Oturup bir yérde yérlerdi ṭaʻām

Ṣordı anlardan bu né daʻvet durur
Kim vérüpdür munı né niʻmet durur

Dédiler éy ʻāciz ü şūrīde-ḥāl
**151a** / 03 Fürḳat ü hicrān içinde pāy-māl

Leylī ḫayr édüp vérir ḫalḳa ṭaʻām
Anıñ-çün cemʻ olupdur ḫāṣ u ʻāmm

Çünki bī-çāre ḫayr éder ṭapıp
Sen daḫı var al bu aşdan naṣīb

**151a** / 05 Bir çanaḳ aldı yöridi ol ḥazīn
Vardı pīş-i dil-ber-i zühre-cebīn

Dédi çünki ḫayr édersen éy nigār
Maña daḳı vér be-ʻışḳ-ı Kirdgār

Leylī tanıdı ol Mecnūn-durur
**151a** / 07 Ol ki ansız ḫaste vü maḥzūn-durur

---

[34] Yazmada harfin noktası unutularak "ḥāl" biçiminde yazılmış. Anlam gereği düzeltildi.
[35] Bu kısım yazmada yanlışlıkla fazladan yazılmış olmalı. Bir beyit sonra ayn şekilde geçiyor. Çıkarıldığında vezin düzeliyor.
[36] Yazmada bu kelimeden sonraki kelime karalanmış.

Aldı ol dem daşa vurdı kāsesin
Oldı ḫandān anda Mecnūn-ı ḥazīn

Bir zemān yārın ḳatında durdı ol[37]
Bu bahāne-y-ile yārın gördi ol

**151a** / 09 Ẓāhir aña Leylī düşnām éyledi
Bāṭınında vaṣla encām éyledi

Ger çanaġı ṣınmasaydı ol zemān
Görmez idi yār cemālini ʻayān

Özgeler aş aluban durmaz idi
**151a** / 11 Leylīniñ zībā cemālin görmez idi

Çün çanaġı ṣındı Mecnūn-ı ḫasteniñ
Derd ü ġamda ʻāciz ü pā-besteniñ

Bir zemān eglendi gördi kūy-ı yār
Baḫar-idi remz-ilen bir sūy-ı yār

**151a** / 13 Çünki yārın remzini gördi ʻayān
Şād oluban bir kere güldi revān

Dédiler ḫalḳ aña éy Mecnūn-ı zār
**151b** / 01 Çanaġıñı nite daşa urdı yār

Ḳamuya iḥsān édüben vérdi aş
Seniñ çanaġıñ apardıñ urdı daş

Bī-vefādan ötrü néce zārsan
Munıñ hecrinde n'éçün bīmārsan

**151b** / 03 Kim saña luṭf <u> ʻināyet éylemez
Vaṣl-ılan bir dem ḥimāyet éylemez

Sen daḫı gel şimdi munı terk ḳıl
Ṣabr u ārāmı anıñ-çün berk ḳıl

---

[37] Yazmada bu kelime "yār" biçiminde yazılmış. Redif ve anlam gereği düzeltildi.

Yār démez çünki saña ol lāle-zār
$151^{b}$ / 05 Terkini ét éyleme zinhār ‘ār

Mecnūn eyder yār olan böyle gerek
Derd içün ġam-ḫ$^{v}$ār olan böyle gerek

Yār odur geh luṭf édüb geh nāz éde
‘Āşıḳa luṭf u maḥabbet az éde

$151^{b}$ / 07 Remz-ilen çünki ḫumālin ḥālī var
Kāsemi urdı anıñ-çün daşa yār

Sınmasaydı ger çanaġım ol zemān
Görmez idim yār cemālini ‘ayān

Aş alub gédüp revān durmaz idim
$151^{b}$ / 09 Leylīniñ zībā cemālin görmez idim[38]

İstedi bir dem meni yārım göre
Hem n’éçündür derd <ü> aḥvālim ṣora

Étdi bu remzi meni hem gördi yār
Luṭf ḳıldı yéne ḥālim ṣordı yār

Remzini n’éçün bilesiz yārımın
$151^{b}$ / 11 Yoḫsa sırrın ol püt ü ‘ayyārımıñ

Yéne anıñ sırrını men bilerem
Aña cān ḳurbān[39] anıñ-çün ḳıluram

Ḫil‘at idi vérdigi düşnām anıñ
Vuṣlat idi ḳıldıġı peyġām anıñ

$151^{b}$ / 13 Remz-len maña ‘ināyet éyledi
Ḳurtarıp ġamdan ḥimāyet éyledi

Étmemişdi çün siziñ-len kār ü bār
Anıñ içün ḳılmadı ḳavle ḳarār

---

[38] Bu dizenin vezninde sorun var.

[39] Yazmada “nun” harfi unutularak “ḳurbā” biçiminde yazılmış. Anlam gereği düzeltildi.

$152^{a}$ / 01 Ger siziñle daḫı olaydı bir işi
Éder idi özge envāʻ endīşī

Böyle gelesen éyā ṣāḥib-cemāl
Her birin bir ḥāle ṣaldı Ẕü'l-Celāl

Kimni maʻşūḳ étdi kimin ʻāşıḳ ol
Kimini kec-rev kimin ṣādıḳ ol

$152^{a}$ / 03 Néçe ki maʻşūḳdan gele cefā
ʻĀşıḳ içün olur ol mihr ü vefā

ʻĀşıḳa yārıñ cefāsı mihr olur
Özgeniñ luṭf u vefāsı ḳahr olur

Her kimiñ cānında yoḫdur mihr-i yār
$152^{a}$ / 05 Ḫ$^{v}$āh {Ḥ$^{v}$ā}[40] anı gör ḫ$^{v}$āh daşdan bir dīvār

Yār odur ki yāre doġru yār ola
Nām u neñgi terk édüp bī-ʻār ola

ʻĀşıḳ oldur ki geh özin ḫāk éde
Menzili ʻışḳ içre çemen-pāk éde

$152^{a}$ / 07 Dünyede ʻāşıḳ m'olur her ʻār éden
Der-taṣavvuf yoḫsa çoḫ güftār éden

ʻĀşıḳ oldur ḫānmān terkin ḳıla
Dōst yolında cism ü cān terkin ḳıla

Ehl-i ʻışḳ fāriġ gerek ez-nīk ü bed
$152^{a}$ / 09 Cānda dutmamaġ gerek kibr ü ḥased

Doġrı ʻāşıḳ dünyede Mecnūn idi
Ol ki çeşmi hecr-ilen mehcūr idi

Diñlegil şimdi ḥikāyet-i faṣīḥ

---

[40] Yazmada bu kelime, ikincisinde "Ḫ$^{v}$ā" biçiminde olmak üzere iki defa yazılmış. Vezin ve anlam gereği düzeltildi.

Ḫoş suḫendir ṣūret-i ḫūb u melīḥ

152ᵃ / 11 Nōfel adlu var idi bir pād-şāh
Bā-şecā'at hem ḥükūmet-i dest-gāh

Şeh-süvār u şehriyār u kām-rān
Ḳorḫur idi andan uş cümle cihān

Ejdehāya beñzer idi der-hüner
Yoḳ idi yanında ḳadri sīm ü zer

'Ālem içre merd-bāşed pīr idi
152ᵃ / 13 Pīşesi dā'im anıñ naḫçīr[41] idi

Bir gün ez-taḳdīr-i Ḥayy u kār-sāz
Ava çıhdı nāgehān ol ser-firāz

152ᵇ / 01 'Azm ḳıldı ki gele avdan yañga
Diñlegil ki n'éyderem şimdi saña

Deşt içinde gördi bir 'üryān yatar
Ḥācibe dér başını yérden götür

Geldi ḥācib Mecnūna dér dur örü
152ᵇ / 03 Secde édüp vargil imdi şāha rū

Ḫaste Mecnūn uyḫudan oyandı çün
Gördi bir leşker gelür ez-ḥadd füzūn

Secde ḳıldı der-zemān Mecnūn-ı zār
Şāha ḳoşar ol żaʻīf-i rūzgār

152ᵇ / 05 Nōfel eyder nédir adıñ éy faḳīr
Nite olmışsan böyle zār u esīr

Dédi Mecnūn dādam éy pād-şāh
Yārsız olmışdır işim zār-ile[42] āh

[41] Yazmada bu kelime "naḥçīr" biçiminde yazılmıştır.
[42] Yazmada bu kelime "zer-ile" biçiminde yazılmıştır. Anlam gereği düzeltildi.

Nā-tüvān oldım ḥabībimden ıraġ
Ḥüsn-i māh-ı dil-firībimden ıraġ

152[b] / 07 Yüzini görmen anıñ zār éderem
Andan ayru ḫānmānı n'éderem

Aġlaram derd ü firāḳından anıñ
Ayruyam ol ḥüsn-i bāġından anıñ

Ḥasretiñden aġlaram anıñ müdām
152[b] / 09 Meskenimdir kūh-ı ṣaḥrālar müdām

Der-firāḳ-ı ez-ḥabīb ü dōstān
Bī-ḳarāram ten bīmāram nā-tüvān

Yārdan ayru olmışam bī-çāre men
Kūh-ı ṣaḥrālarda hem āvāre men

Yār firāḳıdır meni giryān éden
152[b] / 11 Zecr ilen yüregimi biryān éden

Yār ḳulaġ olmaz menim efġānıma
Merḥamet ḳılmaz dil-i biryānıma

Uş viṣālinden ıraġam men anıñ
Hecr ü fürḳat od ṣalubdur cānıma

'Işḳ yolında ez-ezel pervāne-tek
Dā'imā yanmaġ gelübdür şānıma

152[b] / 13 Ol ṣanemden ötrü bu ḳamu cihān
N'éyleyem-ki ṣuṣadılar ḳanıma

N'édeyem ol köñlüm alan bir zemān
153[a] / 01 Raḥm ḳılmaz cān-ı ser-gerdānıma

Pes revādır 'andelīb-veş nālişim
Çün érişmen ol gül-i ḫandānıma[43]

---

[43] Yazmada bu kelime "ḥandān" şeklinde yazılmıştır.

Pes olam Ya‘ḳūb-tek zār u ḥazīn
Érmedim çün Yūsuf-ı Ken‘ānıma

Çün déyübdür ekrem-i seyf[44]-i Resūl
**153ª** / 03 Cān vérdim sen teki mihmānıma

Ḫānmāndan olmışam āvāre men
Ġayr-i vaḥşī kimse gelmez yanıma

Çoḳ ta‘accüb ḳıldı Nōfel ol-zemān
Baḳdı boyı āh ża‘īf-i nā-tüvān

Dédi doġru söyle adın né-durur
**153ª** / 05 Maña müşkil oldı ma‘lūm éylegil

Baḳdı Nōfel sāruya Mecnūn-ı zār
Ol zemān öz ismin étdi āşikār

Dédi Mecnūn oldı adım uş bugün
Leylī hecri cānıma urdı dügün

**153ª** / 07 Yüregimde yüz cerāḥat var-durur
Cānda yüz biñ derd ü ḥasret var durur

Munca derd-ile Mecnūn başa varam
Her zemān artar vücūdumda yaram

Nōfel éşitmiş idi Mecnūn adıñ
**153ª** / 09 Līkin anı görmemişdi ol emīn

Bir zemān oldı ḳulaġ efġānına
Tepdi atın geldi anıñ yanına

Dédi fāriġ seniñ-çün Leylīñi
Alayam ḥūr u perīler ḫaylını

Édeyem dā’im seni hem-dem aña
Géce gündüz mūnis ü maḥrem aña

---

[44] Yazmada “ṣayf” biçiminde yazılmış.

**153**[a] / 11 Men seni bu ġamdan āzād éyleyem
Hecr elinde ḳoymayam şād éyleyem

Düşdi atdan Nōfel ol şāh-ı cihān
Rāḫtını[45] Mecnūn géderdi hemān

Vérdi aña ḫil‘ati esb ile zīn
**153**[a] / 13 Ol libāsı géydi Mecnūn-ı ḥazīn

Nōfel aña çoḳ nevāhat éyledi
Leylīñi alam seniñ-çün söyledi

**153**[b] / 01 Mecnūn oldı bu söze ümmīd-vār
Tā ki bugün varuban göreydi yār

Çökdi dizi üstine ol dem revān
Dédi bu sözi be-lafẓ-ı dürr-feşān

Éy şehā men bendeni sen şād ḳıl
**153**[b] / 03 Vaṣl-ılan bu ġayġudan āzād ḳıl

Men ża‘īf-i nā-tüvānam hecr-ilen
Kāmımı vér bilmezem bī-dād ḳıl

Luṭf ey<le>[46] ‘ālemiñ şāhı bugün
Buncılayın köñlümi ābād ḳıl

**153**[b] / 05 Gözlerem yoluñ seniñ leyl ü nehār
Vaṣl evin köñlümde sen bünyād ḳıl

Uş murādım senden éy şāhā budur
Hem-dem-i me’cūr-ı <ḫūr>[47]-zād ḳıl

Géce gündüz mūnis ü maḥrem[48] yārı[49]

---

[45] Yazmada harfin noktası unutularak “raḥt” biçiminde yazılmış.
[46] Vezin gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[47] Vezin ve anlam gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[48] Bu kelime yazmada “mahrem” biçiminde yazılmıştır.

153b / 07 Çeşm-i şūẖ u ḳāmet-i şimşād ḳıl

Pād-şāhā kām-rānsan der-cihān
Luṭf-ı dem iḥsān hem ʿadl u dād ḳıl

Esdi bād-ı ṣubḥ ez-kūy-ı ṣanem
Éy köñül sen ʿömrüñü berbād ḳıl

Éy Ḥaḳīrī oluban Şīrīn içün
153b / 09 Kūhken bol nāle-i Ferhād ḳıl

Şiʿrden ṣoñra dédi medḥ ü sipās
Raḥm éderdi ḥāl-ile her ḥaḳḳ-şinās

Yār déyüben aġlar idi zār zār
Yārsız olmış-ıdı dirlikden bīzār

153b / 11 Dér-idi éy köñlüm alan yār menim
Cānıma yüz derd ü ġam ṣalan[50] menim

Gündüzim zülfiñ teki tār oldı gel
Géceler derdim menim zār oldı gel

153b / 13 Gel érişgil cānımı aldı firāḳ
Köñlüme endūh-ı ġam ṣaldı firāḳ

Düşmen oldı cümle-i ʿālem maña
154a / 01 Hem-dem olmaz bir zemān ādem maña

Géce gündüz vaḥşīlerdir hem-demim
Ḥadden artdı derd ü endūh-ı ġamım

Nōfel eyder ol dem éy Mecnūn-ı zār
ʿÖmrimi bāḳī ḳılursa Kirdgār

Leylīñi senüñ içün getüreyem
Men sizi kāmıñıza érgüreyem

---

[49] Yazmada "yār menem" yazılmış. Vezin ve anlam gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[50] Yazmada bu kelime "salan" biçiminde yazılmış.

154[a] / 03 Ḫaste Mecnūn oldı ol dem şād-mān
Söyler idi yār ḥadīsin her zemān

Bir zemān unutmaz idi yārnı
Dil-sitān ü dil-ber ü ʻayyārnı

Nōfel ol dem bir néçe yigitleri
154[a] / 05 Bü'l-Ḥasan ḳatına gönderdi anları[51]

Dédi varıñ Bü'l-Ḥasanıñ yanına
Çoḫ duʻālar édiñ anıñ cānına

Sözüñüzi baʻdehu ez-duʻā
Bāşed oñara munı Bār-ı Ḫüdā

Gönderüpdür déneñiz Nōfel bizi
154[a] / 07 Mecnūna vérmek gerekdir bu ḳızı

Ger benim sözüm aña olsa ḳabūl
Cān u dilden oluram men aña ḳul

Çünki şāhıñ sözini éşitdiler
Cān-ıla anıñ gibi iş étdiler

154[a] / 09 Dörd cān atlandılar bā-emr-i şāh
Bir néçe gün gétdiler anlar be-rāh

Bü'l-Ḥasan mülkine gétdi elçiler
Görgil imdi Vāḥid-i Muṭlaḳ n'éder

Bü'l-Ḥasana vérdiler anlar selām
Hem duʻādan ṣoñra açdılar kelām

154[a] / 11 Bü'l-Ḥasan eyder ki né yérden geldiñiz
Vaṣl-ıla bizi müşerref ḳıldıñız

Sözüñiz nédir bizimlen söyleñiz
Né iş ise bize maʻlūm éyleñiz

---

[51] Bu dizenin vezninde sorun var.

Dédiler éy pād-şāh-ı muḥterem
**154[a]** / 13 Éy mekān-ı luṭf ‘arā-yı cūd <u> kerem

Pād-şāh-ı şeh-süvār u şehriyār
Devlet ü baḫtıñ cihānda pāyidār

**154[b]** / 01 Dōstlarıñ olsun cihānda kām-rān
Düşmeniñ bā-nāle vü efġān

Şād olgil dünyede bā-‘izz <ü> baḫt
Pāyidār olsun saña bu tāc u taḫt

Olmasun üstinde anıñ ẓıll-ı Rabb
**154[b]** / 03 Düşmeniñ cānına érsin miñ gażab

Müstemi‘ ol éy şehinşāh-ı zemān
Sözümiz ‘arż édeli[m][52] saña hemān

Biz[i][53] Nōfel gönderibdir ḫiẕmete
İşimiz var şāyed ola ol bite

Dédiler éy pād-şāh-ı kām-rān
**154[b]** / 05 Éy seḫāvet ma‘deni faḫr-ı cihān

Şād u kām ol hemīşe şād u kām
Server-i ‘ālī-maḳām[54]

Leylīni vérgil bugün Mecnūna sen
Olmasın sen bu işden dönesen

Bü’l-Ḥasan dér ben aña ḳız vérmezem
**154[b]** / 07 Men anı Leylīye lāyıḳ görmezem[55]

Mecnūn uş ādem degil ḥayvāndır
Meskeni ṣaḥrā vü hem vīrāndır

---

[52] Anlam gereği 164[b]/01’deki “édelim” çekimine göre düzeltildi.
[53] Anlam gereği düzeltildi.
[54] Bu dizenin vezninde sorun var.
[55] Yazmada bu kelime “görmezin” biçiminde yazılmış. Redif gereği düzeltildi.

Anda hī̇ç ādem nişānı yoẖ-durur
Terbiyet ḥayvānda andan çoẖ-durur

154b / 09 Munlar eyder aña kim éy şehriyār
Yarıcıñ olsun senüñ Perverdigār

Ṣıḥḥat ile ʻālemde dā'im şād bol
Dünyede endūhdan āzād bol

Cümle ʻālemler saña olsun muṭīʻ
Düşmeniñ olsun cihānda münḳatiʻ

154b / 11 ʻĀlem içre dōst-kām ol dōst-kām
Devlet ile nīk-nām ol nīk-nām

Dédi Nōfel véreyem çoḳ sīm <ü> zer
Ḳullarına daẖı hem zerrīn-kemer

Ḥükmine fermānına iḳrār édem
154b / 13 Yolına baş ile cān iter édem

Yére ṣalmasun sözüni zīnhār
Leylīni vérsün Mecnūn bī-ḳarār

155a / 01 Nitekim ʻacāib ʻāşıḳ-durur
Ehl-i ḥāl ü ʻārif ü ṣādıḳ-durur

Mecnūnıñ ʻirfān içinde mis̱li yoẖ
Dāniş ile ʻaḳlı hem idrāki çoẖ

ʻIşḳ içinde şöhre-i eyyām durur
155a / 03 H̱āṣ söyle démez aña ʻāmm durur

H̱ayrdır ger iki ġam-gīn şād ola
Beldeden[56] ber-bende-dān āzād ola

Sözümi ḳılsun ḳabūl ol kām-rān
Nitekim yoẖdur bu işde peşīmān

---

[56] Bu kelimedeki hemze çok siliktir.

Vérmez ise ceng édüp aparuram
**155[a]** / 05 Heyc bünyādıñ anıñ ḳoparuram

Bü'l-Ḥasan dér men-daḫı ceng éderem
Dönmen anıñ ḳarşusına géderem

Çünki ġayretdir vérürem baş u cān
Leylīni vérmen aña bilsün ʻayān

**155[a]** / 07 Elçiler bu sözi éşitdiler
Atlanup Nōfel ṣaruya gétdiler

Munları görünceñiz Mecnūn-ı zār
Dédi yā Rabb uş olur eyyām kār

Sözlerin şerḥ étdiler anlar tamām
Ḫışm ḳıldı ol şeh-i ʻālī-maḳām

**155[a]** / 09 ʻAzm-i ceng étdi vü ḳıldı yaraġ
Dört yañadan geldi[57] atlu vü yayaġ

Cümle-i āfāḳa oldı āşikār
Kim iki leşker ḳılurlar kār-zār

Mecnūn éşitdi bu sözi ḳıldı āh
Dédi kim éy pād-şāh-ı dād-ḫ[v]āh

**155[a]** / 11 Yā ʻAzīz ü yā ʻAẓīm ü yā Ḳadīr
Cümlenin sırrın bilen Ḥayy u Kebīr[58]

Sensen uş düşvār işi āsān éden
Cümle ḫalḳa luṭf hem iḥsān éden

Cānımı al yā meni vaṣla yétür
**155[a]** / 13 Vuṣlatı fürḳat[59] yolı üste getür

Éy Ḫüdāvend ü Kerīm ü Lem-yezel

---

[57] Yazmada bu kelimedeki "kâf" harfinin keşidesi unutulmuş.

[58] Yazmada "Ḥayy u ḳadd-i Kebīr" biçiminde geçmektedir. Vezin ve anlam gereği düzeltildi.

[59] Yazmada "Fürḳati vuṣlat yolı üste getür" yazılmış. Anlam gereği düzeltildi.

Éy Ḥakīm ü éy ‘Aẓīm ü bī-bedel

155b / 01 Ḥanı vuṣlat ki yaman yétdi firāḳ
Baġrıma batdı yéne ḫār-ı firāḳ

Nōfel eyder men seni şād édeyem
Vaṣl-ilen bu ġamdan āzād édeyem

Hem-demini men seniñ yār édeyem
Serv-ḳadd u māh-ı ruḫsār édeyem

155b / 03 Çekmegil ġam Leylīye yétüreyem
Bu hicānı aradan götüreyem

Şād boldı o dem Mecnūn-ı zār
Görey-kim n’éder ol Kirdgār[60]

Nōfel atlandı çapa ḫaylī ḫaşem
Bü’l-Ḥasan mülki sāru basdı ḳadem

155b / 05 Bü’l-Ḥasan daḫı yıġdı sipāhī bī-şümār[61]
Atlanub ér ḫaylını ḳıldı ḥiṣār

İki leşker çün berāber oldılar
Birbiriniñ ḳarşusına durdılar

Ṣubḥ tā şām étdiler ceng ü cedel
Vérdi nuṣret Nōfele ol Lem-yezel

155b / 07 Bü’l-Ḥasanıñ leşkeri oldı helāk
Ḳaldılar mecrūḥ u zār u derd-nāk

Ḳıldılar taraş olarıñ leşkeriñ
Māl <u> mülk <ü> raḫt ile sīm ü zerin

Leylīyi götürdiler Mecnūn içün
155b / 09 Āb-ı çeşmi recle vü ceyhūn içün

---

[60] Bu beytin vezninde sorun var.

[61] Bu dizenin vezninde sorun var.

Gördi Nōfel Leylīniñ ruẖsārını
Şol müselsel mis̱l-i ‘anber-bārını

Bir naẓarda oldı uş ḥayrān aña
İster idi cān ḳıla ḳurbān aña

155[b] / 11 Vālih oldı ol perīniñ yüzine
Mis̱l-i Ferhād oldı Şīrīn sözine

Āh u zār édüb be-mis̱l-i ‘andelīb
Der-hevā-yī ‘ind-ḥabīb-i dil-firīb

Oldı āşüfte be-mis̱l-i zülf-i yār
155[b] / 13 Gétdi elden ‘aḳl-ile ṣabr u ḳarār

‘Işḳ şarābın cān u dil nūş éyledi
‘Aḳl u fehmi küllī medhūş éyledi

156[a] / 01 Gétdi elden ṣabr u ārāmı anıñ
Tārik oldı vaḳt-i eyyāmı anıñ

‘Işḳ anı maḥzūn-ı bīmār éyledi
Müptelā vü zār u efġān éyledi

Leylīyi vérsem Mecnūna ben
Fürḳat odına yana bu cān-ile ten

156[a] / 03 Vérmesem ṭa‘ne ḳılur yaẖşı yaman
Fürḳat odı yandurur vérmez amān

Ṣufrecīni çaġıruban söyledi
Yeri var yémek getür maña dédi

156[a] / 05 Zehr tökgil ol ṭa‘āma éy cevān
Meclise sen ḥāẓır ét anı revān

Ol ṭa‘āmı yédüreyem Mecnūna
Zār u maḥzūn-ı ża‘īf-i maġbūna

Ol ölicek Leylī hem-rāżım ola
Menim ile oynıya dā’im güle

**156a** / 07 Démeyip söylemeyip durdı örü
Ṣofracı éşidüben durdı örü

Varuban getürdi ol bir ḫᵛān-ṭaʻām
Nōfeliñ öñünde ḳodı şād-kām

**156a** / 09 Fikr içinde ḳaldı Nōfel ol zemān
Görüñ n'étdi ḳudret-i Rabb-ı cihān[62]

Bir zemān keçdi ferāmūş éyledi
Ol ṭaʻāmı hem özi nūş éyledi

Ol ṭaʻāmı çün yédi ol kām-rān
**156a** / 11 Bir néçe feryād édüp dapşurdı cān

Cümle ʻālem Nōfel içün ḳıldı zār
Ṣanasan-kim ʻālem oldı tārümār

Nōfeli yıraġına defn étdiler
Āh u feryād ile gérü gétdiler

Bir nefes gerçekdir éy rāst-bīn
**156a** / 13 Ḳuyı ḳazan kendi düşer ṣaḳın

Néçe cehdiñ var ise éy nīk-ḫᵛāh
Tā ki senden rāżı ola pād-şāh

**156b** / 01 Yaḫşılıgi pīşe ḳılgil öziñe
Kim yamanlıġ çirk getürer yüziñe

Ẓāhir oldı ʻālem içre bu ḫaber[63]
Nōfel étdi dünyeden şimdi sefer

Leylīyi apardı anası géri
Mecnūn ġamıyla turş-rū

**156b** / 03 Leylī gétdi ḳaldı Mecnūn-ı zār
Gözi yaşlu baġrı başlu teni bīmār

---

[62] Bu dizenin vezninde sorun var.

[63] Yazmada bu kelime "ḥaber" biçiminde yazılmıştır.

Düşdi ṣaḥrāya yéne efġān ilen
Bağrı başlu dīde-i giryān ilen

Derdi ḥadden artdı vü dermānı yoẖ
**156b** / 05 Cānı rencūr oldı cānānı yoẖ

Bir zemān yārın ferāmūş éylemez
Hergiz aña hīç sözin gūş éylemez

Cānına yüz dutmış anıñ derd ü ġam
Artmış idi ḥadden endūh u elem

**156b** / 07 Aġlar idi zār u giryān éyleyüb
ʻIşḳ elinden dād u bī-dād éyleyüb

Der-firāḳ-ı ān-ḥabīb-i nāzenīn
Olmış idi nā-tüvān u dil-ġamīn

Naʻra urdı hem o zār u müptelā
**156b** / 09 Titredi yatdı yére dédi semā

Nüh felek aġladı Mecnūn ḥāline
ʻĀciz ü bī-çāre maḥzūn ḥāline

İns ü cin Mecnūna feryād éder
Özni bu ġamdan daẖı hem dād éder

**156b** / 11 Ḥasret odıyla teni püryān idi
Fürḳat ilen gözleri giryān idi

Üns dutdı anıñ ilen mūr u mār
Virdi oldı nāle vü efġān ü zār

**156b** / 13 Yéne bir gün ol żaʻīf ü bī-nevā
Geşt éderdi deşt içinde ez-ḳażā

Gördi bir ṣayyād dutmış iki ṣayd
**157a** / 01 Bende ṣalub éylemiş anları[64] ḳayd

---

[64] Yazmada yanlışlıkla önce "anı" yazılmış. Sonra bu kelimenin hemen üst tarafına "-ları" eklenmiş. Anlam ve vezin gereği düzeltildi.

Dédi Mecnūn aña éy merd-i Ḫüdā
Diñle bir söz ez-men ü zār u gedā

Geldi ṣayyād o dem vérdi selām
Ḳıldı aña çoḫ çoḫ i'zāzu tam

**157ª** / 03 Dédi ṣayyād éy cevān pārsā[65]
Söylegil sözüñi ez-siz tā-be-pā

Dédi Mecnūn ki éy pür reh-nümūn
Sen buları nite ḳayd étdiñ bugün

Bī-günāhı bend ḳılmaḳ né revā
**157ª** / 05 Munları ḳoy gétsün ér behr-i Ḫüdā

Gözleri yār gözine oḫşar tamām
Munlarıñ gözine cānım ez-ġulām

Mecnūna ṣayyād éder kim éy cevān
Sen menim ḥālimi añla bil hemān

**157ª** / 07 Bir néçe ehl ü 'iyālim var-durur
Aclıġdan işleri düşvār-durur

Gelmişem ṣaḥrāda bir ṣayd éyleyem
Bir néçe ṣaydı dutub ḳayd éyleyem

N'édeyem bī-ḳūtdur ehl ü 'iyāl
**157ª** / 09 Bu sebebden ḳılmaġıl ayru ḫayāl

Bulmazam men özge ḳūta dest-res
Nesne vérmezler[66] bize hem néçe kes

Ki buları men daḫı ḳılsam rehā
Né aparam evime éy pārsā

**157ª** / 11 Mecnūn eyder gel muları ṣat maña

---

[65] Yazmada bu kelime "Pārṣā" biçiminde yazılmış. 157 ª/10'daki doğru yazımına göre düzeltildi.

[66] Yazmada bu kelimeden sonraki kelime karalanmış.

Véreyem doġru bahāsını saña

Söyledi ṣayyād gérü bérseñ bahā
Munları vérem[67] saña ḳılgil edā

Var idi destinde anıñ bir nigīn
157[a] / 13 Kimse bilmezdi bahāsın bil yaḳīn

Vérdi ṣayyāda anı ol bī-nevā
Oldı tā āhūlar ol bendden ḫalāṣ[68]

157[b] / 01 Āhūnıñ çeşmine baḥırdı dil-beriñ
Öpdi ol sā'at gözin āhūların

Anlarıñ ḥaḳḳına ḳıldı çoḫ du'ā
Éyledi āzād ol merd-i Ḫüdā

Vaḥşīler anı ḳoyuban gétmedi
157[b] / 03 Ol faḳīr u ḫasteyi terk étmedi

Üns dutdılar anıñla rūz <u> şeb
Çün ḫalāṣ olmaġa ol idi sebeb

Ac olub ol dem-ki isterdi ṭa'ām
157[b] / 05 Anlarıñ şīrin içerdi éy hümām

Yoḫsa kim ġam ġālib olsaydı aña

Oynar idi āhūlarlan bir zemān
Ḳılmaz idi yār derd-ilen fiġān

Géce gündüz vaḥşī oldı hem-demi
157[b] / 07 Bebr-ilen şīr <ü> pelen͡g[69] hem maḥremi

Bī-ḥadd kūyı ṣaru yüz dutdı géder
Bir kişi dédi aña éy derbeder

---

67 Yazmada"véreyem" biçiminde yazılmış. Vezin gereği "vérem" okundu.

68 Yazmada bu kelime "ḥalāṣ" biçiminde yazılmıştır.

69 Yazmada "pelen͡gü" biçiminde yazılmış. Vezin ve anlam gereği düzeltildi.

Bu né yérdir ki gédersen söylegil
Anda né var maña ma‘lūm éylegil

**157b** / 09 Dédi yārıñ kūyıdır ol kūhsār
Derdimiñ dermānı bilgil anda var

Leylī mülkinden hemān ol daş <u> daġ
Altı aylıġ yol-ıdı muṭlaḳ ıraġ

Līkin anda görinürdi ol diyār
**157b** / 11 Anıñ içün anda dutardı ḳarār

Ol zemān-kim per boldı Ez-Nesīm
Dédi yā Ḥayy u Ḫüdāvend u Ḳadīm

Çünki dünyāda meni zār éylediñ
Géce gündüz hem dil-efgār éylediñ

**157b** / 13 Bārī ḳılma āḫiretde şerm-sār
Cismimi yandırmaġıl der-ḳa‘r-ı nār

Géce gündüz āh <u> efġān éyledi
**158a** / 01 Nāle vü feryād u giryān éyledi

Ḳāmeti oldı anıñ ġamdan dü-tā
Bī-nevā vü zār olup düşdi ez-pā

Mecnūnıñ derdine dermān bolmadı
Anıñ içün mūnis-i cān olmadı

Gördi-kim ḳılmaz ḳabūl va‘ż ile pend
Oldı endūh ile zār u müstmend

**158a** / 03 Néçe iller ḥasret ile zār idi
Ḫoş degildi bir zemān bīmār idi

Doldı tā kim ‘ömriniñ peymānesi
Zār ḳıldı gelmez ol cānānesi

Çoġ ġam endūh ile ḳıldı vefāt
Cür‘a içdi der-dem ez-mā’ül- memāt

Zeyd vardı dédi kim éy derbeder
**158a** / 05 Éyledi atañ bu dünyādan sefer

Senden ötrü gétdi āh u zār ilen
Sīne mecrūḥ <u> dil-i bīmār ilen

Senden ötrü bir zemān şād olmadı
Ḳayġudan bir laḥẓa āzād olmadı

Sīnesi mecrūḥ idi baġrı kebāb
**158a** / 07 Yaş içinde ġarḳ idi mis̱l-i ḥabāb

Ol şikeste nā-tüvāndır ḥāl-i merg
Étmedi hergiz seniñ āhıñgı terk

Munı éşitdi çü Mecnūn-ı ḥazīn
Ḳaldı zār u müptelā vü dil-ġamīn

Durdı geldi türbet üzre ḳıldı zār
**158a** / 09 Dédi yā Ḥayy u Kerīm ü Kirdgār

Raḥmetiñ deryāsına ġarḳ ét bunı
Luṭfıñ ile cümleden farḳ ét munı

Menden ötrü dünyede çoḫ çekdi ġam
Oldı derd ü hecr elinde ḳaddi ḫam

Hem yéne bu ḥāle sen ṣaldıñ meni
**158a** / 11 Sen bilirsen yā ʻAẓīm ü yā Ġanī

Muṣṭafānıñ āb-ı rūyı ḥaḳḳı-çün
Murtażānıñ ḫulḳ u ḫūyı ḥaḳḳı-çün

Birligüñ[70] ḥaḳḳı-çün éy Perverdigār
Sen ḫalāṣ[71] éyle munı ez-sūz-ı nār

**158a** / 13 Luṭf u cūdıñ ḥaḳḳı-çün yā Ẕü'l-Celāl
Ẕāt-ı pākıñ ḥaḳḳı-çün yā Lā-yezāl

---

[70] Yazmada "Birliginüñ" biçiminde yazılmış. Vezin gereği böyle okundu.
[71] Yazmada bu kelime "ḥalāṣ" biçiminde yazılmıştır.

Aña mesken bāġ-ı cennet éylegil
Raḥmetiñden aña minnet éylegil

**158b** / 01 Munı dédi ṭopraġa ḳoydı yüzin
Türbet üzre ʻarż ḳıldı ol sözin

Cürmimi ʻafv éylegil yā Kirdgār[72]
Menden ötrü çekdi çoḳ renc ü żarar

Menden ötrü zār ḳaldı māh <ü> sāl
**158b** / 03 Ecriñi şimdi maña ḳılġıl ḥelāl

Alnıma böyle yazılmışdı ḳalem
H̱ānmāndan ḥasret ilen dūr olam

İḫtiyārım yoḫ Ḥaḳḳıñ taḳdīrine
Kec dérler bendenin tedbīrine

Raḥmet-ilen şād ḳılsun Ḥaḳḳ seni
**158b** / 05 Dāmudan āzād ḳılsun Ḥaḳḳ seni

Menden ötrü dünyede bīmār idiñ
Müptelā vü ʻāciz ü efgār idiñ

Āḫiretde raḥmet ilen şād bol
Cümle-i teşvīşden āzād bol

Topraġa sürdi yüzin ol dil-figār
Éyledi yüz nāle vü zār-ı fiġān

**158b** / 07 Dédiler aḳvām éy şūrīde-ḥāl
Kimseye vérmez ecel bilgil amān

Terk ḳıl ṣaḥrāyı éy bī-çāre dil
Dünyeniñ yoḳdur beḳāsı doġru bil

Böyle ṣaḥrālarda gerçek tā bigi
**158b** / 09 Sen né buldıñ söylegil şimdi daḫı

---

[72] Yazmada bu kelime "ilāh" biçimindedir. Vezin ve uyak gereği düzeltildi.

Gel oturgil ḫānmānıñda müdām
‘Ayş ilen dāim dirilgil ṣubḥ <u> şām

Mecnūn eyder éy yārānlar n’édeyem
Men néce taḳdīre tedbīr édeyem

Ḥaḳḳ te‘ālā çünki dér Naḥnü ḳasem[73]
**158b** / 11 Ḳudret ile başıma çekdi ḳalem

Rūzī ḳıldı dā’imā şeydālığı
Çāresiz tedbīrsiz rüsvālığı

Bu işiñ hem çāresi yoḫdur {yoḳdur}[74] yaḳīn
Ḳılmañız daḫı naṣīḥat her ‘ayn[75]

**158b** / 13 Dédi kendi yéne öz pervāsına
Düşdi çünki Leylīniñ sevdāsına

Zār ḳıldı cümle aḳvāmı anıñ
**159a** / 01 Bildiler n’olursa encāmı anıñ

Leylīniñ ayrulığından zār idi
Ḥasret ilen ḫaste vü bīmār idi

Ḫānmān idi anıñ figār ile çün daġ taş
Aḫar-idi gözlerinden ḳanlu yaş

Hem-demi anıñ peleng ü şīr idi
**159a** / 03 Ġamda līkin mūnis-i naḫçīr[76] idi

‘Işḳ yolında ol faḳīr ü derbeder
Ney kimi yüz yérde baġlandı kemer

---

[73] *Kur’ān-ı Kerīm*: Zuhruf Suresi (43), 32. ayet

[74] Yazmada bu kelime, ikincisi “kaf”la “yoḳdur” biçiminde olmak üzere iki defa yazılmış. Vezin ve anlam gereği düzeltildi.

[75] Bu beyitte ikinci dizedeki “‘ayn” ile birinci dizedeki “yaḳīn” birleştirilince “ayn’el-yakîn” elde edilmektedir. “Ayn’el-yakîn”, tasavvufta “kendi gözüyle görme, kesin bilgi” anlamlarına gelen bir mertebedir.

[76] Yazmada bu kelime “naḥçīr” biçiminde yazılmıştır.

Uşbu şi‘ri söyler idi her zemān
‘Işḳ elinden ḳılur idi hem-fiġān

Hecr ilen dā’im meni zār éden ‘ışḳ
**159a** / 05 Nā-tüvān u ḫaste {vü}[77] bīmār éden ‘ışḳ

‘Aḳl-ile tedbīrin étmek olmadı
Éy meni ‘ālemde bī-‘ār éden ‘ışḳ

Çeşmi kevkeb gibidir rāst-rū
Géce<ler>[78] tā ṣubḥ bīdār éden ‘ışḳ

Ḫūbları sevmekden ötrü dā’imā
**159a** / 07 Bendeni derde giriftār éden ‘ışḳ

Ḫānmāndan dūr ḳıldıñ sen meni
Géce gündüz {sen}[79] meni bīmār éden ‘ışḳ

Bilmezem senden kime dād édeyem
Éy Ḥaḳīrīniñ günin zār éden ‘ışḳ

**159a** / 09 Yéne bir gün ol ża‘īf-i rūzgār[80]
Aġlar idi ḥasret ilen zār zār
Var idi bir ḥavza üzre bir çenār
Dā’imā seyr éyler idi anda yār

Geldi ol ḫavż üstine çoḫ Mecnūn mest[81]
**159a** / 11 Derd ilen hicrān elinde pāy-best

Secde étdi anda éderdi niyāz
Dédi ḥanısan éyā éy {éy}[82] dil-nüvāz

N’ola bugün şād ḳılsañ sen meni

---

[77] Vezin gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[78] Vezin gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[79] Vezin gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[80] Yazmada bu kelime “nā-tüvān” biçimindedir. Dörtlük uyağı gereği düzeltildi.
[81] Bu dizenin vezninde sorun var.
[82] Yazmada bu kelime iki defa yazılmış. Vezin gereği düzeltildi.

Bir kere hem yād ḳılsañ sen meni

**159[a]** / 13 Bu sözi dér iken hem Mecnūn-ı zār
Gördi-kim geldi érişdi peyk-i yār

**159[b]** / 01 Dédi-kim muştulıġ éy zār u ḥazīn
Geldi ḥāliñ ṣormaġa ol meh-cebīn

Baḳdı Mecnūn Leylīni gördi revān
Dédi yoluña fedā cism ile cān

Ġayġudan ḳurtuldılar onlar o dem
**159[b]** / 03 Güçlenmiş idiler sert ḳadem

Mecnūn eyder éyā dildār-ı men

Sen su serpgil bu yanmış cānıma
Bu zemān olġıl ḳulaġ efġānıma

Senden ötrü men éyā rūḥ-ı revān
Géce gündüz zār éderem zār u fiġān

**159[b]** / 05 Senden ötrü ʻāciz ü zār olmışam
Senden <ötrü>[83] ḫaste bīmār olmışam

Sen menim ḥālimden agāh ol şehā
Derdime sen imdi dermān bol şehā

Éyledi efġān-ı ez-dest-i ʻışḳ
**159[b]** / 07 Anıñ içün olmış idi mest-i ʻışḳ

ʻIşḳ elinden gözleri pür-ḫūn idi
Anıñ içün belendīde Mecnūn idi

Diñle éy yārıñ söziñ ol laʻl-i fām
Dédi cānına bu cānımdır ġulām

**159[b]** / 09 Şāh iken oldım firāḳıñda faḳīr

---

[83] Vezin gereği bir üst dizeye göre düzeltildi.

Derd-mend ü ‘āciz ü zār u esīr

Ḫaste Mecnūn ol żaʻīf-i rūzgār[84]
Uş firāḳıñdan seniñ bolmış figār

Söyledi bu şiʻri der-bāb-ı firāḳ
159b / 11 Gözlerinden aḫıdır āb-ı firāḳ

Göz yaşım ḳıldın menim deryā firāḳ
Gizlü rāzım éylediñ peydā firāḳ

Leşkeriñ vardır seniñ bī-ḥadd bugün
Men seniñ-len n’édeyem tenhā firāḳ

159b / 13 Ol ṣanemden ayru ṣaldıñ sen meni
Éylediñ ‘ālemlere rüsvā firāḳ

160a / 01 Éylediñ bī-çāre miskīn Varkanı
Ez-berāy-ı diden-i Gülşā firāḳ

Sen édübsen Vāmıḳ-ı nālān içün
Hem zi-hecr ü ṣūret-i ‘Azrā firāḳ

Öldürürsen ‘āşıḳı hicrān ilen
Ḳamudan betersen ü bī-pervā firāḳ

160a / 03 Yaḫamı yırtıb[85] eliñden dād édeyem[86]
Vā firāḳ u vā firāḳ u vā firāḳ

Bī-nevā ḳaldım dirīġā ġam meni
Ḳoymadı ki şād olam bir dem meni

Gözlerinden ḳanlu yaş oldı revān
160a / 05 Ḳalmışam ṣaḥrāda vaḥşī tek dūn

‘Işḳ ile āşüfte şeydā olmışam

---

[84] Yazmada bu kelime “nā-tüvān” biçimindedir. Uyak gereği düzeltildi.

[85] Yazmada bu kelimeden sonraki kelime karalanmış.

[86] Bu dizenin vezninde sorun var.

Hecr ilen āfāḳa rüsvā olmışam

Sen yaḳīn bil éyā cānım cānı
Tā ḳıyāmet men unutmazam seni

Çünki dédi ḫaste Mecnūn bu sözi
160a / 07 Doldı ḳanlu yaş-ıla iki gözi

Ġarḳ boldı dil-beriñ sevdāsına
ʿIşḳ ilen miskīn köñül ġavġāsına

Dédi yoluña fedā cānım menim
Ḥālime ḳılgil naẓar ḫanım menim

160a / 09 Baġruma batdı menim çün ḫār-ı hecr
{Yüregimi yandırıpdır nār-ı hecr}[87]
Yüregimi yandurubdur nār-ı hecr

Nār-ı hecr anıñ meni yandırdı yār
Gül yüziñden ayru cāna batdı ḫār

Ḥaçan ola ayruluġ ola tamām
160a / 11 Vaṣl-ilen köñlümiz ola şād-kām

Hecr elinden ḫaste Mecnūn ol zemān
Söyledi bu şiʿri éy cān-ı cihān

Né yaman eyyām imiş eyyām-ı hecr
Götüreydi vaṣl yolında dām-ı hecr

Vaṣl-ı rūyın ile bu bed-tār hem
160a / 13 Né tükenmez şām imiş bu şām-ı hecr

Cān cesedden çıḳmaġa pervāz éder
160b / 01 Bir daḫı girmen éşitem nām-ı hecr

[87] Yazmada bu dize, önceki yazılanda "yandırıpdır" kelimesi "p"li ve "yüregim" kelimesi "güzel he"siz olmak üzere iki defa yazılmış.

Tā ebed ‘āşıḳlar<a>[88] oldı naṣīb
Aġı <tek>[89] acı durur bu cām-ı hecr

Yüz belā vü derd ü ġamdır her zemān
‘Āşıḳ u bī-çāreye en‘ām-ı hecr

Hecr elinden yandı cānım n’éyleyem
Ḳurıdı damarda ḳanım n’éyleyem[90]

160b / 03 Né yaman evḳāt imiş eyyām-ı hecr
Köñlüme ṣaldı menim yüz dām-ı hecr

Nār-ı hicrān ilen yandı cānımız
N’édeyem ḳılmaz naẓar cānānımız

{Āh u efġān-dur naṣībim yārsız}[91]
Āh u efġāndır naṣībim yārsız
160b / 05 Derd içinde ḳalmışam ġam-ḫvārsız

Yoḫ durur bu derde dermānım menim
Çıḫdı ‘arşa āh u efġānım menim

El-vedā‘ étdiler anlar ol zemān
Her bir[i][92] bā-nāle vü āh <u> fiġān

Rūz u şeb nāle éderdi girye-zār
160b / 07 Çāre né derd[93] çoḫ vérdi Kirdgār

Gör tā ki Zeyd geldi yanına
Āferīn olsun anıñ hem-pānına

Dédi ḥālin nécedir hicrān ilen
Munca dürlü nāle-i sūzān ilen

---

[88] Vezin ve anlam gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[89] Vezin ve anlam gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[90] Yazmada “né kim” biçiminde yazılmış. Vezin ve redif gereği düzeltildi.
[91] Yazmada bu dize, birincide “efġān-dur” biçiminde olmak üzere iki defa yazılmış.
[92] Vezin ve anlam gereği düzeltildi.
[93] Yazmada bu kelime “dert” biçiminde yazılmış.

Dédi yār maña ʻināyet éylemez
160[b] / 09 Ḳurtarıp ġamdan ḥimāyet éylemez

Ḥasreti anıñ meni zār éyledi
Ayrulıġ ḥālimi düşvār éyledi

Yārdan ayru yārelendi yüregim
Hecr odında pārelendi yüregim

Tā ki o dil-dārı sevdi bu köñül
160[b] / 11 Zülf-i ʻanber-bārı sevdi bu köñül

Gétdi aldı ṣabr u ārāmım menim
Oldı yeksān ṣubḥ ile şāmım menim

ʻIşḳ şarābın tā ki nūş étdi köñül
Cānımı endūhe tuş étdi köñül

160[b] / 13 Éy dilā her dem eliñden dād dād
Ḳılmadıñ bir gün ʻālemde şād

Şādlıġım aġlamaḳdır rūz u şeb
161[a] / 01 Şād olmayı bir daḫı men éy ʻaceb

Zeyde eyder ol zemān Mecnūn-ı zār
Çünki sensen uş men maḥzūn-ı yār

ʻArż ḳıl aḥvālimi dil-dārıma
Derdimi söyle menim ġam-ḫ[v]ārıma

161[a] / 03 Dé ki Mecnūnıñ sözi sensen müdām
Sen dutupsan köñli mülkinde maḳām

Senden özge yoḫdur ümmīdi anıñ
Aña raḥm éyle éy ümmīdi anıñ

Ki yüz yıl ṭopraġ içinde ḳala ol
161[a] / 05 Ṣanma cāndan düşre mihriñ ṣala ol

Çün munı éşitdi Zeyd-i pehlevān[94]
Leylīniñ kūyı ṣaru oldı revān

Çünki érişdi aña vérdi selām
Her yañadan zār ile açdı kelām

Leylī eyder ḥanı ol yārım menim
**161a** / 07 ‘Ahdine doġru vefā-dārım menim

Söylegil şimdi anıñ ḥāli nédir
Hecr elinde ġamda aḥvāli nédir

Rūz u şeb feryād éder nā-şāddır
Bend-vāndır ġamda yā āzād durur

Néce ḥāli anıñ bildir maña
**161a** / 09 Yār firāḳı ḳatı müşkildir maña

Zeyd[95] eyder mecrūḥ dil ḫastedir
Ten bīmār u bī-nevā pā-bestedir

Gözi yaşı su kimi aḫar müdām
Ḥasretiñ odı yaḫar müdām[96]

Senden ayru kimse bilmez dünyede
**161a** / 11 Senden özge aña kim dermān [éde][97]

Leylī munı éşidüp dād éyledi
Pīrehen çāk étdi feryād éyledi

Géce gündüz aġlar idi ol müdām
Aġlar idi ol müdām bu idi ki dédim ve’s-selām[98]

**161a** / 13 Diñleñiz şimdi ḥikāyet dōstān

---

[94] Yazmada bu kelime “peḫlevān” biçiminde yazılmıştır.
[95] Yazmada bu kelime “Zāid” biçiminde yazılmış.
[96] Bu dizenin vezninde sorun var.
[97] Vezin, uyak ve anlam gereği düzeltildi.
[98] Bu dizenin vezninde sorun var. Bir üst dizedeki “Aġlar idi ol müdām”ın yanlışlıkla bu dizede de yazılmasından kaynaklanmış olabilir.

Mecnūnıñ aḥvālidir bu dāstān

161b / 01 Ol zemān ki bitdi bāġda ġonçeler
Çıḳdı geşte Leylī ol ḥüsn-i ḳamer

Gezer idi yazıda Mecnūn içün
Āb-ı çeşmi recle vü ceyhūn içün

Né gezersen Leylī geldi yanıña
Tā ki dermān éde yanmış cānıña

161b / 03 Görmege geldi seni şāh-ı cihān
Sen neden ġāfilsen éy Mecnūn-cān

Dil-beriñden nite ġāfilseñ bugün
Ġāfil olma ki key ʿāḳilsen bugün

Durgil imdi ḳarşusına var anıñ
161b / 05 Ten-i żaʿīf nā-tüvān bīmār anıñ

Kim éder ārām-ı cān u ʿāşıḳān
Vaṣl-ı rūyı der-murād-ı ṣādıḳān

Laʿli anıñ ḫasteler dermānıdır
ʿĀlem anıñ soyunuñg ḥayrānıdır

Leylī der-cümle ḫūblar şāhıdır
161b / 07 ʿĀrıżı bū nüh felegin[99] māhıdır

Leylī eyder éy żaʿīf-i nā-tüvān
Étmediñ bizi bir kez daḫı hümān

Söyle n'éçün ʿahdiñe ḳıldıñ ḫilāf
ʿĀşıḳa vācib degildir iḫtilāf

161b / 09 Söyledi Mecnūn-ki éy ārām-ı cān
Çākeriñ ġılmān ile ḥūr-i cinān

Men saña yoldaş idim éy dil-nüvāz

---

[99] Yazmada bu kelime çift "lam"la yazılmış.

Devletiñ pāyende ‘ömründür az

Bir zemān olsam ḫayāliñden ıraġ
161[b] / 11 Tā ḳıyāmet olur işim vā firāḳ

Men ḫayāliñe seniñ yoldaş idim
Fürḳatiñden gözi ḳanlu yaş idim

Hem-dem idim men ḫayāliñe seniñ
Vālih idim rū-yı alıña seniñ

161[b] / 13 Leylī eyder Mecnūna çoḫ urma lāf
Böyle sevgü ādeme olur güzāf

Mecnūn eyder cānımıñ cānānesi
162[a] / 01 Bu köñül şem‘-i ruḫuñ pervānesi

Bülbülem uş ḥūr-tek gül-zārına
Müptelāyam gözleriñ mekkārına

Nār-ı hecriñ dāġ urubdur cānıma
İki çeşmiñ ṣuṣayıpdır ḳanıma

Olmışam derd ü ġamıñdan müptelā
162[a] / 03 Köñlüm içre eridi endūh u belā

Senden ötrü bī-nevāyam éy ḥabīb

Éy lebiñ ḫoşter-i zi-ḳand u nigīn
Ayrulıġdan olmışam zār u ḥazīn

Ba‘de[100] gétdi neñ ü nāmım sensizin
162[a] / 05 Nār olubdur ṣubḥ u şāmım sensizin

Ḥadden artdı iştiyāḳım éy ṣanem
Cānımı yaḳdı firāḳıñ éy ṣanem

Éy ḳaddi ‘ar‘ar cemāli mis̱l-i bāġ[101]

---

[100] Yazmada “Bāde” biçiminde yazılmış. Anlam gereği düzeltildi.
[101] Bu dizenin vezninde sorun var.

Cānıma nūş oldı sensizin firāġ

Rāżıyam ilde seni bir kez görem
162a / 07 Görgeçin sā'atde cānımı vérem

Sensizin derd ü ġam u hecre güzāf
Oldı köñlümde be-mis̱l-i kūh-ı Ḳāf

Fürḳatiñ éy dōst kūh-ı Ḳāfdır[102]
Hecr elinde ḳāmetim çün kāfdır

Sen dégil sevgü ḥesābını maña
162a / 09 Éy menim cān u dilim ḳurbān saña

Bir zemāndan ṣoñra hā geldim saña
Maḥrem u yār u refīḳ oldım saña

Ġāfil olma tīz gelürem éy faḳīr
Ḳoymazam daḫı seni ġamda esīr

162a / 11 Tā bilem doġru mıdır iḳrārını
'Ahdiñ üzre göreyem girdārını

Gerçi doġru olsa iḳrārıñ seniñ
Menden ötrü cümle güftārıñ seniñ

Vaṣl-ılan şimdi seni şād éylerem
Bend içinde ḳoyman āzād éylerem

162a / 13 Ger ḫilāf olsa söziñ éy ḫaste cān
Almazız bir kez seni daḫı hümān

162b / 01 Ġam yémen çün-kim ḫayāliñ cāndedir
Senden ayru bu köñül vāmāndedir[103]

Mecnūn eyder cān baş-ıla duram
Tā ḳıyāmet men yoluñı gözlerem

---

[102] Yazmada bu kelime "Ḳāfdan" biçiminde yazılmış. Uyak ve anlam gereği bir alttaki dizeye göre düzeltildi.

[103] Yazmada bu kelime "vāmende" biçiminde yazılmış.

Leylī durdı Mecnūn anda hem
Özge yére başmadı hergiz ḳadem

Yuva yapdı murġ u mār[104]
**162$^{b}$** / 03 Vaḥşīler yanında dutdılar ḳarār

Cāneverler dutdılar hem-dem aña
Géce gündüz mūnis ü maḥrem[105] aña

Cāna munca miḥneti tuş éyledi
'Işḳ ile feryād édüp cūş éyledi

Āh édüb dér éy güzel yārım menim
Gel érişgil derde ġam-ḫ$^{v}$ārım menim

**162$^{b}$** / 05 Ḫırḳasın deldi hümānānī[106] gibi tamām
Ḳorḳu cismin ḳaplamışdı éy hümām

Ṣıdḳ-ıla dōst sāru dutdı yüzin
Yummadı hīç uyḫu bābında gözin
Bilmez idi géce ile gündüzin
'Işḳ yolında terk ḳılmış kendi özin

**162$^{b}$** / 07 Anda éller köçdi yaylaḳa géder
Leylīyi gör ḫaste Mecnūna n'éder

Ḳaldı intiẓār ol yār içün[107]
Zülf-i 'amber la'l-i şekker-bār içün

Çün behār oldı muṣanna' Kirdgār

---

[104] Bu dizenin vezninde sorun var.

[105] Yazmada "mūnis ü hem-dem" şeklinde yazılmış. Uyak ve anlam gereği, daha önce hep geçtiği şekle göre düzeltildi.

[106] Bu dizenin vezninde sorun var. Bu kelime "hemān ānın" yazılmak istenirken sondaki "nun" unutularak yanlışlıkla bu şekilde yazılmış olabilir. Veya yanlışlıkla yazılan "hemān / hümān" kelimesi, üzeri karalanmadan unutulmuş da olabilir. Çünkü "hemān / hümān" çıkarılınca bu dizedeki vezin de anlam da düzeliyor.

[107] Bu dizenin vezninde sorun var.

Éller ḳamu geldiler arana éy yār

162[b] / 09 Ḳış güni geldi vü érdi zemherīr
Gétdi dünyādan çün bu faṣl-ı ḥarīr

Dédiler Leylīye éy şāh-ı cihān
Andadır gördim o Mecnūn-ı nā-tüvān

Yoluñı gözler ki anda varasan nécedir aḥvālin[108]

162[b] / 11 Leylīye şerḥ étdiler ḥālın anıñ
‘Ahdi üste nécedir alın anıñ

Dédiler durmışdır anda kūh[109]-vār
Yanmayıpdır hergiz ol leyl ü nehār

Dédiler şehā revādır varasan
162[b] / 13 Ol faḳīriñ ġamda ḥālin ṣorasan

Bī-nevādır senden ötrü éy perī
Ṣorgil anı ger severseñ Ḥayder’i

163[a] / 01 Derd-mend ü müptelā vü zārdır
Dutgil anıñ destini kim bīmārdır

Ḥasretiñden yüregi biryān-durur
Fürḳatiñden gözleri giryān-durur

Leylī munı éşidicek ḳıldı zār
Gizli rāzın der-dem étdi āşikār

163[a] / 03 Durdı atlandı géder Mecnūn ṣaru
Āh u zār u vāy édüb ol māh-rū

Mecnūn ol dem dād ḳıldı ez-firāḳ

---

[108] Bu dize kendinden önceki veya sonraki beyitlerle uyum göstermiyor. Eksik veya yanlış yazıldığından kuşkulandığımız bu beyit, anlam ve uyak bakımından “Yoluñı gözler ki anda varasan / Nécedir aḥvālin [anıñ sorasan]” şeklinde olmalı. Zaten “162[b]/12–13”te aynı uyaklar kullanılmaktadır.

[109] Yazmada bu kelimenin yerine önce “kün” yazılıp sonra üstü karalanmış.

Āh-ıla feryād ḳıldı ez-firāḳ

Leylīniñ yüzin ıraġdan gördi çün
**163**[a] / 05 Na‘ra urdı ḳıldı cūş ol dil-i ḫūn[110]

Ḳopdı n’éyler beylesince ṣad hezār
Başı üste çü tökildi mūr u mār

Ḳarşusında Leylīniñ ḳıldı sücūd
Dédi-kim ḳurbān saña cān u vücūd

Geldi düşdi Leylīniñ ayaġına
**163**[a] / 07 Vālih oldı anıñ ḥüsn-i bāġına

Leylī eyder altı ay oldı tamām
Men gédelden bīzār éy ‘ālī-maḳām

Gel ḥelāl éyle maña ecrin͡g bugün
‘Işḳıñ artar köñlüm içre gün-be-gün

Dédi ḫoş geldiñ éyā cānım menim
**163**[a] / 09 Éy fedā olsun saña cānım menim

Uş viṣāliñ derde dermāndır seniñ
Hem firāḳuñ zecr ü zindāndır seniñ

Ṭal‘atıñdan münfa‘il şems ü ḳamer
Lebleriñden utanır ḳand u şeker
Éy türāb-ı maḳdemin küḫlü’l-baṣer
**163**[a] / 11 Ḳıldı sensiz ġam meni zīr ü zeber

Ḥaḳḳ cemālin sende gördi gözlerim
Vaṣf-ı ḥüsnüñdür tamāmıñ sözlerim

Leylī eyder men gédeli söylegil
Néçe müddetdir beyānın éylegil

Mecnūn eyder oldı ola iki gün
**163**[a] / 13 Gelmemeñ hecriñle olurdım zebūn

---

[110] Yazmada “ḫūn-ı dil” şeklinde yazılmış. Uyak ve anlam gereği düzeltildi.

Yéne tīz geldiñ meni terk étmediñ
Terk édüb hecrüñle tedbīr étmediñ

163b / 01 İḥan éy cān-ı lāṭīf iḥsānıña
Cānımı ḳurbān étdim fermānıña

Mecnūn eyder yolıña cānım fedā
Küfr-i zülfüñe hem īmānım fedā

Saña ḳurbān étmişem men cānımı
Dönmezem senden töker miñg[111] ḳanımı

163b / 03 Uş ḫayāliñ köñlümiñ dermānıdır
Bu köñül zībā yüziniñ ḥayrānıdır

Leylī eyder gözlerimiñ nūrısan
Mecnūn eyder cennet ḥūrısan

Leylī eyder cānımıñ cānānısan
Mecnūn eyder ʿālemiñ sulṭānısan

163b / 05 Leylī eyder köñlümiñ dil-ḫᵛāhısan
Mecnūn eyder ʿışḳ ile boyandı cān

Leylī eyder gözlerim nūrı maña
Senden ayru hecr ile oldım bīmār

Leylī dér şehre géde yā şehriyār
163b / 07 Senden ayru olmışam men bī-ḳarār

Sen menim hem-rāżım olġıl rūz u şeb
Gétmegil menden ıraġa ʿışḳ-ı Rabb

Leylī eyder daḫı şehre gétmezem
Yoldaşım vaḥşīleri terk étmezem

Leylī eyder aparuram men seni
163b / 09 Bu sözi [ _ _ .] gel cānım cānı[112]

---

[111] Yazmada, bu kelimenin "nun" harfindeki nokta unutulmuştur.

[112] Bu dizenin vezninde anlamında yazımı unutulmuş bir kelimeden kaynaklanan sorun var.

Nāḳıya bindirdi Mecnūnı revān
Yola düşüben géderler şād-mān

Néçe gün şehr içre ol Mecnūn-ı zār
Ṣabr édüb āh étmedi ol bī-ḳarār
163b / 11 ‘Işḳım ile oldıñ uş ‘ālemde zār
Ḫalḳa rüsvā vü perīşān-ı rūzgār

Pesdir imdi terk ḳıl ṣaḥrānı sen
Deşt içinde kūşe-i vīrānı sen

Gelgil imdi sen murādıñ menden al
163b / 13 Uşbu sevdāyı[113] başıñdan ṭaşra sal[114]

Néçe bir ḳılasan nevḥā <vü> zār
Biter āḫir ṣabr ḳılgil iḫtiyār

164a / 01 Menden imdi ḥāṣıl éyle kāmıñı
Ẓāyi‘ étme éy ‘azīz eyyāmıñı

Böyle vérdi aña daḫı yārı cevāb
Diñle bir dem sen éyā ‘ālī-cenāb

Mecnūn eyder éy gözüm cānım menim
164a / 03 Küfr-i zülfüñ dīn ü īmānım menim

Yüzüm üzre luṭf édüp basgil ḳadem
Éy ḳaddi serv-i ḫırāmānım menim[115]

Vālihem bülbül kimi dīdārıña
Çün <gülümsen hem>[116] gül-istānım menim

---

[113] Yazmada “sevdā bile” şeklinde yazılmış. Vezin gereği, hemen altında bulunan 14. satırdaki açıklamaya göre düzeltildi.

[114] Bu yaprağın 14. satırında çok ilginç olarak “Bu sevdāyı başıñdan… Bu sahradan kurtul démek” şeklinde 13. satırı açıklamaya yönelik bir ibare vardır. Ancak buradaki “sahradan” kelimesi de anlam gereği “sevdādan” olmalıdır. Bu açıklamayı şairin mi yoksa müstensihin mi yaptığını bilmemekle birlikte açıklama ihtiyacının “taşra sal” ibaresinden kaynaklandığını düşünüyoruz. Ayrıca eserin 14 satırlı tek yaprağı da budur.

[115] Bu dizenin vezninde sorun var.

Derd-mend oldım çü Ya‘ḳūb ez-firāḳ
**164ᵃ** / 05 Ḥālimi ṣor şāh-ı Ken‘ānım menim

Maḳṣūdum oldur lebiñden kām alam
Lebleri çün āb-ı ḥayvānım menim

Vaṣl-ı rūyıñ derdimiñ dermānıdır
Éy lebi çün la‘l-i mercānım menim

**164ᵃ** / 07 Dutdı āfāḳı tamām ét[117] ser-be-ser
Senden ayru zār u giryānım menim

‘Işḳıñ olmışdır ezelden tā ebed
Rehnümālıġ birle bürhānım menim

Sen ḳulaġ ol nūr-ı ṣanem[118]
Gel unutma sen meni ḥūr u ṣanem

Men seni ḥaḳḳ sevmişem éy dil-berim
**164ᵃ** / 09 Gözleri fettān u ḥūrī-peykerim

Nefsim içün sevmemişem men seni
Bu söze vāḳıf durur Rabb-ı Ġanī

Özümi éy dil güneh-kār étmezin
Nefsim içün yérimi nār étmezin

**164ᵃ** / 11 Sende gördim men Ḥaḳḳıñ dīdārını[119]
‘Arş u ferş ü cümle hep vārını[120]

Ḥaḳḳa n’éçün h̬iyānet édeyem
Néce kār-ı bī-diyānet édeyem

Kāfir olur Ḥaḳḳ-ıla éden h̬ilāf
Mü’min olur ola köñli ‘ışḳa ṣāf

---

[116] Vezin gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.
[117] Yazmada bu kelimenin yerine önce “dem-be-dem” yazılıp sonra üzeri karalanmış.
[118] Bu dizenin vezninde sorun var.
[119] Yazmada bu kelime, “dīẕār” biçiminde yazılmıştır.
[120] Bu dizenin vezninde sorun var.

**164**[a] / 13 Bulmadımsa ger bu dünyāda kām
Éy melā’ik ṣūret ü hem la‘l-i fām

Āḫiretde érişüriz kāma biz
**164**[b] / 01 Ṣabr édelim böyle zār-ı eyyāma biz

Éy cemāliñ ḫoşdur éy bāġ-ı İrem
Kāmım oldur ki viṣāliñe érem

Nefsi kāmın isteyen şeyṭānīdir
‘Işḳ yolını gözleyen Raḥmānīdir

‘Işḳımız ḥaḳīḳatdir bizim
**164**[b] / 03 Yolumız doġru ṭarīḳatdir bizim

Leylī dér men sözümi dédim ‘ayān
İḫtiyār imdi seniñdir ve’s-selām

Terkin étmen néce cānım vardır
Çeşme sensiz bu ‘ālem tārdır

Mecnūn eyder éy güzeller serveri
**164**[b] / 05 Nūr u ḥüsnüñ dutdı bu baḥr u berri

Dutgil himmet sen maña éy meh-liḳā
Tā ḳıyāmet dünyede olġıl beḳā

Ol arada bir zemān aġlaşdılar
Gözlerinden āb-ı ḥasret ṣaçdılar

Yār eşiginde sücūd étdi revān
**164**[b] / 07 Sürdi ṭopraġa yüzin ol nā-tüvān

Düşdi ṣaḥrāya yéne efġān-ilen
Āb-ı çeşmi ḳulzüm ü ‘ummān ilen

Vaḥş u ṭuyūr olmışdı hem-dem aña
Géce gündüz mūnis ü maḥrem[121] aña

---

[121] Yazmada “maḥrem ü mūnis” biçiminde yazılmış. Uyak gereği, metnin diğer bölümlerinde hep geçtiği biçimi olan “mūnis ü maḥrem” olarak düzeltildi.

164[b] / 09 Dédi-kim éy Ḫālıḳ u Ḥayy u Kebīr
Cümle bendelere sen dest-gīr

Éyleme maḥrūm raḥmetden meni
Dūr ḳılma bāġ u cennetden meni

Söyler idi bu sözi leyl <ü> nehār
Deşt içinde éder idi āh u zār

164[b] / 11 Cānımı yandırdı éy cān fürḳatiñ
Éyledi baġrımı püryān fürḳatiñ

İşi cevr ile cefā imiş müdām
Ḳılmaz imiş luṭf u iḥsān fürḳatiñ

Bendeni öldürmege ḳaṣd éyledi
164[b] / 13 Oldı çün bī-ḥadd ü pāyān fürḳatiñ

Ya‘ḳūbı mecrūḥ u hem-cevr éyledi
Bir naẓar ḳıl şāh-ı Ken‘ān fürḳatiñ[122]

165[a] / 01 Éyleyübdür yüz ‘aẕābı zecr ilen
Köñliniñ şehrin vīrān fürḳatiñ

Cānım aldı ḥasret-i sūz-ı firāḳ
Né belālı rūz imiş rūz-ı firāḳ

Ger sürüleydi érden nām-ı firāḳ
165[a] / 03 Ṣubḥ-ı ġamda olaydı bu şām-ı firāḳ[123]

Cānıma kār éyledi tīr-i firāḳ
Bilmezem-ki n’ola ter-beter-i firāḳ

Gelgil āḫir ḳaşları māh-ı hilāl
Senden cānımı aldı melāl[124]

---

[122] Yazmada “Ken‘ān el-firak menim” biçiminde geçiyor. Önce “Ken‘ān’ım menim” yazılmış. Sonra “Ken‘ān’ım”daki “-ım” eki karalanarak “el-firāḳ” eklenmiş. Ancak “menim” unutulmuş. Gazel nakaratına ve *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.

[123] Bu dizenin vezninde sorun var.

Zār éderdi āh ilen feryād édüb
**165**[a] / 05 Aġlar idi dād ile bī-dād édüb

Oẖıdı bu şi‘ri ol āşüfte-ḥāl
Şerḥ étdi ḥālin ez-bāb-ı melāl

Bir ḥikāyet éyleyem yārānlarım
‘Işḳ-ıla doġru yola varanlarım

**165**[a] / 07 Ol meh-i bedr-i maḥbūb'ül-ḳulūb
Éyledi çarẖ būrcından ġurūb

Ya‘nī Leylī dünyeden ḳıldı sefer
Vardılar Mecnūna vérdiler ẖaber[125]
Dédiler éy ẖānmāndan derbeder
Öldi Leylī ol ruẖu şems ü ḳamer

Leylī mergin éşidüb zār éyledi
**165**[a] / 09 Özüni ẖāk-ile hem-vār éyledi

Çün éşitdi bu sözi Mecnūn-ı zār
Çeşmine oldı bu rūşen teng ü tār

Dédi bu şi‘ri revān efġān édüb
Nāle vü feryād hem giryān édüb[126]

Dād eliñden her zemān éy dehr-i dūn
**165**[a] / 11 Baġrumı ḳıldıñ menim sen dolu ẖūn

Ḫānmānımdan cüdā ḳıldıñ meni
Éylediñ köñlümde endūhı füzūn

Ḳılmadıñ bir kez maña luṭf u i‘ṭā
Līkin arturdıñ ‘aẕābıñ gün-be-gün

Ḳoymadın ḳuvvet tenimde ẕerrece
**165**[a] / 13 Cismimi mūrdan beter ḳıldıñ ẓebūn[127]

---

[124] Bu dizenin vezninde sorun var.

[125] Yazmada bu kelime "ḥaber" biçiminde yazılmıştır.

[126] Bu dize yazmada "Nāle vü giryān hem feryād édüp" yazılmış. Uyak gereği düzeltildi.

Éylediñ zārıncı men dil-ḫasteyi
Ḳoymadıñ köñlümde ārām-ı sükūn

$165^{b}$ / 01 Bes degil-miydi maña munca zecr
Dünyede dil-dārımı saldıñ bī-rūḥ

Tökdi yaşın nisbet-i ebr-i behār
Aġladı feryād édüb leyl <ü> nehār

N’étmiş idim éyā Bār-ı Ḫüdā
$165^{b}$ / 03 Leylīden ḳıldıñ meni şimdi cüdā

Gétdi dünyādan nigārım n’éyleyem
Ḳalmadı ṣabr u ḳarārım n’éyleyem

Köñlüme anıñ ḫayāli yār idi
Çekmez idim ġam nigārım vār idi

$165^{b}$ / 05 Şimdi bilmen n’édeyem bu dünyede
Derd içinde çün maña tīmār idi

Yüreyimiñ ten-i bīmār ol felek
Uş menim tek bī-medār olgil felek

Çün işiñ bu idi éy deyr-i ḫarāb
$165^{b}$ / 07 Bārī gel ḳılġıl meni zīr-i türāb

Görmeseydim tā munıñ tek rūzgār
Olmasaydım böyle zār u dil-figār

Luṭf ḳıl şimdi meni aña yétür
Bu firāḳı hecri aradan götür

$165^{b}$ / 09 Vāṣıl éyle sen meni dil-dārıma
Maḥrem éyle ol püt ü ‘ayyārıma

---

[127] Yazmada “ża‘īf” yazılmış. Uyak gereği *Sovyet İlmler Akademisi Ansiklopedisi*ndeki gazele göre düzeltildi.

Munı dédi ol faḳīr ü nā-tüvān[128]
Éyledi ḳanlu yaşın gözden revān

Ḳabriniñ üstine geldi yārınıñ
**165b** / 11 Hem-refīḳ ü mūnis ü ġam-ḫvārınıñ

Türbe üzre bir néçe gün ḳıldı zār
Dédi yā Ḥayy u Kerīm ü Kirdgār

Leylīden ayru bu cānı n'éderem
Daḫı 'ömr ü zinde-gānī n'éylerem

Yanaram hecrinde vaṣlın görmezem
**165b** / 13 Ḳalmışam zecrinde vaṣlın görmezem

Bu sözi déyüb éderdi āh u zār
Nāgehān érdi aña ol yār-ı ġār[129]

**166a** / 01 Gördi Leylī tā ki ol bī-çāreyi
Mest-mend ü ḫaste vü āvāreyi

Bir gül ilen atdı ol dem yār bunı
Dil-rübā vü dil-ber ü dil-dārını

Çünki Mecnūn gördi Leylīyi atdı verd
**166a** / 03 Cānına yüz dutdı anıñ {anıñ}[130] āh u derd

Göz yaşını tökdi feryād éyledi
Yār elinden dād u bī-dād éyledi

Éy müselmānlar görüñ dil-dārımı
Uş maña ġam arturan ġam-ḫvārımı

---

[128] Yazmada " rūzgār" biçiminde yazılmış. Uyak gereği düzeltildi.

[129] Burada Hazret-i Ebubekir benzetmesi yapılmaktadır. Bilindiği üzere Hazret-i Muhammed Mekke'den Medine'ye hicret ederken yanında Hazret-i Ebubekir vardı ve müşriklerden saklandıkları mağaranın girişine örümcek ağ kurmuş, güvercin de yuva yapmıştı. İşte bu mağarada Hazret-i Muhammed'in yanında olması dolayısıyla Hazret-i Ebubekir'e "mağara dostu" anlamına gelen "yār-ı ġār" lakabı verilmiştir.

[130] Yazmada iki defa yazılmış. Vezin ve anlam gereği düzeltildi.

Arturur derdimi tīmār éylemez
**166a** / 05 Aġladır bir laḥẓa ḫandān[131] éylemez

Yārlıġ bu mıdır ki éder yār maña
Arturur endūh ile hem-zār maña

Leylī eyder nite feryād éylediñ
Né sebebden dād u bīdād éylediñ

Sen maña bu ḥāli ma'lūm éylegil
**166a** / 07 Nite āh u zār édersen söylegil

Özgeler daş atdılar ḫandānsan[132]
Men gül atdım sen n'éçün giryānsan

Mecnūn eyder ki aġlaram munıñ içün
Diñle sözüm ger seversen Ḥaḳḳı sen

**166a** / 09 Özgeler derdimi bilmez daş atar
Daşı men dil-ḫasteye ḳallaş atar

Senĝe derdimi bilirsen atma verd
Bu şikeste köñlüme arturma derd

Sen devripsen uşbu köñlüm şīşesin

**166a** / 11 Özge daşı şīşeye kār éylemez
Özgeniñ derdi meni zār éylemez

Sen gül atsañ şīşeye ṣad-pāre olur
Fürḳatiñden cigerim yāre olur

Ger yüz il ḳalsam ġamıñ-lan éy ṣanem
**166a** / 13 Men o ġamdan ẕerrece ġam çekmezem

---

[131] Yazmada bu kelime "ḥandān" şeklinde yazılmıştır.
[132] Yazmada bu kelime "ḥandān" şeklinde yazılmıştır.

Çün viṣāliñe ümīdim vardır
Ġam degil çünki işim düşvārdır

166b / 01 Ġam odur ki sen meni terk édesen
Özge ilen yoldaş olub gédesen

Kim cefādır her işi maḥbūb éder
Ḫūbdır her cevr kim ol ḫūb éder

Kimse bilmez anlarıñ aḥvālini
166b / 03 Hem n'éçündür dildeki ef'ālini

Leylī işi ẓāhir eger ḳahr idi
Bāṭınında Mecnūn ilen mihr idi

Ol-ki bu aḥvāli tefsīr éyledi
Der-ḥikāyet böyle taḳrīr éyledi

166b / 05 Ḫaste-dil Mecnūn-ı zār derd-mend
Ḥasret-i hicrān elinde pāy-bend

Bir géce tārik idi rū-yı hevā
Kimseye yār olmadı ol bī-nevā

Dédi ḥanısan gören éy māh-tāb
Nişe men dil ḫasteden dutdıñ niḳāb

166b / 07 N'oldı gel ériş éy bād-ı ṣubḥ-dem
Sen bizim ṣaruya başgil ḳadem

Éy uzun géce ṣabāḥ olsañ n'olur
Yoḫsa bu géce vücūdum ḳan bolur

166b / 09 Ṣubḥ olurdı bir daḫı bilmen meded
Oldı cānımda derd ü ġam bī-'aded

Bu géce muṭlaḳ ḳıyāmetdir maña
Yoḫsa kim 'ömrüm tamām étdir maña

Anca āh étdi gözlerinden tökdi yaş
166b / 11 Ḳuru yéri éyledi yaş ile yaş

Ḳıldı çoḫ feryād āh u nevḥā-zār
Gétdi tā ki yuḫuya ol bī-ḳarār

Düşde gördi Leylī geldi yanına
Ḳıldı merhem derde yanmış cānına

**166b** / 13 Vérdi destine anıñ bir deste gül
Ṣundı la'l-i leblerinden aña mül

**167a** / 01 Na'ra urdı yuḫudan oldı bīdār
Gördi destinde hemān ol deste var
{Gördi destinde hemān ol deste var}[133]

Éyledi ol desteyi ta'dīd-i cān
Dutdı ārāmı anıñla ol zemān

Ol gül anıñla ol-néce yār idi
**167a** / 03 Géce gündüz derdine ġam-ḫ$^{v}$ār idi

'Āşıḳ oldur dā'imā rūzā[n][134] şebān
Ṣādıḳ ola ḳılmaya ẓann <u> gümān

Böyle böyle kim ol faḳīr ü bī-ḳarār
Leylīye hem-rāh idi leyl <ü> nehār

**167a** / 05 Leylden ẓāhir çü maḥabbet dūr idi
Bāṭınında vaṣl-ilen mesrūr idi

Anları bir ḥākden Ḥayy u Kebīr
Yedd-i ḳudret ṣaluban ḳıldı ḫamīr[135]

Ol yaḳīndir āşikāre vü nihān
**167a** / 07 Birbirine olmış dédiler 'ayān

İkilik aradan olmış idi 'adem
Birikib yola baṣdılar ḳadem

---

[133] Bu dize yazmada iki defa yazılmış.

[134] Vezin ve anlam gereği düzeltildi.

[135] Yazmada bu kelime "ḥamīr" biçiminde yazılmış.

Ḳande kim bir doġru dirlik olmaya
Sen yaḳīn anda birlik[136] olmaya

**167a** / 09 Çünki şeyṭān Ḥaḳḳ yolı bir bilmedi
Raḥmet-i Raḥmāna ḳābil olmadı

Éy köñül cehd-i birlik éylegil
Érişüb dil-dāre dirlik éylegil

Birlik idi Mecnūn Leylī pīşesi
**167a** / 11 Birlik idi anlarıñ endīşesi

Ḥaḳḳ yolında dā'imā birlik gerek
Dā'imā birlik ilen dirlik gerek

Mā vü menlikden eger olsañ berī
Ṣāf olur köñlüñ çü zerr-i ca'ferī

**167a** / 13 Sen yaḳīn bil bu kibr ilen meni
H̱ālıḳından dūr ister anı

Sen ḳanā'atle ḳıl anı pāy-māl
**167b** / 01 Ola dünyā <vü> āḫiret ecrin helāl

Étmeseñ ger nefsiñi éy cān-ı zebūn
Ol seni éder yaḳīn bil ser-nigūn

Ger anıñ bendinden āzād olasan
Āḫiretde Ḥaḳḳ viṣālin bulasan

**167b** / 03 İki miñ yüz elli beyt oldı hemān
İki 'āşıḳ ḥālni étdim beyān

Fażl ḳıldı çü Ḥaḳḳ itmām éyledim
**167b** / 05 Leylī <vü> Mecnūn muña nām éyledim

Şükr her dem H̱ālıḳıñ dergāhına
**167b** / 07 Ḥamd ü bī-ḥadd 'izzetine hem āline

---

[136] Yazmada "dirlik" yazılmış. Uyak gereği 167a / 09–10–11 dizelerinde geçtiği şekle göre düzeltildi.

**167**$^{b}$ / 09 Olmamış-ken cism-i ẖāk ü zīr-i ẖāk
**167**$^{b}$ / 11 Ṣanem oldı uşbu naẓm-ı sūz-nāk

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilāt
Mü’min isen pīşe ḳıl ṣavm <ü> ṣalāt

**167**$^{b}$ / 13 Çoẖ tamām oldı bu faṣl u bu ẖiṭāb
Söyledim vallāh’u-a‘lem bi’s-sevab

**167**$^{b}$ / (Yan) Temmet dāsitān bi-‘avn’illāhi’l-melikü’l-müste‘ān
Yevmü’l-eḥad fī vaḳt-i ‘aṣr şehr-i rebī‘ü’l-āẖir

# A

**ā**<Far. kelimenin sonuna gelerek “ey, hey” anlamı veren ünlem.
ā.+(dil-ber-ā.) 150$^{b}$/05
ā.+(dil-ā.) 160$^{b}$/13
ā.+(éy-ā.) 148$^{a}$/11, 149$^{b}$/08, 152$^{a}$/01, 159$^{a}$/12, 159$^{b}$/03, 159$^{b}$/04, 160$^{a}$/06, 163$^{a}$/08, 164$^{a}$/02, 165$^{b}$/02
ā.+(Ḫālıḳ-ā.) 148$^{a}$/04
ā.+(pād-şāh-ā.) 153$^{b}$/07
ā.+(şāh-ā.) 153$^{b}$/06
ā.+(şeh-ā.) 153$^{b}$/02, 159$^{b}$/05, 159$^{b}$/06, 162$^{b}$/12

**āb**<Far. **I.**su.
***ā. -ı ḥayvān** hayat suyu. 164$^{a}$/05
***ā. -ı rū** yüz suyu. 158$^{a}$/11
**II.**yaş.
***ā. -ı çeşm** gözyaşı. 161$^{b}$/02, 164$^{b}$/07
***ā. -ı çeşmi recle vü ceyhūn ol-** gözyaşı sular seller gibi akmak. 155$^{b}$/09
***ā. -ı firāḳ** ayrılık gözyaşı. 159$^{b}$/11
***ā. -ı ḥasret** özlem gözyaşı. 164$^{b}$/06

**ābād**<Far. bayındır, mamur.
***ā. ḳıl-** yapmak. 153$^{b}$/04

**‘ābid**<Ar. ibadet eden
‘ā.+i 148$^{b}$/09

**ac** aç
***a. ol-** acıkmak. 157$^{b}$/04

**‘acāib**<Ar. tuhaf, acaip, şaşılacak.
‘a. 155$^{a}$/01

**‘aceb**<Ar. acaba
‘a. 161$^{a}$/01

**acı** acı, tadı kötü.
a. 160$^{b}$/01

**‘āciz**<Ar. çaresiz
‘ā. 150$^{a}$/06, 151$^{a}$/02, 151$^{a}$/11, 156$^{b}$/10
‘ā.+(derd-mend ü ‘ā. ü zār u esīr) 159$^{b}$/09
‘ā.+(müptelā vü ‘ā. ü efgār) 158$^{b}$/05
***‘ā. ü hem-dil-figār ét-** çaresiz bırakıp gönlünü yaralamak. 149$^{a}$/11
***‘ā. ü zār ol-** çaresizce ağlamak. 159$^{b}$/05

**aclıġ** açlık
a.+dan 157$^{a}$/07

**aç-** açmak, başlamak.
a.-dı(kelām) 161$^{a}$/06
a.-dılar(kelām) 154$^{a}$/10

**ad** ad, isim.
a.+ım 153$^{a}$/06
a.+ın 153$^{a}$/04
a.+ıñ 152$^{b}$/05, 153$^{a}$/08
***a.+ını dutma-** adını anmamak. 148$^{b}$/12

**‘aded**<Ar. sayı
‘a.+(bī-‘a.) 147$^{b}$/04
‘a.+(bī-‘a. ol-) 166$^{b}$/09

**‘adem**<Ar. yokluk, olmama, bulunmama.
***‘a. ol-** yok olmak. 167$^{a}$/07

**ādem**<Ar. insan, adam
ā. 154$^{a}$/01, 154$^{b}$/07, 154$^{b}$/08
ā.+e 161$^{b}$/13

**‘adl**<Ar. adalet.
***‘a. u dād ḳıl-** adaletli davranmak. 153$^{b}$/07

**adlu** adlı, adında.
a. 152$^{a}$/11

**āfāḳ**<Ar. ufuklar

ā.+(şöhre-i ā.-ı eyyām) 150$^{a}$/04

ā.+a(cümle-i ā.) 155$^{a}$/09

***a.+a rüsvā ol-** herkese rezil olmak. 160$^{a}$/05

***ā.+ı dut-** ufukları kaplamak. 164$^{a}$/07

**āferīn**<Far. "bravo, çok yaşa" anlamında bir beğenme ünlemi.

***ā. olsun** tebrikler. 160$^{b}$/07

**'afv**<Ar. af

***'a. éyle-** bağışlamak. 158$^{b}$/02

**agāh**<Far. bilgili.

***a. ol-** haberdar olmak. 159$^{b}$/05

**aġı** zehir

a. 160$^{b}$/01

**aġla-** ağlamak, gözyaşı dökmek.

a.-dı 156$^{b}$/09, 165$^{b}$/02

a.-dır 166$^{a}$/05

a.-maḳdır 160$^{b}$/13

a.-r 148$^{a}$/06, 156$^{b}$/07, 161$^{a}$/12, 161$^{a}$/12, 165$^{a}$/05

a.-r(zār zār) 153$^{b}$/10, 159$^{a}$/09

a.-ram 152$^{b}$/07, 152$^{b}$/08, 166$^{a}$/08

**aġlaş-** birlikte ağlamak, ağlaşmak.

a.-dılar 164$^{b}$/06

a.-ur 148$^{a}$/04

**āh**<Far. ah, feryat, figan, yazık.

ā. 152$^{b}$/06, 153$^{a}$/04

ā.+(bā-nāle vü ā. u fiġān) 160$^{b}$/06

ā.+(cānına ā. u zār u ġam ṣal-) 147$^{b}$/07

***ā. ét-** inlemek. 148$^{a}$/06, 162$^{b}$/04, 166$^{b}$/10

***ā. étme-** dayanmak, ses çıkarmamak. 163$^{b}$/10

***ā.+ıla feryād ḳıl-** inleyerek bağırmak. 163$^{a}$/04

ā.+ıñĝı 158$^{a}$/07

***ā. ilen feryād ét-** inleyerek bağırmak. 165$^{a}$/04

***ā. ḳıl-** üzülüp inlemek. 148$^{b}$/10, 155$^{a}$/10

***ā. u derd** inleme ve acı. 166$^{a}$/03

***ā. u efġān** ah edip bağırma. 160$^{b}$/04

***ā. u efġān éyle-** ah edip bağırmak. 157$^{b}$/13

***ā. u efġānı 'arşa çıẖ-** ah edip bağırması Allah'a ulaşmak. 160$^{b}$/05

***ā. u feryād** inleyip bağırma. 156$^{a}$/12

***ā. u feryād éyle-** inleyip bağırmak. 149$^{b}$/04

***ā. u nevhā-zār (ile) feryād ḳıl-** ağlayıp inleyerek bağırmak. 166$^{b}$/11

***ā. u zār** ağlayıp sızlama. 158$^{a}$/05

***ā. u zār ét-** ağlayıp sızlamak. 155$^{b}$/11, 164$^{b}$/10, 165$^{b}$/13, 166$^{a}$/07

***ā. u zār u vāy ét-** ağlayıp sızlanarak hayıflanmak. 163$^{a}$/03

**aẖ-** akmak.

a.-ar 161$^{a}$/10

a.-ar-idi(gözlerinden ḳanlu yaş) 159$^{a}$/02

a.-dı(gözlerimden ḳanlu yaş) 150$^{b}$/09

**'ahd**<Ar. söz verme, ant, yemin.

'a.+i 162$^{b}$/11

'a.+iñ 162$^{a}$/11

***'a.+ine doġru** sözüne sadık. 161$^{a}$/07

***'a.+ine ḫilāf ḳıl-** sözünde durmamak, sözüne aykırı davranmak. 161$^{b}$/08

**aḫıt-** akıtmak.

a.-ır 159$^{b}$/11

**āḫir**<Ar. son, son olarak.

ā. 147$^{b}$/09, 150$^{b}$/04, 163$^{b}$/13, 165$^{a}$/04

**āḫiret**<Ar. öbür dünya

ā. 167$^{b}$/01

ā.+de 157$^{b}$/13, 158$^{b}$/06, 164$^{a}$/13, 167$^{b}$/02

**āhū**<Far. ceylan, karaca.

ā.+lar 157$^{a}$/13

ā.+ların 157$^{b}$/01

ā.+larlan 157$^{b}$/05

ā.+nıñ 157$^{b}$/01

**aḥvāl**<Ar. durumlar, hâller.

a.+i 166$^{b}$/04

***a.+i nédir** ne hâldedir 161$^{a}$/07

a.+idir 161$^{a}$/13

a.+im(derd ü a. ṣor-) 151$^{b}$/09

a.+imi 147$^{b}$/08

161$^{a}$/02

a.+in 162$^{b}$/10

a.+ini 166$^{b}$/02

***a.+ini 'arż ḳıl-** hâllerini anlatmak.

**'āḳil**<Ar. akıllı, aklı başında.

'ā.+sen 161$^{b}$/04

**'aḳl**<Ar. akıl, us.

'ā. 149$^{a}$/07, 149$^{a}$/09, 149$^{a}$/11

***'a. u fehm** akıl ve anlayış 155$^{b}$/13

'a.+a(rāh-ı 'a.) 149$^{a}$/06

'a.+ı 155$^{a}$/02

***'a.+ın yār ol-** aklına sahip olmak, aklını başına toplamak. 148$^{a}$/11

'a.+ile 159$^{a}$/05

***'a.+ile ṣabr u ḳarār** akıl, sabır ve huzur ile; ağır oturaklılık. 149$^{a}$/10, 155$^{b}$/13

**aḳvām**<Ar. kavimler, milletler.

a. 158$^{b}$/07

a.+ı 158$^{b}$/13

**al** damga, işaret.

a.+ın 162$^{b}$/11

a.+ıña(rū-yı a.) 161$^{b}$/12

**āl**<Ar. aile, evlat, çocuklar, soy, sülale.

ā.+ine 167$^{b}$/07

**al-** almak.

a.-(cānımı) 155$^{a}$/12

a.-(murādıñ) 163$^{b}$/12

a.-(naṣīb) 151$^{a}$/04

a.-am 153$^{a}$/13

a.-am(kām) 164$^{a}$/05

a.-an(köñlüm) 148$^{a}$/01, 149$^{b}$/12, 150$^{b}$/08, 152$^{b}$/13, 153$^{b}$/11

a.-ayam 150$^{a}$/02, 153$^{a}$/10

a.-dı 151$^{a}$/05, 151$^{a}$/07

a.-dı(cānım) 165$^{a}$/02

a.-dı(cānımı) 153$^{b}$/13, 165$^{a}$/04

a.-dı(ṣabr u ārāmım) 160$^{b}$/11

a.-mazız(hümān) 162$^{a}$/13

a.-ub 151$^{b}$/08

a.-uban 151$^{a}$/10

a.-ubdur(meni menden) 149$^{a}$/10

a.-ur(naṣīb) 150$^{b}$/12

**'a'lā**<Ar. en yüce, en yüksek.

'ā.+dur(sidre-i 'a.) 149$^{b}$/07

**'ālem**<Ar. **I.**dünya.

'ā.164$^{b}$/04

***'ā. tārümār ol-** dünya yıkılmak. 156$^{a}$/12

a.+de 154$^{b}$/09, 159$^{a}$/05, 160$^{b}$/13, 163$^{b}$/11

a.+i $148^{b}$/08

a.+iñ $153^{b}$/04, $163^{b}$/04

**II.**herkes.

‘ā. $161^{b}$/06

***‘ā. içre** insanlar arasında. $152^{a}$/12, $154^{b}$/11, $156^{b}$/02

a.+(cümle ‘ā.) $156^{a}$/11

a.+(cümle-i ‘ā.) $153^{b}$/13

a.+ler(cümle ‘ā.) $154^{b}$/10

***‘ā.+lere rüsvā éyle-** herkese rezil etmek. $159^{b}$/13

**alın** alın

a.+ıma $158^{b}$/03

**‘ālī**<Ar. yüce, ulu.

***‘ā.-cenāb** yüce hazret. $150^{a}$/11, $164^{a}$/02

***‘ā.-maķām** yüce makam. $163^{a}$/07

‘ā.+(server-i ‘ā.-maķām) $154^{b}$/05

‘ā.+(şeh-i ‘ā.-maķām) $155^{a}$/08

**altı** altı sayısı

***a. ay** “çok uzun zaman” anlamında bir deyim. $163^{a}$/07

***a. aylıġ yol** “çok uzak yer” anlamında bir deyim. $157^{b}$/10

**amān**<Ar. bağışlama.

***a. vérme-** bağışlamamak. $156^{a}$/03

a.+(ecel kimseye a. vérmez) $158^{b}$/07

**‘amber**<Ar. [<‘anber] amber, güzel koku (mec.) güzellerin hoş kokan saçı.

‘a.+(zülf-i ‘a.) $162^{b}$/08

**→ ‘anber**

**‘āmm**<Ar. halk.

‘a. $155^{a}$/03

a.+(ḫāṣ u ‘ā.) $151^{a}$/01, $151^{a}$/03

**ān**<Far. güzellik, alım.

ā.+(der-firāķ-ı ā.-ḥabīb-i nāzenīn) $156^{b}$/08

**ana** anne

a. $150^{a}$/04

a.+sı $148^{a}$/08, $148^{b}$/10, $149^{a}$/06, $149^{a}$/11, $156^{b}$/02

**aña** ona, “ol” zamirinin yönelme durumu.

a. $148^{a}$/07, $149^{b}$/13, $151^{a}$/09, $151^{a}$/13, $151^{b}$/11, $153^{a}$/10, $153^{a}$/10, $153^{a}$/12, $153^{a}$/13, $154^{a}$/07, $154^{a}$/08, $154^{b}$/06, $154^{b}$/09, $155^{a}$/03, $155^{a}$/06, $155^{b}$/10, $155^{b}$/10, $156^{b}$/06, $157^{a}$/01, $157^{a}$/02, $157^{b}$/05, $157^{b}$/08, $158^{a}$/13, $158^{a}$/13, $161^{a}$/04, $161^{a}$/06, $161^{a}$/11, $162^{b}$/03, $162^{b}$/03, $164^{a}$/02, $164^{b}$/08, $164^{b}$/08, $165^{b}$/08, $165^{b}$/13, $166^{b}$/13

**‘anber**<Ar. amber, güzel koku (mec.) güzellerin hoş kokan saçı.

‘a. $150^{b}$/11

‘a.+(miṡl-i ‘a.-bār) $155^{b}$/10

‘a.+(zülf-i ‘a.-bār) $160^{b}$/11

**→ ‘amber**

**anca** o kadar, öyle.

a. $166^{b}$/10

**anda I.**orada.

a. $150^{b}$/13, $157^{b}$/08, $157^{b}$/09, $157^{b}$/10, $157^{b}$/11, $159^{a}$/10, $159^{a}$/11, $162^{b}$/02, $162^{b}$/10, $162^{b}$/12, $167^{a}$/08

a.+dır $162^{b}$/10

**II.** o anda, o zaman.

a. $151^{a}$/08, $162^{b}$/07

**anda** onda, “ol” zamirinin bulunma durumu.

a. $154^{b}$/08

**andan** ondan, “ol” zamirinin çıkma durumu.

a. 150a/11, 150b/07, 152a/12, 152b/07, 154b/08

**‘andelīb**<Ar. bülbül.

***‘a.-veş** bülbül gibi. 153a/01

‘a.+(be-mis̱l-i ‘a.) 155b/11

**anı** onu, “ol” zamirinin belirtme durumu.

a. 147b/02, 148a/12, 149a/01, 149b/03, 150b/07, 150b/12, 152a/05, 153a/09, 154b/07, 156a/01, 156a/05, 157a/13, 157b/02, 162b/13, 167a/13, 167a/13

**anıñ** onun, “ol” zamirinin ilgi durumu.

a. 148b/11, 148b/11, 148b/12, 149a/05, 149b/01, 149b/02, 151b/11, 151b/12, 151b/12, 151b/13, 152a/13, 152b/07, 152b/07, 152b/08, 152b/08, 152b/12, 153a/09, 154a/05, 154a/08, 154b/02, 155a/05, 155a/06, 156a/01, 156a/01, 156b/06, 156b/12, 157a/12, 157b/11, 158a/01, 158a/02, 158b/13, 159a/01, 159a/02, 159a/02, 159b/07, 159b/07, 160a/10, 160b/07, 160b/09, 161a/04, 161a/04, 161a/07, 161a/08, 161b/04, 161b/05, 161b/06, 161b/06, 162b/11, 162b/11, 163a/01, 163a/07, 165b/04, 166a/03, 166b/13, 167b/02

a.+çün 148a/12, 151a/03, 151b/04, 151b/07, 151b/11

a.+la 149a/07, 157b/03, 167a/02, 167a/02

**anlar** onlar, çokluk III. kişi zamiri.

a. 149a/08, 154a/09, 154a/10, 155a/08, 160b/06

a.+dan 151a/02

a.+ı 154a/05, 157a/01, 167a/06

a.+ıñ 157b/02, 157b/05, 166b/02, 167a/11

**→ olar, onlar**

**ansız** onsuz.

a. 151a/07

**añla-** anlamak.

a.-(ḥālimi a. bil-) 157a/06

a.-gil 150b/06

**apar-** alıp gitmek, götürmek, ulaştırmak, eriştirmek, yetiştirmek, kavuşturmak.

a.-am 157a/10

a.-dı 150a/06, 150b/08, 156b/02

a.-dıñ 151b/02

a.-uram 155a/04, 163b/08

**ar**<Ar. [<‘ār] utanma, ar.

a.+ıla 148b/06

**→ ‘ār**

**‘ār**<Ar. utanma, ar.

***‘ā. éden** utanan. 152a/07

***‘ā. éyleme-** çekinmemek, utanmamak. 151b/05

‘ā.+(bī-‘ā. ét-) 159a/05

‘ā.+(bī-‘ā. ol-) 152a/05

**→ ar**

**ara** yer, ara.

a.+da(ol a.) 164b/06

a.+dan 167a/07

***a.+dan götür-** aradan kaldırmak, ortadan kaldırmak. 155b/03, 165b/08

**‘arā**<Ar. bölge, yöre.

***‘a.-yı cūd u kerem** cömertlik ve bağış yeri. 154a/13

**‘Arab**<Ar. Arap, Araplar.

‘a.+(der-‘a.) 148a/09

**ārām**<Far. rahat etme, dinlenme.

***ā.-ı cān** cana rahatlık veren (mec.) sevgili. 161b/05, 161b/09

***ā.-ı sükūn ḳoyma-** rahat yüzü göstermemek. 165[a]/13

***ā.+ı dut-** rahatlamak, sakinleşmek. 167[a]/02

a.+ı(ṣabr u ā.) 151[b]/04, 156[a]/01

a.+ım(ṣabr u ā. al-) 160[b]/11

**aran** düzlük, ova.

a.+a 162[b]/08

**‘ar‘ar**<Ar. dağ servisi.

‘a. 162[a]/06

**‘arbede**<Ar. mücadele, kavga.

***‘a. édebilmez** başa çıkamaz. 149[a]/07

**‘ārıż**<Ar. yanak.

‘a.150[b]/11

‘a.+ı 161[b]/07

**‘ārif**<Ar. irfan sahibi, bilgili.

‘a. 155[a]/01

**‘arş**<Ar. gökyüzünün dokuzuncu katı.

***‘a. u ferş** gökyüzü ve yeryüzü. 164[a]/11

‘a.+a(āh u efġānım ‘a. çıẖ-) 160[b]/05

**art-** artmak, çoğalmak.

a.-ar 153[a]/08, 163[a]/08

a.-dı 148[a]/01

a.-dı(ḥadden) 154[a]/01, 156[b]/04, 162[a]/05

a.-mış(ḥadden) 156[b]/06

**artur-** artırmak, çoğaltmak.

a.-an 166[a]/04

a.-dıñ 165[a]/12

a.-ma 166[a]/10

a.-ur 166[a]/04, 166[a]/06

**‘arż**<Ar. sunma, bildirme.

***‘a. ét-** sunmak, bildirmek. 150[b]/05, 154[b]/03

***‘a. ḳıl-** anlatmak, söylemek. 149[b]/13, 158[b]/01

‘a.+(ḳıl aḥvālimi) 161[a]/02

**ārzū**<Far. istek, heves.

***ā.-mend** istekli, hevesli. 147[b]/12

**-āsā**<Far. gibi.

ā.+durur(Mesīḥ-ā.) 149[b]/09

**āsān**<Far. kolay.

***ā. ét-** kolaylaştırmak. 155[a]/12

**āsitān**<Far. [<āstān] eşik.

a.+ıñ 149[b]/10, 150[a]/01

**aş** yemek, çorba, yiyecek.

a. 151[a]/10, 151[b]/01, 151[b]/08

***a. pişer-** yemek yapmak. 150[b]/12

a.+dan 150[b]/12, 151[a]/04

**‘āşıḳ**<Ar. birine, bir şeye tutkun; emre.

‘a. 152[a]/02, 152[a]/03, 152[a]/06, 152[a]/07, 152[a]/07, 152[a]/09, 160[b]/02, 167[a]/03, 167[b]/03

‘a.+a 149[b]/10, 150[b]/02, 151[b]/06, 152[a]/03, 161[b]/08

‘a.+am 147[b]/12, 148[a]/02

‘a.+durur 155[a]/01

‘a.+ı 160[a]/02

‘a.+ıñ 149[b]/12

‘a.+lara 160[b]/01

‘a.+ları 148[b]/01, 148[a]/13

**‘āşıḳān**<Ar.+Far. aşıklar.

‘a. 161[b]/05

**āşikār**<Far. belli, açık, meydanda.

***ā. ét-** açıklamak. 153[a]/05, 163[a]/02

***ā. ol-** belli olmak, duyulmak. 155[a]/09

**āşikāre**<Far. apaçık, ortada, meydanda.

a. 167[a]/06

**āşüfte**<Far. perişan

***ā.-ḥāl** hali perişan. 150a/07, 150a/13, 165a/05

***ā. ol-** sevgisi yüzünden perişan olmak. 155b/12

***ā. şeydā ol-** çılgınca seven, baştan çıkmış deli gibi olan. 160a/05

**at** at.

***a.+dan düş-** attan inmek. 153a/12

***a.+ın tep-** atını hızla ileri sürmek. 153a/09

***a.+lu vü yayaġ** atlı ve yaya (asker). 155a/09

**at-** atmak, fırlatmak.

a.-ar 166a/09, 166a/09

a.-dı 166a/02, 166a/02

a.-dılar 166a/07

a.-dım 166a/08

a.-ma 166a/09

a.-sañ 166a/12

**ata** baba

a. 150a/04

a.+ñ 158a/05

a.+sı 149b/05

**atlan-** ata binmek.

a.-dı 155b/04, 163a/03

a.-dılar 154a/09

a.-ub 155b/05

a.-up 155a/07

**av** av.

***a.+a çıḫ-** avlanmaya gitmek, avlanmak. 152a/13

a.+dan 152b/01

**āvāre**<Far. derbeder, başıboş.

ā. 152b/10, 153a/03

ā.+yi(mest-mend ü ḫaste vü ā.) 166a/01

**ay** yaklaşık otuz günlük zaman dilimi.

a.+(altı a.) 163a/07

**ayaġ** ayak.

***a.+ına düş-** diz çökmek, ayağına kapanmak. 163a/06

**‘ayān**<Ar. açık, seçik, aşikâr, ortada, ayan.

‘a. 150a/03, 151a/10, 151a/13, 151b/08, 164b/03

***‘a. bil-** iyi bilmek.147b/03, 155a/06

***‘a. ol-** ayan olmak, açıkça görünmek. 167a/07

**aylıġ** aylık.

a.+(altı a. yol) 157b/10

**‘ayn**<Ar. **I.**göz, bakış.

i. 158b/12

**II.**göze, pınar.

‘a.+(selsebīl-i ‘a.-ı ḥayvān) 149b/11

**ayru I.**ayrı, uzakta.

a. 147b/08, 148b/13, 150b/02, 152b/07, 152b/10, 160a/10, 160b/10, 162b/01, 163b/06, 163b/07, 164a/07, 165b/12

***a. ṣal-** ayrı düşürmek, ayırmak. 159b/13

a.+yam 152b/08

**II.**başka, özge.

a. 150a/03

***a. kimse bilme-** başka kimseyi gözü görmemek. 161a/10

***a. ḫayāl ḳılma-** başka bir şey düşünmemek, aklına başka bir şey getirmemek, yanlış anlamamak. 157a/09

**ayrulıġ** ayrılık

a. 160b/09

a.+dan 162a/04

a.+ından 159a/01

**→ ayruluġ**

**ayruluġ** ayrılık

a. 160$^{a}$/10

→ **ayrulıġ**

**‘ayş**<Ar. yaşama.

‘a. 158$^{b}$/09

***‘a. u ṭarab** içki meclisi kurup eğlenmek. 148$^{a}$/10

**‘ayyār**<Ar. düzenbaz, hileci, oyuncu.

‘a.+ıma(püt ü ‘a.) 165$^{b}$/09

‘a.+ımıñ(püt ü ‘a.) 151$^{b}$/11

‘a.+nı 154$^{a}$/04

‘a.+umız(dil-ber-i ‘a.) 149$^{a}$/04

**az** az, yetersiz.

a. 151$^{b}$/06

a.+(devletiñ pāyende ömründür a.) 161$^{b}$/10

**‘aẕāb**<Ar. işkence, keder.

‘a.+ı(yüz ‘a.) 165$^{a}$/01

‘a.+ıñ 165$^{a}$/12

**āzād**<Far. **I.**kurtulmuş, serbest, özgür.

a. 161$^{a}$/08

***ā. ét-** kurtarmak. 155$^{b}$/02

***ā. éyle-** serbest bırakmak, kurtarmak. 150$^{a}$/10, 153$^{a}$/11, 157$^{b}$/02, 162$^{a}$/12

***ā. ḳıl-** kurtarmak. 153$^{b}$/03, 158$^{b}$/05

**II.**uzak.

***ā. bol-** uzak olmak. 154$^{b}$/10, 158$^{b}$/06

***ā. ol-** uzak olmak. 155$^{a}$/03, 158$^{a}$/06, 167$^{b}$/02

**‘Aẓīm**<Ar. Allah’ın isimlerinden, “büyük, ulu” anlamında .

***‘A. ü Ġanī** yüce ve varlıklı (Tanrı). 158$^{a}$/11

‘A.+(‘Azīz ü ‘A. ü Ḳadīr) 155$^{a}$/11

‘A.+(Ḥakīm ü ‘A. ü Bī-bedel) 155$^{a}$/13

**‘azīz**<Ar. **I.**sevgili

‘a. 164$^{a}$/01

‘a.+im 150$^{a}$/06

**II.**Tanrı

***‘A. ü ‘Aẓīm ü Ḳadīr** değerli, yüce ve güçlü (Tanrı). 155$^{a}$/11

**‘azm**<Ar. kasıt, niyet, karar.

***‘a. ḳıl-** niyet etmek. 152$^{b}$/01

***‘a.-i ceng ét-** savaş kararı almak. 155$^{a}$/09

**‘Azrā**<Ar. “Vāmık ile Azrā” hikayesindeki kadın kahramanın “işlenmemiş inci, bakire, Medine” anlamlarına gelen adı.

***‘A.-ṣıfat** Azrā özelliklerinde. 148$^{a}$/03

‘A.+(zi-hecr ü ṣūret-i ‘A.) 160$^{a}$/02

# B

**bā**<Far.

**I.** bā: ile, /+lI/

***b.-emr-i şāh** şah emriyle. 154$^{a}$/09

***b.-‘izz ü baḫt** güçlü ve talihli. 154$^{b}$/01

***b.-nāle vü āh u fiġān** iniltiyle ve çığlıkla bağırma. 160$^{b}$/06

***b.-nāle vü efġān** iniltili ve çığlıklı. 154$^{b}$/01

***b.-şecā’at** yürekli, cesaretli. 152$^{a}$/11

**II.** be: ile, -e kadar, /+lI/, /+A/, /+dA/

***b.-‘ışḳ-ı Kirdgār** Allah aşkına. 151$^{a}$/06

***b.-lafẓ** sözle. 153$^{b}$/02

***b.-mis̱l-i ‘andelib** bülbül ayarında. 155$^{b}$/11

***b.-mis̱l-i kūh-ı Ḳāf** Kaf dağı ayarında. 162$^{a}$/07

***b.-mis̱l-i zülf-i yār** yarin saçı benzerliğinde. 155$^{b}$/12

***b.-rāh** yolda. 154$^{a}$/09

b.+(gün-b.-gün) 163$^{a}$/08, 165$^{a}$/12

b.+(ser-b.-ser) 149$^{a}$/10, 150$^{b}$/07, 164$^{a}$/07

b.+(tā-b.-pā) 157$^{a}$/03

**bāb**<Ar. konu

b.+(der-b.-ı firāḳ) 159$^{b}$/10

b.+(ez-b.-ı melāl) 165$^{a}$/06

b.+ında 162$^{b}$/06

**bād**<Far. yel, rüzgâr.

***b.-ı ṣubḥ** sabah rüzgârı. 153$^{b}$/08

***b.-ı ṣubḥ-dem** meltem, seher yeli. 166$^{b}$/07

**ba‘de**<Ar. sonra

b. 162$^{a}$/04

**ba‘dehu**<Ar. daha sonra, ondan sonra.

b. 154$^{a}$/06

**bāġ**<Far. **I.**bağ, bahçe.

***b.-ı Cennet** Cennet bahçesi. 158$^{a}$/13, 164$^{b}$/09

***b.-ı gül-istān** gül bahçesi. 149$^{a}$/04

***b.-ı İrem** İrem bağları (mec.) Cennet. 164$^{b}$/01

***b.+da ġonçeler bit-** ilkbahar gelmek. 161$^{b}$/01

b.+ına(ḥüsn-i b.) 163$^{a}$/07

b.+ından(ḥüsn-i b.) 152$^{b}$/08

**II.**Cennet.

b.+(mis̱l-i b.) 162$^{a}$/06

**bağır** yürek, gönül, ciğer.

***b. yāresi** gönül yarası. 148$^{a}$/01

***b.+ı başlu** ciğeri, yüreği yaralı. 156$^{b}$/03, 156$^{b}$/04

***b.+ı biryān ol-** ciğeri kebap olmak; ciğeri yanmak, içi yanmak. 147$^{b}$/11

***b.+ı kebāb** ciğeri kebap, yüreği yanık. 158$^{a}$/06

***b.+ına bat-** yüreğine batmak, içine batmak. 155$^{b}$/01

***b.+ını püryān éyle-** ciğerini yakmak, içini yakmak. 164$^{b}$/11

***b.+ını yandır-** yüreğini yandırmak. 147$^{b}$/07

b.+uma 160$^{a}$/09

b.+umı 165$^{a}$/11

**baġlan-** bağlanmak, kuşanmak, dolanmak.

b.-dı(ney kimi yüz yérde kemer b.) 159$^{a}$/04

**baḥ-** bakmak.

b.+ırdı 157$^{b}$/01

**→ baẖ-, baḳ-**

**baẖ-** bakmak.

b.-ar-idi 151$^{a}$/12

b.-dı 151$^{a}$/01

**→ baḥ-, baḳ-**

**bahā**<Far. değer, kıymet, paha.

***b. bér-** ödemek, karşılığını vermek. 157$^{a}$/11

***b.+sın kimse bilme-** paha biçilmez. 157$^{a}$/13

b.+sını(doğru b. vér-) 157$^{a}$/11

**bahāne**<Far. vesile, sebep.

b.+y-ile 151$^{a}$/08

**bahār**<Far. [<behār] bahar, ilkbahar.

b.+(faṣl-ı b.) 148$^{b}$/08

→ **behār**

**baḥr**<Ar. deniz.

***b. u berr** kara ve deniz.164$^{b}$/05

**baḥs̱**< Ar. bahse girmek.

***b. éyle-** iddialaşmak. 149$^{a}$/09

**baḫt**<Far. talih, kısmet, kader.

b.+(bā-'izz ü b.) 154$^{b}$/01

b.+ıñ 154$^{a}$/13

**baḳ-** bakmak.

b.-dı 153$^{a}$/04, 153$^{a}$/05, 159$^{b}$/01

→ **baḥ-**, **baḫ-**

**bāḳī**<Ar. daimi, kalıcı.

b.+(ömrimi b. ḳılursa Kirdgār) 154$^{a}$/02

**baña** "ben" zamirinin yönelme durumu.

b. 150$^{a}$/05

→ **maña**

**-bār**<Far. "yağdıran, saçan" anlamında birleşik biçimler yapar.

b.+(la'l-i şekker-b.) 162$^{b}$/08

b.+ı(zülf-i 'anber-b.) 160$^{b}$/11

b.+ını(mis̱l-i 'anber-b.) 155$^{b}$/10

**Bār**<Far. Tanrı.

***B.-ı Ḫüdā** Tanrı, Tanrım. 154$^{a}$/06, 165$^{b}$/02

B.+(der-penāh-ı raḥmet-i B.-ı Ḫüdāy) 150$^{a}$/08

**bār**<Far. güç, yük.

b.+(kār ü b. étme-) 151$^{b}$/13

**bārī**<Far. bari, hiç olmazsa.

b. 157$^{b}$/13, 165$^{b}$/07

**bas-** basmak, koymak.

b.-gil(ḳadem) 164$^{a}$/03

→ **baṣ-**

**baṣ-** basmak, koymak.

b.-dı(ḳadem) 155$^{b}$/04

b.-dılar(ḳadem) 167$^{a}$/07

b.-gil(ḳadem) 166$^{b}$/07

b.-madı(ḳadem) 162$^{b}$/02

→ **bas-**

**baş** baş

***b. u cān** hayat. 150$^{a}$/05

***b. u cān vér-** hayatını ortaya koymak. 155$^{a}$/06

b.+(yolına b. ile cān it-) 154$^{b}$/13

b.+a(Mecnūn b. var) 153$^{a}$/07

b.+ı 163$^{a}$/05

b.+ıla(cān b.) 162$^{b}$/01

***b.+ına ḳalem çek-** alın yazısı yazmak. 158$^{b}$/11

***b.+ıñdan ṭaşra sal-** aklından çıkarmak. 163$^{b}$/13

***b.+ını götür-** başını kaldırmak. 152$^{b}$/02

**bāşed**<Far. olur, ola, olan.

b. 154$^{a}$/06

b.+(merd-b.) 152$^{a}$/12

**başlu** yaralı.

b.+(bağrı b.) 156$^{b}$/03, 156$^{b}$/04

**bat-** batmak, saplanmak.

b.-dı 160$^{a}$/09, 160$^{a}$/10

b.-dı(bağrıma b.) 155$^{b}$/01

**bāṭın**<Ar. hakikat, gerçek.

b.+ında 151$^{a}$/09, 166$^{b}$/03, 167$^{a}$/05

**bāy**<Far. şehir

b.+(ḥasne-i b.) 150$^{a}$/08

**bebr**<Far. kaplan.

b.+ilen 157$^{b}$/07

**bed**<Far. kötü, yaramaz.

***b.-nām ol-** adı kötüye çıkmak. 150$^{a}$/04

**b.-tār** kapkaranlık. 160$^{a}$/12

b.+(ez-nīk ü b.) 152$^{a}$/08

**bedel**<Ar. karşılık, bir şeyin yerine verilen veya yerini tutan şey.
b.+(Ḥakīm ü ‘Aẓīm ü Bī-b.) $155^{a}$/13

**bedr**<Ar. dolunay.
b.+(meh-i b.-i maḥbūb’ül-ḳulūb) $165^{a}$/07

**bed-ter**<Far. daha kötü, çok kötü, beter.
b. $148^{a}$/07
→ **beter**

**behār**<Far. bahar, ilkbahar.
***b. muṣanna ol-*** bahar bezenmek. $162^{b}$/08
b.+(nisbet-i ebr-i b.) $165^{b}$/02
→ **bahār**

**behr**<Far. için
***b. -i Ḫüdā*** Allah için, Allah’ını seversen. $157^{a}$/05

**beḳā**<Ar. kalıcılık, devamlılık.
***b. ol-*** kalıcı olmak, ölümsüzleşmek. $164^{b}$/05
b.+sı $158^{b}$/08

**belā**<Ar. gam, keder, musibet, bela.
b. $149^{a}$/07
b.+(endūh u b.) $162^{a}$/03
b.+(yüz b. vü derd ü ġam) $160^{b}$/01
b.+lı(né b.) $165^{a}$/02

**belde**<Ar. memleket, diyar, belde.
b.+den $155^{a}$/03

**belendīde**<Far. rütbesi, makamı yüksek, yüce.
b. $159^{b}$/07

**ben** ben, teklik I. kişi zamiri.
b. $154^{b}$/06, $156^{a}$/02
b.+den $149^{b}$/13
b.+im $154^{a}$/07
→ **men**

**bend**<Far. bağ, bağlı.
b. $162^{a}$/12
***b. ḳıl-*** bağlamak.$157^{a}$/04
***b.-vān*** bağlanmış, bağlı. $161^{a}$/08
b.+(pāy-b.) $166^{b}$/05
b.+den $157^{a}$/13
***b.+e ṣal-*** kement atmak. $157^{a}$/01
b.+inde $149^{a}$/08
b.+inden $167^{b}$/02

**bende**<Far. kul, köle.
b.+(ber-b.-dān) $155^{a}$/03
b.+den $147^{b}$/11, $150^{a}$/03
b.+lere $164^{b}$/09
b.+ni $153^{b}$/02, $159^{a}$/07, $164^{b}$/12
***b.+nin tedbīrine kec dérler*** kulun tedbiri yeterli değildir. $158^{b}$/04
b.+ñi $148^{b}$/02

**beñze-** benzemek.
b.-r $152^{a}$/12

**ber**<Far. üzerine.
***b.-bende-dān*** köle bilinme üzerine. $155^{a}$/03

**bér-** vermek.
b.-señ(bahā) $157^{a}$/11
→ **vér-**

**berāber**<Far. birlikte.
***b. ol-*** bir araya gelmek. $155^{b}$/05

**berāy**<Far. için. “Bu kelime daima tamlama halinde ve ‘berāy-i’ şeklinde kullanılır.”[1]
b.+(ez-b.-i diden-i Gülşā) $160^{a}$/01

**berbād**<Far. yele verilmiş (mec.) harap olmuş, bozulmuş, mahvolmuş.

---

[1] Mehmet Kanar. *Farsça-Türkçe Sözlük,* İstanbul 1998, s.129

***b. ḳıl-** yele vermek (mec. mahvetmek, berbat etmek). 153$^{b}$/08

**berī**<Ar. kurtulmuş, arınmış, temiz.

***b. ol-** sıyrılmak. 167$^{a}$/12

**berk** sağlam, sıkı, muhkem, kuvvetli.

***b. ḳıl-** sıkı tutmak, sağlamlaştırmak. 151$^{b}$/04

b.+(cānıma b. éyle-) 149$^{b}$/03

**berr**<Ar. kıta, kara.

b.+i(baḥr u b.) 164$^{b}$/05

**bes**<Far. yeter, kâfi.

b. 150$^{a}$/13

***b. degil-miydi** yetmez miydi 165$^{b}$/01

**best**<Far. bağlama, düğüm.

b.+(pāy-b.) 159$^{a}$/11

**beste**<Far. bağlı, bağlanmış.

b.+dir(pā-b.) 161$^{a}$/09

b.+niñ(pā-b.) 151$^{a}$/11

**beter**<Far. [<bed-ter] daha kötü.

b. 165$^{a}$/13

b.+(ter-b.-i firāḳ) 165$^{a}$/03

b.+sen 160$^{a}$/02

**→ bed-ter**

**beyān**<Ar. anlatma, bildirme.

***b. ét-** açıklamak, dile getirmek. 167$^{b}$/03

***b.+ın éyle-** anlatmak, söylemek. 163$^{a}$/12

**beylesince** böyle, buna benzer, bunun gibi.

b. 163$^{a}$/05

**beyt**<Ar. beyit, iki dizelik nazım birimi.

b. 167$^{b}$/03

**bezm**<Far. meclis.

***b.-i ins ü melek** insan topluluğu ve melekler alemi. 148$^{a}$/04

**bī**<Far. Farsça kelimelerin önüne getirilen olumsuzluk eki, /sIz/.

***b.-‘aded** sayısız. 147$^{b}$/04

***b.-‘aded ol-** sayılamayacak kadar artmak. 166$^{b}$/09

***b.-‘ār** arsız, utanmaz. 152$^{a}$/05

***b.-‘ār ét-** arsız hale getirmek. 159$^{a}$/05

***b.-çāre** çaresiz 148$^{b}$/08, 151$^{a}$/04, 152$^{b}$/10, 156$^{b}$/10, 158$^{b}$/07, 160$^{b}$/02, 166$^{a}$/01

***b.-çāre éyle-** çaresiz bırakmak. 160$^{a}$/01

***b.-dād ḳıl-** adaletsizce davranmak. 153$^{b}$/04

***b.-günāh** suçsuz, günahsız. 157$^{a}$/04

***b.-ḥadd** sınırsız. 157$^{b}$/07, 159$^{b}$/12, 167$^{b}$/07

***b.-ḥadd ü pāyān ol-** sonsuz sınırsız olmak. 164$^{b}$/13

***b.-ḳarār** kararsız, tutarsız, dengesiz. 152$^{b}$/09, 154$^{b}$/13, 163$^{b}$/10, 166$^{b}$/12

***b.-ḳarār ol-** tutarsızlaşmak, dengesizleşmek, ölçülü davranmamak. 163$^{b}$/07

***b.-ḳūt** yiyeceksiz, aç.157$^{a}$/08

***b.-medār ol-** yönünü şaşırmak. 165$^{b}$/06

***b.-nevā** suskun. 148$^{a}$/09, 157$^{a}$/13, 161$^{a}$/09, 162$^{a}$/03, 162$^{b}$/13, 166$^{b}$/06

***b.-nevā ḳal-** sesi soluğu çıkmamak. 160$^{a}$/03

***b.-nevā ol-** suskun olmak. 150$^{b}$/03

***b.-nevā vü zār ol-** sessiz sessiz ağlamak. 158$^{a}$/01

***b.-pervā** çekinmez, sakınmaz. 160$^{a}$/02
***b.-rūḥ** ruhsuz. 165$^{b}$/01
***b.-şümār** sayısız, çok, sayılamayacak kadar. 150$^{b}$/13, 155$^{b}$/05
***b.-vefā** vefasız. 151$^{b}$/02
***b.-ẕihn** düşüncesiz, akılsız, deli. 148$^{b}$/12
b.+(dād ile b.-dād ét-) 165$^{a}$/05
b.+(dād u b.-dād éyle-) 149$^{b}$/04, 156$^{b}$/07, 166$^{a}$/03 166$^{a}$/06
b.+(faḳīr ü b.-ḳarār) 167$^{a}$/04
b.+(Ḥakīm ü ʻAẓīm ü B.-bedel) 155$^{a}$/13
b.+(kār-ı b.-diyānet ét-) 164$^{a}$/12
b.+(sefīh ü b.-ʻuḳūl ü dūn) 148$^{b}$/11
b.+(żaʼīf ü b.-nevā) 156$^{b}$/13

**bīdār**<Far. uyanık, uykusuz.
***bīdār ét-** uyandırmak. 159$^{a}$/06
b.+(yuḫudan b. ol-) 167$^{a}$/01

**bīgāne**<Far. yabancı.
b. 150$^{a}$/05

**bigi** gibi, benzer.
b. 158$^{b}$/08
**→ gibi, kimi**

**bil-** bilmek.
b. 150$^{a}$/06, 158$^{b}$/08
b.-(ʻayān b.) 147$^{b}$/03
b.-(yaḳīn) 157$^{a}$/13
b.-(ḥālimi añla b.) 157$^{a}$/06
b.-(yaḳīn b.) 160$^{a}$/06, 167$^{a}$/13, 167$^{b}$/02
b.-diler(encāmı) 159$^{a}$/01
b.-dir 161$^{a}$/08
b.-em 162$^{a}$/11
b.-en 155$^{a}$/11
b.-erem 151$^{b}$/11
b.-esiz 151$^{b}$/10
b.-gil 157$^{b}$/09, 158$^{b}$/07
b.-ir 150$^{b}$/01
b.-irsen 158$^{a}$/11, 166$^{a}$/09
b.-medi 167$^{a}$/09
b.-men 165$^{b}$/05
b.-men(meded) 166$^{b}$/09
b.-men(terk éde b.) 149$^{a}$/08
b.-mez 149$^{a}$/09, 166$^{a}$/09, 166$^{b}$/02
b.-mez(ayru kimse b.) 161$^{a}$/10
b.-mez(géce ile gündüz) 162$^{b}$/06
b.-mez(meded b.) 147$^{b}$/13
b.-mezdi(bahāsın kimse b.) 157$^{a}$/13
b.-mezem 149$^{a}$/13, 153$^{b}$/04, 159$^{a}$/08
***b.-mezem-ki n'ola** bilmiyorum nedir. 165$^{a}$/03
b.-sün(ʻayān) 155$^{a}$/06
b.-ür 149$^{a}$/13

**bīmār**<Far. hasta.
b. 158$^{a}$/03, 158$^{b}$/05, 161$^{a}$/09, 161$^{b}$/05
***b. ét-** hasta etmek, hastalandırmak. 148$^{b}$/06, 159$^{a}$/08
***b. ol-** hasta olmak, hastalanmak. 163$^{b}$/06
b.+(dil-i b.) 158$^{a}$/05
b.+(ḫaste b. éyle-) 148$^{a}$/13
b.+(ḫaste b. ol-) 159$^{b}$/05
b.+(ḫaste vü b.) 159$^{a}$/01
b.+(maḥzūn-ı b. éyle-) 156$^{a}$/01
b.+(nā-tüvān u ḫaste b. ét-) 159$^{a}$/05
b.+(teni b.) 156$^{b}$/03
b.+(ten-i b. ol-) 165$^{b}$/05
b.+am(ten b.) 152$^{b}$/09
b.+dır 163$^{a}$/01
b.+san 151$^{b}$/02

**biñ** sayı adı, bin.
b.+(yüz b. derd ü ḥasret) 153$^{a}$/07
→ **miñ**

**bīn**<Far. gören, görücü.
b.+(rāst-b.) 156$^{a}$/12

**bindir-** bindirmek.
b.-di 163$^{b}$/09

**bir** sayı adı, bir.
b. 148$^{a}$/08, 149$^{b}$/10, 150$^{a}$/02, 150$^{b}$/02, 150$^{b}$/10, 150$^{b}$/13, 151$^{a}$/01, 151$^{a}$/05, 151$^{a}$/12, 151$^{a}$/13, 152$^{a}$/01, 152$^{a}$/02, 152$^{a}$/11, 152$^{b}$/01, 152$^{b}$/04, 156$^{a}$/08, 156$^{b}$/13, 157$^{a}$/02, 157$^{a}$/07, 157$^{a}$/12, 157$^{b}$/08, 158$^{a}$/06, 159$^{a}$/09, 159$^{a}$/10, 159$^{a}$/10, 159$^{a}$/12, 160$^{b}$/01, 160$^{b}$/13, 161$^{a}$/01, 161$^{b}$/08, 162$^{a}$/06, 162$^{a}$/13, 164$^{b}$/13, 165$^{a}$/06, 165$^{a}$/12, 166$^{a}$/02, 166$^{a}$/05, 166$^{b}$/05, 166$^{b}$/09, 166$^{b}$/13, 167$^{a}$/06, 167$^{a}$/08, 167$^{a}$/09
***b. gün** günün birinde. 152$^{a}$/13, 156$^{b}$/13
***b. naẓarda** bir bakışta, ilk görüşte. 155$^{b}$/10
***b. nefes gerçekdir** bu söz doğrudur. 156$^{a}$/12
***b. néçe** birkaç. 154$^{a}$/04, 154$^{a}$/09, 156$^{a}$/11, 157$^{a}$/07, 157$^{a}$/08, 165$^{b}$/11
***b. zemān** biraz, bir zaman. 148$^{a}$/08, 151$^{a}$/08, 151$^{a}$/12, 152$^{b}$/13, 153$^{a}$/09, 154$^{a}$/01, 154$^{a}$/04, 156$^{a}$/09, 156$^{b}$/05, 157$^{b}$/05, 158$^{a}$/03, 158$^{a}$/06, 161$^{b}$/10, 164$^{b}$/06
***b. zemānda** birden, bir anda. 148$^{b}$/09
***b. zemāndan ṣoñra** bunca zaman sonra. 162$^{a}$/09
***b.-dem** bir an. 150$^{a}$/11, 151$^{b}$/03, 151$^{b}$/09, 160$^{a}$/04, 164$^{a}$/02
b.+(daşdan b. dīvār) 152$^{a}$/05
b.+(néçe b.) 163$^{b}$/13
b.+i(her b.) 160$^{b}$/06
b.+in(her b.) 152$^{a}$/02

**birbiri** birbiri.
b.+ne 167$^{a}$/07
b.+niñ 155$^{b}$/06

**birik-** bir olmak, birleşmek, bir araya gelmek.
b.-ib 167$^{a}$/07

**birle** ile.
b. 164$^{a}$/07
→ **ile**

**birlik** bir olma hali, vahdaniyet, ahadiyet.
b. 167$^{a}$/08, 167$^{a}$/10, 167$^{a}$/11, 167$^{a}$/11, 167$^{a}$/11
b.+(cehd-i b.) 167$^{a}$/09
b.+üñ 158$^{a}$/12

**biryān**<Far. kebap.
b.+(bağrı b. ol-) 147$^{b}$/11
b.+(yüregim b.) 150$^{b}$/01
b.+(yüregini b. ét-) 148$^{b}$/04, 152$^{b}$/11
b.+durur(yüregi b.-durur) 163$^{a}$/01
b.+ıma(dil-i b.) 152$^{b}$/11

**bit-** meydana gelmek, yetişmek, büyümek.
b.-di(bağda ġonçeler) 161$^{b}$/01

**bit-** sona ermek.
b.-e 154$^{b}$/04
b.-er 163$^{b}$/13

**biz** biz, çokluk I. kişi zamiri.
b. 164$^{a}$/13, 164$^{b}$/01
b.+e 154$^{a}$/12, 157$^{a}$/10
b.+i 148$^{a}$/04, 148$^{a}$/05, 154$^{a}$/06, 154$^{a}$/11, 154$^{b}$/04, 161$^{b}$/08

b.+im 164$^b$/02, 164$^b$/03, 166$^b$/07
b.+imlen 154$^a$/12

**bīzār**<Far. bezmiş, usanmış, bıkmış.
b. 163$^a$/07
__*b. ol-__ bıkmak, usanmak, bezmek.
148$^b$/13, 153$^b$/10

**bol-** olmak.
b.-(āzād b.) 154$^b$/10, 158$^b$/06
b.-(dermān b.) 159$^b$/06
b.-(kūhken b.) 153$^b$/09
b.-(şād b.) 154$^b$/09, 158$^b$/06
b.-dı(ġarḳ b.) 160$^a$/07
b.-dı(per b.) 157$^b$/11
b.-dı(şād b.) 155$^b$/03
b.-dım(ġarḳ b.) 147$^b$/12
b.-madı(dermān b.) 158$^a$/02
b.-mış(figār) 159$^b$/10
b.-ur(ḳan b.) 166$^b$/08

**boy** boy.
b.+ı 153$^a$/04

**boyan-** erişmek, ulaşmak.
b.-dı(cān) 163$^b$/05

**böyle** böyle, bu şekilde.
b. 148$^a$/09, 148$^b$/03, 151$^b$/05,
151$^b$/05, 152$^a$/01, 152$^b$/05, 158$^b$/03,
158$^b$/08, 161$^b$/13, 164$^a$/02, 164$^b$/01,
165$^b$/07, 166$^b$/04, 167$^a$/04, 167$^a$/04

**bu** bu, işaret sıfatı.
b. 147$^b$/13, 147$^b$/13, 148$^a$/01,
148$^a$/05, 148$^b$/05, 148$^b$/08, 148$^b$/10,
149$^a$/06, 149$^a$/08, 149$^b$/01, 149$^b$/04,
149$^b$/06, 149$^b$/12, 150$^a$/10, 150$^a$/13,
150$^b$/02, 150$^b$/03, 150$^b$/04, 150$^b$/06,
150$^b$/10, 151$^a$/02, 151$^a$/04, 151$^a$/08,
151$^b$/10, 152$^b$/13, 153$^a$/11, 153$^b$/01,
153$^b$/02, 153$^b$/03, 154$^a$/07, 154$^b$/02,
154$^b$/06, 155$^a$/04, 155$^a$/07, 155$^a$/10,
155$^b$/02, 155$^b$/03, 156$^a$/02, 156$^b$/02,
156$^b$/10, 157$^a$/09, 157$^b$/08, 158$^a$/10,
158$^b$/12, 159$^a$/13, 159$^b$/03, 159$^b$/04,
159$^b$/08, 159$^b$/10, 160$^a$/06, 160$^a$/11,
160$^a$/12, 160$^a$/13, 160$^b$/01, 160$^b$/05,
160$^b$/10, 160$^b$/11, 161$^a$/13, 162$^a$/01,
162$^b$/01, 162$^b$/09, 163$^b$/03, 163$^b$/09,
164$^a$/10, 164$^a$/13, 164$^b$/04, 164$^b$/05,
164$^b$/10, 165$^a$/03, 165$^a$/05, 165$^a$/09,
165$^a$/09, 165$^a$/10, 165$^b$/05, 165$^b$/08,
165$^b$/12, 165$^b$/13, 166$^a$/06, 166$^a$/10,
166$^b$/04, 166$^b$/08, 166$^b$/09, 167$^a$/13,
167$^b$/13, 167$^b$/13
__*b. dünyādan sefer éyle-__ bu
dünyadan göçmek, ölmek. 158$^a$/05

**bu** bu, işaret zamiri.
b. 161$^a$/12, 165$^b$/06, 166$^a$/05
b.+dur 150$^a$/09, 153$^b$/06
b.+ları 157$^a$/04, 157$^a$/10
b.+nı 158$^a$/09, 166$^a$/02
**→ mu**

**bū**<Far. koku.
b. 161$^b$/07

**bugün** bugün.
b. 148$^a$/04, 150$^b$/03, 150$^b$/04,
153$^a$/06, 153$^b$/01, 153$^b$/04, 154$^b$/06,
157$^a$/04, 159$^a$/12, 159$^b$/12, 161$^b$/03,
161$^b$/04, 163$^a$/08

**bul-** bulmak.
b.-asan 167$^b$/02
b.-dıñ 158$^b$/09
b.-madımsa(kām) 164$^a$/13
b.-mazam(dest-res) 157$^a$/09

**buncılayın** bunun gibi, böyle.
b. 153$^b$/04

**būrc**<Ar. yıldız kümesi, burç.

b.+ından(çarẖ b. ġurūb éyle-) $165^{a}$/07

**bülbül**<Ar. güzel öten bir kuş, bülbül.

b. $148^{a}$/02, $150^{a}$/03, $150^{a}$/13, $164^{a}$/04

b.+em $149^{a}$/05, $162^{a}$/01

**Bü'l-Ḥasan**<Ar. Leylâ ile Mecnûn hikayesinde Leylâ'nın babasının adı.

b. $148^{b}$/13, $154^{a}$/05, $154^{a}$/09, $154^{a}$/11, $154^{b}$/06, $155^{a}$/05, $155^{b}$/04, $155^{b}$/05

b.+a $154^{a}$/10

b.+ıñ $154^{a}$/05, $155^{b}$/07

**bünyād**<Far. [<bonyâd] temel, bina, yapı.

***b. ḳıl-** kurmak, yapmak. $153^{b}$/05

b.+ıñ $155^{a}$/05

**bürhān**<Ar. kanıt, delil.

b.+ım $164^{a}$/07

# C

**ca'ferī**<Ar. eskiden tezhip, hat, minyatürde kullanılan bir çeşit kağıt (mec.) Şiîlikte Ca'fer-i Sâdık'a inanan.

c.+(zerr-i c.) $167^{a}$/12

**cām**<Far. şarap kadehi.

***c.-ı hecr** ayrılık şarabının kadehi. $160^{b}$/01

**cān**<Far. can.

c. $147^{b}$/12, $148^{b}$/02, $149^{b}$/07, $149^{b}$/09, $154^{a}$/09, $160^{a}$/13, $164^{b}$/11, $167^{b}$/01

c.+(ārām-ı c.) $161^{b}$/05, $161^{b}$/09

***c. boyan-** (aşk) ile dolu olmak. $163^{b}$/05

***c. baş-ıla** seve seve. $162^{b}$/01

***c. dapşur-** can teslim etmek. $156^{a}$/11

***c. ḳurbān ḳıl-** canını feda etmek. $151^{b}$/11, $155^{b}$/10

***c. terk éyle-** canından vaz geçmek. $149^{b}$/02

***c. u dil** can ve gönül. $155^{b}$/13

***c. u dilden** içten, yürekten. $154^{a}$/08

***c. u dilim ḳurbān** her şeyim feda. $162^{a}$/09

***c. u vücūd ḳurbān** ruhum ve bedenim feda. $163^{a}$/06

***c. vér-** can vermek.$153^{a}$/03

***c.-dār** canlı. $150^{a}$/03

***c.-ı cihān** dünyanın canı. $147^{b}$/05, $160^{a}$/11

***c.-ı lāṭīf** tatlı can. $163^{b}$/01

***c.-ı ser-gerdān** şaşkın, perişan can. $153^{a}$/01

c.+(baş u c. vér-) $155^{a}$/06

c.+(cānıma c.) $148^{a}$/11

c.+(cism ile c.) $159^{b}$/02

c.+(cism ü c.) $152^{a}$/08

c.+(ẖaste-c.) $162^{a}$/13

c.+(Mecnūn-c.) $161^{b}$/03

c.+(mūnis-i c. olma-) $158^{a}$/02

c.+(ta'dīd-i c. éyle-) $167^{a}$/02

c.+(yolına baş ile c. it-) $154^{b}$/13

c.+a $160^{a}$/10, $162^{b}$/04

c.+da $148^{b}$/11, $149^{b}$/07, $152^{a}$/09, $153^{a}$/07

***c.+dan düşür-** içinden çıkarmak, unutmak. $161^{a}$/05

c.+dedir $162^{b}$/01

***c.+e ḳıy-** kendine acımamak, kendine yazık etmek. 149[a]/13

c.+ı 156[b]/05, 165[b]/12

c.+ı(cānım c.) 160[a]/06, 163[b]/09

c.+ıla 149[b]/01

***c.+ıla iş ét-** yürekten çalışmak, çabalamak. 154[a]/08

c.+ım 148[a]/08, 157[a]/06, 163[a]/08, 164[b]/04

c.+ım(baş u c.) 150[a]/05

***c.+ım al-** canını almak. 165[a]/02

***c.+ım cānı** canımın içi. 160[a]/06, 163[b]/09

***c.+ım fedā ol-** canını kurban etmek. 163[a]/09

c.+ım(gözüm c.) 164[a]/02

***c.+ım yan-** çok üzülmek. 160[b]/02

c.+ım(yolıña c. fedā) 163[b]/01

c.+ım(yoluña fedā c.) 160[a]/08

c.+ım-durur 149[a]/05

c.+ıma 148[a]/01, 150[b]/06

***c.+ıma berk éyle-** içine sindirmek, özümsemek. 149[b]/03

***c.+ıma cān** yaşama sevincim. 148[a]/11

***c.+ıma daġ ur-** yüreğini dağlamak. 162[a]/02

***c.+ıma dügün ur-** canına düğüm atmak; içini sıkmak, bunaltmak. 153[a]/06

***c.+ıma kār éyle-** canına işlemek, canını etkilemek. 165[a]/03

***c.+ıma nūş ol-** kendinden geçirmek, sarhoş etmek. 162[a]/06

***c.+ıma od ṣal-** içine ateş salmak. 152[b]/12

c.+ıma(yanmış c. su serp-) 159[b]/03

***c.+ıma yüz derd ü ġam ṣal-** içine çok dert ve gam salmak. 153[b]/11

c.+ımda 166[b]/09

c.+ımdır 159[b]/08

c.+ımı 148[b]/04, 150[b]/04, 160[b]/12

***c.+ımı al-** canını almak. 153[b]/13, 155[a]/12, 165[a]/04

***c.+ımı ḳurbān ét-** canını feda etmek. 163[b]/01, 163[b]/02

***c.+ımı vér-** ölmek. 162[a]/07

***c.+ımı yaḫ-** canı yanmak. 150[b]/09

***c.+ımı yaḳ-** canı yanmak. 162[a]/05

***c.+ımı yandır-** çok üzmek. 164[b]/10

***c.+ımı yandur-** çok üzmek. 150[a]/12

***c.+ımıñ cānanesi** cancağızım. 148[a]/10, 161[b]/13

***c.+ımıñ cānānı** canımın içi, can yoldaşım. 149[a]/01, 163[b]/04

***c.+ımız yan-** canı yanmak. 160[b]/03

c.+ına 154[a]/05, 159[b]/08

***c.+ına āh u zār u ġam ṣal-** içine her türlü kötülüğü salmak. 147[b]/07

***c.+ına derd ü firāḳ yüz dut-** canına dert ve ayrılık acısı uğramak. 149[b]/05

***c.+ına derd ü ġam yüz dut-** canına dert ve üzüntü uğramak. 156[b]/06

c.+ına(derde yanmış c.) 166[b]/12

c.+ında 152[a]/04

***c.+ına érsin min͡g gażab** “Allah bin türlü bela versin”, “Tüm belalar onu bulsun.” anlamında bir beddua. 154[b]/03

***c.+ına yüz dut-** canına uğramak, kast etmek. 166[a]/03

***c.+ında töre-** canında türemek. 147$^{b}$/04
***c.+ını yaḫ-** canını yakmak. 147$^{b}$/07
c.+ıña(yanmış c.) 161$^{b}$/02
***c.+ile ten** ruh ve beden. 156$^{a}$/02

**cānān**<Far. sevgili.
c.+ı 156$^{b}$/05
c.+ıdır(cānımıñ c.) 149$^{a}$/01
c.+ımız 160$^{b}$/04
c.+ısan(cānımın c.) 163$^{b}$/04

**cānāne**<Far. sevgili.
c. 147$^{b}$/08
c.+si 158$^{a}$/04
c.+si(cānımıñ c.) 148$^{a}$/10, 161$^{b}$/13

**cānever**<Far. [<cān-āver] zararlı hayvan, canavar.
c.+ler 162$^{b}$/03

**cebīn**<Ar. alın.
c.+(meh-c.) 159$^{b}$/01
c.+(zühre-c.) 151$^{a}$/05

**cedel**<Ar. kavga, boğuşma.
c.+(étdiler ceng ü c.) 155$^{b}$/06

**cefā**<Ar. eziyet.
c. 152$^{a}$/03, 164$^{b}$/11
c.+dır 166$^{b}$/02
c.+ñı 150$^{b}$/10
c.+sı 152$^{a}$/03

**cehd**<Ar. çalışma, çabalama.
***c.-i birlik** birlik için çabalama, "Vahdet-i Vücûd"a erişme çabası. 167$^{a}$/09
c.+iñ 156$^{a}$/13

**cem'**<Ar. toplanma, bir araya gelme.
***c. ol-** toplanmak, bir araya gelmek. 151$^{a}$/03

**cemā'at**<Ar. topluluk.
c. 150$^{b}$/13

**cemāl**<Ar. yüz güzelliği.
c.+(ḥūrī-c.) 150$^{b}$/02
c.+(Leylī-i ṣāḥib-c.) 150$^{b}$/10
c.+(ṣāḥib-c.) 152$^{a}$/01
c.+i 162$^{a}$/06
c.+i(ism-i c.) 149$^{a}$/04
c.+in 151$^{a}$/11, 151$^{b}$/09, 163$^{a}$/11
c.+ini 151$^{a}$/10, 151$^{b}$/08
c.+iñ 150$^{b}$/03, 164$^{b}$/01

**cenāb**<Ar. "şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır, hazret.
c.+('ālī-c.) 150$^{a}$/11, 164$^{a}$/02

**ceng**<Far. savaş, vuruşma.
c.+('azm-i c. ét-) 155$^{a}$/09
***c. ét-** savaşmak, vuruşmak. 155$^{a}$/04, 155$^{a}$/05
***c. ü cedel ét-** şiddetli savaş yapmak. 155$^{b}$/06

**Cennet**<Ar. Cennet.
c. 163$^{b}$/04
c.+(bāġ-ı c.) 158$^{a}$/13
c.+den(bāġ-ı c.) 164$^{b}$/09

**cerāḥat**<Ar. yara.
c.+(yüz c.) 153$^{a}$/07

**cesed**<Ar. ceset.
c. 149$^{a}$/01
c.+den 160$^{a}$/13

**cevāb**<Ar. yanıt, cevap.
***c. vér-** yanıtlamak, cevaplamak. 164$^{a}$/02
c.+(ender-c.) 150$^{a}$/10

**cevān**<Far. genç, delikanlı.
c. 156$^{a}$/05, 157$^{a}$/03, 157$^{a}$/06

**cevher**<Ar. öz, asıl.
***c.-i selīm** sağlam öz, kusursuz yapı. 148$^{b}$/11

**cevr**<Ar. eziyet.

c. 164$^{b}$/11, 166$^{b}$/02
c.+(mecrūḥ u hem-c. éyle-) 164$^{b}$/13
c.+ile 150$^{b}$/05
c.+in 148$^{b}$/05

**ceyhūn**<Ar. büyük ırmak, nehir.
c.+(āb-ı çeşmi recle vü c.) 155$^{b}$/09
c.+(recle vü c.) 161$^{b}$/02

**ciger**<Far. ciğer, yürek.
***c.+im yāre ol-** yüreği yaralanmak. 166$^{a}$/12

**ciḥān**<Far. dünya.
c. 152$^{a}$/12, 152$^{b}$/13
c.+(cān-ı c.) 160$^{a}$/11
c.+(der-c.) 153$^{b}$/07
c.+(faẖr-ı c.) 154$^{b}$/05
c.+(ḳudret-i Rabb-ı c.) 156$^{a}$/09
c.+(sulṭān-ı ‘uşşāḳ-ı c.) 149$^{a}$/02
c.+(şāh-ı c.) 153$^{a}$/12, 161$^{b}$/03, 162$^{b}$/10
c.+da 154$^{a}$/13, 154$^{b}$/01, 154$^{b}$/10
c.+ımsan(cān-ı c.) 147$^{b}$/05

**cin**<Ar. [<cinn] gözle görülemeyen, latif cisimlerden ibaret yaratık.
c.+(ins ü c.) 156$^{b}$/10

**cinān**<Ar. Cennetler.
c.+(ḥūr-i c.) 161$^{b}$/09
c.+ımsan(ṣūret-i ḥūr-i c.) 147$^{b}$/05

**cism**<Ar. beden.
c. 149$^{a}$/01, 149$^{a}$/05
***c. ile cān** can ve beden. 159$^{b}$/02
***c. ü cān** ten ve can. 152$^{a}$/08
***c.-i ẖāk ü zīr-i-ẖāk** toprak bedeni ve toprağın altı. 167$^{b}$/09
c.+imi 148$^{b}$/05, 157$^{b}$/13, 165$^{a}$/13
c.+in(ḳorḳu c. ḳapla-) 162$^{b}$/05

**cūd**<Ar.cömertlik.
c.+(‘arā-yı c. u kerem) 154$^{a}$/13
c.+ıñ(luṭf u c.) 158$^{a}$/13

**cūş**<Far. coşma, çağlama.
***c. éyle-** coşmak. 162$^{b}$/04
c.+(göz yaşım deryā olub c éyle-) 150$^{b}$/10
***c. ḳıl-** taşkınlık göstermek. 163$^{a}$/05

**cüdā**<Far. ayrı, ayrı düşmüş.
***c. ḳıl-** ayırmak. 165$^{a}$/11, 165$^{b}$/03

**cümle**<Ar. bütün, hep.
c. 149$^{a}$/05, 151$^{a}$/01, 152$^{a}$/12, 155$^{a}$/12, 158$^{b}$/13, 162$^{a}$/12, 164$^{a}$/11, 164$^{b}$/09
***c. ‘ālem** herkes. 156$^{a}$/11
***c. ‘ālemler** tüm dünya. 154$^{b}$/10
***c.-i ‘ālem** insanların tümü.. 153$^{b}$/13
*__c.-i āfāḳ__ her taraf. 155$^{a}$/09
***c.-i teşvīş** karıştırmanın hepsi. 158$^{b}$/06
c.+(der-c.) 161$^{b}$/06
c.+den 158$^{a}$/09
c.+nin 155$^{a}$/11
c.+sin 148$^{b}$/07

**cür’a**<Ar. yudum
c. 158$^{a}$/04

**cürm**<Ar. suç, günah.
c.+imi 158$^{b}$/02

# Ç

**çaġır-** çağırmak.
ç.-uban 156$^{a}$/04

**çāk**<Far. yırtık.
***ç. ét-** yırtmak. 148$^{a}$/05, 161$^{a}$/12

**çāker**<Far. kul, köle.

ç.+iñ 161[b]/09

**çanaḳ** çanak, yemek kabı.

ç. 151[a]/05

ç.+ı 151[a]/09, 151[a]/11

ç.+ım 151[b]/07

ç.+ını 151[b]/01

ç.+ıñ 151[b]/02

**çap-** (atı) hızlı sürmek, koşturmak.

ç.-a 155[b]/04

**çār**<Far. çözüm yolu, çare.

ç.+(nā-ç. ol-) 149[b]/04

ç.+am(nā-ç.) 147[b]/13

**→ çāre**

**çāre**<Far. çözüm yolu, çare.

ç.+(bī-ç.) 148[b]/08, 151[a]/04, 152[b]/10, 156[b]/10, 158[b]/07

***ç. né** çare nerede. 160[b]/07

ç.+(bī-ç. éyle-) 160[a]/01

ç.+si 158[b]/12

ç.+siz 158[b]/11

ç.+ye(bī-ç.) 160[b]/02

ç.+yi(bī-ç.) 166[a]/01

**→ çār**

**çarẖ**<Far. dönen, felek, çark.

***ç. būrcından ġurūb éyle-** felek burcunda batmak. (mec.) ölmek. 165[a]/07

**çek- I.**çekmek.

ç.-di(ġam) 158[a]/10

ç.-di(renc ü żarar) 158[b]/02

ç.-megil(ġam) 155[b]/03

ç.-mez(ġam) 165[b]/04

ç.-mezem(ġam ç.) 166[a]/13

**II.**çizmek, yazmak.

ç.-di(başıma ç. ḳalem) 158[b]/11

**çemen**<Far. yeşillik, çimen.

***ç.-pāk ét-** bahçeyi temizlemek. 152[a]/06

**çenār**<Far. çınar.

ç. 159[a]/10

**çeşm**<Far. göz.

***ç.-i şūẖ** sevgilinin şuh bakışı. 153[b]/07

ç.+e 164[b]/04

ç.+i 152[a]/09, 159[a]/06

ç.+i(āb-ı ç.) 161[b]/02, 164[b]/07

ç.+i(āb-ı ç. recle vü ceyhūn) 155[b]/09

ç.+imi 148[b]/05

ç.+ine 157[b]/01

***ç.+ine ẖōr ol-** gözünden düşmek, gözünde kötü olmak. 150[a]/04

***ç.+ine teng ü tār ol-** gözüne dünya dar gelmek, dünyası kararmak. 165[a]/09

ç.+iñ 150[b]/04, 162[a]/02

***ç.+üm ẖāk ol-** kör olmak; gözüne toprak dolmak, ölmek.148[b]/13

**çeşme**<Far. pınar, çeşme.

***ç.-i ḥayvān** âbıhayat kaynağı, ölümsüzlük pınarı. 150[a]/11

**çıḥ-** çıkmak.

ç.-dı(ava ç.) 152[a]/13

**→ çıẖ-, çıḳ-**

**çıẖ-** çıkmak.

ç.-dı(‘arşa āh u efġānım) 160[b]/05

**→ çıḥ-, çıḳ-**

**çıḳ-** çıkmak.

ç.-dı 161[b]/01

ç.-maġa 160[a]/13

**→ çıḥ-, çıẖ-**

**çirk**<far. kir.

ç.+(yüziñe ç. getür-) 156[b]/01

**çoġ** çok.

ç. 158[a]/05

→ **çoḫ, çoḳ**

**çoḫ** çok.

ç. 148[b]/01, 149[a]/07, 150[a]/08, 152[a]/07, 154[a]/05, 155[a]/02, 157[b]/02, 158[a]/10, 159[a]/10, 160[b]/07, 161[b]/13, 166[b]/11, 167[b]/13

ç.+dur 150[b]/05

ç.+durur 154[b]/08

→ **çoġ, çoḳ**

**çoḳ** çok.

ç. 148[b]/03, 149[b]/05, 150[b]/10, 153[a]/04, 153[a]/13, 154[b]/12, 158[b]/02

→ **çoġ, çoḫ**

**çök-** çökmek.

ç.-di 153[b]/02

**çü**<Far. [<çu] gibi, için, çünkü.

ç. 147[b]/03, 158[a]/08, 163[a]/05, 164[a]/04, 167[a]/05, 167[a]/12, 167[b]/04

**çün**<Far. [<çun] gibi, için, çünkü.

ç. 147[b]/02, 147[b]/04, 148[a]/07, 150[a]/07, 150[a]/13, 151[a]/11, 151[b]/13, 152[b]/03, 153[a]/01, 153[a]/02, 155[b]/05, 156[a]/10, 157[b]/04, 159[a]/02, 160[a]/09, 161[a]/05, 162[b]/08, 162[b]/09, 163[a]/04, 164[a]/04, 164[a]/05, 164[a]/06, 164[b]/13, 165[a]/09, 165[b]/05, 165[b]/06, 166[a]/13

ç.+kim 162[b]/01

**çünki**<Far. [<çun+ki] çünkü, zira.

ç. 149[b]/12, 150[a]/10, 151[a]/04, 151[a]/05, 151[a]/13, 151[b]/04, 151[b]/07, 154[a]/08, 155[a]/06, 157[b]/12, 158[b]/10, 158[b]/13, 160[a]/06, 161[a]/02, 161[a]/06, 166[a]/02, 166[a]/13, 167[a]/09

# D

**dād**<Far. **I.**sızlanma, feryâd.

d. 150[a]/01

d.+(eliñden) 165[a]/10

***d. ét-*** yakınmak, şikayet etmek. 147[b]/06, 156[b]/10, 159[a]/08

***d. éyle-*** haykırmak, çığlık atmak. 161[a]/11

***d. ile bī-dād ét-*** sızlanarak adaletsizliği haykırmak. 165[a]/05

***d. ḳıl-*** sızlanmak, şikayetçi olmak. 163[a]/04

***d. u bī-dād éyle-*** adaletsizliğin feryâdını éylemek. 149[b]/04, 156[b]/07, 166[a]/03, 166[a]/06

d.+(eliñden d. d.) 160[b]/13, 160[b]/13

d.+(eliñden d. ét-) 160[a]/03

d.+am 152[b]/05

**II.**adalet.

d.+(ʻadl u d. ḳıl-) 153[b]/07

d.+(bī-d. ḳıl-) 153[b]/04

d.+(dād ile bī-d. ét-) 165[a]/05

d.+(dād u bī-d. éyle-) 149[b]/04, 156[b]/07, 166[a]/03, 166[a]/06

d.+(pād-şāh-ı d.-ḫ$^v$āh) 155[a]/10

**daġ** dağ, tepeden büyük yükselti.

***d. taş*** dağ taş, her yer. 159[a]/02

d.+(daş u d.) 157[b]/10

**dāġ**<Far. yara.

d.+(cānıma d. ur-) 162[a]/02

**daḫı** bile, artık, dA, dahi.

d. 148[a]/07, 148[a]/12, 148[b]/12, 149[a]/03, 149[a]/08, 151[a]/04, 151[b]/03, 152[a]/01, 154[b]/12, 155[b]/05, 156[b]/10,

157[a]/10, 158[b]/09, 158[b]/12, 160[b]/01, 161[a]/01, 161[b]/08, 162[a]/10, 162[a]/13, 163[b]/08, 164[a]/02, 165[b]/12, 166[b]/09

→ **daḳı**

**dāim**<Ar. devamlı, sürekli.

d. 150[a]/09, 152[a]/13, 153[a]/10, 154[b]/09, 156[a]/06, 158[b]/09, 159[a]/04

**dāimā**<Ar. her zaman.

d. 147[b]/06, 148[a]/06, 152[b]/12, 158[b]/11, 159[a]/06, 159[a]/10, 167[a]/03, 167[a]/11, 167[a]/11

**daḳı** dahi, dA

d. 151[a]/06

→ **daḫı**

**dām**<Far. tuzak.

***d.-ı hecr** ayrılık tuzağı. 160[a]/12

d.+(köñlüme yüz d.-ı hecr ṣal-) 160[b]/03

**damar** damar.

***d.+da ḳanı ḳurı-** “canı çekilmek” anlamında kullanılan bir deyim. 160[b]/02

→ **tamar**

**dāmu**<Soğd [<ṭmw] Cehennem.

d.+dan 158[b]/05

**-dān**<Far. Arapça, Farsça, bazen de Türkçe kelimelere eklenerek “yer, mahafaza, kap” anlamında kelimeler oluşturur.

d.+(ber-bende-d.) 155[a]/03

**dāniş**<Far. biliş, ilim.

d. 155[a]/02

**dapşur-** teslim etmek.

d.-dı(cān) 156[a]/11

→ **tapşır-**

**-dār**<Far. **I.**tutan, alan.

d.+e(dil-d.) 148[a]/03, 167[a]/10

d.+ı(dil-d.) 160[b]/10

d.+ıma(dil-d.) 149[b]/13, 161[a]/02, 165[b]/09

d.+ımı(dil-d.) 165[b]/01, 166[a]/04

d.+ını(dil-rübā vü dil-ber ü dil-d.) 166[a]/02

**II.**sahip, /+lI/

d.+(cān-d.) 150[a]/03

d.+ım(vefā-d.) 161[a]/07

**dāstān**<Far. destan, hikaye.

d. 161[a]/13

**daş** taş.

d. 151[b]/02, 166[a]/07, 166[a]/09

***d. u daġ** dağ taş, her yer. 157[b]/10

d.+a 151[a]/07, 151[b]/01, 151[b]/07

***d.+dan bir dīvār** taştan bir duvar. (mec.) duygusuz, algısız. 152[a]/05

d.+ı 166[a]/09, 166[a]/11

→ **taş**

**da‘vet**<Ar. çağırma, ziyafet.

d. 151[a]/02

**dé-** demek, söylemek.

d. 150[a]/01, 161[a]/03

d.-di 147[b]/03, 147[b]/05, 147[b]/08, 150[a]/08, 150[b]/08, 151[a]/05, 152[b]/05, 153[a]/04, 153[a]/06, 153[a]/10, 153[b]/02, 154[a]/05, 154[b]/12, 155[a]/08, 155[a]/10, 156[a]/04, 156[b]/09, 157[a]/01, 157[a]/03, 157[a]/04, 157[b]/08, 157[b]/09, 157[b]/12, 158[a]/04, 158[a]/09, 158[b]/01, 158[b]/13, 159[a]/12, 159[b]/02, 159[b]/08, 160[a]/06, 160[a]/08, 160[b]/08, 160[b]/08, 163[a]/08, 165[b]/09, 165[b]/11, 166[b]/06

d.-di(medḥ ü sipās) 153[b]/09

d.-di(şi‘ri) 165[a]/10

d.-di-kim 159[b]/01, 163[a]/06, 164[b]/09

d.-diler 151[a]/02, 151[a]/13, 154[a]/12, 154[b]/04, 158[b]/07, 162[b]/10, 162[b]/12, 162[b]/12, 165[a]/08, 167[a]/07

d.-dim 164[b]/03

d.-dim(ves-selām) 161[a]/12

d.-gil(sevgü ḥesābını) 162[a]/08

d.-mek 148[a]/03

d.-meye 149[a]/12

***d.-meyip söylemeyip** sessiz sedasız, hiç ses çıkarmadan. 156[a]/07

d.-mez 151[b]/04, 155[a]/03

d.-neñiz 154[a]/06

d.-r 148[b]/10, 149[a]/06, 149[a]/11, 149[a]/13, 152[b]/02, 152[b]/02, 154[b]/06, 155[a]/05, 158[b]/10, 159[a]/13, 162[b]/04, 163[b]/06, 164[b]/03

d.-r-idi 153[b]/11

d.-rler 150[a]/05

d.-rler(kec d. bendenin tedbīrine) 158[b]/04

d.-yüb 165[b]/13

d.-yübdür 153[a]/02

d.-yüben 153[b]/10

**defn**<Ar. gömme

***d. ét-** gömmek. 156[a]/12

**degil** değil.

d. 154[b]/07

d.+(ġam d.) 166[a]/13

d.+di(ḫoş d.) 158[a]/03

d.+dir(vācib d.) 161[b]/08

d.+miydi(bes d.) 165[b]/01

**dehr**<Ar. dünya.

***d.-i dūn** aşağılık, alçak dünya. 165[a]/10

**del-** delmek, parçalamak, yırtmak.

d.-di(hümānānī gibi ḫırḳasın d.) 162[b]/05

**dem**<Far. an, zaman.

d. 147[b]/06, 147[b]/10, 149[a]/06, 150[b]/13, 151[a]/07, 153[b]/02, 154[a]/02, 154[a]/03, 154[a]/04, 155[b]/03, 157[a]/02, 159[b]/02, 160[b]/13, 163[a]/04, 166[a]/02, 167[b]/06

d.+(bād-ı ṣubḥ-d.) 166[b]/07

d.+(bir-d.) 150[a]/11, 151[b]/03, 151[b]/09, 160[a]/04, 164[a]/02

d.+(der-d.) 158[a]/04, 163[a]/02

d.+(luṭf-ı d.) 153[b]/07

d.+ki 157[b]/04

**der**<Far. içinde, /+dA/.

***d.-‘Arab** Arapların içinde, Arabistan’da. 148[a]/09

***d.-bāb-ı firāḳ** ayrılık hakkında, ayrılık konusunda. 159[b]/10

**d.-ciḥān** cihanda. 153[b]/07

***d.-cümle** hepsinin içinde. 161[b]/06

***d.-dem** o anda, bir kerede, tek nefeste. 158[a]/04, 163[a]/02

***d.-firāḳ-ı ān-ḥabīb-i nāzenīn** nazlı yarinden ayrı düştüğünde. 156[b]/08

***d.-firāḳ-ı ez-ḥabīb ü dōstān** dostlarından ve sevdiğinden ayrı düştüğünde. 152[b]/09

***d.-hevā-yi ‘ind-ḥabīb-i dil-firīb** gönül çalan sevgilinin katındaki havasında. 155[b]/12

***d.-hüner** beceride. 152[a]/12

***d.-ḥikāyet** öyküde. 166[b]/04

***d.-ḳa‘r-ı nār** Cehennemin dibinde. 157[b]/13

***d.-murād-ı ṣādıḳān** sadıkların isteğinde. 161[b]/05

***d.-penāh-ı raḥmet-i Bār-ı Ḫüdāy** Allah'ın rahmetinin sığınağında. $150^{a}$/08

***d.-ṣubḥ u şām** sabahta akşamda, sabah akşam. $148^{a}$/06

***d.-taṣavvuf** tasavvuf içinde, tasavvufta. $152^{a}$/07

***d.-zemān** anında, hemen. $152^{b}$/04

**derbeder**<Far. kapı kapı dolaşan, avare.

d. $157^{b}$/08, $158^{a}$/04, $165^{a}$/08

d.+(faḳīr ü d.) $159^{a}$/03

d.+(ḫānmāndan d éyle-) $149^{a}$/10

**derd**<Far. dert, gam, acı.

d. $147^{b}$/13, $150^{a}$/12, $150^{b}$/05, $151^{a}$/11, $151^{b}$/05, $152^{b}$/07, $159^{a}$/11, $160^{b}$/05, $160^{b}$/07, $165^{b}$/05, $166^{a}$/10

d.+(āh u d.) $166^{a}$/03

d.+(cānıma yüz d. ü ġam ṣal-) $153^{b}$/11

d.+(cānına d. ü firāḳ yüz dut-) $149^{b}$/05

d.+(cānına d. ü ġam yüz dut-) $156^{b}$/06

***d. ü aḥvālim ṣor-** hâlini hatırını sormak. $151^{b}$/09

***d. ü ġam** dert tasa. $162^{a}$/02, $166^{b}$/09

***d. ü ġam u hecr** dert tasa ve ayrılık. $162^{a}$/07

***d. ü hecr elinde** dert ve ayrılık yüzünden. $158^{a}$/10

***d.-mend** dertli. $148^{a}$/07, $166^{b}$/05

***d.-mend ol-** dertlenmek. $164^{a}$/04

***d.-mend ü 'āciz ü zār u esīr** dertli, güçsüz, ağlayan ve eli kolu bağlı. $159^{b}$/09

***d.-mend ü müptelā vü zār** dertli, tutkun ve ağlayan. $163^{a}$/01

***d. ü endūh-ı ġam** dert ve tasanın üzüntüsü. $154^{a}$/01

d.+(mecrūḥ u zār u d.-nāk ḳal-) $155^{b}$/07

d.+(yüz belā vü d. ü ġam) $160^{b}$/01

d.+(yüz biñ d. ü ḥasret) $153^{a}$/07

d.+e $159^{a}$/07, $160^{b}$/05, $162^{b}$/04, $163^{a}$/09

***d.+e sal-** derde düşürmek, dertlendirmek. $148^{a}$/13

***d.+e yanmış cān** dertle yanmış can. $166^{b}$/12

d.+i $166^{a}$/11

d.+i $156^{b}$/04

d.+ile $153^{a}$/07

d.+ilen $157^{b}$/06

d.+im $153^{b}$/12

d.+ime $159^{b}$/06

d.+imi $161^{a}$/02, $166^{a}$/04, $166^{a}$/09, $166^{a}$/09

d.+imiñ $157^{b}$/09, $164^{a}$/06

d.+ine $158^{a}$/02, $167^{a}$/03

**dergāh**<Far. kapı.

d.+ına $167^{b}$/06

**dermān**<Far. ilaç, çare, güç.

***d. bol-** çare olmak, derman olmak. $159^{b}$/06

***d. bolma-** çare olmamak, derman olmamak. $158^{a}$/02

***d. éyle-** çaresini vermek. $148^{a}$/01

***d. ét-** çare etmek. $161^{a}$/11, $161^{b}$/02

d.+dır $163^{a}$/09

d.+ı $156^{b}$/04, $157^{b}$/09

d.+ıdır $163^{b}$/03, $164^{a}$/06

d.+ıdır(ḫasteler d.) $161^{b}$/06

d.+ım 160[b]/05

**deryā**<Far. deniz.

d.+(göz yaşım d. olub cūş éyle-) 150[b]/10

***d. ḳıl-** denize çevirmek. 159[b]/11

d.+da 148[a]/03

d.+sına 147[b]/12, 158[a]/09

**dest**<Far. el.

***d.-res bulma-** el vermemek, güç kuvvet bulmamak. 157[a]/09

***d.-gīr** elden tutan, yardımcı. 149[a]/07, 164[b]/09

***d.-gīr ol-** elinden tutmak, yardımcı olmak. 149[a]/08

d.+(efġān-ı ez-d.-i ʻışḳ éyle-) 159[b]/06

d.+(ez-d.) 147[b]/10

d.+(ez-d.-i ḫazān) 147[b]/06

d.+(ḥükūmet-i d.-gāh) 152[a]/11

d.+inde 157[a]/12, 167[a]/01

d.+ine 147[b]/02, 147[b]/03, 166[b]/13

***d.+ini dut-** elinden tutmak, yardım etmek. 163[a]/01

**deste**<Far. tutam, demet, deste.

d. 166[b]/13, 167[a]/01

d.+yi 167[a]/02

**deşt**<Far. çöl.

d. 152[b]/01, 156[b]/13, 163[b]/12, 164[b]/10

**devir-** devirmek, kırmak.

d.-ipsen 166[a]/10

**devlet**<Ar. **I.**kut, talih, şans.

d. 154[a]/13, 154[b]/11

**II.**yüksek mevkii.

***d.+iñ pāyende ömründür az** devletin kalıcı ömrün azdır; "yiğit ölür nam kalır" anlamında bir kullanım. 161[b]/10

**deyr**<Ar. Meyhane (mec.) Dünya.

***d.-i ḫarāb** sarhoşun meyhanesi (mec.) sarhoş dünya, bozuk dünya. 165[b]/06

**dīdār**<Far. yüz, çehre.

d.+ıña 164[a]/04

d.+ını 164[a]/11

**dīde**<Far. göz.

***d.-i giryān** gözü yaşlı. 156[b]/04

d.+ler 148[b]/01, 150[a]/12

d.+n(ez-berāy-ı d.-i Gülşā) 160[a]/01

**dil**<Far. gönül, yürek.

d. 158[b]/07, 161[a]/09, 164[a]/10, 166[b]/06

d.+(ʻāciz ü hem-d.-figār ét-) 149[a]/11

d.+(cān u d.) 155[b]/13

d.+(der-hevā-yi ʻind-ḥabīb-i d.-firīb) 155[b]/12

***d.-ā** ey gönül. 160[b]/13

***d.-dār** gönlü elinde tutan, gönül a1an; sevgili. 148[a]/03, 149[b]/13, 159[b]/03, 160[b]/10, 161[a]/02, 165[b]/01, 165[b]/09, 166[a]/04, 167[a]/10

***d.-efgār éyle-** gönlünü yaralamak, âşık etmek. 157[b]/12

***d.-figār** gönlü yaralı, âşık. 148[a]/09, 158[b]/06

***d.-firīb** gönül çelen, gönül çalan; sevgili. 147[b]/06

***d.-ġamīn** yüreği yaslı. 148[a]/07, 158[a]/08

***d.-ḫaste** gönlü yaralı. 165[a]/13, 166[a]/09

***d.-ḫᵛāh** gönlün istediği. 163[b]/05

***d.-melūl** gönlü üzgün, bezmiş gönül. 149$^{b}$/03

***d.-nüvāz** gönül okşayan. 159$^{a}$/12, 161$^{b}$/10

***d.-rübā vü dil-ber ü dil-dār** gönül çelen, gönül alan, kalp hırsızı sevgili. 166$^{a}$/02, 166$^{a}$/02, 166$^{a}$/02

***d.-sitān** gönlü alan; sevgili. 154$^{a}$/04

***d.-i biryān** gönlü kebap, yüreği yanık. 152$^{b}$/11

***d.-i bīmār** hasta gönül. 158$^{a}$/05

***d.-i ḫūn** kan ağlayan gönül. 163$^{a}$/05

***d.-i vīrān** harap gönül, kırık kalp.148$^{a}$/01, 150$^{b}$/06

d.+(ḫaste-d.) 166$^{b}$/05

d.+(ḥüsn-i māh-ı d.-firīb) 152$^{b}$/06

d.+(zār u d.-figār olma-) 165$^{b}$/07

d.+(nā-tüvān u d.-ġamīn ol-) 156$^{b}$/08

d.+deki 166$^{b}$/03

d.+den(cān u d.) 154$^{a}$/08

d.+i 148$^{b}$/02

d.+im(cān u d. ḳurbān) 162$^{a}$/09

**dil-ber**<Far. gönül çalan, kalp hırsızı; sevgili.

d. 154$^{a}$/04

d.+(dil-rübā vü d. ü dil-dār) 166$^{a}$/02, 166$^{a}$/02, 166$^{a}$/0

***d.-ā** ey sevgili. 150$^{b}$/05

***d.-i ‘ayyār** hilekâr güzel. 149$^{a}$/04

d.+im 150$^{a}$/13, 164$^{a}$/08

d.+ iñ 157$^{b}$/01, 160$^{a}$/07

d.+ iñden 161$^{b}$/03

d.+(pīş-i d.) 151$^{a}$/05

**dīn**<Ar. Allah’a inanma ve bağlanma, din.

***d. ü īmān** din iman. 164$^{a}$/03

***d.-i meh-i envār** dinin nurlar saçan ayı. 149$^{a}$/04

**diñle-** dinlemek.

d. 150$^{b}$/07, 157$^{a}$/02, 159$^{b}$/08, 164$^{a}$/02, 166$^{a}$/08

d.-gil 150$^{a}$/11, 150$^{b}$/05, 152$^{a}$/10, 152$^{b}$/01

d.-ñiz 161$^{a}$/13

**dirīġā**<Far. yazık, eyvahlar olsun.

d. 160$^{a}$/03

**diril-** yaşamak, ömür sürmek.

d.-gil 158$^{b}$/09

**dirlik** yaşayış, hayat, geçim.

d. 167$^{a}$/08, 167$^{a}$/11

***d. éyle-** yaşamak, geçinmek. 167$^{a}$/10

d.+den 153$^{b}$/10

**ditre-** titremek, sallanmak.

d.-r(nüh felek) 148$^{a}$/03

**→ titre-**

**dīvāne**<Far. deli.

d. 150$^{a}$/05

d.+sen 149$^{a}$/12

**dīvār**<Far. duvar.

d.+(daşdan bir d.) 152$^{a}$/05

**diyānet**<Ar. din.

d.+(kār-ı bī-d. ét-) 164$^{a}$/12

**diyār**<Ar. memleket, ülke.

d. 157$^{b}$/10

d.+(özge d. éyleme-) 149$^{a}$/11

**diz** kalça ile ayak bileği arasında kalan eklem yeri, diz.

d.+i 153$^{b}$/02

**doġrı** doğru, düzgün.

d. 149$^{a}$/06, 152$^{a}$/09

d.+(özümi d. yétür-) 149$^{b}$/02

→ **doġru**

**doġru** doğru, düzgün.

d. 150a/01, 150a/06, 152a/05, 153a/04, 158b/08, 162a/11, 162a/11, 164b/03, 167a/08

d.+(‘ahdine d.) 161a/07

***d. bahāsını vér-** gerçek değerini ödemek. 157a/11

***d. yola varanlar** gerçeği bulanlar, ermişler. 165a/06

→ **doġrı**

**dol-** dolmak.

d.-dı 147b/04, 158a/03

d.-dı(ḳanlu yaş-ıla iki gözi) 160a/07

**dolu** dolu.

d.+(ḫūn d. ḳıl-) 165a/11

**dōst**<Far. sevilen kimse, arkadaş, dost.

d. 152a/08, 162a/08, 162b/05

***d.-kām** arkadaş düşkünü, dostlarına bağlı. 154b/11

***d.-kām ol-** arkadaş düşkünü olmak, dostlarına çok bağlı olmak. 154b/11

d.+ına 147b/02

d.+larıñ 154b/01

**dōstān**<Far. sevenler, arkadaşlar, dostlar.

d. 161a/13

d.+(der-firāḳ-ı ez-ḥabīb ü d.) 152b/09

**dön-** vazgeçmek.

d.-esen(işden d. olma-) 154b/06

d.-men 155a/06

d.-mezem(senden) 163b/02

**dörd** dört sayısı.

d. 154a/09

→ **dört**

**dört** dört sayısı.

***d. yañadan** dört yandan, her taraftan. 155a/09

→ **dörd**

**du‘ā**<Allah’a yalvarma, niyaz.

d.+(ez-d.) 154a/06

***d. ḳıl-** dua etmek. 157b/02

d.+dan 154a/10

d.+lar 154a/05

**dūn**<Ar. aşağı, aşağılık, adi, soysuz.

d.+(dehr-i d.) 165a/10

***d. ḳal-** değersizleşmek, soysuzlaşmak. 160a/05

d.+(sefīh ü bī-’uḳūl ü d.) 148b/11

**dur- I.**durmak.

d.-am 162b/01

d.-dı 151a/08, 162b/02

d.-dılar(ḳarşusına d.) 155b/06

d.-gil(ḳarşusına) 161b/04

d.-maz 151a/10, 151b/08

d.-mışam(iḳrārıma) 149b/01

d.-mışdır 162b/12

**II.**kalkmak.

d.-(örü) 152b/02

***d.-dı gel-** kalkıp gelmek. 158a/08

***d.-dı gét-** kalkıp gitmek. 163a/03

d.-dı(örü) 156a/07

**dūr**<Far. uzak.

d. 167a/05, 167a/13

***d. ḳıl-** uzak bırakmak. 159a/07

***d. ḳılma-** uzak tutmamak. 164b/09

***d. ol-** uzak kalmak. 158b/03

**durur** bildirme sözcüğü, /+dUr/

d. 149b/10, 150b/01, 150b/02, 151a/02, 151a/02, 153a/07, 155a/02, 155a/03, 160b/01, 160b/05, 161a/08, 164a/10

**dut-** tutmak.

d.-(elim d. ḳaldır-) 147$^{b}$/10
d.-(pendimi d.) 148$^{a}$/10
d.-ardı(ḳarār) 157$^{b}$/11
d.-dı(cānına yüz d.) 166$^{a}$/03
d.-dı(cānına yüz d. derd ü firāḳ) 149$^{b}$/05
d.-dı(āfāḳı) 164$^{a}$/07
d.-dı(ārāmı) 167$^{a}$/02
d.-dı(yüzin) 162$^{b}$/05
d.-dı(nūr u ḥüsnüñ d.)164$^{b}$/05
d.-dı(üns d.) 156$^{b}$/12
d.-dı(yüz d. gét-) 157$^{b}$/07
d.-dılar(hem-dem) 162$^{b}$/03
d.-dılar(ḳarār) 162$^{b}$/03
d.-dılar(üns d.) 157$^{b}$/03
d.-dıñ(niḳāb) 166$^{b}$/06
d.-gil(destini) 163$^{a}$/01
d.-gil(himmet) 164$^{b}$/05
d.-gil(ḳulaḳ) 150$^{b}$/07
d.-magil(adını d.) 148$^{b}$/12
d.-mamaġ 152$^{a}$/09
d.-mış(cānına yüz d. derd ü ġam) 156$^{b}$/06
d.-mış(ṣayd) 156$^{b}$/13
d.-ub(ṣaydı d.) 157$^{a}$/08
d.-upsan(köñli mülkinde maḳām) 161$^{a}$/03

**dü**<Far. iki.
d.+(ḳāmeti ġamdan d.-tā ol-) 158$^{a}$/01

**dügün** düğüm, ilmik.
d.+(cānıma d. ur-) 153$^{a}$/06

**dünyā**<Ar. içinde yaşadığımız âlem.
d. 167$^{b}$/01
***d. vü ’uḳbā** dünya ve ahiret. 150$^{a}$/10
d.+da 157$^{b}$/12, 164$^{a}$/13
d.+dan 162$^{b}$/09, 165$^{b}$/03
d.+dan(bu d. sefer éyle-) 158$^{a}$/05
→ **dünye**

**dünye**<Ar. [<dünyā] içinde yaşadığımız âlem.
d.+de 152$^{a}$/07, 152$^{a}$/09, 154$^{b}$/01, 154$^{b}$/10, 158$^{a}$/10, 158$^{b}$/05, 161$^{a}$/10, 164$^{b}$/05, 165$^{b}$/01, 165$^{b}$/05
***d.+den sefer ét-** bu dünyadan göçmek, ölmek. 156$^{b}$/02
***d.+den sefer ḳıl-** bu dünyadan göçmek, ölmek. 165$^{a}$/07
d.+niñ 158$^{b}$/08
→ **dünyā**

**dürlü** türlü, çeşitli.
d. 160$^{b}$/08

**dürr**<Ar. inci
d. 148$^{a}$/03
***d. -feşān** inci saçan. 153$^{b}$/02

**düş** rüya
d.+de 166$^{b}$/12

**düş-** düşmek.
d.-di 158$^{b}$/13
d.-di(ayaġına d.) 163$^{a}$/06
d.-di(atdan) 153$^{a}$/12
d.-di(ez-pā) 158$^{a}$/01
d.-di(ṣaḥrāya) 156$^{b}$/04, 164$^{b}$/07
d.-dim(sevdāsına) 147$^{b}$/13
d.-er(ḳuyı ḳazan kendi d. ṣaḳın) 156$^{a}$/13
d.-miş 148$^{b}$/07
d.-üben(yola d.) 163$^{b}$/10

**düşmen**<Far düşman.
***d. ol-** düşman olmak. 153$^{b}$/13
d.+iñ 154$^{b}$/01, 154$^{b}$/03, 154$^{b}$/10

**düşnām**<kötü söz, küfür, sövgü.

***d. éyle-** hakaret etmek, sövmek. 151[a]/09

***d. vér-** kötü söz etmek, sövmek. 151[b]/12

**düşür-** düşürmek.

d.-e(cāndan d.) 161[a]/05

**düşvār**<Far. güç, zor, müşkül.

d. 155[a]/12

***d. éyle-** zora sokmak, perişan etmek. 160[b]/09

d.+dır 166[a]/13

d.+durur 157[a]/07

# E

**ebed**<Ar. sonu olmayan gelecek zaman, sonsuz, sonrasız.

e.+(ezelden tā e.) 164[a]/07

e.+(tā e.) 149[b]/11, 160[b]/01

**ebr**<Far. bulut.

e.+(nisbet-i e.-i behār) 165[b]/02

**ecel**<Ar. yaşamın son anları, ölüm anı.

***e. kimseye amān vérmez** "ölüm kimseyi bağışlamaz" anlamında bir atasözü. 158[b]/07

**ecr**<Ar. iyi karşılık, sevap.

***e.+in ḥelāl ol-** karşılığını almak, hak etmek. 167[b]/01

***e.+iñi ḥelāl ḳıl-** hakkını helâl et- 158[b]/03

***e.+iñg ḥelāl éyle-** hakkını helâl et- 163[a]/08

**edā**<Ar. ödeme

***e. ḳıl-** ödemek. 157[a]/12

**ef'āl**<Ar. işler, ameller.

e.+ini 166[b]/03

**efġān**<Far. acıyla bağırma, inleme.

e. 156[b]/04

e.+(āh u e. éyle-) 157[b]/13

e.+(bā-nāle vü e.) 154[b]/01

***e. ét-** inlemek. 150[a]/13, 165[a]/10

***e. éyle-** acıyla bağırmak. 159[b]/06

e.+(nāle vü e. ü zār) 156[b]/12

e.+(zār u e. éyle-) 156[a]/02

e.+dır(āh u e.) 160[b]/04

e.+ım(āh u e. 'arşa çıḫ-) 160[b]/05

e.+ıma 152[b]/11, 159[b]/04

e.+ına 153[a]/09

e.+ilen 164[b]/07

**efgār**<Far. yaralı.

e.+(dil-e. éyle-) 157[b]/12

***e. ét-** yaralamak. 148[b]/02

e.+(müptelā vü 'āciz ü e.) 158[b]/05

**eger**<Far. eğer, şayet.

e. 166[b]/03, 167[a]/12

**eglen-** oyalanmak.

e.-di 151[a]/12

**ehl**<Ar. **I.**bir yerde yerleşik.

***e. ü 'iyāl** ev halkı, çoluk çocuk. 157[a]/07, 157[a]/08

**II.**sahip.

***e.-i ḥāl** dervişler, sofular. 155[a]/01

***e.-i 'ışḳ** aşıklar. 152[a]/08

**ejdehā**<Far. büyük yılan, ejderha.

e.+ya 152[a]/12

**ekābir**<Ar. zenginler, varlıklılar.

e.+e(yoḫsula e.) 150[b]/11

**ekrem**<Ar. en cömert, en eli açık.

***e.-i seyf-i Resūl** Hz. Muhammed'in kılıcının en eli açığı; Hz. Ali. 153[a]/02

**el** el.

***e.+den gét-** kaybetmek. $155^{b}$/13, $156^{a}$/01

***e.+im tutup kaldır-** yardım etmek, yardımcı olmak. $147^{b}$/10

e.+inde(derd ü hecr e.) $158^{a}$/10

e.+inde(ḥasret-i hicrān e.) $166^{b}$/05

e.+inde(hecr e.) $161^{a}$/07, $162^{a}$/08

e.+inde(hecr e. ḳoymayam) $153^{a}$/11

e.+inde(hicrān e.) $159^{a}$/11,

e.+inde(‘ışḳ e.) $149^{a}$/02

***e.+iñden dād** “bıktım senden, yandım elinden” anlamında bir dert yanma deyimi. $165^{a}$/10

***e.+iñden dād dād** “senden yana yakıla” anlamında bir deyim. $160^{b}$/13

***e.+iñden dād ét-** birinden veya bir şeyden yakınma, dert yanma. $160^{a}$/03

e.+inden(hecr e.) $160^{a}$/11, $160^{b}$/02

e.+inden(‘ışḳ e.) $148^{b}$/03, $156^{b}$/07, $159^{a}$/04, $159^{b}$/07

e.+inden(yār e.) $166^{a}$/03

e.+iylen $150^{b}$/12

**él** il, oba.

é.+ler $162^{b}$/07, $162^{b}$/08

**el-vedā‘**<Ar. [<el-vidā‘] vedalaşma; Allah’a ısmarladık, hoşçakal.

***e. ét-** vedalaşmak. $160^{b}$/06

**elçi** elçi, haberci.

e.+ler $154^{a}$/09, $155^{a}$/07

**elem**<Ar. acı, ıztırap.

e.+(endūh u e. ḥadden art-) $156^{b}$/06

**elli** elli sayısı.

e.+(iki miñ yüz e.) $167^{b}$/03

**emīn**<Ar. emniyet sahibi, güvenilen.

e. $153^{a}$/09

**emr**<Ar. buyruk, emir.

e.+(bā-emr-i şāh) $154^{a}$/09

**en’ām**<Ar. içinde bazı ayet ve dualar bulunan kitapçık.

***e.-ı hecr** ayrılığın kitabı. $160^{b}$/02

**encām**<Far. **I.**son.

***e.+ı bil-** sonunu anlamak. $159^{a}$/01

**II.**yapma, yerine getirme.

***e. éyle-** ulaştırmak, eriştirmek. $151^{a}$/09

**ender**<Far. içinde, /+dA/

***e.-cevāb** cevapta. $150^{a}$/10

**endīşe**<Far. düşünce, kaygı.

e.+si $167^{a}$/11

**endīşī**<Far. düşünme.

***e. ét-** tasarlamak. $152^{a}$/01

**endūh**<Far. üzüntü, keder, gam, kaygı.

e. $158^{a}$/04

***e. u belā** dert tasa. $162^{a}$/03

***e. u elemi ḥadden art-** acısı ve üzüntüsü aşırı dercede fazlalaşmak. $156^{b}$/06

***e. ile hem-zār** kederle ağlayan. $166^{a}$/06

***e. ile zār ol-** kederle ağlamak. $158^{a}$/02

***e.-ı melāl gét-** sıkıntısı geçmek, yüreği ferahlamak. $150^{a}$/08

e.+(derd ü e.-ı ġam) $154^{a}$/01

e.+(köñlüme e.-ı ġam ṣal-) $153^{b}$/13

e.+dan $154^{b}$/10

e.+e $160^{b}$/12

***e.+ı füzūn éyle-** üzüntüyü artırmak, derde dert katmak. $165^{a}$/11

**envā‘**<Ar. türler, çeşitler.

e. $152^{a}$/01

**envār**<Ar. nurlar, ışıklar, aydınlıklar.
e.+e(meh-i e.) 148$^{a}$/02
e.+umız(dīn-i meh-i e.) 149$^{a}$/04
**ér** erkenden, hemen.
é. 155$^{b}$/05, 157$^{a}$/05
**ér-** ermek, ulaşmak.
é.-di 147$^{b}$/03, 165$^{b}$/13
é.-di(zemherīr) 162$^{b}$/09
é.-em 147$^{b}$/06
é.-em(viṣāliñe é.) 164$^{b}$/01
é.-medim 153$^{a}$/02
é.-sin(cānına é. miñ̂ gażab) 154$^{b}$/03
**érden** erkenden, erken erken, baştan, geç olmadan.
é. 165$^{a}$/02
**érgür-** eriştirmek, ulaştırmak
é.-eyem 154$^{a}$/03
**eri-** erimek, akmak.
e.-di 162$^{a}$/03
**ériş-** erişmek, ulaşmak, yetişmek.
é.-(gel é.) 166$^{b}$/07
é.-di 147$^{b}$/02, 161$^{a}$/06
é.-di(geldi é.) 159$^{a}$/13
é.-gil(gel é.) 153$^{b}$/13, 162$^{b}$/04
é.-men 153$^{a}$/01
é.-üb 167$^{a}$/10
é.-üriz(kāma) 164$^{a}$/13
**érişdir-** eriştirmek, ulaştırmak, kavuşturmak.
é.-(vaṣla é.) 148$^{a}$/04, 149$^{b}$/13
é.-dir(selām) 149$^{b}$/13
**es-** esmek.
e.-di 153$^{b}$/08
**esb**<Ar. at
e. 153$^{a}$/12
**esīr**<Ar. köle, düşkün.
e. 148$^{a}$/09, 162$^{a}$/10
e.+(derd-mend ü ʿāciz ü zār u e.) 159$^{b}$/09
***e. ol-** köle olmak. 148$^{a}$/12, 149$^{a}$/08
***e. ét-** köle etmek. 150$^{b}$/08
e.+(zār u esīr ol-) 148$^{a}$/09, 152$^{b}$/05
**eşik** kapı boşluğunun alt kısmında bulunan alçak basamak.
e.+inde 164$^{b}$/06
**éşit-** işitmek, duymak.
é. 148$^{a}$/08
é.-di 155$^{a}$/10, 158$^{a}$/08, 161$^{a}$/05, 165$^{a}$/09
é.-diler 154$^{a}$/08, 155$^{a}$/07
é.-em 160$^{b}$/01
é.-icek 163$^{a}$/02
é.-miş 153$^{a}$/08
é.-üb 150$^{a}$/03, 165$^{a}$/08
é.-üben 156$^{a}$/07
é.-üp 161$^{a}$/11
**ét-** etmek.
é.-(farḳ é.) 158$^{a}$/09
é.-(ġarḳ é.) 158$^{a}$/09
é.-(ḫalāṣ é.) 148$^{b}$/10
é.-(ḥāẓır é.) 156$^{a}$/05
é.-(tamām é.) 164$^{a}$/07
é.-(terkini é.) 151$^{b}$/05
é.-di 151$^{b}$/10, 152$^{a}$/02
é.-di(āh é.) 166$^{b}$/10
é.-di(āşikār) 153$^{a}$/05, 163$^{a}$/02
é.-di(ʿazm-i ceng é.) 155$^{a}$/09
é.-di(çāk é.) 148$^{a}$/05, 161$^{a}$/12
é.-di(dünyeden sefer) 156$^{b}$/02
é.-di(esīr) 150$^{b}$/08
é.-di(nūş é.) 160$^{b}$/12
é.-di(secde é.) 159$^{a}$/11
é.-di(sücūd é.) 164$^{b}$/06

é.-di(şerḥ é.) 165$^a$/06
é.-di(tuş é.) 160$^b$/12
é.-diler(cān-ıla iş é.) 154$^a$/08
é.-diler(ceng ü cedel) 155$^b$/06
é.-diler(defn é.) 156$^a$/12
é.-diler(el-vedā’ é.) 160$^b$/06
é.-diler(ḫamīr é.) 148$^a$/12
é.-diler(şerḥ é.) 155$^a$/08, 162$^b$/11
é.-dim(beyān) 167$^b$/03
é.-dim(cānımı ḳurbān é.) 163$^b$/01
é.-dim(şerḥ é.) 150$^b$/07
é.-diñ(ḳayd é.) 157$^a$/04
é.-dir(tamām é.) 166$^b$/10
é.-e(çemen-pāk é.) 152$^a$/06
é.-e(dermān é.) 161$^a$/11, 161$^b$/02
é.-e(luṭf u maḥabbet é.) 151$^b$/06
é.-e(nāz é.) 151$^b$/06
é.-e(özin ḫāk é.) 152$^a$/06
é.-e(taraş é.) 150$^b$/12
é.-e(terk é.) 149$^a$/08
é.-ebilmez(‘arbede é.) 149$^a$/07
é.-elim(‘arż é.) 154$^b$/03
é.-elim(ṣabr é.) 164$^b$/01
é.-em 154$^b$/13
é.-em(iḳrār é.) 154$^b$/12
é.-en 148$^b$/03, 148$^b$/06, 148$^b$/09, 148$^b$/09, 152$^a$/07
é.-en(‘ār é.) 152$^a$/07
é.-en(āsān é.) 155$^a$/12
é.-en(bī-’ār é.) 159$^a$/05
é.-en(bī-dār é.) 159$^a$/06
é.-en(bīmār é.) 148$^b$/06, 159$^a$/08
é.-en(efgār é.) 148$^b$/02
é.-en(giriftār é.) 159$^a$/07
é.-en(giryān é.) 148$^b$/05, 152$^b$/10
é.-en(günin zār é.) 159$^a$/08
é.-en(ġam-gīn é.) 148$^a$/13
é.-en(ḫāk-ile yeksān é.) 148$^b$/07
é.-en(ḫilāf) 164$^a$/12
é.-en(ḳabūl é.) 148$^b$/05
é.-en(ḳan é.) 148$^b$/04
é.-en(luṭf hem iḥsān é.) 155$^a$/12
é.-en(mecrūḥ u zār é.) 148$^b$/04
é.-en(nā-tüvān u ḫaste bīmār é.) 159$^a$/05
é.-en(nem-gīn é.) 148$^b$/01
é.-en(teskīn é.) 148$^b$/02, 148$^b$/02
é.-en(‘üryān é.) 148$^b$/05
é.-en(vīrān é.) 148$^b$/07
é.-en(yüregimi biryān é.) 148$^b$/04, 152$^b$/11
é.-en(zār é.) 159$^a$/04
é.-en(zindān é.) 148$^b$/08
é.-er 161$^b$/05, 166$^a$/05, 166$^b$/02, 166$^b$/02
é.-er(āh u zār) 164$^b$/10
é.-er(dād-é.) 156$^b$/10
é.-er(efġān é.) 150$^a$/13
é.-er(endīşī é.) 152$^a$/01
é.-er(feryād é.) 156$^b$/10, 161$^a$/08
é.-er(ḫayr é.) 151$^a$/04
é.-er(pervāz é.) 160$^a$/13
é.-er(ser-nigūn) 167$^b$/02
é.-er(ṭa‘ne é.) 150$^a$/05
é.-erdi(āh é.) 148$^a$/06
é.-erdi(āh u zār) 165$^b$/13
é.-erdi(dād ét-) 147$^b$/06
é.-erdi(geşt é.) 156$^b$/13
é.-erdi(nāle é.) 160$^b$/06
é.-erdi(niyāz) 159$^a$/11
é.-erdi(raḥm é.) 153$^b$/10
é.-erdi(zār é.) 165$^a$/04
é.-erem(‘arż é.) 150$^b$/05
é.-erem(ceng é.) 155$^a$/05

é.-erem(zār é.) 152[b]/07, 159[b]/04
é.-ersen(āh u zār é.) 166[a]/07
é.-ersen(ḫayr é.) 151[a]/05
é.-esen(terk é.) 166[b]/01
é.-eyem 155[b]/02, 155[b]/02
é.-eyem(āzād é.) 155[b]/02
é.-eyem(dād é.) 159[a]/08
é.-eyem(eliñden dād é.) 160[a]/03
é.-eyem(hem-dem) 153[a]/10
é.-eyem(ḫiyānet é.) 164[a]/11
é.-eyem(kār-ı bī-diyānet é.) 164[a]/12
é.-eyem(şād é.) 155[b]/01
é.-eyem(tedbīr é.) 158[b]/10
é.-eyem(terk é.) 148[a]/11
é.-iñ 154[a]/05
é.-me(helāk é.) 148[a]/05
é.-me(luṭfıñı kem é.) 147[b]/11
é.-me(zāyi é.) 164[a]/01
é.-medi(āh é.) 163[b]/10
é.-medi(terk) 158[a]/07
é.-medi(terk é.) 157[b]/03
é.-mediñ(hümān) 161[b]/08
é.-mediñ(tedbīr é.) 163[a]/13
é.-mediñ(terk é.) 163[a]/13
é.-mek(tedbīrin é.) 159[a]/05
é.-memişdi(kār ü bār) 151[b]/13
é.-men(terkin é.) 164[b]/04
é.-meseñ(zebūn) 167[b]/01
é.-mesün(maḥrūm é.) 148[a]/04
é.-meye(ṭa‘ne é.) 148[a]/11
é.-mezem(hem-rāh é.) 149[a]/13
é.-mezem(terk é.) 163[b]/08
é.-mezin 164[a]/10
é.-mezin(yérimi nār é.) 164[a]/10
é.-mişem(ḳurbān é. cānımı) 163[b]/02
é.-se(ḫayr é.) 150[b]/11
é.-sin(ḫalāṣ é.) 150[a]/10
é.-sün(şādmān é.) 150[a]/09
é.-üb(āh é.) 162[b]/04
é.-üb(āh ilen feryād é.) 165[a]/04
é.-üb(āh u zār é.) 155[b]/11
é.-üb(āh u zār u vāy é.) 163[a]/03
é.-üb(dād ile bī-dād é.) 165[a]/05
é.-üb(efġān é.) 165[a]/10
é.-üb(feryād é.) 165[b]/02
é.-üb(giryān é.) 165[a]/10
é.-üb(luṭf é.) 151[b]/06
é.-üb(ṣabr é.) 163[b]/10
é.-üb(terk é.) 163[a]/13
é.-übdür 150[b]/06
é.-übdür(‘āciz ü hem-dil-figār é.) 149[a]/11
é.-übdür(ser-mest ü ḫarāb é.) 149[a]/01
é.-üben(iḥsān é.) 151[b]/01
é.-übsen 160[a]/01
é.-üp(ceng é.) 155[a]/04
é.-üp(feryād é.) 156[a]/11, 162[b]/04
é.-üp(ḫayr é.) 151[a]/03
é.-üp(luṭf é.) 164[a]/03
é.-üp(secde é.) 152[b]/03
é.-üp(seyr é. geldi) 150[b]/13
é.-üp(terk é.) 152[a]/05

**ev** ev.
e.+im 150[b]/02
e.+ime 157[a]/10
e.+in 153[b]/05
e.+ine 149[b]/05, 150[b]/13

**evḳāt**<Ar. vakitler.
e. 160[b]/03

**éy** hey, seslenme ünlemi.
é. 147[b]/05, 147[b]/06, 147[b]/08, 147[b]/09, 147[b]/12, 148[a]/01, 148[a]/05, 148[a]/08, 148[b]/04, 149[b]/07, 149[b]/07,

149[b]/09, 149[b]/12, 149[b]/13, 150[a]/03, 150[a]/06, 150[a]/08, 150[a]/08, 150[a]/11, 150[b]/01, 150[b]/02, 150[b]/08, 151[a]/02, 151[a]/05, 151[a]/13, 152[b]/05, 152[b]/05, 153[b]/02, 153[b]/06, 153[b]/08, 153[b]/08, 153[b]/11, 154[a]/02, 154[a]/12, 154[a]/13, 154[b]/03, 154[b]/04, 154[b]/05, 154[b]/09, 155[a]/10, 155[a]/13, 155[a]/13, 155[a]/13, 156[a]/05, 156[a]/12, 156[a]/13, 157[a]/01, 157[a]/03, 157[a]/04, 157[a]/06, 157[a]/10, 157[b]/05, 157[b]/08, 158[a]/04, 158[a]/12, 158[b]/07, 158[b]/07, 158[b]/10, 159[a]/05, 159[a]/08, 159[a]/12, 159[b]/01, 159[b]/08, 160[a]/11, 160[b]/13, 161[a]/01, 161[a]/04, 161[b]/03, 161[b]/07, 161[b]/09, 161[b]/10, 162[a]/03, 162[a]/03, 162[a]/05, 162[a]/05, 162[a]/06, 162[a]/08, 162[a]/09, 162[a]/10, 162[a]/13, 162[b]/04, 162[b]/05, 162[b]/08, 162[b]/10, 162[b]/13, 163[a]/07, 163[a]/09, 163[a]/10, 163[b]/01, 164[a]/01, 164[a]/02, 164[a]/03, 164[a]/06, 164[a]/08, 164[a]/10, 164[a]/13, 164[b]/01, 164[b]/01, 164[b]/04, 164[b]/05, 164[b]/09, 164[b]/11, 165[a]/08, 165[a]/10, 165[b]/06, 166[a]/04, 166[a]/12, 166[b]/06, 166[b]/07, 166[b]/08, 167[a]/09, 167[b]/01

***é.-ā** behey. 148[a]/11, 149[b]/08, 152[a]/01, 159[a]/12, 159[b]/03, 159[b]/04, 160[a]/06, 163[a]/08, 164[a]/02, 165[b]/02

**eyit-** söylemek, demek.

e.-er(eyder) 148[a]/08, 148[a]/11, 148[b]/13, 149[a]/07, 151[b]/05, 152[b]/05, 154[a]/02, 154[a]/11, 154[b]/09, 155[b]/01, 157[a]/11, 158[b]/10, 159[b]/03, 161[a]/01, 161[a]/06, 161[a]/09, 161[b]/07, 161[b]/13, 161[b]/13, 162[b]/01, 163[a]/07, 163[a]/12, 163[a]/12, 163[b]/01, 163[b]/03, 163[b]/04, 163[b]/04, 163[b]/04, 163[b]/05, 163[b]/05, 163[b]/06, 163[b]/08, 163[b]/08, 164[a]/02, 164[b]/04, 166[a]/06, 166[a]/08

e.-er 149[b]/13, 157[a]/06

**éyle-** eylemek, etmek.

é.-(dermān é.) 148[a]/01

é.-(ḫalāṣ é.) 158[a]/12

é.-(ḥāṣıl é.) 164[a]/01

é.-(ḥelāl é.) 163[a]/08

é.-(ḳabūl é.) 148[a]/08

é.-(luṭf é.) 153[b]/04

é.-(maḥrem é.) 165[b]/09

é.-(raḥm é.) 161[a]/04

é.-(vāṣıl é.) 165[b]/09

é.-di(āh u efġān é.) 157[b]/13

é.-di(āh u feryād é.) 149[b]/04

é.-di(āzād) 157[b]/02

é.-di(baġrımı püryān) 164[b]/11

é.-di(bu dünyādan sefer) 158[a]/05

é.-di(cānıma kār é.) 165[a]/03

é.-di(çarḫ būrcından ġurūb) 165[a]/07

é.-di(cūş é.) 162[b]/04

é.-di(dād é.) 161[a]/11

é.-di(dād u bī-dād é.) 149[b]/04, 166[a]/03

é.-di(düşnām é.) 151[a]/09

é.-di(düşvār é.) 160[b]/09

é.-di(encām é.) 151[a]/09

é.-di(efġān) 159[b]/06

é.-di(ferāmūş é.) 156[a]/09

é.-di(feryād é.) 161[a]/12, 166[a]/03

é.-di(göz yaşım deryā olub cūş é.) 150[b]/10

é.-di(ḥikāyet é.) 148[b]/03

é.-di(ḥimāyet é.) 151[b]/13

é.-di(ʻināyet é.) 151[b]/13

é.-yem(ḳayd é.) 157[a]/08
é.-yem(ṣayd é.) 157[a]/07
é.-yem(şād é.) 153[a]/11
é.-yen(ḫaste bīmār é.) 148[a]/13
é.-yen(zār é.) 148[a]/13
é.-yüb(dād u bī-dād é.) 156[b]/07
é.-yüb(zār u giryān é.) 156[b]/07
é.-yübdür 165[a]/01
é.-yübdür(ḫānmāndan derbeder é.) 149[a]/10

**eylece** öylece.
e. 147[b]/03

**eyyām**<Ar. günler.
e. 160[a]/12
***e.-ı hecr** ayrılık günleri. 160[a]/12, 160[b]/03
***e. kār ol-** günü kârlı geçmek. (***eyyām ola**<**heyamola**: gemicilerin denize açılırken söyledikleri ve güzel, bereketli günler geçmesi dileğini ifade eden bir söz.) 155[a]/08
e.+(şöhre-i āfāḳ-ı e.) 150[a]/04
e.+(şöhre-i e.) 155[a]/02
e.+a(zār-ı e.) 164[b]/01
e.+ı(vaḳt-i e. tārik ol-) 156[a]/01
***e.+ını ḫoş keçür-** günlerini hoş geçirmek, hayatını yaşamak. 149[a]/12
e.+ıñı 164[a]/01

**ez**<Far. /+dAn/ eki.
e.+(der-firāḳ-ı e.-ḥabīb ü dōstān) 152[b]/09
***e.-pā düş-**<Far. [<"ez-pā efgen"den deyiminin yarı tercümesi] "elden ayaktan düşmek" anlamında bir deyim. 158[a]/01
***e.-bāb-ı melāl** üzüntü konusundan. 165[a]/06
***e.-berāy-ı diden-i Gülşā** Gülşānın gözleri yüzünden. 160[a]/01
***e.-dest** elden. 147[b]/10
***e.-dest-i ḫazān** hazân elinden. 147[b]/06
***e.-dest-i 'ışḳ** aşk elinden, aşk yüzünden. 159[b]/06
***e.-du'ā** duadan. 154[a]/06
***e.-ezel** ezelden. 152[b]/12
***e.-firāḳ** ayrılıktan. 163[a]/04, 163[a]/04, 164[a]/04
**e.-ġulām** köleden. 157[a]/06
***e.-ḥadd** haddinden, sınırdan. 152[b]/04
***e.-kūy-ı ṣanem** sevgilinin bulunduğu yerden. 153[b]/08
***e.-ḳażā** kazâra, tesadüfen. 156[b]/13
***e.-mā'ül-memāt** ölüm suyundan. 158[a]/04
***e.-men** benden. 157[a]/02
***e.-nīk ü bed** iyi ve kötüden. 152[a]/08
***e.-siz** sizden. 157[a]/03
***e.-sūz-ı nār** Cehennem ateşinden. 158[a]/12
***e.-taḳdīr-i Ḥayy u kār-sāz** işleri ayarlayan ve diri olan Allah'ın işinden. 152[a]/13
**→ zi**

**Ez-Nesīm**<Far.-Ar. Mecnûnun babasının adı.
e. 157[b]/11

**ezel**<Ar. başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesiz.
e. 148[b]/08

e.+(ez-e.) 152$^b$/12

***e.+den tā ebed** ezelden ebede. 164$^a$/07

# F

**faḫr**<Ar. övünme, kıvanç, ululuk, ün, erdem.

***f.-ı cihān** dünyanın kıvancı. 154$^b$/05

**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt**<Ar. aruzda bir vezin; mesnevi vezni.

f. 167$^b$/12

**faḳīr**<Ar. zavallı.

f. 152$^b$/05, 159$^b$/09, 162$^a$/10

***f. u ḫaste** yaralı ve zavallı. 157$^b$/03

***f. ü bī-ḳarār** şaşırmış ve zavallı. 167$^a$/04

***f. ü derbeder** başıboş ve zavallı. 159$^a$/03

***f. ü nā-tüvān** güçsüz ve zavallı. 165$^b$/09

f.+iñ 162$^b$/13

**fām**<Far. renk.

f.+(la'l-i f.) 148$^a$/06, 159$^b$/08, 164$^a$/13

**fāriġ**<Ar. vazgeçen.

f. 152$^a$/08, 153$^a$/10

**farḳ**<Ar. ayırma, ayırt etme.

***f. ét-** ayırmak, seçmek, farklı kılmak. 158$^a$/09

**faṣīḥ**<Ar. açık, seçik, sarih; akıcı.

f.+(ḥikāyet-i f.) 152$^a$/10

**faṣl**<Ar. **I.**bölüm, bâb.

f. 167$^b$/13

**II.**mevsim.

***f.-ı bahār** bahar mevsimi. 148$^b$/08

***f.-ı ḥarīr** yaz mevsimi. 162$^b$/09

**fażl**<Ar. iyilik.

***f. ḳıl-** iyilikte bulunmak, lûtfetmek. l167$^b$/04

**fedā**<Ar. uğruna verme, kurban.

f. 163$^b$/02

f.+(cānım f. ol-) 163$^a$/09

f.+(yolıña cānım f.) 163$^b$/01

f.+(yolıña f.) 159$^b$/02

f.+(yoluña f. cānım) 160$^a$/08

**fehm**<Ar. anlayış, sezgi.

***f. ü idrāk** algı ve sezgi. 148$^b$/11

f.+i('aḳl u f.) 155$^b$/13

**felek**<Ar. **I.**gökyüzü.

f.+(ditrer nüh f.) 148$^a$/03

f.+(nüh f.) 156$^b$/09

f.+in(nüh f.) 161$^b$/07

**II.**kader.

f. 165$^b$/05, 165$^b$/06

**ferāmūş**<Far. unutma.

***f. éyle-** unutmak. 156$^a$/09

***f. éyleme-** unutmamak. 156$^b$/05

**Ferhād**<Far. Ferhat ile Şirin adlı hikâyenin erkek kahramanının adı.

f.+(mis̱l-i F.) 155$^b$/11

f.+(nāle-i F. ḳıl-) 153$^b$/09

**fermān**<Far. buyruk, emir.

f.+ına 154$^b$/12

f.+ıña 163$^b$/01

**ferş**<Ar. döşeme, yaygı, yer.

f.+('arş u f.) 164$^a$/11

**feryād**<Far. yardım istemek veya şikayet etmek için çıkarılan yüksek ses.

f.+(āh ilen f. ét-) 165$^a$/04

f.+(āh u f.) 156$^a$/12

f.+(āh u f. éyle-) 149$^{b}$/04
f.+(āh-ıla f. ḳıl-) 163$^{a}$/04
***f. éyle-** isyân edip bağırmak. 148$^{a}$/03, 161$^{a}$/12, 166$^{a}$/03, 166$^{a}$/06
***f. ét-** çığlık atmak, bağırmak. 156$^{b}$/10, 156$^{a}$/11, 161$^{a}$/08, 162$^{b}$/04, 165$^{b}$/02
f.+(ḳıldı f. āh u nevhā-zār) 166$^{b}$/11
f.+(nāle vü f. hem giryān ét-) 165$^{a}$/10
f.+(nāle vü f. u giryān éyle-) 158$^{a}$/01

**feşān**<Far. saçan.
f.+(dürr-f.) 153$^{b}$/02

**fettān**<Ar. fitne ve fesada teşvik eden, cazibeli, çekici, ayartan, baştan çıkarıcı.
f. 164$^{a}$/09

**fiġān**<Far. acı ile bağırma, inleme.
f.+(bā-nāle vü āh u f.) 160$^{b}$/06
f.+(hem-f. ḳıl-) 159$^{a}$/04
***f. ḳılma-** inlememek. 157$^{b}$/06
f.+(yüz nāle vü zār-ı f. éyle-) 158$^{b}$/06
f.+(zār u f.) 159$^{b}$/04

**figār**<Far. yara.
f. 159$^{a}$/02
f.+(‘āciz ü hem-dil-f. ét-) 149$^{a}$/11
***f. bol-** yaralanmak. 159$^{b}$/10
f.+(dil-f.) 148$^{a}$/09, 158$^{b}$/06
f.+(zār u dil-f. olma-) 165$^{b}$/07

**fikr**<Ar. düşünce, fikir.
***f. içinde ḳal-** düşünceye dalmak. 156$^{a}$/09
***f. ḳıl-** düşünmek. 150$^{b}$/11

**firāġ**<Ar. [<firāḳ] ayrılık.
f. 162$^{a}$/06
**→ firāḳ**

**firāḳ**<Ar. ayrılık.
f. 153$^{b}$/13, 153$^{b}$/13, 155$^{b}$/01, 159$^{b}$/11, 159$^{b}$/12, 159$^{b}$/12, 159$^{b}$/13, 160$^{a}$/01, 160$^{a}$/02, 160$^{a}$/02, 160$^{a}$/03, 160$^{a}$/03, 160$^{a}$/03, 161$^{b}$/11
f.+(āb-ı f.) 159$^{b}$/11
f.+(der-bāb-ı f.) 159$^{b}$/10
f.+(derd ü f. cānına yüz dut-) 149$^{b}$/05
f.+(der-f.-ı ān-ḥabīb-i nāzenīn) 156$^{b}$/08
f.+(der-f.-ı ez-ḥabīb ü dōstān) 152$^{b}$/09
f.+(ez-f.) 163$^{a}$/04, 163$^{a}$/04, 164$^{a}$/04
f.+(ḫār-ı f.) 155$^{b}$/01
f.+(ḥasret-i sūz-ı f.) 165$^{a}$/02
f.+(nām-ı f.) 165$^{a}$/02
f.+(rūz-ı f.) 165$^{a}$/02
f.+(şām-ı f.) 165$^{a}$/03
f.+(ter-beter-i f.) 165$^{a}$/03
f.+(tīr-i f.) 165$^{a}$/03
f.+ı 161$^{a}$/09, 165$^{b}$/08
f.+ıdır 152$^{b}$/10
f.+ından 152$^{b}$/07
f.+ıñ 162$^{a}$/05
f.+ıñ(yār-ı f.) 150$^{b}$/06
f.+ıñda 159$^{b}$/09
f.+ıñdan 150$^{a}$/12, 159$^{b}$/10
f.+uñ 163$^{a}$/09
**→ firāġ**

**firāz**<Far. yüksek, yüce, yukarı.
f.+(ser-f.) 152$^{a}$/13

**firīb**<Far. aldatan.
f.+(der-hevā-yi ‘ind-ḥabīb-i dil-f.) 155$^{b}$/12
f.+(dil-f.) 147$^{b}$/06

f.+imden(ḥüsn-i māh-ı dil-f.) 152$^{b}$/06

**fürḳat**<Ar. ayrılık, ayrılış.
f. 151$^{a}$/03, 152$^{b}$/12, 155$^{a}$/13, 156$^{a}$/02, 156$^{a}$/03, 156$^{b}$/11
f.+iñ 150$^{b}$/04, 162$^{a}$/08, 164$^{b}$/11, 164$^{b}$/11, 164$^{b}$/12, 164$^{b}$/13, 164$^{b}$/13, 165$^{a}$/01
f.+iñden 147$^{b}$/11, 148$^{a}$/01, 150$^{a}$/12, 150$^{b}$/03, 161$^{b}$/12, 163$^{a}$/02, 166$^{a}$/12

**füzūn**<Far. [<fezūn] fazla, çok.
f. 152$^{b}$/04
f.+(endūhı f. éyle-) 165$^{a}$/11

# G

**ġāfil**<Ar. durumdan habersiz, ileri görüşsüz, dikkatsiz, gaflet içinde.
***ġ. olma-** habersiz olmamak, haberdar olmak. 161$^{b}$/04, 162$^{a}$/10
ġ.+sen 161$^{b}$/03
ġ.+señ 161$^{b}$/03

**gāh**<Far. yer bildiren edat.
g.+(ḥükūmet-i dest-g.) 152$^{a}$/11
g.+ı(ḳıble-g.) 150$^{a}$/01

**ġālib**<Ar. üstün gelen, ağır basan.
ġ.+(ġam ġ. ol-) 157$^{b}$/05

**ġam**<Ar. dert, keder.
ġ. 158$^{a}$/04, 160$^{a}$/03, 163$^{a}$/11, 166$^{a}$/04, 166$^{b}$/01
ġ.+(cānıma yüz derd ü ġ. ṣal-) 153$^{b}$/11
ġ.+(cānına āh u zār u ġ. ṣal-) 147$^{b}$/07
ġ.+(cānına derd ü ġ. yüz dut-) 156$^{b}$/06
***ġ. çek-** dert çekmek. 158$^{a}$/10
***ġ. çekme-** dert etmemek. 155$^{b}$/03, 165$^{b}$/04, 166$^{a}$/13
***ġ. degil** dert değil. 166$^{a}$/13
ġ.+(derd ü ġ.) 166$^{b}$/09
ġ.+(derd ü ġ. u hecre) 162$^{a}$/07
***ġ. ġālib ol-** keder basmak. 157$^{b}$/05
***ġ. yéme-** üzülmemek. 150$^{a}$/12, 162$^{b}$/01
***ġ.-gīn** üzgün, gamlı.155$^{a}$/03
***ġ.-gīn ét-** üzmek, kederlendirmek. 148$^{a}$/13
***ġ.-ḫāne** dert evi, üzüntü evi, dertli gönül. 148$^{a}$/10
***ġ.-ḫ$^{v}$ār** dert ortağı. 160$^{b}$/05, 161$^{a}$/02, 162$^{b}$/04, 166$^{a}$/04, 167$^{a}$/03
***ġ.-ḫ$^{v}$ār nāme** dert ortağı mektup. 150$^{a}$/07
***ġ.-ḫ$^{v}$ār ol-** dert ortağı olmak. 151$^{b}$/05
ġ.+(hem-refīḳ ü mūnis ü ġ.-ḫ$^{v}$ār) 165$^{b}$/11
ġ.+(köñlüme endūh-ı ġ. ṣal-) 153$^{b}$/13
ġ.+(nār-ı ġ.) 147$^{b}$/07
ġ.+da 148$^{b}$/04, 149$^{a}$/07, 151$^{a}$/11, 159$^{a}$/03, 161$^{a}$/07, 161$^{a}$/08, 162$^{a}$/10, 162$^{b}$/13
ġ.+da(ṣubḥ-ı ġ.) 165$^{a}$/03
ġ.+dan 150$^{a}$/10, 151$^{b}$/13, 153$^{a}$/11, 155$^{b}$/02, 156$^{b}$/10, 160$^{b}$/09, 166$^{a}$/13
ġ.+dan(ḳāmeti ġ. dü-tā ol-) 158$^{a}$/01
ġ.+dır(yüz belā vü derd ü ġ.) 160$^{b}$/01
ġ.+ım.(derd ü endūh-ı ġ.) 154$^{a}$/01

ġ.+ıñ 147$^{b}$/12

ġ.+ıñdan(derd ü-ġ.) 162$^{a}$/02

***ġ.+ıñlan yüz il ḳal-** derdiyle yıllarca yaşamak. 166$^{a}$/12

ġ.+ıyla 156$^{b}$/02

ġ.+lar 147$^{b}$/04

**ġamīn**<Far. üzgün, acı dolu.

ġ.+(dil-ġ.) 148$^{a}$/07, 158$^{a}$/08

ġ.+(nā-tüvān u dil-ġ. ol-) 156$^{b}$/08

**Ġanī**<Ar. Allah'ın isimlerinden "zengin, varlıklı" anlamlarına gelen biri.

Ġ.+('Aẓīm ü Ġ.) 158$^{a}$/11

Ġ.+(Rabb-ı Ġ.) 149$^{a}$/13, 164$^{a}$/10

**-gār**<Far. faillik anlamlı son ek.

g.+(rüsvā vü perīşān rūz-g.) 163$^{b}$/11

g.+(rūz-g.) 165$^{b}$/07

**ġār**<Ar. mağara.

ġ.+(yār-ı ġ.) 165$^{b}$/13

**ġarḳ**<Ar boğma.

ġ. 158$^{a}$/07

***ġ. bol-** boğulmak. 147$^{b}$/12, 160$^{a}$/07

***ġ. ét-** boğmak. 158$^{a}$/09

**ġavġā**<Far. kavga, dövüşme, çekişme.

ġ.+dur 149$^{b}$/07

ġ.+sına(köñül ġ.) 160$^{a}$/08

**ġayġu** kaygı, endişe.

ġ.+dan 149$^{b}$/03, 153$^{b}$/03, 159$^{b}$/02

**ġayr**<Ar. "olmayan" anlamı verecek şekilde kelimeler veya tamlamalar oluşturan olumsuzluk edatı.

***ġ.-i vaḥşī** yabani olmayan. 153$^{a}$/03

**ġayret**<Ar. savunma duygusu.

ġ.+dir 155$^{a}$/06

**gażab**<Ar. gazap, kızgınlık.

g.+(cānına érsin miñ̂ g.) 154$^{b}$/03

**géce** gece.

g. 166$^{b}$/05, 166$^{b}$/08, 166$^{b}$/08, 166$^{b}$/09

***g. gündüz** gece gündüz, sürekli. 153$^{a}$/10, 153$^{b}$/06, 154$^{a}$/01, 157$^{b}$/06, 157$^{b}$/12, 157$^{b}$/13, 159$^{a}$/08, 159$^{b}$/04, 161$^{a}$/12, 162$^{b}$/03, 164$^{b}$/08, 167$^{a}$/03

***g. ile gündüzin bilme-** geceyle gündüzünü bilmemek, uyumamak. 162$^{b}$/06

g.+dir 147$^{b}$/08

g.+ler 153$^{b}$/12, 159$^{a}$/06

**gedā**<Far. fakir, yoksul.

g.+(zār u g.) 157$^{a}$/02

**géder-** çıkarmak, çözmek.

g.-di(rāḫtını g.) 153$^{a}$/12

**geh**<Far. bazen, arasıra.

g. 151$^{b}$/06, 151$^{b}$/06, 152$^{a}$/06

**gel- I.**gelmek.

g. 147$^{b}$/09, 147$^{b}$/09, 148$^{a}$/11, 150$^{b}$/08, 151$^{b}$/03, 153$^{b}$/12, 153$^{b}$/12, 158$^{b}$/09, 163$^{b}$/09

g.-di 148$^{a}$/08, 150$^{a}$/07, 152$^{b}$/02, 153$^{a}$/09, 155$^{a}$/09, 157$^{a}$/02, 159$^{a}$/10, 159$^{b}$/01, 160$^{b}$/07, 161$^{b}$/02, 161$^{b}$/03, 163$^{a}$/06, 165$^{b}$/10, 166$^{b}$/12

g.-di(durdı g.) 158$^{a}$/08

g.-di(ḳış güni g.) 162$^{b}$/09

g.-di(seyr édüp g.) 150$^{b}$/13

g.-diler 162$^{b}$/08

g.-dim 162$^{a}$/09

g.-diñ 163$^{a}$/13

g.-diñ(ḫoş g.) 163$^{a}$/08

g.-diñiz 154$^{a}$/11

g.-e 152$^{a}$/03, 152$^{b}$/01

g.-esen 152$^{a}$/01

g.-gil 163$^{b}$/12, 165$^{a}$/04

g.-memeñ 163$^{a}$/13

g.-mez 153$^{a}$/03, 158$^{a}$/04

g.-mişem 157$^{a}$/07

g.-ür 150$^{b}$/13, 152$^{b}$/04

g.-ürem 162$^{a}$/10

**II.**“haydi, lütfen, ne olur” anlamlarına gelen bir ünlem.

***g. ériş** haydi yetiş, yardım et. 153$^{b}$/13, 162$^{b}$/04, 166$^{b}$/07

***g. ecriñ ḥelāl éyle** ne olur, lütfen hakkını helal et. 163$^{a}$/08

***g. ḳıl** haydi yap. 165$^{b}$/07

***g. ṣat** haydi sat. 157$^{a}$/11

***g. unutma** ne olur unutma. 164$^{a}$/08

***g.-di ériş-** yardım etmek, gelip yetişmek. 159$^{a}$/13

**III.**payına düşmek.

g.-übdür(şānıma) 152$^{b}$/12

**ger**<Far. eğer.

g. 148$^{b}$/11, 149$^{b}$/06, 149$^{b}$/10, 151$^{a}$/09, 151$^{b}$/07, 152$^{a}$/01, 154$^{a}$/07, 155$^{a}$/03, 162$^{a}$/13, 162$^{b}$/13, 164$^{a}$/13, 165$^{a}$/02, 166$^{a}$/08, 166$^{a}$/12, 167$^{b}$/01, 167$^{b}$/02

**gerçek** doğru, dürüst, hakiki, kesin, gerçek.

g. 158$^{b}$/08

g.+dir(bir nefes g.) 156$^{a}$/12

**gerçi**<Far. her ne kadar.

g. 162$^{a}$/11

**gerdān**<Far. dönen.

g.+ıma(cān-ı ser-g.) 153$^{a}$/01

**gerek I.**olmalı.

g. 151$^{b}$/05, 151$^{b}$/05, 152$^{a}$/08, 167$^{a}$/11, 167$^{a}$/11

**II.**lazım.

g. 152$^{a}$/09

g.+dir 154$^{a}$/07

**géri** geri, yine, tekrar, bir daha.

g. 156$^{b}$/02

**→ gérü**

**gérü** geri, yine, tekrar, bir daha.

***g. gét-** tekrar dönmek, geri dönmek. 156$^{a}$/12

***g. söyle-** tekrar söylemek, yanıtlamak. 157$^{a}$/11

**→ géri**

**geşt**<Far. gezme, dolaşma.

***g. ét-** gezmek, dolaşmak. 156$^{b}$/13

g.+e 161$^{b}$/01

**gét-** gitmek.

g.-di 149$^{b}$/05, 150$^{a}$/07, 154$^{a}$/09, 156$^{b}$/03, 158$^{a}$/05, 160$^{b}$/11, 162$^{b}$/09, 165$^{b}$/03, 166$^{b}$/12

g.-di(elden) 155$^{b}$/13, 156$^{a}$/01

g.-di(endūh-ı melāl) 150$^{a}$/08

g.-di(neñ ü nāmım) 162$^{a}$/04

g.-diler 154$^{a}$/09, 155$^{a}$/07

g.-diler(gérü g.) 156$^{a}$/12

g.-e 163$^{b}$/06

g.-elden 163$^{a}$/07

g.-eli 163$^{a}$/12

g.-er(durdı g.) 163$^{a}$/03

g.-er 162$^{b}$/07

g.-er(yüz dutdı g.) 157$^{b}$/07

g.-erem(ḳarşusına g.) 155$^{a}$/06

g.-erler 163$^{b}$/10

g.-ersen 157$^{b}$/08

g.-esen 166$^{b}$/01

g.-eyem 148$^{a}$/12

g.-medi(ḳoyuban g.) 157$^{b}$/02

g.-megil 163$^{b}$/07

g.-mezem 163$^{b}$/08

g.-sün(ḳoy g.) 157$^{a}$/05

g.-üp(revān g.) 151$^{b}$/08

**getür-** getirmek.

g. 155$^{a}$/13, 156$^{a}$/04

g.-di(varuban g.) 156$^{a}$/08

g.-er(yüziñe çirk g.) 156$^{b}$/01

g.-eyem 154$^{a}$/02

**géy-** giymek.

g.-di 153$^{a}$/13

**gez-** gezmek, dolaşmak.

g.-er 161$^{b}$/01

g.-ersen(né g.) 161$^{b}$/02

**ġılmān**<Ar. bıyığı çıkmamış delikanlılar, yeni yetmeler.

ġ. 161$^{b}$/09

**gibi** gibi, benzetme edatı.

g. 148$^{b}$/06, 154$^{a}$/08

g.+(hümānānī g. ḫırḳasın del-) 162$^{b}$/05

g.+dir 159$^{a}$/06

**→ bigi, kimi**

**-gīn**<Far. /lI/ anlamı veren bir yapım eki.

g.+(ġam-g.) 155$^{a}$/03

g.+(ġam-g. et-) 148$^{a}$/13

g.+(nem-g. et-) 148$^{b}$/01

**-gīr**<Far. "tutan" anlamıyla birleşik biçimler oluşturur.

g.+(dest-g.) 164$^{b}$/09

g.+(dest-g. ol-) 149$^{a}$/08

g.+im-durur(dest-g.) 149$^{a}$/07

**gir-** girmek, dahil olmak.

g.-men 160$^{b}$/01

**girdār**<Far. davranış, iş.

g.+ını 162$^{a}$/11

**giriftār**<Far. esir, tutkun.

***g. ét-** esir etmek. 159$^{a}$/07

**giryān**<Far. ağlayan.

g. 156$^{b}$/11

g.+(dīde-i g.) 156$^{b}$/04

***g. ét-** ağlatmak. 148$^{b}$/05, 152$^{b}$/10

g.+(nāle vü feryād hem g. ét-) 165$^{a}$/10

g.+(nāle vü feryād u g. éyle-) 158$^{a}$/01

g.+(zār u g. éyle-) 156$^{b}$/07

g.+(zār u g. ol-) 147$^{b}$/11

g.+durur 150$^{a}$/12, 163$^{a}$/02

g.+ım(zār u g.) 164$^{a}$/07

g.+san 166$^{a}$/08

**girye**<Far. ağlama, gözyaşı.

***g.-zār** ağlama yeri. 160$^{b}$/06

**gizli** gizli.

***g. rāz** giz, sır. 163$^{a}$/02

**→ gizlü**

**gizlü** gizli.

***g. rāz** giz, sır. 159$^{b}$/12

**→ gizli**

**ġonçe**<Far. tomurcuk, açılmamış çiçek, gonca.

ġ.+ler(bağda ġ. bit-) 161$^{b}$/01

**gönder-** göndermek.

g.-di 154$^{a}$/05

g.-ibdir 147$^{b}$/03, 154$^{b}$/04

g.-üpdür 154$^{a}$/06

**gör-** görmek.

g. 147$^{b}$/09, 152$^{a}$/05, 160$^{b}$/07, 162$^{b}$/07

g.-di 150$^{b}$/13, 151$^{a}$/01, 151$^{a}$/08, 151$^{a}$/12, 151$^{a}$/13, 151$^{b}$/10, 152$^{b}$/01, 152$^{b}$/04, 155$^{b}$/09, 156$^{b}$/13, 159$^{b}$/01, 163$^{a}$/04, 163$^{a}$/11, 166$^{a}$/01, 166$^{a}$/02, 166$^{b}$/12, 167$^{a}$/01

g.-di-ki 149$^{b}$/03

g.-di-kim 158$^{a}$/02, 159$^{a}$/13

g.-dim 162$^{b}$/10, 164$^{a}$/11

g.-e $151^{b}$/09
g.-em $162^{a}$/06
g.-en $166^{b}$/06
***g.-ey-kim** dikkat et, iyi bak. $155^{b}$/03
g.-eydi $153^{b}$/01
g.-eyem $162^{a}$/11
***g.-geçin sā'atde** gördüğüm anda. $162^{a}$/07
g.-gil $147^{b}$/08, $154^{a}$/10
g.-inürdi $157^{b}$/10
g.-mege $161^{b}$/03
g.-memişdi $153^{a}$/09
g.-men $152^{b}$/07
g.-meseydim $165^{b}$/07
g.-mez $147^{b}$/08, $151^{a}$/10, $151^{a}$/11, $151^{b}$/08, $151^{b}$/09
g.-mezem(lāyıḳ g.) $154^{b}$/07
g.-mezem(vaṣlın g.) $165^{b}$/12, $165^{b}$/13
g.-ünceñiz $155^{a}$/07
g.-üñ $156^{a}$/09, $166^{a}$/04

**götür-** **I.**ortadan kaldırmak, bertaraf etmek.
g.-(aradan g.) $165^{b}$/08
g.-(başını yérden g.) $152^{b}$/02
g.-eydi $160^{a}$/12
g.-eyem(aradan g.) $155^{b}$/03
**II.**götürmek.
g.-diler $155^{b}$/08

**göz** göz.
***g. yaşı** gözyaşı. $159^{b}$/11
***g. yaşım deryā olub cūş éyle-** gözyaşı sular seller gibi akmak, çok ağlamak. $150^{b}$/10
***g. yaşını tök-** ağlamak. $166^{a}$/03
g.+den(ḳanlu yaşın g. revān éyle-) $165^{b}$/10
g.+i $147^{b}$/04
g.+i(ḳanlu yaş-ıla iki g. dol-) $160^{a}$/07
***g.+i ḳanlu yaş** gözleri kan çanağı, çok ağlayan. $161^{b}$/12
***g.+i yaşı** gözyaşı. $161^{a}$/10
***g.+i yaşlu** gözü yaşlı, üzgün. $156^{b}$/03
g.+in $157^{b}$/01
***g.+in yumma-** gözünü yummamak, uyumamak. $162^{b}$/06
g.+ine $157^{a}$/05, $157^{a}$/06
g.+leri $156^{b}$/11, $157^{a}$/05, $163^{a}$/02, $164^{a}$/09
***g.+leri pür-ḫūn** gözleri ağlamaktan kan dolu. $159^{b}$/07
g.+lerim $163^{a}$/11, $163^{b}$/06
g.+lerimiñ $163^{b}$/03
g.+lerinden $159^{b}$/11, $164^{b}$/06
***g.+lerinden ḳanlu yaş aḫ-** gözlerinden kanlı yaş dökmek, çok ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmek. $150^{b}$/09, $159^{a}$/02
***g.+lerinden ḳanlu yaş revān ol-** gözlerinden kanlı yaş akıtmak, çok ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmek. $160^{a}$/04
***g.+lerinden yaş tök-** gözyaşı dökmek. $166^{b}$/10
g.+leriñ $149^{b}$/09, $162^{a}$/02
***g.+üm cānım** gözümün içi, göz bebeğim. $164^{a}$/02
***g.+ümiñ yaşı** gözyaşım. $148^{b}$/04
g.+üñi $148^{b}$/10

**gözle-** gözlemek.
g.-r(yoluñı g.) $162^{b}$/10
g.-rem $153^{b}$/05

g.-rem(yoluñı g.) 162[b]/01

g.-rim(yoluñı g.) 147[b]/10

g.-yen 164[b]/02

**ġulām**<Ar. köle, tutsak, esir.

ġ. 150[a]/01, 159[b]/08

ġ.+(ez-ġ.) 157[a]/06

**gūn**<Far. renk.

g.+(gül-g.) 150[b]/11

**ġurūb**<Ar. batış, batma.

ġ.+(çarẖ būrcından ġ. éyle-) 165[a]/07

**gūş**<Far. işitme, dinleme.

g.+(sözin g. éyleme-) 156[b]/06

**güçlen-** güçlenmek, canlanmak.

g.-miş 159[b]/03

**güftār**<Far. söz.

g. 152[a]/07

g.+ıñ 162[a]/12

g.+ıña 147[b]/12

**gül**<Far. gül çiçeği.

g. 160[a]/10, 166[a]/02, 166[a]/08, 166[a]/12, 166[b]/13, 167[a]/02

g.+(bāġ-ı g.-istān) 149[a]/04

***g.-gūn** gül renkli, al. 150[b]/11

***g.-i ẖandān** gülen çiçek; sevgili. 147[b]/08, 148[a]/02, 150[b]/01, 153[a]/01

***g.-istān** gül bahçesi, güllük. 164[a]/04

***g.-zār** gül bahçesi, güllük. 162[a]/01

g.+(ḥüsn-i g.-istān) 149[a]/05

g.+(rū-yı g.-istān) 148[b]/09

g.+ümsen 164[a]/04

**gül-** gülmek.

g.-di 151[a]/13

g.-e 148[a]/10

***g.-e oynıya** gülüp oynasın, vakit geçirsin. 156[a]/06

**Gülşā**<Far. [<Gülşāh] "Varaka ile Gülşāh" adlı hikayenin kadın kahramanı.

g.+(ez-berāy-ı diden-i G.) 160[a]/01

**gümān**<Far. zan, sanma.

g.+(ẓann u g. ḳılma-) 167[a]/04

**gün** gün.

g. 149[b]/08, 150[b]/10, 154[a]/09, 159[a]/09, 160[b]/13, 163[b]/10, 165[b]/11

g.+(bir g.) 152[a]/13, 156[b]/13

***g.-be-gün** günden güne. 163[a]/08, 163[a]/08, 165[a]/12, 165[a]/12

g.+(oldı ola iki g.) 163[a]/12

g.+i(ḳış g. gel-) 162[b]/09

***g.+in zār ét-** 159[a]/08

**güneh**<Far. [<guneh] suç, kabahat, günah.

***g.-kār** suçlu, kabahatli, günahkâr. 164[a]/10

**→ günāh**

**günāh**<Far. suç, kabahat, günah.

g.+ı(bī-g.) 157[a]/04

**→ güneh**

**gündüz** gündüz.

g.+(géce g.) 153[a]/10, 153[b]/06, 154[a]/01, 157[b]/06, 157[b]/12, 157[b]/13, 159[a]/08, 159[b]/04, 161[a]/12, 162[b]/03, 164[b]/08, 167[a]/03

g.+im 153[b]/12

g.+in(géce ile g. bilme-) 162[b]/06

g.+üm 147[b]/08

**güzāf**<Far. [<gûzaf] anlamsız, boş, saçma.

g. 162[a]/07

***g. ol-** saçma olmak, anlamsız olmak. 161[b]/13

**güzel I.**güzel, hoş.

g. 162[b]/04

**II.**güzel kadın, hoş kadın.

g.+ler 164[b]/04

# H

**hā** “işte” anlamında bir edat; aha.
h. $162^{a}$/09
**ḥabāb**<Ar. kabarcıklar.
ḥ.+(mis̱l-i ḥ.) $158^{a}$/07
**ẖaber**<Ar. son ve yeni havadis, bilgi.
ẖ. $150^{b}$/07, $156^{b}$/02
***ẖ. vér-** haber vermek, bilgilendirmek. $165^{a}$/07
**ḥabīb**<Ar. sevgili, dost.
ḥ. $162^{a}$/03
ḥ.+(der-firāḳ-ı ān-ḥ.-i nāzenīn) $156^{b}$/08
ḥ.+(der-firāḳ-ı ez-ḥ. ü dōstān) $152^{b}$/09
ḥ.+(der-hevā-yi ’ind-ḥ.-i dil-firīb) $155^{b}$/12
ḥ.+im $150^{b}$/02
ḥ.+imden $152^{b}$/06
**ḥācet**<Ar. ihtiyaç, gerek.
ḥ.+(né ḥ.) $148^{a}$/03
ḥ.+im $150^{a}$/09
**ḥācib**<Ar. hacip, kapıcı.
ḥ. $152^{b}$/02
ḥ.+e $152^{b}$/02
**ḥaçan** ne zaman.
***ḥ. ola** ne zaman olacak. $160^{a}$/10
**ḥadd**<Ar. sınır, derece.
ḥ.+(bī-ḥ.) $157^{b}$/07, $159^{b}$/12, $167^{b}$/07
ḥ.+(bī-ḥ. ü pāyān ol-) $164^{b}$/13
ḥ.+(ez- ḥ.) $152^{b}$/04
***ḥ.+en art-** son derece çoğalmak. $154^{a}$/01, $156^{b}$/04, $156^{b}$/06, $162^{a}$/05
**ḥadīs**<Ar. laf, söz.
ḥ.+in(yār ḥ. söyle-) $154^{a}$/03
**ẖ$^{v}$āh**<Far. **I.**istek.
ẖ.+(nīk-ẖ.) $156^{a}$/13
ẖ.+(pād-şāh-ı dād-ẖ.) $155^{a}$/10
ẖ.+ı $150^{a}$/01
ẖ.+ısan(dil-ẖ.) $163^{b}$/05
**II.**ister
***ẖ… ẖ$^{v}$āh…** “ister… ister…” ; “ha… ha…” anlamında kullanılan bir bağlaç.
$152^{a}$/05, $152^{a}$/05
**ẖāk**<Far. toprak.
ẖ.+(cism-i ẖ. ü zīr-i-ẖ.) $167^{b}$/09, $167^{b}$/09
ẖ.+(çeşmi ẖ. ol-) $148^{b}$/13
***ẖ.-i pāy** ayak tozu. $150^{a}$/02
ẖ.+(özin ẖ. ét-) $152^{a}$/06
ẖ.+den $167^{a}$/06
ẖ.+ile(özüni ẖ.-ile hem-vār éyle-) $165^{a}$/09
***ẖ.+ile yeksān ét-** yerle yeksan etmek, yıkıp dökmek. $148^{b}$/07
**ḥaḳīḳat**<Ar. gerçek, asıl.
ḥ.+dir $164^{b}$/02
**Ḥakīm**<Ar. Allah’ın adlarından, “her şeye hükmeden” anlamında.
***Ḥ. ü ‘Aẓīm ü Bī-bedel** güçlü, yüce ve benzersiz (Tanrı). $155^{a}$/13
**Ḥaḳīrī**<Ar. asıl adı “Şehabeddin Ahmed” olan, “Leylâ vü Mecnûn” adlı bu eserin de sahibi Tebrizli şairin mahlası.
ḥ. $150^{b}$/03, $153^{b}$/08
ḥ.+niñ $159^{a}$/08
**Ḥaḳḳ**<Ar. **I.**Allah’ın adlarından.

Ḥ. 149[b]/01, 150[a]/10, 150[b]/01, 158[b]/04, 158[b]/05, 163[a]/11, 167[a]/09, 167[a]/11, 167[b]/02, 167[b]/04

***Ḥ. te‘ālā** Yüce Allah. 158[b]/10

Ḥ.+a 164[a]/11

Ḥ.+dan 150[a]/09

Ḥ.+dır(mest-i Ḥ.) 149[a]/03

***Ḥ.+ı seversen** Allah'ını seversen, Allah aşkına. 166[a]/08

Ḥ.+ıla 164[a]/12

Ḥ.+ıñ 164[a]/11

***Ḥ.+ıñ taḳdīri** Allah'ın verdiği, kader. 158[b]/04

**II.**doğru, gerçek.

ḥ. 164[a]/08

***ḥ.-şinās** doğruyu bilen, hak veren, haktanır. 153[b]/10

**III.**birine ait olan bir şey, pay.

ḥ.+ı-çün 158[a]/11, 158[a]/11, 158[a]/12, 158[a]/13, 158[a]/13

ḥ.+ına 157[b]/02

**Ḥaḳḳānī**<Ar. Hakka uygun, Allah'tan.

ḥ.+dir 149[a]/05

**ḥāl**<Ar. durum

ḥ.+(āşüfte-ḥ.) 150[a]/07, 150[a]/13, 165[a]/05

ḥ.+(ehl-i ḥ.) 155[a]/01

***ḥ.-i merg** ölmüş gibi, ölü hâlde, sekerât hâli, can çekişme durumu. 158[a]/07

ḥ.+(şūrīde-ḥ.) 151[a]/02, 158[b]/07

***ḥ.+e ṣal-** hale düşürmek. 152[a]/02, 158[a]/10

ḥ.+i 161[a]/08, 166[a]/06

***ḥ.+i nedir** durumu nasıl. 161[a]/07

ḥ.+ile 153[b]/10

ḥ.+im 147[b]/09, 150[b]/05, 151[b]/10

ḥ.+imden 150[b]/07, 159[b]/05

ḥ.+ime 160[a]/08

ḥ.+imi 147[b]/08, 160[b]/09

***ḥ.+imi añla bil** hâlimden anla, hâlimi bil. 157[a]/06

***ḥ.+imi ṣor-** halini hatırını sormak. 164[a]/05

ḥ.+in 160[b]/08, 162[b]/11, 165[a]/06

***ḥ.+in ṣor-** halini hatırını sormak. 162[b]/13

ḥ.+ine 156[b]/09, 156[b]/10

ḥ.+iñ 159[b]/01

ḥ.+ī 151[b]/07

ḥ.+ni 167[b]/03

**ḫāl**<Far. ben, benek.

ḫ. 150[b]/11

**ḫalāṣ**<Ar. kurtulma, kurtuluş.

***ḫ. éyle-** kurtarmak. 158[a]/12

***ḫ. ét-** kurtarmak. 148[b]/10, 150[a]/10

***ḫ. ol-** kurtulmak. 157[a]/13, 157[b]/04

**Ḫālıḳ**<Ar. Allah'ın adlarından, "yaratan" anlamında.

***Ḫ.-ā** hey Yaratan. 148[a]/04

***Ḫ. u Ḥayy u Kebīr** yaratan, diri ve büyük olan (Tanrı) 164[b]/09

Ḫ.+ından 167[a]/13

Ḫ.+ıñ 167[b]/06

**ḫalḳ**<Ar. insanlar, halk.

ḫ. 150[b]/12, 151[a]/13

ḫ.+a 149[b]/12, 151[a]/03, 155[a]/12, 163[b]/11

**ḫam**<Far. eğri, eğik, büklüm, kıvrım.

ḫ.+(ḳaddi ḫ. ol-) 158[a]/10

**ḥamd**<Ar. Tanrı'ya olan şükür duygularını bildirme.

ḥ. 167[b]/07

**ḫamīr**<Ar. hamur.

***ḫ. ét-** yoğurmak. 148$^{a}$/12

***ḫ. ḳıl-** yaratmak. 167$^{a}$/06

**ḫan** han, hakan, kağan, hükümdar.

ḫ.+ım 160$^{a}$/08

**ḫ$^{v}$ān**<Far. sofra.

***ḫ. -ṭa'ām** yemek sofrası. 156$^{a}$/08

**ḫançaru** ne tarafa, ne yana, nereye.

ḫ. 148$^{a}$/12

**ḫandān**<Far. gülen, sevinçli.

ḫ.+(gül-i ḫ.) 148$^{a}$/02

ḫ.+durur(gül-i ḫ.) 150$^{b}$/01

***ḫ. éyleme-** güldürmemek. 166$^{a}$/05

***ḫ. ol-** gülmek, sevinmek. 151$^{a}$/08

ḫ.+ıma(gül-i ḫ.) 153$^{a}$/01

ḫ.+ını(gül-i ḫ.) 147$^{b}$/08

ḫ.+san 166$^{a}$/07

**ḫāne**<Far. ev.

ḫ.+si(ġam-ḫ.) 148$^{a}$/10

**ḥanı** hani, nerede.

ḥ. 155$^{b}$/01, 161$^{a}$/06

ḥ.+san 159$^{a}$/12, 166$^{b}$/06

**→ ḫanı**

**ḫanı** hani, nerede.

ḫ. 149$^{a}$/12

**→ ḥanı**

**ḫānmān**<Far. ev bark.

ḫ. 152$^{a}$/07, 159$^{a}$/02

***ḫ. terk ḳıl-** evi barkı terk etmek. 149$^{a}$/02

ḫ.+dan 153$^{a}$/03, 158$^{b}$/03, 159$^{a}$/07, 165$^{a}$/08

***ḫ.+dan derbeder éyle-** evden barktan ayrı düşürmek. 149$^{a}$/10

ḫ.+ı 152$^{b}$/07

ḫ.+ımdan 165$^{a}$/11

ḫ.+ıñda 158$^{b}$/09

**ḫār**<Far. diken.

ḫ. 160$^{a}$/10

***ḫ.-ı hecr** ayrılık dikeni. 160$^{a}$/09

***ḫ.-ı firāḳ** ayrılık dikeni.155$^{b}$/01

**ḫ$^{v}$ār**<Far. "yiyen, yiyici" anlamlarıyla birleşik biçimler oluşturur.

ḫ.+(ġam-ḫ.) 167$^{a}$/03

ḫ.+(ġam-ḫ. olan) 151$^{b}$/05

ḫ.+(ġam-ḫ.-nāmesi) 150$^{a}$/07

ḫ.+ım(ġam-ḫ.) 162$^{b}$/04

ḫ.+ıma(ġam-ḫ.) 161$^{a}$/02

ḫ.+ımı(ġam-ḫ.) 166$^{a}$/04

ḫ.+ınıñ(hem-refīḳ ü mūnis ü ġam-ḫ.) 165$^{b}$/11

ḫ.+sız(ġam-ḫ$^{v}$ārsız) 160$^{b}$/05

**ḫarāb**<Ar. **I.**yıkık, bozuk.

ḫ.+(deyr-i ḫ.) 165$^{b}$/06

**II.**sarhoş.

ḫ.+(ser-mest ü ḫ. ét-) 149$^{a}$/01

**ḥarīr**<Ar. ateşli, hararetli.

ḥ.+(faṣl-ı ḥ.) 162$^{b}$/09

**ḫāṣ**< Ar. [<ḫāṣṣ] **I.**özel, has; seçkin.

***ḫ. u 'āmm** ileri gelenler ve halk. 151$^{a}$/01, 151$^{a}$/03

**II.**hükümdara özgü.

***ḫ. söyle-** hükümdara yakışan şekilde doğru söyle. 155$^{a}$/03

**ḥased**<Ar. kıskançlık.

ḥ. 152$^{a}$/09

**ḥāṣıl**<Ar. elde edilen, kazanç.

***ḥ. éyle-** elde etmek. 164$^{a}$/01

**ḥasne**<Ar. güzel, iyi.

***ḥ. -i bāy** şehrin iyi insanı. 150$^{a}$/08

**ḥasret**<Ar. özleyiş, özlem.

ḥ. 147$^{b}$/07, 148$^{b}$/07, 156$^{b}$/11, 158$^{a}$/03, 158$^{b}$/03, 159$^{a}$/01, 159$^{a}$/09

ḥ.+(āb-ı ḥ.) 164$^{b}$/06

ḥ.+(yüz biñ derd ü ḥ.) 153$^{a}$/07

***ḫ.-i hicrān elinde** ayrılık hasreti içerisinde. 166[b]/05
***ḫ.-i sūz-ı firāḳ** ayrılığın yakıcı özlemi. 165[a]/02
ḥ.+i 160[b]/09
ḥ.+ile 150[a]/06
ḥ.+iñ 161[a]/10
ḥ.+iñden 147[b]/11, 150[b]/04, 152[b]/08, 163[a]/01

**ḫaste**<Far. hasta, rahatsız.
***ḫ. bīmār éyle-** hastalandırmak, yaralamak. 148[a]/13
***ḫ. bīmār ol-** hastalanmak, yaralanmak. 159[b]/05
***ḫ. Mecnūn** yaralı Mecnûn. 152[b]/03, 154[a]/03, 159[b]/09, 160[a]/06, 160[a]/11, 162[b]/07
***ḫ. vü bīmār** hasta ve yaralı. 159[a]/01
***ḫ. vü maḥzūn** yaralı ve üzgün. 151[a]/07
***ḫ.-cān** ruhu yaralı. 162[a]/13
***ḫ.-dil** yaralı gönül. 166[b]/05
ḫ.+(mest-mend ü ḫ. vü āvāre) 166[a]/01
ḫ.+(nā-tüvān u ḫ. bīmār ét-) 159[a]/05
ḫ.+den 166[b]/06
ḫ.+dir 161[a]/09
***ḫ.+ler dermānı** hastaların ilacı, dertlerin dermanı. 161[b]/06
ḫ.+niñ(Mecnūn-ı ḫ.) 151[a]/11
ḫ.+ye(dil-ḫ.) 166[a]/09
ḫ.+yi(dil-ḫ.) 165[a]/13
ḫ.+yi(faḳīr u ḫ.) 157[b]/03

**ḫaşem**<Ar. maiyet.
ḫ. 155[b]/04

**ḥatt**<Ar. ayva tüyü
ḥ. 150[b]/11

**ḫavż**<Ar. havuz.
ḫ. 159[a]/10

**ḥavza**<Ar. açık ve düz deniz kenarı.
ḥ. 159[a]/10

**ḫayāl**<Ar. insanın kafasında tasarlayıp canlandırdığı şey, hayâl, düşünce.
ḫ.+(ayru ḫ. ḳılma-) 157[a]/09
ḫ.+i 165[b]/04
ḫ.+iñ 150[a]/13, 162[b]/01, 163[b]/03
ḫ.+iñden 161[b]/10
ḫ.+iñe 161[b]/11, 161[b]/12

**Ḥayder**<Ar. [<Ḥaydar] Hz. Ali'nin "arslan" anlamına gelen lakabı.
***Ḥ.+i seversen** "Ali'yi seviyorsan" anlamında bir yalvarma deyişi. 162[b]/13

**ḫayl**<Ar. topluluk, grup, süvari grubu.
ḫ.+ını 153[a]/10, 155[b]/05

**ḫaylī**<Ar.+Far. çokça, oldukça, epeyce.
ḫ. 155[b]/04

**ḫayr**<Ar. iyilik.
***ḫ. ét-** iyilik yapmak. 150[b]/11, 151[a]/03, 151[a]/04, 151[a]/05
ḫ.+dır 155[a]/03
ḫ.+ına 150[b]/12

**ḥayrān**<Ar. şaşılacak derecede, çok tutkun; aşık.
***ḥ. ol-** tutulmak, aşık olmak. 155[b]/10
ḥ.+durur 150[b]/03
ḥ.+ıdır 161[b]/06, 163[b]/03

**ḥayvān**<Ar. **I.**canlılık, dirilik.
ḥ.+dır(selsebīl-i 'ayn-ı ḥ.) 149[b]/11
ḥ.+durur(çeşme-i ḥ.) 150[a]/11
ḥ.+ım(āb-ı ḥ.) 164[a]/05
**II.**hayvan.

ḥ.+da 154[b]/08
ḥ.+dır 154[b]/07
ḥ.+durur 150[a]/11

**Ḥayy**<Ar. Allah'ın isimlerinden; "diri, canlı" anlamında.
Ḥ.+(ez-taḳdīr-i Ḥ. u kār-sāz) 152[a]/13
Ḥ.+(H̱āliḳ u Ḥ. u Kebīr) 164[b]/09
***Ḥ. u H̱üdāvend u Ḳadīm** öncesiz, sahip ve diri olan (Tanrı). 157[b]/12
***Ḥ. u Kebīr** ulu ve diri olan (Tanrı). 155[a]/11, 167[a]/06
***Ḥ. u Kerīm ü Kirdgār** yaratıcı, cömert ve diri olan (Tanrı). 158[a]/09, 165[b]/11

**ẖazān**<Far. güz, sonbahar.
ẖ.+(ez-dest-i ẖ.) 147[b]/06

**ḥāżır**<Ar. huzurda bulunan, gelmiş olan.
***ḥ. ét-** hazırlamak. 156[a]/05

**ḥazīn**<Ar. hüzünlü, üzgün.
ḥ. 151[a]/05
ḥ.+(maḥzūn u ḥ. ol-) 148[a]/07
ḥ.+(Mecnūn-ı ḥ.) 151[a]/08, 153[a]/13, 158[a]/08
ḥ.+(zār u ḥ.) 159[b]/01
ḥ.+(zār u ḥ. ol-) 153[a]/02, 162[a]/04

**ḥażret**<Ar. huzur, kat.
ḥ.+üñe 147[b]/06

**hecr**<Ar. [<hicr] ayrılık.
h. 147[b]/08, 147[b]/13, 148[a]/05, 148[a]/05, 152[b]/12, 159[a]/04, 160[a]/05, 160[b]/10, 163[b]/06
h.+(cām-ı h.) 160[b]/01
h.+(dām-ı h.) 160[a]/12
h.+(derd ü h. elinde) 158[a]/10
h.+(en'ām-ı h.) 160[b]/02
h.+(eyyām-ı h.) 160[a]/12, 160[b]/03
***h. elinde** ayrılık içinde. 161[a]/07, 162[a]/08
***h. elinde ḳoyma-** ayrılık içinde bırakmamak. 153[a]/11
***h. elinden** ayrılık yüzünden. 160[a]/11, 160[b]/02
h.+(ẖār-ı h.) 160[a]/09
h.+(köñlüme yüz dām-ı h. ṣal-) 160[b]/03
h.+(nām-ı h.) 160[b]/01
h.+(nār-ı h.) 160[a]/09, 160[a]/10
h.+(şām-ı h.) 160[a]/13
h.+(zi-h. ü ṣūret-i 'Azrā) 160[a]/02
h.+e(derd ü ġam u h.) 162[a]/07
h.+i 153[a]/06, 165[b]/08
h.+ilen 152[a]/09, 153[b]/03
h.+inde 151[b]/02, 165[b]/12
h.+ine 148[b]/07
h.+iñ(nār-ı h.) 150[a]/12, 150[b]/09, 162[a]/02
h.+iñle 163[a]/13
h.+üñle 163[a]/13

**helāk**<Ar. mahvolma.
***h. étme-** mahvetmemek, yok etmemek, öldürmemek. 148[a]/05
***h. ol-** mahvolmak, yok olmak, ölmek. 155[b]/07

**ḥelāl**<Ar. dince haram olmayan.
ḥ.+(ecriñ ḥ. éyle-) 163[a]/08
ḥ.+(ecriñi ḥ. ḳıl-) 158[b]/03
ḥ.+(ecrin ḥ. ol-) 167[b]/01

**hem**<Far. dA, dahi, üstelik ve /+dAş/ anlamlarıyla birleşik biçimler oluşturur.
h. 147[b]/10, 148[a]/09, 148[a]/10, 148[b]/06, 148[b]/09, 148[b]/10, 149[a]/01, 149[b]/08, 150[a]/05, 150[b]/03, 151[b]/09,

151$^b$/10, 152$^a$/11, 152$^b$/10, 153$^b$/07, 154$^a$/10, 154$^b$/07, 154$^b$/12, 155$^a$/02, 156$^a$/10, 156$^b$/08, 156$^b$/10, 157$^a$/10, 157$^b$/07, 157$^b$/12, 158$^a$/10, 158$^b$/12, 159$^a$/12, 159$^a$/13, 160$^a$/02, 160$^a$/12, 162$^b$/02, 163$^a$/09, 163$^b$/02, 164$^a$/04, 164$^a$/13, 166$^b$/03, 167$^b$/07

h.+(nāle vü feryād h. giryān ét-) 165$^a$/10

h.+(ʿāciz ü h.-dil-figār ét-) 149$^a$/11

***h.-dem** yakın arkadaş, dost. 154$^a$/01, 155$^b$/02, 159$^a$/02, 161$^b$/12

***h.-dem dut-** dostluk kurmak. 162$^b$/03

***h.-dem ét-** dost etmek. 153$^a$/10

***h.-dem ol-** dost olmak. 157$^b$/06, 164$^b$/08

***h.-dem olma-** dost olmamak. 148$^a$/06, 154$^a$/01

***h.-dem-i me'cūr** ortak dost. 153$^b$/06

h.+(endūh ile h.-zār) 166$^a$/06

***h.-fiġān ḳıl-** kendi kendine mırıldanmak; söylenmek. 159$^a$/04

h.+(luṭf h. iḥsān ét-) 155$^a$/12

h.+(mecrūḥ u h.-cevr éyle-) 164$^b$/13

h.+(özüni ẖāk-ile h.-vār éyle-) 165$^a$/09

***h.-pā** ayak uyduran arkadaş, yol arkadaşı. 160$^b$/07

***h.-rāh** yoldaş, dost. 167$^a$/04

***h.-rāh étme-** dost edinmemek. 149$^a$/13

***h.-rāżı ol-** sırdaşı olmak; eşi olmak. 156$^a$/06, 163$^b$/07

***h.-refīḳ ü mūnis ü ġam-ẖ$^v$ār** dert ortağı, can dostu ve yoldaş. 165$^b$/11

**hemān**<Far. hemen. çabucak.
h. 153$^a$/12, 154$^b$/03, 157$^a$/06, 157$^b$/10, 167$^a$/01, 167$^b$/03

**hemīşe**<Far. her zaman, sürekli.
h. 154$^b$/05

**hep** bütün, tüm, ne varsa.
h. 164$^a$/11

**her**<Far. her.
h. 147$^b$/06, 147$^b$/10, 152$^a$/04, 152$^a$/07, 153$^b$/10, 158$^b$/12, 160$^b$/13, 161$^a$/06, 166$^b$/02, 166$^b$/02, 167$^b$/06

***h. biri** her biri. 152$^a$/02, 160$^b$/06

***h. né kim** her ne gibiyse, neye benziyorsa; her nasılsa. 150$^b$/06

***h. zemān** her an, sürekli. 153$^a$/08, 154$^a$/03, 159$^a$/04, 160$^b$/01, 165$^a$/10

**hergiz**<Far. **I.**asla, hiç, hiç bir zaman, katiyen, ömrübillah.
h. 149$^a$/09, 156$^b$/06, 158$^a$/07, 162$^b$/02, 162$^b$/12
**II.**bir an.
h. 149$^b$/10

**ḥesāb**<Ar. [<ḥisāb] hesap, plan, düşünce.
ḥ.+ını(sevgü ḥ. dé-) 162$^a$/08

**hevā**<Ar. istek, heves.
h.+sından 148$^a$/05

**hevā**<Ar. **I.**hava, gök.
h.+(rū-yı h.) 166$^b$/05
**II.**herhangi bir adı olmayan ezgi; hava.
h.+(der-h.-yi 'ind-ḥabīb-i dil-firīb) 155$^b$/12

**heyc**<Ar. çarpışma, vuruşma; savaş.
h. 155$^a$/05

**hezār**<Far. bin sayısı.
h.+(ṣad h.) 163$^a$/05

**hezārān**<Far. binlerce.

h.+(ṣad h.) 150$^{b}$/03

**ḫırāmān**<Far. salınarak yürüme, salına salına.

ḫ.+ım(serv-i ḫ.) 164$^{a}$/03

**ḫırḳa**<Ar. hırka.

ḫ.+sın(hümānānī gibi ḫ. del-) 162$^{b}$/05

**ḫışm**<Far. [<ḫeşm, ḫışm] öfke, kızgınlık, hışım.

***ḫ. ḳıl-** öfkelenmek, sinirlenmek. 155$^{a}$/08

**hicā**<Ar. gülünç ve yerilecek (traji-komik) durum.

h.+nı 155$^{b}$/03

**hicrān**<Ar. ayrılık, ayrılık acısı.

h. 151$^{a}$/03, 160$^{a}$/02, 160$^{b}$/08

***h. elinde** ayrılık acısı içinde. 159$^{a}$/11

h.+(ḥasret-i h. elinde) 166$^{b}$/05

h.+(nār-ı hicrān) 160$^{b}$/03

h.+ıñ 150$^{b}$/08

h.+ıñ-ilen 147$^{b}$/08

**hīç**<Far. asla, hiç.

h. 154$^{b}$/08, 156$^{b}$/06, 162$^{b}$/06

**ḥikāyet**<Ar. öykü, hikâye.

ḥ. 161$^{a}$/13

ḥ.+(der-ḥ.) 166$^{b}$/04

***ḥ. éyle-** öykü anlatmak. 148$^{b}$/03, 165$^{a}$/06

***ḥ.-i faṣīh** akıcı hikaye. 152$^{a}$/10

**ḫilāf**<Ar. zıt, karşıt, aykırı.

ḫ.+(ʻahdiñe ḫ. ḳıl-) 161$^{b}$/08

***ḫ. ét-** ters düşmek, karşı gelmek. 164$^{a}$/12

ḫ.+(söziñ ḫ. ol-) 162$^{a}$/13

**hilāl**<Ar. yeni ay, hilal.

h.+(māh-ı h.) 165$^{a}$/04

**ḫilʻat**<Ar. süslü elbise, kaftan.

ḫ. 151$^{b}$/12

ḫ.+i 153$^{a}$/12

**ḥimāyet**<Ar. koruma, esirgeme, himaye.

***ḥ. éyle-** kanatları altına almak, kollamak. 151$^{b}$/13

***ḥ. éyleme-** kanatları altına almamak, kollamamak. 151$^{b}$/03, 160$^{b}$/09

**himmet**<Ar. çaba, gayret.

***h. dut-** çaba göstermek, gayret etmek. 164$^{b}$/05

**ḥiṣār**<Ar. kuşatma, sarma.

***ḥ. ḳıl-** kuşatmak, sarmak.155$^{b}$/05

**ḫiṭāb**<Ar. bir veya birden çok kimseye sözlü veya yazılı olarak seslenme.

ḫ. 167$^{b}$/13

**ḫiyānet**<Ar. hainlik.

***ḫ. ét-** hainlik etmek, ihanet etmek. 164$^{a}$/11

**ḫiẕmet**<Ar. [<ḫidmet] iş, iş görme, görev.

ḫ.+e 154$^{b}$/04

**ḫōr**<Ar. aşağılanmış, adi, aşağılık, düşkün.

ḫ.+(çeşmine ḫ. ol-) 150$^{a}$/04

**ḫoş**<Far. güzel, iyi.

ḫ. 152$^{a}$/10

***ḫ. degil** iyi değil, rahatsız.158$^{a}$/03

ḫ.+(eyyāmını ḫ. keçür-) 149$^{a}$/12

***ḫ. geldiñ** hoş geldin. 163$^{a}$/08

ḫ.+dur 164$^{b}$/01

***ḫ.-ter** daha hoş, daha güzel.

ḫ.+(lebiñ ḫ.-i zi-ḳand u nigīn) 162$^{a}$/03

**ḫūb**<Far. güzel, hoş, iyi.

ḫ. 166$^{b}$/02

ḫ.+(ṣūret-i ḫ. u melīh) 152$^{a}$/10

ḫ.+dır 166$^{b}$/02

ẖ.+lar 161b/06

ẖ.+ları 159a/06

ẖ.+larıñ 148b/05

**ẖulḳ**<Ar. yaratılış, yapı, mizaç.

***ẖ. u ẖūy** huy ve mizaç. 158a/11

**ẖumāl**<Ar. yakın dost, arkadaş.

ẖ.+in 151b/07

**ẖūn**<Ar. kan.

ẖ.+(dil-i ẖ.) 163a/05

ẖ.+(gözleri pür-ẖ.) 159b/07

***ẖ. dolu ḳıl-** kan doldurmak. 165a/11

ẖ.+ın(rū-yı ẖ.) 150a/02

**ḥūr**<Ar. hûri, Cennet kızı.

ḥ. 153a/10

***ḥ.-liḳā** peri yüzlü. 149b/08

***ḥ.-tek** huri gibi, peri gibi. 162a/01

***ḥ. u ṣanem** put ve peri kadar güzel. 164a/08

***ḥ.-i cinān** Cennetlerin güzeli. 161b/09

ḥ.-i(ṣūret-i ḥ.-i cinān) 147b/05

ḥ.+ısan 163b/04

→ **ḥūrī**

**ẖūr**<Far. güneş.

***ẖ.-zād ḳıl-** doğan güneş etmek. 153b/06

**ḥūrī**<Ar. hûri, Cennet kızı.

***ḥ.-cemāl** huri görünüşlü, cemali güzel. 150b/02

***ḥ.-peyker** peri yüzlü, güzel yüzlü. 164a/09

→ **ḥūr**

**ḥuşyār**<Far. aklı başında, ayık.

***ḥ.-olma-** aklı başında olmamak, ayık olmamak. 149a/03

**ẖūy**<Far. tabiat, davranış, huy.

ẖ.+ı(ẖulḳ u ẖ.) 158a/11

**Ḫüdā**<Far. [<Ḫodā] Tanrı.

Ḫ.+(bār-ı Ḫ.) 154a/06, 165b/02

Ḫ.+(behr-i Ḫ.) 157a/05

Ḫ.+(merd-i Ḫ.) 157a/01, 157b/02

**Ḫüdāvend**<Far. [<Ḫodāvend]

Ḫ.+(Ḥayy u Ḫ. u Ḳadīm) 157b/12

***Ḫ. ü Kerīm ü Lem-yezel** kalıcı, cömert ve sahip olan (Tanrı). 155a/13

**Ḫüdāy**<Far. Tanrı.

Ḫ.+(der-penāh-ı raḥmet-i Bār-ı Ḫ.) 150a/08

**ḥükm**<Ar. hüküm, emir.

ḥ.+ine 154b/12

**ḥükūmet**<Ar. hüküm sürme.

***ḥ.-i dest-gāh** varlıklı hüküm sürme. 152a/11

**hümām**<Ar. “gayretli, azimli, büyük kral” anlamlarına gelen bir seslenme kelimesi.

h. 157b/05, 162b/05

**hümān**<Far. rakip, sevgilinin aşıklarından her biri, talipli.

***h. alma-** karşısına almamak, değerlendirmemek, ciddiye almamak. 162a/13

***h. étme-** aday saymamak, layık görmemek, değerlendirmeye katmamak. 161b/08

**hümānānī**<Far. tavuskuşları? ankalar? balık kartalları?

***h. gibi ẖırḳasın del-** Bir kuş kastedilerek, o kuşun tüylerini yolmasına veya tüy değiştirmesine benzetiliyor. Günümüzdeki “anka gibi küllerinden doğmak” anlamına

geliyor olmalı. Bununla birlikte burada kastedilen, Tavuskuşu'yla ilgili bir fabl da olabilir. Ayrıca Hz. Yusuf'un yırtılan gömleği dolayısıyla ilahî aşkı temsil etmesi bakımından "hırka"nın tarikatlerde özel bir anlamı olduğu ve bu eserin şairinin de "sûfî yaratılışlı" olduğu düşünülürse tasavvufî anlamı ön plana çıkacaktır. Bu durumda "hümānānī" bir tarikatin veya bir topluluğunun adı olabilir. 162$^b$/05 (***Bütün bunlara ek olarak metinde bu kelime, "hemān ānın" yazılmak istenirken sondaki "nun" unutularak yanlışlıkla bu şekilde yazılmış da olabilir. Veya yanlışlıkla yazılan "hemān / hümān" kelimesi, üzeri karalanmadan unutulmuş da olabilir. Çünkü "hemān / hümān" çıkarılınca bu dizedeki vezin de anlam da düzeliyor.)

**hüner**<Far. marifet, beceri, yetenek.
h.+(der-h.) 152$^a$/12

**ḥüsn**<Ar. güzel, iyi.
***ḥ.-i baġ** Cennet güzelliği. 152$^b$/08, 163$^a$/07
***ḥ.-i gül-istān** gülbahçesinin güzeli. 149$^a$/05
***ḥ.-i ḳamer** ay güzelliği. 149$^b$/12, 161$^b$/01
***ḥ.-i māh-ı dil-firīb** gönül çelen ay güzelliği. 152$^b$/06
ḥ.+üñ(nūr u ḥ. dut-) 164$^b$/05
ḥ.+üñdür(vaṣf-ı ḥ.) 163$^a$/11

# I

**ıraġ** uzak.
ı. 147$^b$/06, 152$^b$/06, 152$^b$/06, 157$^b$/10, 161$^b$/10
ı.+a 163$^b$/07
ı.+am 152$^b$/12
ı.+dan 163$^a$/04
→ **yıraġ**

**'ışḳ**<Ar. aşk.
'ı. 148$^b$/04, 148$^b$/04, 148$^b$/05, 148$^b$/05, 148$^b$/06, 148$^b$/07, 148$^b$/07, 148$^b$/08, 148$^b$/09, 148$^b$/09, 149$^a$/01, 149$^a$/07, 149$^a$/08, 149$^a$/09, 149$^a$/09, 149$^a$/10, 149$^a$/11, 152$^a$/06, 152$^b$/12, 155$^a$/02, 155$^b$/13, 156$^a$/01, 159$^a$/04, 159$^a$/05, 159$^a$/05, 159$^a$/06, 159$^a$/07, 159$^a$/08, 159$^a$/08, 160$^a$/05, 160$^a$/08, 160$^b$/12, 162$^b$/04, 163$^b$/05
'ı.+(ehl-i 'ı.) 152$^a$/08
***'ı. elinde** aşk içinde. 149$^a$/02
***'ı. elinden** aşk yüzünden. 148$^b$/03, 156$^b$/07, 159$^a$/04, 159$^b$/07
'ı.+(ez-dest-i 'ı.) 159$^b$/06
'ı.+(mest-i 'ı.) 159$^b$/07
***'ı. yolı** aşk yolu. 164$^b$/02
***'ı. yolında** aşk uğrunda. 159$^a$/03, 162$^b$/06
'ı.-ı(be-'ı.-ı Kirdgār) 151$^a$/06
***'ı.-ı Rabb** Allah aşkına. 163$^b$/07
'ı. ıla 148$^a$/12
'ı.+a 148$^a$/12
'ı.+a(köñli 'ı. ṣāf) 164$^a$/12

‘ı.+dır 148$^{a}$/13, 148$^{a}$/13, 148$^{b}$/01, 148$^{b}$/01, 148$^{b}$/01, 148$^{b}$/02, 148$^{b}$/02, 148$^{b}$/02

‘ı.+ı 147$^{b}$/10, 149$^{a}$/06, 149$^{a}$/08

‘ı.+ıla 165$^{a}$/06

‘ı.+ım 163$^{b}$/11

‘ı.+ımız 164$^{b}$/02

‘ı.+ın 148$^{a}$/11, 150$^{a}$/05

‘ı.+ıñ 150$^{b}$/06, 163$^{a}$/08, 164$^{a}$/07

‘ı.+ın(miḥr-i ‘ı.) 149$^{b}$/03

‘ı.+ında 149$^{b}$/02, 149$^{b}$/06

‘ı.+ıñdan 150$^{b}$/06

‘ı.+ını 148$^{a}$/11

# İ

**i-** “imek” ek eylemi.

i.-di 147$^{b}$/06, 147$^{b}$/07, 147$^{b}$/08, 148$^{a}$/06, 148$^{b}$/12, 150$^{b}$/12, 150$^{b}$/13, 151$^{a}$/10, 151$^{a}$/10, 151$^{a}$/11, 151$^{b}$/12, 151$^{b}$/12, 152$^{a}$/01, 152$^{a}$/09, 152$^{a}$/09, 152$^{a}$/11, 152$^{a}$/12, 152$^{a}$/12, 152$^{a}$/12, 152$^{a}$/12, 152$^{a}$/13, 153$^{a}$/08, 153$^{b}$/10, 154$^{a}$/03, 154$^{a}$/04, 155$^{b}$/10, 156$^{b}$/06, 156$^{b}$/07, 156$^{b}$/08, 156$^{b}$/11, 156$^{b}$/11, 157$^{a}$/12, 157$^{b}$/04, 157$^{b}$/05, 157$^{b}$/06, 158$^{a}$/03, 158$^{a}$/03, 158$^{a}$/06, 158$^{a}$/07, 159$^{a}$/01, 159$^{a}$/01, 159$^{a}$/02, 159$^{a}$/02, 159$^{a}$/03, 159$^{a}$/04, 159$^{a}$/04, 159$^{a}$/09, 159$^{a}$/10, 159$^{a}$/10, 159$^{b}$/07, 159$^{b}$/07, 159$^{b}$/07, 161$^{a}$/12, 161$^{a}$/12, 161$^{a}$/12, 161$^{b}$/01, 162$^{b}$/06, 164$^{b}$/10, 164$^{b}$/10, 165$^{a}$/05, 165$^{b}$/04, 165$^{b}$/04, 165$^{b}$/05, 165$^{b}$/06, 166$^{b}$/03, 166$^{b}$/03, 166$^{b}$/05, 167$^{a}$/02, 167$^{a}$/03, 167$^{a}$/04, 167$^{a}$/05, 167$^{a}$/05, 167$^{a}$/07, 167$^{a}$/10, 167$^{a}$/11

i.-diler 159$^{b}$/03

i.-dim 151$^{b}$/08, 151$^{b}$/08, 151$^{b}$/09, 161$^{b}$/10, 161$^{b}$/11, 161$^{b}$/12, 161$^{b}$/12, 161$^{b}$/12, 165$^{b}$/02, 165$^{b}$/04

i.-diñ 158$^{b}$/05, 158$^{b}$/05

i.-ken 159$^{a}$/13, 159$^{b}$/09

i.-miş 160$^{a}$/12, 160$^{a}$/13, 160$^{b}$/03, 164$^{b}$/11, 164$^{b}$/12, 165$^{a}$/02

i.-se 149$^{b}$/10, 154$^{a}$/12, 155$^{a}$/04, 156$^{a}$/13

i.-sen 167$^{b}$/12

**iç** bir şeyin iç kısmı.

i.+inde 149$^{a}$/01, 149$^{a}$/05, 151$^{a}$/03, 152$^{b}$/01, 155$^{a}$/01, 155$^{a}$/02, 156$^{b}$/13, 158$^{a}$/07, 160$^{b}$/05, 162$^{a}$/12, 163$^{b}$/12, 164$^{b}$/10, 165$^{b}$/05

i.+inde(fikr i. ḳal-) 156$^{a}$/09

i.+inde(yüz yıl ṭopraġ i. ḳal-) 161$^{a}$/04

**iç-** içmek.

i.-di 158$^{a}$/04

i.-erdi 157$^{b}$/05

i.-medi 150$^{a}$/11

i.-mişdir 149$^{a}$/02

i.-se 149$^{b}$/11

**içre** içine, içinde.

i. 152$^{a}$/06, 162$^{a}$/03, 163$^{a}$/08, 163$^{b}$/10

i. (‘ālem i.) 152$^{a}$/12, 154$^{b}$/11, 156$^{b}$/02

**içün** için.

i. 148$^{a}$/02, 148$^{a}$/02, 148$^{b}$/10, 148$^{b}$/11, 149$^{b}$/01, 150$^{a}$/06, 150$^{a}$/06, 150$^{b}$/01, 150$^{b}$/08, 151$^{b}$/05, 151$^{b}$/13, 152$^{a}$/03, 153$^{b}$/08, 154$^{a}$/02, 155$^{b}$/08,

155$^b$/09, 156$^a$/11, 157$^b$/11, 158$^a$/02, 159$^b$/07, 159$^b$/07, 160$^a$/01, 161$^b$/01, 161$^b$/02, 162$^b$/07, 162$^b$/08, 164$^a$/09, 164$^a$/10, 166$^a$/08

**idrāk**<Ar. anlayış, akıl erdirme.

i.+i 155$^a$/02

i.+i(fehm ü i.) 148$^b$/11

**iḥan**<Ar. "öfkeler" anlamında kızgınlık belirten bir ünlem.

i. 163$^b$/01

**iḥsān**<Ar. bağış, iyilik.

i. 153$^b$/07

***i. ét-** bağışlamak, vermek. 151$^b$/01

i.+(luṭf hem i. ét-) 155$^a$/12

i.+(luṭf u i. ḳılma-) 164$^b$/12

i.+durur 150$^b$/03

i.+ıña 163$^b$/01

**iḫtilāf**<Ar. uyuşmazlık, görüş ayrılığı.

i. 161$^b$/08

**iḫtiyār**<Ar. kendi arzusuyla hareket etme.

i. 163$^b$/13, 164$^b$/04

i.+ım 158$^b$/04

**'iḥyā**<Ar. diriltme, canlandırma.

'i.+durur 149$^b$/11

**iki** iki sayısı.

i. 147$^b$/04, 148$^b$/05, 148$^b$/10, 155$^a$/03, 155$^a$/10, 155$^b$/05, 156$^b$/13, 162$^a$/02, 167$^b$/03

***i. gözi ḳanlu yaş-ıla dol-** iki gözü iki çeşme ağlamak, çok ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmek. 160$^a$/07

***i. miñ yüz elli** iki bin yüz elli sayısı. 167$^b$/03

***i. gün oldı ola** iki gün kadar oluyor, iki gün oldu olacak. 163$^a$/12

**ikilik** ikilik, ayrı-gayrılık, kesret.

i. 167$^a$/07

**iḳrār**<Ar. kabul.

***i. ét-** kabullenmek, boyun eğmek. 154$^b$/12

***i.+ıma dur-** sözünde durmak. 149$^b$/01

i.+ını 162$^a$/11

i.+ıñ 162$^a$/11

**il** sene, yıl.

i.+(yüz i. ḳalsam ġamıñ-lan) 166$^a$/12

i.+ de(rāżıyam i. seni bir kez görem) 162$^a$/06

i.+ler(néce i.) 158$^a$/03

**→ yıl**

**ilah**<Ar. Tanrı, Allah.

i. 147$^b$/10, 150$^a$/09

**ile** ile edatı.

i. 147$^b$/13, 148$^a$/01, 148$^a$/05, 148$^b$/07, 150$^a$/05, 153$^a$/12, 154$^b$/09, 154$^b$/11, 154$^b$/13, 155$^a$/02, 155$^b$/08, 156$^a$/06, 156$^a$/12, 158$^a$/02, 158$^a$/02, 158$^a$/03, 158$^a$/04, 158$^a$/09, 158$^b$/11, 159$^a$/02, 159$^b$/02, 160$^a$/05, 160$^a$/12, 161$^a$/06, 161$^b$/09, 162$^b$/04, 163$^b$/05, 163$^b$/06, 163$^b$/11, 164$^b$/11, 166$^b$/11

i.+(bilmez géce i. gündüzin) 162$^b$/06

i.+(dād i. bī-dād ét-) 165$^a$/05

i.+(endūh i. hem-zār) 166$^a$/06

i.+(oldı yeksān ṣubḥ i. şāmım) 160$^b$/12

**→ birle**

**ilen** ile edatı.

i. 147$^b$/08, 147$^b$/13, 147$^b$/13, 149$^a$/09, 149$^a$/09, 149$^a$/12, 152$^b$/11, 156$^b$/04, 156$^b$/04, 156$^b$/11, 156$^b$/12,

158$^{a}$/05, 158$^{a}$/05, 158$^{b}$/03, 158$^{b}$/06, 158$^{b}$/09, 159$^{a}$/01, 159$^{a}$/04, 159$^{a}$/09, 159$^{a}$/11, 160$^{a}$/02, 160$^{a}$/05, 160$^{a}$/08, 160$^{b}$/03, 160$^{b}$/08, 160$^{b}$/08, 164$^{b}$/07, 165$^{a}$/01, 166$^{a}$/02, 166$^{b}$/01, 166$^{b}$/03, 167$^{a}$/11, 167$^{a}$/13

i.+(āh i. feryād ét-) 165$^{a}$/04

**īmān**<Ar. inanma, inanç, İslam dinini kabul etme.

i.+ım 163$^{b}$/02

i.+ım(dīn ü ī.) 164$^{a}$/03

**imdi** şimdi.

i. 152$^{b}$/03, 154$^{a}$/10, 159$^{b}$/06, 161$^{b}$/04, 163$^{b}$/12, 163$^{b}$/12, 164$^{a}$/01, 164$^{b}$/04

**‘ināyet**<Ar. iyilik, himmet, lutuf.

***‘i. éyle-** iyilik göstermek. 151$^{b}$/13

***‘i. éyleme-** iyilik göstermemek. 160$^{b}$/08

‘i.+(luṭf u ‘i. éyleme-) 151$^{b}$/03

**‘ind**<Ar. kat, yan.

‘i.+(der-hevā-yi ‘i.-ḥabīb-i dil-firīb) 155$^{b}$/12

**İnnā Fetaḥnā’**<Ar. Kur’ān-ı Kerīm’deki (48) Fetih suresinin 01. ayeti: “İnna fetahna leke fetham mübina”

**Anlamı:** “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.”

i.+dır 149$^{b}$/07

**ins**<Ar. insan, insanlar.

i.+(bezm-i i. ü melek) 148$^{a}$/04

***i. ü cin** insanlar ve cinler. 156$^{b}$/10

**insān**<Ar. insan, adam.

i.+ları 148$^{a}$/13

**intiẓār**<Ar. bekleme, bekleyiş.

***i. ḳal-** bekler olmak. 162$^{b}$/07

**irem**<Ar. Cennet.

i.+(bāġ-ı i.) 164$^{b}$/01

**‘irfān**<Ar. bilme, bilgi, sezgi.

‘i. 155$^{a}$/01

**ism**<Ar. ad, isim.

i. 148$^{b}$/06

***i.-i cemāl** güzel isim. 149$^{a}$/04

i.+in 153$^{a}$/05

**-istān**<Far. [<-sitān] Yer ismi yapan ek.

i.+(rū-yı gül-i.) 148$^{b}$/09

i.+ım(gül-i.) 164$^{a}$/04

i.+ım-durur(bāġ-ı gül-i.) 149$^{a}$/04

i.+ım-durur(ḥüsn-i gül-i.) 149$^{a}$/05

**iste-** istemek.

i.-di 151$^{b}$/09

i.-mez 150$^{a}$/02, 150$^{a}$/03

i.-r 155$^{b}$/10, 167$^{a}$/13

i.-rdi(ṭa’ām) 157$^{b}$/04

i.-yen 164$^{b}$/02

**iş** iş, uğraş.

i. 154$^{a}$/12

i.+(cān-ıla i. ét-) 154$^{a}$/08

i.+de 155$^{a}$/04

***i.+den dönesen olma-** işi başka türlü yapmamak, işi çevirmemek. 154$^{b}$/06

i.+i 149$^{a}$/05, 152$^{a}$/01, 155$^{a}$/12, 164$^{b}$/11, 166$^{b}$/02, 166$^{b}$/03

i.+im 152$^{b}$/06, 161$^{b}$/11, 166$^{a}$/13

i.+imiz 154$^{b}$/04

i.+iñ 158$^{b}$/12, 165$^{b}$/06

i.+leri 157$^{a}$/07

**iştiyāḳ**<Ar. özleme, özlem duyma.

***i.-ı şāh-ı Ken’ān** Kenan şahının özlemesi. 148$^{b}$/06

i.+ı 150$^{b}$/01

i.+ım 162$^{a}$/05

**it-** itmek, ileri sürmek.

i.-er(yolına baş ile cān it-) 154$^{b}$/13

**i‘ṭā**<Ar. verme, bağış.

i.+(luṭf u i‘. ḳılma-) 165$^{a}$/12

**itmām**<Ar. tamamlama, bitirme.

***i. éyle-** tamamlamak, bitirmek. 167$^{b}$/04

**‘iyāl**<Ar. bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kişiler.

‘i.+(ehl ü ‘i.) 157$^{a}$/08

‘i.+im(ehl ü ‘i.) 157$^{a}$/07

**i‘zāz**<Ar. saygı gösterme.

***i.+u tam ḳıl-** saygıda kusur etmemek. 157$^{a}$/02

**‘izz**<Ar. değer, kıymet.

‘i.+(bā-‘i. ü baḫt) 154$^{b}$/01

**‘izzet**<Ar. kuvvet.

‘i.+ine 167$^{b}$/07

# K

**ḳābil**<Ar. kabul eden.

***ḳ. olma-** kabul etmemek. 167$^{a}$/09

**ḳabr**<Ar. mezar.

ḳ.+iniñ 165$^{b}$/10

**ḳabūl**<Ar. alma, kabul etme, razı gelme.

***ḳ. ét-** kabul etmek, razı olmak. 148$^{b}$/05

***ḳ. éyle-** kabul etmek, rıza göstermek. 148$^{a}$/08

***ḳ. ḳıl-** kabullenmek, rıza göstermek. 155$^{a}$/04

***ḳ. ol-** kabul edilmek, rıza gösterilmek 154$^{a}$/07

ḳ.+(söz ḳ. ḳılma-) 149$^{b}$/03

ḳ.+(va‘ż ile pend ḳ. ḳılma-) 158$^{a}$/02

**ḳadd**<Ar. boy.

ḳ.+(serv-ḳ.) 147$^{b}$/04, 155$^{b}$/02

ḳ.+ın 149$^{b}$/07

ḳ.+i 162$^{a}$/06, 164$^{a}$/03

***ḳ.+i ḫam ol-** “beli bükülmek” anlamında bir deyim. 158$^{a}$/10

**ḳadem**<Ar. ayak, adım.

ḳ. 159$^{b}$/03

***ḳ. bas-** ayak basmak, adım atmak. 155$^{b}$/04, 162$^{b}$/02, 164$^{a}$/03, 166$^{b}$/07, 167$^{a}$/07

***ḳ. éyle-** ayak basmak, adım atmak. 149$^{a}$/06

**Ḳadīm**<Ar. öncesi bilinemeyecek kadar eskiden beri mevcut olan, öncesiz (Tanrı).

Ḳ.+(Ḥayy u Ḫüdāvend u Ḳ.) 157$^{b}$/12

**Ḳadīr**<Ar. tükenmez kudret sahibi olan (Tanrı), Allah’ın isimlerindendir.

Ḳ.+(‘Azīz ü ‘Aẓīm ü Ḳ.) 155$^{a}$/11

**ḳadr**<Ar. değer, kıymet.

ḳ.+i 152$^{a}$/12

**kāf**<Ar. kâf harfi.

k.+dır(ḳāmetim k.) 162$^{a}$/08

**Ḳāf**<Ar. Kaf dağı.

Ḳ.+(be-mis̱l-i kūh-ı Ḳ.) 162$^{a}$/07

Ḳ.+dır(kūh-ı Ḳ.) 162$^{a}$/08

**kāfir**<Ar. Allah’a inanmayan.

***k. ol-** dinden çıkmak, kafir olmak. 164$^{a}$/12

**ḳahr**<Ar. yok etme, helak etme, öldürme.

ḳ. 152$^{a}$/04, 166$^{b}$/03

***ḳ. ol-** yok olmak, helak olmak. 150$^{a}$/08

ḳ.+ıñ 150$^{b}$/05

**ḳal-** kalmak.

ḳ.-a(yüz yıl ṭopraġ içinde ḳ.) 161$^a$/04
ḳ.-dı 156$^b$/03
ḳ.-dı(fikr içinde ḳ.) 156$^a$/09
ḳ.-dı(intiẓār) 162$^b$/07
ḳ.-dı(zār u müptelā) 158$^a$/08
ḳ.-dı(zār ḳ.) 158$^b$/02
ḳ.-dılar(mecrūḥ u zār u derd-nāk) 155$^b$/07
ḳ.-dım(bī-nevā ḳ.) 160$^a$/03
ḳ.-madı(ṣabr u ḳarār) 165$^b$/04
ḳ.-mışam 160$^b$/05
ḳ.-mışam(dūn) 160$^a$/05
ḳ.-sam(ġamıñ-lan yüz il ḳ.) 166$^a$/12
ḳ.-mışam(żaʼīf ü nā-tüvān k.) 147$^b$/09
ḳ.-mışam(zecrinde) 165$^b$/13

**ḳaldır-** kaldırmak.
ḳ.-(elini tutup ḳ.) 147$^b$/10

**ḳalem**<Ar. kalem.
ḳ.+(başıma çekdi ḳ.) 158$^b$/11
***ḳ. yazıl-** alınyazısı yazılmak, kaderi yazılmak. 158$^b$/03

**ḳallaş**<Ar. kalleş
ḳ. 166$^a$/09

**kām**<Far. arzu, istek, murat, dilek.
***k. al-** muradını almak, şenlenmek. 164$^a$/05
***k. bulma-** arzusuna ulaşamamak, rahata ermemek. 164$^a$/13
k.+(dōst-k.) 154$^b$/11
k.+(dōst-k. ol-) 154$^b$/11
***k.-rān** isteğine ulaşmış, mutlu. 152$^a$/11, 153$^b$/07, 155$^a$/04, 156$^a$/10
k.+(k.-rān ol-) 154$^b$/01
k.+(pād-şāh-ı k.-rān) 154$^b$/04
k.+(şād u k. ol-) 154$^b$/05, 154$^b$/05
k.+(şād-k.) 156$^a$/08
k.+(şād-k. ol-) 160$^a$/11
***k.+aériş-** istediğine erişmek, huzura kavuşmak.164$^a$/13
k.+ım 164$^b$/01
k.+ımı 153$^b$/04
k.+ın 164$^b$/02
k.+ıñı 164$^a$/01
k.+ıñıza 154$^a$/03

**ḳamer**<Ar. ay.
ḳ. 149$^b$/05, 150$^a$/02
ḳ.+(ḥüsn-i ḳ.) 149$^b$/12, 161$^b$/01
ḳ.+(ruḫu şems ü ḳ.) 165$^a$/08
ḳ.+(şems ü ḳ.) 163$^a$/10

**ḳāmet**<Ar. boy.
***ḳ.-i şimşād** şimşir boylu, boyu bosu düzgün. 153$^b$/07
***ḳ.+i ġamdan dü-tā ol-** acıdan iki büklüm olmak. 158$^a$/01
***ḳ.+im kāf** “beli bükülmek” anlamında kullanılan bir deyim. 162$^a$/08

**ḳamu** bütün, hep, herkes.
ḳ. 148$^a$/04, 152$^b$/13, 162$^b$/08
ḳ.+dan 160$^a$/02
ḳ.+mızı 148$^a$/04
ḳ.+ya 151$^b$/01

**ḳan** kan.
***ḳ. bol-** kan olmak, kanamak. 166$^b$/08
***ḳ. ét-** kana bulamak, kanlandırmak. 148$^b$/04
ḳ.+ıdır 149$^a$/01
ḳ.+ım(ḳurıdı damarda ḳ.) 160$^b$/02
***ḳ.+ıma ṣuṣa-** kanına susamak, öldürmek istemek. 152$^b$/13, 162$^a$/02
ḳ.+ımı 150$^b$/04

***ḳ.+ımı tök-** öldürmek. 163$^b$/02

**ḳanāʼat**<Ar. yetinme.

ḳ.+le 167$^a$/13

**ḳand**<Ar. şeker.

***ḳ. u şeker** şeker şerbet, bal şeker. 163$^a$/10

ḳ.+(lebiñ ḫoşter-i zi-ḳ. u nigīn) 162$^a$/03

**ḳande** nerede, her nerede.

ḳ. 167$^a$/08

**ḳanlu** kanlı.

ḳ. 147$^b$/04

ḳ.+(gözlerinden ḳ. yaş aḫ-) 159$^a$/02

ḳ.+(iki gözi ḳ. yaş-ıla dol-) 160$^a$/07

***ḳ. yaşın gözden revān éyle-** gözünden kanlı yaş akıtmak, çok ağlamak, çok üzülmek. 165$^b$/10

ḳ.+(gözi ḳ. yaş) 161$^b$/12

ḳ.+(gözlerimden ḳ. yaş aḫ-) 150$^b$/09

ḳ.+(gözlerinden ḳ. yaş revān ol-) 160$^a$/04

**ḳapla-** kaplamak, sarmak.

ḳ.-mışdı(ḳorḳu cismin ḳ.) 162$^b$/05

**kār**<Far. **I.**iş, çalışma.

***k. ü bār et-** iş güç edinmek, uğraşmak. 151$^b$/13

k.-sāz (ez-taḳdīr-i Ḥayy u k.) 152$^a$/13

**II.**kazanç, kâr.

k.+(eyyām k. ol-) 155$^a$/08

**III.**etki etme, işleme.

***k. éyleme-** etkilememek, işlememek. 166$^a$/11

k.+(cānıma k. éyle-) 165$^a$/03

**IV.**savaş.

***k.-zār ḳıl-** savaşmak. 155$^a$/10

**V.**yapan, eden.

k.+(güneh-k.) 164$^a$/10

***k.-ı bī-diyānet ét-** dinsizlik yapan olmak, kafir olmak. 164$^a$/12

**ḳaʻr**<Ar. derinlik, dip.

ḳ.+(der-ḳ.-ı nār) 157$^b$/13

**ḳarār**<Ar. **I.**durma.

***ḳ. dut-** durmak, yerleşmek. 157$^b$/11, 162$^b$/03

**II.**sonuca bağlama.

***ḳ. ḳıl-** düşünüp çıkarım yapmak. 151$^b$/13

**III.**rahat, huzur.

ḳ.+(ʻaḳl-ile ṣabr u ḳ.) 149$^a$/10, 155$^b$/13

ḳ.+ım(ṣabr u ḳ. ḳalma-) 165$^b$/04

**IV.**ölçülü olma, denge.

ḳ.+(bī-ḳ.) 154$^b$/13, 163$^b$/10, 166$^b$/12

ḳ.+(bī-ḳ. ol-) 163$^b$/07

ḳ.+(faḳīr ü bī-ḳ.) 167$^a$/04

ḳ.+am(bī-ḳ.) 152$^b$/09

**ḳarşu** karşı.

***ḳ.+sına dur-** karşısına geçmek. 155$^b$/06, 161$^b$/04

***ḳ.+sına gét-** karşısına çıkmak. 155$^a$/06

ḳ.+sında 163$^a$/06

**ḳaṣd**<Ar. niyet, kurma.

***ḳ. éyle-** niyet etmek, plan kurmak. 164$^b$/12

**kāse**<Far. çanak, kap.

k.+mi 151$^b$/07

k.+sin 151$^a$/07

**ḳaş** kaş.

ḳ.+ıñ 149$^b$/09

ḳ.+ları 165$^a$/04

**ḳat** ön, yan, huzur, nezd.

ḳ.+ına 147$^b$/02, 154$^a$/05

ḳ.+ında $151^{a}$/08

**ḳatı** çok, fazla, iyice.

ḳ. $161^{a}$/09

**ḳavl**<Ar. söz, ahd.

ḳ.+e $151^{b}$/13

**ḳayd**<Ar. bağlama.

***ḳ. éyle-** bağlamak; yakalamak. $157^{a}$/01, $157^{a}$/08

***ḳ. ét-** bağlamak, yakalamak. $157^{a}$/04

**ḳayġu** üzüntü, endişe, kaygı.

ḳ.+dan $158^{a}$/06

**ḳayıt-** geri dönmek, geri gelmek.

ḳ.-up $150^{b}$/13

**ḳaz-** kazmak.

ḳ.-an(ḳuyı ḳ. kendi düşer ṣaḳın) $156^{a}$/13

**ḳażā**<Ar. ilahi takdir, Allah'ın ezelden takdir ettiği şeylerin meydana gelmesi.

ḳ.+(ez-ḳ.) $156^{b}$/13

**kebāb**<Ar. ateşte kavrularak pişirilen her türlü nesne. (mec.) üzüntüyle yanan.

k.+(baġrı k.) $158^{a}$/06

**Kebīr**<Ar. büyük, ulu. (mec.) Tanrı.

k.+(Ḫālıḳ u Ḥayy u Kebīr) $164^{b}$/09

k.+(Ḥayy u Kebīr) $155^{a}$/11, $167^{a}$/06

**kec**<Far. eğri, çarpık.

***k. dérler bendenin tedbīrine** kulun aldığı önlem sağlam olmaz. $158^{b}$/04

***k.-rev** yanlış yolda giden, yoldan çıkmış. $152^{a}$/02

**keç-** geçmek.

k.-di $156^{a}$/09

k.-ür(ḫoş k. eyyāmını) $149^{a}$/12

**kelām**<Ar. söz.

***k. aç-** söze girmek, söze başlamak. $154^{a}$/10, $161^{a}$/06

**kem**<Far. az, eksik.

k.+(luṭfıñı k. étme-) $147^{b}$/11

**kemer**<Far. **I.**bel kayışı.

k.+(zerrīn-k.) $154^{b}$/12

**II.**boğum, düğüm.

k.+(ney kimi yüz yérde bağlandı k.) $159^{a}$/04

**Ken'ān**<Ar. Hz. Yakub'un memleketi, Filistin.

K.+(iştiyāḳ-ı şāh-ı K.) $148^{b}$/06

K.+(şāh-ı K.) $164^{b}$/13

K.+(Yūsuf-ı K.) $148^{a}$/02

K.+durur(Yūsuf-ı K.) $150^{a}$/13

K.+ım(şāh-ı K.) $164^{a}$/05

K.+ıma(Yūsuf-ı K.) $153^{a}$/02

**kendi** kendi.

k. $158^{b}$/13, $162^{b}$/06

k.+(ḳuyı ḳazan k. düşer ṣaḳın) $156^{a}$/13

**kere**<Ar. [<kerre] kez, defa.

k. $151^{a}$/13, $159^{a}$/12

**kerem**<Ar. el açıklığı, cömertlik, bağış.

k.+('arā-yı cūd u k.) $154^{a}$/13

**Kerīm**<Ar. cömert, eli açık, bağışlayan (Tanrı).

K.+(Ḫüdāvend ü K. ü Lem-yezel) $155^{a}$/13

K.+(Ḥayy u K. ü Kirdgār) $158^{a}$/09, $165^{b}$/11

**kes**<Far. kimse, kişi.

k.+(néçe k.) $157^{a}$/10

**kevkeb**<Ar. yıldız.

k. $159^{a}$/06

**key**<Far. çok.

k. $161^{b}$/04

**kez** defa, kere.
k. $161^{b}$/08, $162^{a}$/06, $162^{a}$/13, $165^{a}$/12

**ḳıble**<Ar. namaz kılınırken yönelinen Mekke tarafı.
***k.-gāh** kıble tarafı, Kâbe tarafı. $150^{a}$/01

**ḳıl-** etmek, kılmak.
ḳ.-(ābād ḳ.) $153^{b}$/04
ḳ.-(‘adl u dād ḳ.) $153^{b}$/07
ḳ.-(‘arż ḳ.) $149^{b}$/13
ḳ.-(‘arż ḳ. aḥvālimi) $161^{a}$/02
ḳ.-(āzād ḳ.) $153^{b}$/03
ḳ.-(berbād ḳ.) $153^{b}$/08
ḳ.-(berk ḳ.) $151^{b}$/04
ḳ.-(bī-dād ḳ.) $153^{b}$/04
ḳ.-(bünyād ḳ.) $153^{b}$/05
ḳ.-(ḫūr-zād ḳ.) $153^{b}$/06
ḳ.-(luṭf ḳ.) $165^{b}$/08
ḳ.-(merḥamet ḳ.) $147^{b}$/10, $148^{a}$/01
ḳ.-(mūnis ü miḥrem ḳ.) $153^{b}$/07
ḳ.-(nāle-i Ferhād ḳ.) $153^{b}$/09
ḳ.-(naẓar ḳ.) $164^{b}$/13
ḳ.-(pāy-māl) $167^{a}$/13
ḳ.-(pīşe ḳ.) $167^{b}$/12
ḳ.-(raḥm ḳ.) $147^{b}$/09
ḳ.-(şād ḳ.) $153^{b}$/02
ḳ.-(terk ḳ.) $148^{a}$/11, $148^{b}$/10, $148^{b}$/12, $149^{a}$/06, $151^{b}$/03, $158^{b}$/07, $163^{b}$/12
ḳ.-a(cān ḳ. ḳurbān) $155^{b}$/10
ḳ.-a(terkin ḳ.) $152^{a}$/07, $152^{a}$/08
ḳ.-an(rüsvā ḳ.) $148^{b}$/01
ḳ.-an(şeydā ḳ.) $148^{b}$/01
ḳ.-asan(nevḥā vü zār) $163^{b}$/13
ḳ.-dı(āh) $155^{a}$/10
ḳ.-dı(āh-ıla feryād ḳ.) $163^{a}$/04
ḳ.-dı(‘arż ḳ. sözin) $158^{b}$/01
ḳ.-dı(‘azm ḳ.) $152^{b}$/01
ḳ.-dı(cūş) $163^{a}$/05
ḳ.-dı(dād ḳ.) $163^{a}$/04
ḳ.-dı(du’ā) $157^{b}$/02
ḳ.-dı(fażl ḳ.) $167^{b}$/04
ḳ.-dı(feryād āh u nevhā-zār) $166^{b}$/11
ḳ.-dı(fikr ḳ.) $150^{b}$/11
ḳ.-dı(ḫamīr) $167^{a}$/06
ḳ.-dı(ḫānmān terk ḳ.) $149^{a}$/02
ḳ.-dı(ḫışm ḳ.) $155^{a}$/08
ḳ.-dı(ḥiṣār) $155^{b}$/05
ḳ.-dı(i‘zāzu tam) $157^{a}$/02
ḳ.-dı(luṭf ḳ.) $151^{b}$/10
ḳ.-dı(merhem) $166^{b}$/12
ḳ.-dı(meyl) $149^{b}$/10
ḳ.-dı(rūzī ḳ.) $158^{b}$/11
ḳ.-dı(secde ḳ.) $152^{b}$/04
ḳ.-dı(dünyeden ḳ. sefer) $165^{a}$/07
ḳ.-dı(sücūd) $163^{a}$/06
ḳ.-dı(ta’accüb ḳ.) $153^{a}$/04
ḳ.-dı(vefāt) $158^{a}$/04
ḳ.-dı(yaraġ) $155^{a}$/09
ḳ.-dı(zār) $156^{a}$/11, $158^{a}$/08, $163^{a}$/02, $165^{b}$/11
ḳ.-dı(zār ḳ.) $158^{a}$/04, $158^{b}$/13
ḳ.-dı(zīr ü zeber) $163^{a}$/11
ḳ.-dıġı(peyġām) $151^{b}$/12
ḳ.-dılar(taraş) $155^{b}$/08
ḳ.-dım(yolıña ḳ. sebīl) $150^{a}$/05
ḳ.-dıñ(‘ahdiñe ḳ. ḫilāf) $161^{b}$/08
ḳ.-dıñ(cüdā) $165^{b}$/03
ḳ.-dıñ(cüdā ḳ.) $165^{a}$/11
ḳ.-dın(deryā) $159^{b}$/11
ḳ.-dıñ(dolu ḫūn) $165^{a}$/11
ḳ.-dıñ(dūr ḳ.) $159^{a}$/07

ḳ.-dıñ(zebūn) 165$^{a}$/13
ḳ.-dıñız(müşerref ḳ.) 154$^{a}$/11
ḳ.-ġıl(gel ḳ.) 165$^{b}$/07
ḳ.-ġıl(ḥelāl) 158$^{b}$/03
ḳ.-gil(edā) 157$^{a}$/12
ḳ.-gil(naẓar) 160$^{a}$/08
ḳ.-gil(pīşe ḳ.) 156$^{b}$/01
ḳ.-gil(ṣabr ḳ.) 163$^{b}$/13
ḳ.-ma(dūr ḳ.) 164$^{b}$/09
ḳ.-ma(şermsār) 157$^{b}$/13
ḳ.-ma(ṭa‘ne ḳ.) 150$^{a}$/06
ḳ.-madı(ḳılmadı ḳarār) 151$^{b}$/13
ḳ.-madıñ(luṭf u i‘ṭā) 165$^{a}$/12
ḳ.-madıñ(şād) 160$^{b}$/13
ḳ.-maġıl(ayru ḫayāl) 157$^{a}$/09
ḳ.-mañız(naṣīḥat) 158$^{b}$/12
ḳ.-maya(ẓann u gümān) 167$^{a}$/04
ḳ.-maz(fiġān) 157$^{b}$/06
ḳ.-maz(ḳabūl va‘ż ile pend) 158$^{a}$/02
ḳ.-maz(luṭf u iḥsān) 164$^{b}$/12
ḳ.-maz(merḥamet ḳ.) 152$^{b}$/11
ḳ.-maz(naẓar) 160$^{b}$/04
ḳ.-maz(raḥm ḳ.) 153$^{a}$/01
ḳ.-maz(söz ḳ. ḳabūl) 149$^{b}$/03
ḳ.-maz(veṭen ḳ.) 148$^{b}$/12
ḳ.-mış(terk ḳ.) 162$^{b}$/06
ḳ.-sam(rehā) 157$^{a}$/10
ḳ.-sañ(şād ḳ.) 159$^{a}$/12
ḳ.-sañ(yād ḳ.) 159$^{a}$/12
ḳ.-sun(āzād ḳ.) 158$^{b}$/05
ḳ.-sun(ḳabūl) 155$^{a}$/04
ḳ.-sun(şād ḳ.) 158$^{b}$/04
ḳ.-ur(hem-fiġān) 159$^{a}$/04
ḳ.-ur(ṭa‘ne ḳ.) 156$^{a}$/03
ḳ.-uram(cān ḳurbān ḳ.) 151$^{b}$/11
ḳ.-urlar(kār-zār) 155$^{a}$/10
ḳ.-ursa(ömrimi bāḳī ḳ. Kirdgār) 154$^{a}$/02
ḳ.-ursan(āh ḳ.) 148$^{b}$/10

**ḳılmaḳ** “kılmak” fiilinin mastarı.
ḳ.-maḳ(bend ḳ.) 157$^{a}$/04

**ḳış** kış.
***ḳ. güni gel-** kış mevsimi gelmek. 162$^{b}$/09

**ḳıy-** kıymak, acımamak.
ḳ.-ıpsan(cāne ḳ.) 149$^{a}$/13

**ḳıyāmet**<Ar. **I.**bütün ölenlerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, kıyamet.
ḳ.+(tā ḳ.) 149$^{b}$/01, 160$^{a}$/06, 161$^{b}$/11, 162$^{b}$/01, 164$^{b}$/05
**II.**büyük felaket, yıkım.
ḳ.+dir 166$^{b}$/09

**ḳız** kız.
ḳ. 154$^{b}$/06
ḳ.+ı 154$^{a}$/07

**ki** ki bağlacı.
k. 148$^{a}$/08, 149$^{a}$/06, 149$^{b}$/11, 150$^{a}$/01, 150$^{a}$/11, 150$^{a}$/13, 150$^{b}$/08, 150$^{b}$/11, 150$^{b}$/12, 151$^{a}$/07, 152$^{a}$/03, 152$^{a}$/05, 152$^{a}$/06, 152$^{a}$/09, 152$^{b}$/01, 152$^{b}$/01, 154$^{a}$/11, 155$^{b}$/01, 157$^{a}$/04, 157$^{a}$/10, 157$^{b}$/08, 160$^{a}$/04, 161$^{a}$/03, 161$^{a}$/04, 161$^{a}$/12, 161$^{b}$/01, 161$^{b}$/04, 162$^{b}$/10, 164$^{b}$/01, 166$^{a}$/05, 166$^{a}$/08, 166$^{b}$/01
k.+(tā k.) 147$^{b}$/13, 148$^{a}$/11, 150$^{a}$/05, 153$^{b}$/01, 156$^{a}$/13, 160$^{b}$/07, 160$^{b}$/10, 160$^{b}$/12, 161$^{b}$/02, 166$^{a}$/01, 166$^{b}$/12
**→ kim**

**kibr**<Ar. büyüklük taslama, şişinme.
k. 152$^{a}$/09, 167$^{a}$/13

**kim** "çünkü" anlamına da gelebilen ki bağlacı.
k. $150^b$/01, $151^b$/03, $154^b$/09, $155^a$/10, $155^a$/10, $156^b$/01, $157^a$/06, $157^b$/05, $158^a$/04, $161^b$/05, $163^a$/01, $166^b$/02, $166^b$/02, $166^b$/10, $167^a$/04, $167^a$/08
k.+(her né k.) $150^b$/06
k.+(tā k.) $158^a$/03
→ **ki**

**kim** kim zamiri.
k. $149^b$/11, $150^a$/11, $150^b$/11, $150^b$/12, $151^a$/02, $161^a$/11
k.+e $159^a$/08
k.+in $152^a$/02, $152^a$/02
k.+iñ $152^a$/04
k.+ini $152^a$/02
k.+ni $152^a$/02

**kimi** gibi.
k. $150^a$/13, $161^a$/10, $164^a$/04
k.+(ney kimi yüz yérde bağlandı kemer) $159^a$/04
→ **bigi, gibi**

**kimse** kişi, insan.
k. $149^a$/08, $149^a$/12, $149^b$/10, $153^a$/03, $166^b$/02
k.+(ayru k. bilme-) $161^a$/10
k.+(bahāsın bilme-) $157^a$/13
k.+ye $149^a$/03, $166^b$/06
k.+ye(ecel amān vérme-) $158^b$/07
k.+yi $149^a$/13

**Kirdgār**<Far. Allah.
K. $155^b$/03, $158^b$/02, $160^b$/07, $162^b$/08
K.+(be-'ışḳ-ı K.) $151^a$/06
K.+(Ḥayy u Kerīm ü K.) $158^a$/09, $165^b$/11
K.+(ömrimi bāḳī ḳılursa K.) $154^a$/02

**kişi** kişi.
k. $157^b$/08

**ḳo-** koymak, bırakmak.
ḳ.-dı $156^a$/08
→ **ḳoy-**

**ḳop-** ortaya çıkmak, zuhur etmek.
ḳ.-dı $163^a$/05

**ḳopar-** ayırmak, gidermek, söküp çıkarmak.
ḳ.-uram $155^a$/05

**ḳorḫ-** korkmak, çekinmek.
ḳ.-ur $152^a$/12

**ḳorḳu** korku.
***ḳ. cismin ḳapla-** korku bedenini sarmak. $162^b$/05

**ḳoş-** koşmak.
ḳ.-ar $152^b$/04

**ḳoy-** koymak, bırakmak.
***ḳ. gétsün** bırak gitsin, bağışla, affet. $157^a$/05
ḳ.-dı(ṭopraġa ḳ. yüzin) $158^b$/01
ḳ.-madı $160^a$/04
ḳ.-madıñ(ārām-ı sükūn) $165^a$/13
ḳ.-madın(ḳuvvet tenimde) $165^a$/12
ḳ.-man $162^a$/12
ḳ.-mayam(hecr elinde ḳ.) $153^a$/11
ḳ.-maz $147^b$/05
ḳ.-mazam $162^a$/10
ḳ.-mışam(yolında ḳ.) $149^b$/01
***ḳ.-uban gétme-** bırakıp gitmemek, yalnız bırakmamak. $157^b$/02
ḳ.-up $148^a$/12
→ **ḳo-**

**köç-** göçmek.
k.-di $162^b$/07

**kȫñül** gönül, yürek.
k. 148$^b$/05, 150$^a$/13, 150$^b$/10, 153$^b$/08, 160$^b$/10, 160$^b$/11, 160$^b$/12, 160$^b$/12, 162$^a$/01, 162$^b$/01, 163$^b$/03, 167$^a$/09
***k. ġavġāsı** gönül kavgası, iç çekişmesi. 160$^a$/08
***k.+i mülkinde maḳām dut-** gönül ülkesinde makam edinmek, kalbinde yer etmek. 161$^a$/03
***k.+i ‘ışḳa ṣāf** gönlünü arındırıp aşka açmış. 164$^a$/12
k.+iniñ165$^a$/01
k.+üm 162$^a$/03, 163$^a$/08, 166$^a$/10
***k.+üm alan** yürek okşayan, hoşa giden. 148$^a$/01, 149$^b$/12, 150$^b$/08, 152$^b$/13, 153$^b$/11
k.+ümde 153$^b$/05, 162$^a$/07, 165$^a$/11, 165$^a$/13
k.+üme 150$^a$/13, 165$^b$/04, 166$^a$/10
***k.+üme endūh-ı ġam ṣal-** içine kaygı ve üzüntü salmak. 153$^b$/13
***k.+üme yüz dām-ı hecr ṣal-** içine çok fazla aşk tuzağı kurmak. 160$^b$/03
k.+ümi 153$^b$/04
k.+ümiñ 163$^b$/03, 163$^b$/05
k.+ümiz 148$^b$/07, 160$^a$/11
k.+ümizin 148$^a$/10
***k.+üñ ṣāf ol-** içi temizlenmek, arınmak. 167$^a$/12

**ḳudret**<Ar. güç, kudret.
ḳ. 158$^b$/11
***ḳ.-i Rabb-ı cihān** alemin Rabb’inin gücü. 156$^a$/09
ḳ.+(yedd-i ḳ. ṣal-) 167$^a$/06

**kūh**<Far. dağ.
k. 148$^b$/12
k.+(be-miṡl-i k.-ı Ḳāf) 162$^a$/07
***k.-ı Ḳāf** Kaf dağı. 162$^a$/08
***k.-ı ṣaḥrā** çöl dağları. 152$^b$/09, 152$^b$/10
***k.-sār** dağlık yer. 157$^b$/09
***k.-vār** dağa benzer. 162$^b$/12

**kūhken**<Far. dağ kazan, dağ delen. (mec.) Ferhâd.
***k. bol-** dağları kazmak, dağları delmek; Ferhâd olmak. 153$^b$/09

**kuḥl**<Ar. sürme, göz sürmesi.
k. 150$^a$/02

**ḳul**<Ar. kul, köle.
***ḳ. ol-** kul köle olmak; her istediğini yapmak. 154$^a$/08
ḳ.+larına 154$^b$/12

**ḳulaġ** kulak.
***ḳ. ol-** duymak, dinlemek, işitmek. 153$^a$/09, 159$^b$/04, 164$^a$/08
***ḳ. olma-** duymamak, dinlememek, işitmemek. 152$^b$/11
→ **ḳulaḳ**

**ḳulaḳ** kulak.
***ḳ. dut-** duymak. 150$^b$/07
→ **ḳulaġ**

**ḳulzüm**<Ar. deniz.
***ḳ. ü ‘ummān** derya deniz. 164$^b$/07

**ḳurbān**<Ar. bir amaç uğruna feda olma.
ḳ.+(cānımı ḳ. ét-) 163$^b$/01
ḳ.+(cān ḳıla ḳ.) 155$^b$/10
ḳ.+(cān ḳ. ḳıl-) 151$^b$/11
ḳ.+(cān u dilim ḳ.) 162$^a$/09
ḳ.+(cān u vücūd) 163$^a$/06
ḳ.+(cānımı ḳ. ét-) 163$^b$/02

**ḳurı-** kurumak, çekilmek.
ḳ.-dı(damarda ḳanım) 160$^b$/02

**ḳurtar-** kurtarmak.
ḳ.-ıp 151b/13, 160b/09
**ḳurtul-** kurtulmak.
ḳ.-dılar 159b/02
**ḳuru** kuru, ıslak olmayan.
ḳ. 166b/11
**ḳuşan-** çevrelenmek, sarılmak.
ḳ.-mışdı 149b/06
**kūşe**<Far. köşe.
***k.-i vīrān** yıkık yer; harabe, ören. 163b/12
**ḳūt**<Ar. azık, yiyecek.
ḳ.+a 157a/09
ḳ.+dur(bī-ḳ.) 157a/08
**ḳuvvet**<Ar. güç, takat.
ḳ.+(ḳoymadın ḳ. tenimde) 165a/12
**ḳuyı** kuyu.
***ḳ. ḳazan kendi düşer ṣaḳın** "kötülük yapmak isteyen, kendisi o kötülüğe uğrar; ava giden avlanır" anlamına gelen bir atasözü. 156a/13
**kūy**<Far. köy, sokak.
k.+(ez-k.-ı ṣanem) 153b/08
***k.-ı yār** sevgilinin bulunduğu yer. 151a/12
k.+ı 157b/07, 161a/05
k.+ıdır 157b/09
**küfr**<Ar. karalık, karanlık.
***k.-i zülf** saç siyahlığı. 163b/02, 164a/03
**küḥlü'l-baṣer**<Ar. göz sürmesi
k. 163a/10
**küllī**<Ar. bütün, çok.
k. 155b/13

# L

**lāf**<Far. söz, konuşma.
***l. urma-** söz söylememek, hakkında konuşmamak. 161b/13
**lafẓ**<Ar. söz.
l.+(be-l.) 153b/02
**laḥẓa**<Ar. çok kısa an.
l. 158a/06, 166a/05
**la'l**<Ar. **I.**kırmızı renkte değerli bir taş; lâl taşı.
***l.-i fām** lâl renkli (dudak). 148a/06, 159b/08, 164a/13
***l.-i leb** kırmızı dudak. 166b/13
**II.**dudak.
***l.-i mercān** mercan dudak. 164a/06
***l.-i şekker-bār** şekerli, bal damlayan dudak. 162b/08
l.+i 161b/06
**lāle**<Far. lâle.
***l.-zār** lâle bahçesi. 151b/04
**lāṭīf**<Ar. yumuşak, hoş, nazik.
l.+(cān-ı l.) 163b/01
**Lā-yezāl**<Ar. sonu olmayan; sonsuz. (Tanrı)
l. 158a/13
**lāyıḳ**<Ar. yaraşır.
***l. görme-** layık görmemek, yakıştıramamak. 154b/07
**leb**<Far. dudak.
l.+i 164a/06
l.+iñ 149b/11
***l.+iñ ḫoşter-i zi-ḳand u nigīn** dudağı yüzük kaşından ve şekerden daha güzel. 162a/03

l.+iñden 164a/05

l.+leri 164a/05

l.+lerinden(la‘l-i l.) 166b/13

l.+leriñ 149b/09, 150a/11

l.+leriñden 163a/10

**Lem-yezel**<Ar. yok olmaz, kalıcı (Tanrı).

l. 155b/06

l.+(Ḫüdāvend ü Kerīm ü L.) 155a/13

**leşker**<Far. asker, ordu.

l. 152b/04, 155a/10, 155b/05

l.+i 155b/07

l.+iñ 155b/08, 159b/12

**leyl**<Ar. gece.

***l. ü nehār** gece gündüz. 153b/05, 162b/12, 164b/10, 165b/02, 167a/04

**Leyl**<Ar. Leylâ ile Mecnûn hikayesindeki kadın kahramanın “kapkaranlık gece” anlamına gelen adı.

L.+den 167a/05

**→ Leylī**

**Leylī**<Ar. Leylâ ile Mecnûn hikayesindeki kadın kahramanın “kapkaranlık gece” anlamına gelen adı.

L. 147b/02, 148a/06, 148a/06, 148a/07, 148a/11, 148b/13, 149a/07, 149a/13, 149b/12, 150a/01, 150a/02, 150a/03, 150b/08, 151a/03, 151a/06, 151a/09, 153a/06, 156a/06, 156b/03, 157b/10, 161a/06, 161a/11, 161b/01, 161b/02, 161b/06, 161b/07, 161b/13, 162b/02, 163a/02, 163a/07, 163a/12, 163b/03, 163b/04, 163b/05, 163b/06, 163b/06, 163b/08, 163b/08, 164b/03, 165a/07, 165a/08, 165a/08, 166a/01, 166a/06, 166b/03, 166b/12, 167a/10, 167b/05

***L.-i ṣāḥib-cemāl** güzel yüzlü Leylâ. 150b/10

L.+(zevc-i L.) 149b/04

L.+den 165b/03, 165b/12

L.+ni 154b/06, 154b/13, 155a/06, 159b/01

L.+ñi 153a/10, 153a/13, 154a/02

L.+niñ 150a/01, 150a/01, 151a/11, 151b/09, 155b/09, 158b/13, 159a/01, 161a/05, 163a/04, 163a/06, 163a/06

L.+ye 148a/08, 149b/04, 150a/02, 150a/02, 150b/03, 154b/07, 155b/03, 162b/10, 162b/11, 167a/04

L.+yi 148b/08, 155b/08, 156a/02, 156b/02, 162b/07, 166a/02

**→ Leyl**

**libās**<Ar. giysi, esvap.

l.+ı 153a/13

**līk**<Far. lâkin, ancak, fakat.

l. 150b/02, 150b/05

**liḳā**<Ar. yüz, çehre.

l.+(ḥūr-l.) 149b/08

l.+(meh-l.) 164b/05

**līkin**<Far. lâkin, ancak, fakat.

l. 153a/09, 157b/10, 159a/03, 165a/12

**luṭf**<Ar. iyilik, bağış.

l. 150b/03, 152a/04

***l. ét-** iyilik yapmak, bağış yapmak. 151b/06, 164a/03

***l. éyle-** iyilikte bulunmak, bağışta bulunmak. 153b/04

***l. hem iḥsān ét-** iyilik edip vermek. 155a/12

***l. ḳıl-** iyilikte bulunmak, bağışta bulunmak. 151b/10, 165b/08

***l. u cūd** iyilik ve cömertlik. 158[a]/13
***l. u iḥsān ḳılma-** iyilikte ve bağışta bulunmamak. 164[b]/12
***l. u i'ṭā ḳılma-** iyilik ve bağış yapmamak. 165[a]/12
***l. u 'ināyet éyleme-** iyilik ve bağış yapmamak. 151[b]/03
***l. u maḥabbet ét-** iyilik ve yakınlık göstermemek. 151[b]/06
l.+(mekān-ı l.) 154[a]/13
***l.-ı dem** iyilik yapma zamanı. 153[b]/07
l.+ıñ 158[a]/09
***l.+ıñı kem étme-** iyiliğini esirgememek. 147[b]/11

# M

**mā**<Ar. su
m.+(ez-m.'ül-memāt) 158[a]/04
**mā**<Far. biz.
***m. vü menlik** bencillik. 167[a]/12
**ma'den**<Ar. değerli maddelerin çıkarıldığı yer, ocak, maden.
m.+i 154[b]/05
**maġbūn**<Ar. şaşkın, şaşırmış.
m.+a(zār u maḥzūn-ı żaʼīf-i m.) 156[a]/06
**māh**<Far. **I.**Dünya'nın uydusu, Ay. (mec.) sevgili.
m.+(ḥüsn-i m.-ı dil-firīb) 152[b]/06
***m.-ı hilāl** yeni ay, hilâl. 165[a]/04
***m.-ı münīr** nurlu ay, parlak ay. 150[b]/08
***m.-rū** ay yüzlü. 163[a]/03
***m.-tāb** ayışığı, dolunay. 166[b]/06
***m.-ı ruḫsār** ay yüzlü. 155[b]/02
m.+(rū-yı māh) 150[a]/08
m.+ıdır 161[b]/07
**→ meh**
II.senenin onikide biri, ay.
***m. ü sāl** aylar yıllar boyu. 158[b]/02
**maḥabbet**<Ar. sevgi.
m. 167[a]/05
m.+(luṭf u m. ét-) 151[b]/06
**maḥbūb**<Ar. sevilen, sevgili.
m. 166[b]/02
**maḥbūb'ül-ḳulūb**<Ar. kalplerin sevgilisi, gönüllerin sultanı.
m.+(meh-i bedr-i m.) 165[a]/07
**maḥrem**<Ar. çok samimi, içli dışlı olan.
***m. éyle-** samimileştirmek, yakınlaştırmak. 165[b]/09
***m. u yār u refīḳ** yoldaş, sevgili ve samimi. 162[a]/09
m.+(mūnis ü m.) 153[a]/10, 162[b]/03, 164[b]/08
m.+(mūnis ü m. ḳıl-) 153[b]/06
m.+i 157[b]/07
**maḥrūm**<Ar. yoksun.
***m. éyleme-** yoksun bırakmamak. 164[b]/09
***m. étme-** yoksun burakmamak. 148[a]/04
**maḥzūn**<Ar. hüzünlü, üzgün.
m. 150[a]/06, 156[b]/10
***m. u ḥazīn ol-** üzgün ve kederli olmak. 148[a]/07
***m.-ı bīmār éyle-** hastalığın üzüntüsüne düşürmek. 156[a]/01

***m.-ı yār** sevgilinin üzüntüsünde olan. 161$^a$/02
m.+(zār u m.-ı ża'īf-i maġbūn) 156$^a$/06
m.+durur(ḫaste vü m.) 151$^a$/07

**maḳām**<Ar. yer, makam.
m.+('ālī-m.) 163$^a$/07
m.+(köñli mülkinde m. dut-) 161$^a$/03
m.+(server-i 'ālī-m.) 154$^b$/05
m.+(şeh-i 'ālī-m.) 155$^a$/08

**maḳdem**<Ar. gelme, geliş.
m.+in(türāb-ı m.) 163$^a$/10

**maḳṣūd<**Ar. istenilen şey, istek.
m.+um 164$^a$/05

**māl**<Far. sürülen, sürünen, sarılan.
m.+(pāy-m.) 151$^a$/03
m.+(pāy-m. ḳıl-) 167$^a$/13

**māl**<Ar. mal, varlık, servet.
m. 155$^b$/08

**ma'lūm**<Ar. bilinen, belli.
***m. éyle-** açıklamak, bildirmek, ortaya koymak. 153$^a$/05, 154$^a$/12, 157$^b$/08, 166$^a$/06

**maña** bana, ben zamirinin yönelme durumu.
m. 147$^b$/10, 148$^b$/08, 150$^a$/05, 150$^b$/05, 150$^b$/05, 151$^a$/06, 151$^b$/13, 153$^a$/05, 153$^b$/13, 154$^a$/01, 156$^a$/04, 157$^a$/11, 157$^b$/08, 158$^b$/03, 160$^b$/08, 161$^a$/08, 161$^a$/09, 162$^a$/08, 163$^a$/08, 163$^b$/06, 164$^b$/05, 165$^a$/12, 165$^b$/01, 165$^b$/05, 166$^a$/04, 166$^a$/05, 166$^a$/06, 166$^a$/06, 166$^b$/09, 166$^b$/10
→ **baña**

**mār**<Far. yılan.
m.+(mūr u m.) 156$^b$/12, 163$^a$/05
m.+(murġ u m. yuva yap-) 162$^b$/02

**ma'şūḳ**<Ar. sevilen, erkek sevgili.
m. 152$^a$/02
m.+dan 152$^a$/03

**meclis**<Ar. toplantı, görüşme veya eğlence amacıyla bir araya gelmiş insan topluluğu.
m.+e 156$^a$/05

**Mecnūn**<Ar. Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin erkek kahramanı.
m. 148$^b$/10, 149$^b$/06, 150$^a$/06, 151$^b$/05, 152$^a$/09, 152$^b$/05, 153$^a$/06, 153$^a$/08, 153$^a$/12, 153$^b$/01, 154$^b$/07, 154$^b$/13, 155$^a$/10, 155$^b$/08, 156$^b$/02, 156$^b$/09, 157$^a$/01, 157$^a$/04, 157$^a$/11, 158$^b$/10, 159$^a$/10, 159$^b$/01, 159$^b$/03, 159$^b$/07, 161$^b$/01, 161$^b$/13, 162$^b$/01, 162$^b$/02, 163$^a$/03, 163$^a$/04, 163$^a$/12, 163$^b$/01, 163$^b$/04, 163$^b$/04, 163$^b$/05, 164$^a$/02, 164$^b$/04, 166$^a$/02, 166$^a$/08, 166$^b$/03, 167$^a$/10, 167$^b$/05
M.+(ḫaste M.) 152$^b$/03, 154$^a$/03, 159$^b$/09, 160$^a$/06, 160$^a$/11
***M. başa varam** Mecnûn başıma buradayım. 153$^a$/07
***M.-cān** sevgili Mecnûn. 161$^b$/03
***M.-ı ḫaste** hasta Mecnûn. 151$^a$/11
***M.-ı ḥazīn** üzgün Mecnûn. 151$^a$/08, 153$^a$/13, 158$^a$/08
***M.-ı nā-tüvān** güçsüz, zavallı Mecnûn. 162$^b$/10
***M.-ı zār** ağlayan Mecnûn. 150$^b$/13, 151$^a$/13, 152$^b$/04, 153$^a$/05, 154$^a$/02, 155$^a$/07, 155$^b$/03, 156$^b$/03, 159$^a$/13, 161$^a$/01, 163$^b$/10, 165$^a$/09, 166$^b$/05

M.+a $150^{a}$/07, $152^{b}$/02, $154^{a}$/07, $154^{b}$/06, $156^{a}$/02, $156^{a}$/05, $156^{b}$/10, $157^{a}$/06, $161^{b}$/13, $165^{a}$/07
M.+a(ḫaste M.) $162^{b}$/07
M.+dan $148^{b}$/13, $149^{a}$/13
M.+durur $151^{a}$/06
M.+ı $163^{b}$/09
M.+ıñ $147^{b}$/03, $148^{a}$/11, $155^{a}$/01, $158^{a}$/02, $161^{a}$/03, $161^{a}$/13
M.+ki $161^{b}$/09
M.+san(mis̱l-i M.) $150^{b}$/03

**mecrūḥ**<Ar. yaralanmış, yaralı.
m. $158^{a}$/05, $158^{a}$/06, $161^{a}$/09
***m. u zār u derd-nāk ḳal-** dertli, gözü yaşlı ve yaralı durumda olmak. $155^{b}$/07
***m. u hem-cevr éyle-** yaralayıp acı çektirmek. $164^{b}$/13
***m. u zār ét-** yaralamak ve ağlatmak. $148^{b}$/04

**me'cūr**<Ar. ecri verilmiş, kiraya verilmiş.
m. (hem-dem-i m.) $153^{b}$/06

**medār**<Ar. yörünge, dayanak.
m.+(bī-m. ol-) $165^{b}$/06

**meded**<Ar. yardım, imdat, aman.
***m. bilme-** aman bilmemek, iflah olmamak. $147^{b}$/13, $166^{b}$/09

**medḥ**<Ar. övgü, övme.
***m. ü sipās dé-** övgü ve şükürde bulunmak. $153^{b}$/09
***m. éyle-** övmek, yüceltmek. $149^{b}$/06

**medhūş**<Ar. şaşırmış, dehşete kapılmış, ürkmüş.
***m. éyle-** dehşete düşürmek, ürkütmek. $155^{b}$/13

**meh**<Far. Dünya'nın uydusu, Ay. (mec.) sevgili.
m.+(dīn-i m.-i envār) $149^{a}$/04
***m.-i envār** nurlu ay. $148^{a}$/02
m.+(meh-cebīn) $159^{b}$/01
***m.-i bedr-i maḥbūb'ül-ḳulūb** kalplerin sevgilisinin dolunayı. $165^{a}$/07
***m.-liḳā** ay yüzlü. $164^{b}$/05
***m.-pāre** ay parçası. $148^{a}$/01
**→ māh I.**

**mehcūr**<Ar. unutulmuş.
m. $152^{a}$/09

**mekān**<Ar. yer. mahal.
***m.-ı luṭf** iyilik yapılan yer. $154^{a}$/13

**mekkār**<Ar. düzenbaz, hilekâr, aldatıcı.
m.+ına $162^{a}$/02

**mekr**<Ar. tuzak, hile.
***m.-i raḳīb** diğer aşıkların tuzakları, hileleri. $147^{b}$/05

**melāik**<Ar. melekler.
m. $164^{a}$/13

**melāl**<Ar. bunaltı, sıkıntı.
m. $165^{a}$/04
m.+(endūh-ı m. gét-) $150^{a}$/08
m.+(ez-bāb-ı m.) $165^{a}$/06
m.+inden $150^{a}$/10

**melek**<Ar. melek.
m.+(bezm-i ins ü m.) $148^{a}$/04

**melīh**<Ar. güzel, şirin.
m.+(ṣūret-i ḫūb u m.) $152^{a}$/10

**melūl**<Ar. hüzünlü, üzüntülü.
m.+(dil-m.) $149^{b}$/03

**memāt**<Ar. ölüm.
m.+(ez-mā'ül-m.) $158^{a}$/04

**men** ben, teklik I. kişi zamiri.

m. $147^{b}$/11, $147^{b}$/12, $148^{a}$/02, $148^{a}$/03, $148^{a}$/12, $148^{b}$/02, $149^{a}$/01, $149^{a}$/08, $149^{a}$/08, $149^{b}$/02, $150^{a}$/05, $150^{a}$/13, $150^{b}$/07, $151^{b}$/11, $152^{b}$/10, $152^{b}$/10, $152^{b}$/12, $153^{a}$/03, $153^{a}$/11, $153^{b}$/02, $153^{b}$/03, $154^{a}$/03, $154^{a}$/08, $154^{b}$/07, $155^{b}$/01, $155^{b}$/02, $157^{a}$/09, $157^{a}$/10, $158^{b}$/10, $159^{b}$/03, $159^{b}$/04, $159^{b}$/12, $160^{a}$/06, $161^{a}$/01, $161^{a}$/02, $161^{b}$/10, $161^{b}$/11, $161^{b}$/12, $162^{b}$/01, $163^{a}$/07, $163^{a}$/12, $163^{b}$/02, $163^{b}$/07, $163^{b}$/08, $164^{a}$/08, $164^{a}$/09, $164^{a}$/11, $164^{b}$/03, $165^{a}$/13, $166^{a}$/08, $166^{a}$/09, $166^{a}$/13, $166^{b}$/06

m.+(ez-m.) $157^{a}$/02

m.+daẖı $155^{a}$/05

m.+de $149^{a}$/10, $149^{b}$/07

m.+den $149^{a}$/03, $158^{a}$/10, $158^{b}$/02, $158^{b}$/02, $158^{b}$/05, $162^{a}$/12, $163^{b}$/07, $163^{b}$/12, $164^{a}$/01

m.+den(meni m. alubdur) $149^{a}$/10

m.+i $147^{b}$/05, $147^{b}$/10, $148^{b}$/06, $149^{a}$/12, $149^{b}$/01, $150^{a}$/08, $150^{a}$/10, $150^{b}$/08, $151^{b}$/09, $151^{b}$/10, $152^{b}$/10, $155^{a}$/12, $157^{b}$/12, $158^{a}$/10, $159^{a}$/04, $159^{a}$/05, $159^{a}$/07, $159^{a}$/08, $159^{a}$/12, $159^{a}$/12, $159^{b}$/13, $160^{a}$/03, $160^{a}$/04, $160^{a}$/10, $160^{b}$/09, $163^{a}$/11, $163^{a}$/13, $164^{a}$/08, $164^{b}$/09, $164^{b}$/09, $165^{a}$/11, $165^{b}$/03, $165^{b}$/07, $165^{b}$/08, $165^{b}$/09, $166^{a}$/11, $166^{b}$/01, $167^{a}$/13

***m.+i menden al-** kendinden geçirmek. $149^{a}$/10

m.+im $147^{b}$/05, $147^{b}$/05, $148^{a}$/01, $148^{a}$/08, $148^{b}$/06, $149^{a}$/03, $149^{a}$/05, $149^{a}$/07, $149^{b}$/12, $150^{b}$/02, $150^{b}$/09, $150^{b}$/09, $152^{b}$/11, $153^{b}$/11, $153^{b}$/11, $153^{b}$/12, $156^{a}$/06, $157^{a}$/06, $159^{b}$/05, $159^{b}$/11, $160^{a}$/08, $160^{a}$/08, $160^{a}$/09, $160^{b}$/03, $160^{b}$/05, $160^{b}$/05, $160^{b}$/11, $160^{b}$/12, $161^{a}$/02, $161^{a}$/06, $161^{a}$/07, $162^{a}$/09, $162^{b}$/04, $162^{b}$/04, $163^{a}$/08, $163^{a}$/09, $163^{b}$/07, $164^{a}$/02, $164^{a}$/03, $164^{a}$/03, $164^{a}$/04, $164^{a}$/05, $164^{a}$/05, $164^{a}$/06, $164^{a}$/07, $164^{a}$/07, $165^{a}$/11, $165^{b}$/06

**→ ben**

**mend**<Far. “sahip” anlamı veren bir yapım eki, /+lI/.

m.+(derd-m.) $148^{a}$/07, $166^{b}$/05

m.+(derd-m. ol-) $164^{a}$/04

m.+(derd-m. ü ‘āciz ü zār u esīr) $159^{b}$/09

m.+(derd-m. ü müptelā vü zār) $163^{a}$/01

m.+(mest-m.) $148^{a}$/07

m.+(mest-m. ü ẖaste vü āvāre) $166^{a}$/01

m.+em(arzu-m.) $147^{b}$/12

**menlik** benlik, bencillik.

m.+den(mā vü m.) $167^{a}$/12

**menzil**<Ar. konak yeri.

m.+i $152^{a}$/06

**mercān**<Ar. mercan.

m.+ım(la‘l-i m.) $164^{a}$/06

**merd**<Far. **I.**adam, insan.

***m.-i Ḫüdā** Allah’ın adamı, ermiş. $157^{a}$/01, $157^{b}$/02

**II.**yiğit, mert.

***m.-bāşed** yiğit olan. $152^{a}$/12

**merg**<Far. ölüm.

m.+(ḥāl-i m.) $158^{a}$/07

m.+in $165^{a}$/08

**merhem**<Ar. ilaç.

***m. ḳıl-** yarasını sarmak. 166b/12
**merḥamet**<Ar. acıma, esirgeme.
***m. ḳıl-** acımak, esirgemek. 147b/10, 148a/01
***m. ḳılma-** acımamak, esirgememek. 152b/11
**Mesīḥ**<Ar. İsa Peygamber.
***M.-āsā** Hz. İsa gibi (ölüleri dirilten nefesli). 149b/09
**mesken**<Ar. oturulacak yer.
m. 158a/13
m.+i 154b/07
m.+imdir 152b/09
**mesrūr**<Ar. sevinmiş.
m. 167a/05
**mest**<Far. sarhoş.
m. 159a/10
***m.-i Ḥaḳḳ** Allah aşkıyla sarhoş. 149a/03
***m.-i 'ışḳ** aşk sarhoşu. 159b/07
***m.-mend** sarhoş olmuş. 148a/07
***m.-mend ü ḫaste vü āvāre** derbeder, hasta ve sarhoş olmuş. 166a/01
m.+(ser-m. ü ḫarāb ét-) 149a/01
**mestān**<Far. sarhoşlar.
m.+ıñ(nergis-i m.) 150b/01
**me'vā**<Ar. sığınak, sığınacak yer, barınak.
m. 149b/10
**meyl**<Ar. sevme, gönül akışı.
***m. ḳıl-** gönlünü kaptırmak. 149b/10
**mı** soru edatı.
***m.'olur** mı olur. 152a/07
m.+dır 162a/11, 166a/05
**mihmān**<Far. konuk.
m.+durur 150a/13
m.+ıma 153a/03
**miḥnet**<Ar. sıkıntı
m.+i 162b/04
**mihr**<Far. **I.**güneş.
***m.-i 'ışḳ** aşk güneşi. 149b/03
**II.**sevgi.
m. 152a/03, 152a/03, 166b/03
***m.-i yār** sevgilinin sevgisi. 152a/04
m.+iñ 150b/05
***m.+iñ ṣal-** sevmeyi bırakmak, sevgisinden vazgeçmek. 161a/05
**mihribān**<Far. sevgili, şefkatli.
m. 150a/03
m.+(nā-m.) 147b/09
**miñ** bin.
m. 163b/02
m.+(cānına érsin m. gażab) 154b/03
m.+(iki m. yüz elli) 167b/03
**→ biñ**
**minnet**<Ar. iyiliğe karşılık verme.
***m. éyle-** iyilikle karşılık vermek. 158a/13
**miskīn**<Ar. zavallı.
m. 160a/01, 160a/08
***m. ét-** zavallılaştırmak, kötü duruma düşürmek. 148b/02
**miṡl**<Ar. gibi, benzeri, eşi.
m.+(be-m.-i 'andelib) 155b/11
m.+(be-m.-i kūh-ı Ḳāf) 162a/07
m.+(be-m.-i zülf-i yār) 155b/12
***m.-i 'anber-bār** güzel koku saçar gibi. 155b/10
***m.-i bāġ** Cennet gibi. 162a/06
***m.-i Ferhād** Ferhat benzeri, Ferhat'a eş. 155b/11
***m.-i ḥabāb** kabarcıklar gibi, kabarcıklara benzer. 158a/07

***m.-i Mecnūn** Mecnûn'a benzer, Mecnûn gibi. 150$^{b}$/03
m.+i 155$^{a}$/01

**mu** bu, işaret zamiri.
m.+ları 157$^{a}$/11
m.+nı 151$^{a}$/02, 151$^{b}$/03, 154$^{a}$/06, 158$^{a}$/08, 158$^{a}$/09, 158$^{a}$/12, 158$^{b}$/01, 161$^{a}$/05, 161$^{a}$/11, 163$^{a}$/02, 165$^{b}$/09
m.+nıñ 151$^{b}$/02, 166$^{a}$/08
m.+nıñ 165$^{b}$/07
m.+ña 167$^{b}$/05
m.+nlar 154$^{b}$/09
m.+nları 155$^{a}$/07, 157$^{a}$/05, 157$^{a}$/12
m.+nlarıñ 157$^{a}$/06
**→ bu**

**muḥterem**<Ar. saygı değer.
m.+(pād-şāh-ı m.) 154$^{a}$/12

**munca** bu kadar, bunca.
m. 153$^{a}$/07, 160$^{b}$/08, 162$^{b}$/04, 165$^{b}$/01

**mūnis**<Ar. can dostu, cana yakın, sevimli.
m.+(hem-refīḳ ü m. ü ġam-ḫ$^{v}$ār) 165$^{b}$/11
m.+(mūnis ü maḥrem) 153$^{a}$/10, 162$^{b}$/03, 164$^{b}$/08
***m. ü maḥrem ḳıl-** cana yakın ve içli dışlı yapmak. 153$^{b}$/06
***m.-i cān olma-** canına hoş gelmemek, hoşnut olmamak. 158$^{a}$/02
***m.-i naḫçīr** yabani hayvanların alışık olduğu. 159$^{a}$/03

**mūr**<Far. karınca.
***m. u mār** börtü böcek, yılan çiyan. 156$^{b}$/12, 163$^{a}$/05
m.+dan 165$^{a}$/13

**murād**<Ar. arzu, istek, dilek.
m.+(der-m.-ı ṣādıḳān) 161$^{b}$/05
m.+ım 153$^{b}$/06
***m.+ıñ al-** isteğini almak, birlikte olmak, beraber olmak. 163$^{b}$/12

**murġ**<Far. [<morġ] kuş.
***m. u mār yuva yap-** kuşlar yılanlar yuva yapmak, "börtü böcek, yılan çıyan" yuva yapmak. 162$^{b}$/02

**Murtażā**<Ar. Hz. Ali'nin "beğenilmiş" anlamına gelen lakabı.
m.+nıñ 158$^{a}$/11

**muṣanna'**<ar. süslü, gösterişli, bezenmiş.
m.+(beḥār m. ol-) 162$^{b}$/08

**Muṣṭafā**<Ar. İslam peygamberi Hz. Muhammed'in "seçilmiş, seçkin" anlamlarına gelen adı.
m.+nıñ 158$^{a}$/11

**muştulıġ** müjde armağanı.
m. 159$^{b}$/01

**muṭī**<Ar. itaatli, boyun eğen, bağlı.
***m. ol-** itaat etmek, boyun eğmek. 154$^{b}$/10

**muṭlaḳ**<Ar. **I.**kesin, mutlaka.
m. 157$^{b}$/10, 166$^{b}$/09
**II.**salt, yalnız (Tanrı).
m.+(Vāḥid-i M.) 154$^{a}$/10
m.+dan(sāḳī-i M.) 149$^{a}$/02

**müdām**<Ar. sürekli, devamlı.
m. 148$^{a}$/05, 152$^{b}$/08, 152$^{b}$/09, 158$^{b}$/09, 161$^{a}$/03, 161$^{a}$/10, 161$^{a}$/10, 161$^{a}$/12, 161$^{a}$/12, 164$^{b}$/11

**müddet**<Ar. süre, zaman.
m.+dir 163$^{a}$/12

**mül**<Far. şarap, kırmızı şarap.
***m. ṣun-** şarap sunmak. 166$^{b}$/13

**mülk**<Ar. **I.**taşınmaz mal varlığı.
**m. 155$^{b}$/08**

**II.**ülke, yurt.
m.+i 155$^{b}$/04
m.+inde(köñli m. maḳām dut-) 161$^{a}$/03
m.+inden 157$^{b}$/10
m.+ine 154$^{a}$/09

**mültefit**<Ar. güler yüz gösteren, iyi davranan.
***m. olma-** güler yüz göstermemek, iyi davranmamak; yüz vermemek. 148$^{a}$/07

**mü'min**<Ar. inanan, iman eden, Müslüman.
m. 167$^{b}$/12
***m. ol-** inanmak, iman etmek. 164$^{a}$/12
m.+leri 148$^{b}$/01

**münfa'il**<Ar. gücenen, alınmış.
m. 163$^{a}$/10

**münīr**<Ar. ışık veren, aydınlatan, parlak, nurlu.
m.+(māh-ı m.) 150$^{b}$/08

**münḳati'**<Ar. [<münḳatı'] soyu kesik, soyu tükenen.
***m. ol-** soyu tükenmek, kökü kurumak. 154$^{b}$/10

**müptelā**<Ar. [<mübtelā] tutkun, bağımlı, düşkün.
m. 156$^{a}$/02
m.+(derd-mend ü m. vü zār.) 163$^{a}$/01
***m. ol-** düşkün olmak, tutulmak. 150$^{b}$/04, 162$^{a}$/02
***m. vü 'āciz ü efgār** tutkun, güçsüz ve yaralı. 158$^{b}$/05
m.+(zār u m.) 156$^{b}$/08
m.+(zār u m. ḳal-) 158$^{a}$/08
m.+yam 162$^{a}$/02

**Müselmān**<Far. [<Ar. Müslimān] İslâm dinine inanan; Müslüman.
M.+(nā-M.) 148$^{b}$/09
M.+lar 166$^{a}$/04

**müselsel**<Ar. zincirleme, ardı ardına, peş peşe.
m. 155$^{b}$/10

**müstemi'**<Ar. dinleyici, dinleyen
***m. ol-** dinleyici olmak, dinlemek. 149$^{b}$/06, 154$^{b}$/03

**müstmend**<Far. zavallı, üzgün, kederli.
m. 158$^{a}$/02

**müşerref**<Ar. şerefli, şereflendirilmiş.
***m. ḳıl-** gelişiyle yüceltmek. 154$^{a}$/11

**müşgīn**<Far. misk kokulu, miskli.
m. 150$^{b}$/11

**müşkil**<Ar. engel, zorluk.
***m. ol-** dert olmak, sıkıntı olmak. 153$^{a}$/05
m.+dir 161$^{a}$/09

# N

**nā**<Far. olumsuzluk bildiren ön ek.
n.+(faḳīr ü n.-tüvān) 165$^{b}$/09
n.+(Mecnūn-ı n.-tüvān) 162$^{b}$/10
***n.-çār** çaresiz. 147$^{b}$/13
***n.-çār ol-** çaresiz kalmak. 149$^{b}$/04
***n.-mihribān** acımasız. 147$^{b}$/09
***n.-müselmān** Müslüman olmayan, inançsız. 148$^{b}$/09
***n.-şād** mutsuz, huzursuz. 161$^{a}$/08

***n.-tüvān** güçsüz, kuvvetsiz. $152^{b}$/06, $152^{b}$/09, $158^{a}$/07, $161^{b}$/05, $164^{b}$/07

***n.-tüvān u dil-ġamīn ol-** güçsüz ve gönlü acı dolu olmak. $156^{b}$/08

***n.-tüvān u ḫaste bīmār ét-** yaralayıp güçsüz ve hasta bırakmak. $159^{a}$/05

n.+(żaʼīf-i n.-tüvān) $153^{b}$/03, $153^{a}$/04, $161^{b}$/07

n.+(żaʼīf ü n.-tüvān kal-) $147^{b}$/09

**nāgehān**<Far. ansızın, apansız, birdenbire; beklenmeyen bir anda.

n. $148^{a}$/08, $152^{a}$/13, $165^{b}$/13

**naḫçīr**<Far. av hayvanı, yabani hayvan.

n. $152^{a}$/13

n.+(mūnis-i n.) $159^{a}$/03

**Naḥnü-ḳasem**<Ar. Kur'ān-ı Kerīm'deki (43) Zuhruf suresinin 32. ayeti: "E hüm yaksimune rahmete rabbik nahnü kasemna beynahüm meiyşetehüm fil hayatid dünya ve rafa'na ba'dahüm fevka ba'din deracatil li yettehize ba'duhüm ba'dan suhriyya ve rahmetü rabbike hayrum mimma yecmeun." **Anlamı:** "Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır."

n. $158^{b}$/10

**-nāk**Far. /+lI/ anlamı kazandıran bir son ek.

n.+(ḳaldılar mecrūḥ u zār u derd-n.) $155^{b}$/07

n.+(naẓm-ı sūz-n.) $167^{b}$/11

**nāḳı**<Ar. dişi deve.

n.+ya $163^{b}$/09

**nālān**<Far. inleyen.

n.+(Vāmıḳ-ı n.) $160^{a}$/01

**nāle**<Far. inleme, inilti.

n.+(bā-n. vü āh u fiġān) $160^{b}$/06

n.+(bā-n. vü efġān) $154^{b}$/01

n.+(yüz n. vü zār-ı fiġān éyle-) $158^{b}$/06

***n. ét-** inlemek, inildemek. $160^{b}$/06

***n. vü efġān ü zār** bağıra çağıra ağlayan. $156^{b}$/12

***n. vü feryād hem giryān ét-** bağıra çağıra, çığlık bağlık ağlamak. $165^{a}$/10

***n. vü feryād u giryān éyle-** bağıra çağıra, çığlık bağlık ağlamak. $158^{a}$/01

***n.-i Ferhād ḳıl-** Ferhat gibi inlemek. $153^{b}$/09

***n.-i sūzān** yakıcı inilti, yürek yakan inilti. $160^{b}$/08

**nāliş<**Far. inilti, inleme.

n.+im $153^{a}$/01

n.+imden $148^{a}$/03

**nām**<Far. ad, ün.

n.+(bed-n. ol-) $150^{a}$/04

***n. éyle-** ad vermek, isim koymak. $167^{b}$/05

***n. u neñg** ad san, şan şöhret. $152^{a}$/05

***n.-ı firāḳ** ayrılığın adı. $165^{a}$/02

***n.-ı hecr** ayrılığın adı. $160^{b}$/01

n.+(nīk-n.) $149^{b}$/13, $154^{b}$/11

n.+(nīk-n. ol-) 154$^{b}$/11

n.+ım(neñg ü n. gét-) 162$^{a}$/04

n.+ıñı 149$^{a}$/12

**nāme**<Far. mektup.

n.+si 150$^{a}$/07

n.+si(ġam-ḫ$^{v}$ār-n.) 150$^{a}$/07

n.+yi 147$^{b}$/02, 147$^{b}$/03, 147$^{b}$/04, 149$^{b}$/13, 150$^{a}$/06, 150$^{b}$/08

**nāmūs**<Ar. iffet, ırz, hayâ, namus.

n.+ım 148$^{b}$/06

n.+ımızı 148$^{a}$/09

n.+ıñ 149$^{a}$/12

**nār**<Ar. ateş (mec.) Cehennem.

n.+(der-ḳa‘r-ı n.) 157$^{b}$/13

n.+(ez-sūz-ı n.) 158$^{a}$/12

n.+(ṣubḥ u şāmım n. ol-) 162$^{a}$/05

***n.-ı ġam** gam ateşi. 147$^{b}$/07

***n.-ı hecr** ayrılık ateşi. 150$^{a}$/12, 150$^{b}$/09, 160$^{a}$/09, 160$^{a}$/10, 162$^{a}$/02

***n.-ı hicrān** ayrılık acısının ateşi. 160$^{b}$/03

n.+(yérimi n. étme-) 164$^{a}$/10

**na‘ra**<Ar. haykırma, bağırma, nara.

***n. ur-** nara atmak. 156$^{b}$/08, 163$^{a}$/05, 167$^{a}$/01

**naṣīb**<Ar. pay, kısmet, nasip.

***n. al-** pay almak. 150$^{b}$/12, 151$^{a}$/04

***n. ol-** kısmet olmak. 160$^{b}$/01

n.+im 160$^{b}$/04

**naṣīḥat**<Ar. öğüt.

***n. ḳılma-** öğüt vermemek. 158$^{b}$/12

**nāz**<Far. naz, cilve.

***n. ét-** nazlanmak, cilvelenmek. 151$^{b}$/06

**naẓar**<Ar. bakış, bakma, göz atma.

***n. ḳıl-** bakmak. 160$^{a}$/08, 164$^{b}$/13

***n. ḳılma-** bakmamak. 160$^{b}$/04

n.+da(bir n.) 155$^{b}$/10

**nāzenīn**<Far. nazlı, cilveli.

n.+(der-firāḳ-ı ān-ḥabīb-i n.) 156$^{b}$/08

**naẓm**<Ar. ölçülü ve uyaklı söz, mesnevi.

***n.-ı sūz-nāk** içli, dokunaklı şiir. 167$^{b}$/11

**né** ne, soru edatı.

n. 148$^{b}$/10, 151$^{a}$/02, 151$^{a}$/02, 154$^{a}$/12, 157$^{a}$/10, 157$^{b}$/08, 158$^{b}$/09, 160$^{a}$/12, 160$^{a}$/13, 160$^{b}$/03

n.+(çāre n.) 160$^{b}$/07

n.+(her n. kim) 150$^{b}$/06

***n. belālı** çok belalı. 165$^{a}$/02

***n. gezersen** ne duruyorsun, oyalanma. 161$^{b}$/02

***n. ḥācet** gereksiz, gerek yok. 148$^{a}$/03

***n. pāk** ne temiz; "çok mu, az bile" anlamında. 148$^{b}$/13

***n. revā** reva mı, yakışır mı. 157$^{a}$/04

***n. sebebden** hangi sebeple. 166$^{a}$/06

***n. yérden** nereden, ne taraftan. 154$^{a}$/11

***n. yérdir** nasıl bir yerdir. 157$^{b}$/08

n.+dir 152$^{b}$/05, 154$^{a}$/12

n.+dir(aḥvāli n.) 161$^{a}$/07

n.+dir(ḥālı n.) 161$^{a}$/07

n.+durur 153$^{a}$/04

**néce** nasıl.

n. 148$^{a}$/11, 151$^{b}$/02, 158$^{b}$/10, 161$^{a}$/08, 164$^{a}$/12, 164$^{b}$/04, 167$^{a}$/02

n.+dir 147$^{b}$/09, 160$^{b}$/08, 162$^{b}$/10, 162$^{b}$/11

**néçe** kaç, ne kadar.

n. 152$^{a}$/03, 156$^{a}$/13, 163$^{a}$/12, 163$^{b}$/10
n.+(bir n.) 154$^{a}$/04, 154$^{a}$/09, 156$^{a}$/11, 157$^{a}$/07, 157$^{a}$/08, 165$^{b}$/11
***n. bir** ne kadar da. 163$^{b}$/13
***n. iller** nice yıllar, uzun yıllar. 158$^{a}$/03
***n. kes** hiç kimse. 157$^{a}$/10

**n'éçün** ne için, niçin.
n. 151$^{b}$/02, 151$^{b}$/10, 161$^{b}$/08, 164$^{a}$/11, 166$^{a}$/08
n.+dür 151$^{b}$/09, 166$^{b}$/03

**neden** neden, ne sebeple.
n. 161$^{b}$/03

**nefes**<Ar. soluk.
n. 150$^{b}$/02
n.+(bir n. gerçek) 156$^{a}$/12

**nefs**<Ar. öz, kendi.
n.+i 164$^{b}$/02
n.+im 164$^{a}$/09, 164$^{a}$/10
n.+iñi 167$^{b}$/01

**nefsānī**<Ar. nefis ile ilgili, kendi için.
n.+dir 149$^{a}$/06

**nehār**<Ar. gündüz.
n.+(leyl ü n.) 153$^{b}$/05, 162$^{b}$/12, 164$^{b}$/10, 165$^{b}$/02, 167$^{a}$/04

**nem**<Far. ıslak, yaş.
***n.-gīn ét-** gözünü nemlendirmek, yaşartmak. 148$^{b}$/01

**neng̑**<Far. ün.
***n. ü nāmı gét-** adı sanı anılmamak, şanı şöhreti bitmek. 162$^{a}$/04
n.+i(nām u n.) 152$^{a}$/05

**nergis**<Far. suda gördüğü aksi üzerine kendi güzelliğine hayran olduğu efsanevi olarak anlatılan bir tür çiçek, nergis (mec.) sevgilinin baygın bakışlı gözü.
***n.-i mestān** baygın bakışlı göz. 150$^{b}$/01

**nesne** nesne, şey.
***n. vérme-** hiçbir şey vermemek. 157$^{a}$/10

**n'ét-** ne etmek, ne yapmak.
n.-di 156$^{a}$/09
n.-er 154$^{a}$/10, 155$^{b}$/03, 162$^{b}$/07
n.-erem 152$^{b}$/07, 165$^{b}$/12
n.-eyem 147$^{b}$/05, 152$^{b}$/13, 157$^{a}$/08, 158$^{b}$/10, 159$^{b}$/12, 160$^{b}$/04, 165$^{b}$/05
n.-miş 165$^{b}$/02

**n'éyit-** ne demek, ne söylemek.
n.-erem 152$^{b}$/01

**nevā**<Far. ses.
n.+(bī-n.) 148$^{a}$/09, 157$^{a}$/13, 161$^{a}$/09, 166$^{b}$/06
n.+(bī-n. ḳal-) 160$^{a}$/03
n.+(bī-n. ol-) 150$^{b}$/03
n.+(bī-n. vü zār ol-) 158$^{a}$/01
n.+(żaʼīf ü bī-n.) 156$^{b}$/13
n.+dır(bī-n.) 162$^{b}$/13
n.+yam(bī-n.) 162$^{a}$/03

**nevāhat**<Far. okşama.
***n. éyle-** gönlünü okşama, güzel sözler söyleme. 153$^{a}$/13

**nevḥā**<Ar. ağlama, yas tutma.
***n. vü zār ḳıl-** yas tutmak ve ağlamak. 163$^{b}$/13
n.+(feryād āh u n.-zār ḳıl-) 166$^{b}$/11

**ney**<Far. kamıştan yapılan üflemeli bir müzik aleti, ney (mec.) tasavvufî anlamda Allah'tan ayrı kalan insan ruhunu temsil eder.

***n. kimi yüz yérde kemer baġlan-** ney gibi boğum boğum, düğüm düğüm olmak (mec.) boğazı düğüm düğüm içli içli nağmeler söylemek. 159$^{a}$/04

**n'éyle-** ne eylemek, ne yapmak.
n.-r 163$^{a}$/05
n.-rem 165$^{b}$/12
n.-yem 147$^{b}$/13, 160$^{b}$/02, 160$^{b}$/02, 165$^{b}$/03, 165$^{b}$/04
n.-yem-ki 152$^{b}$/13

**nigār**<Far. put.
n. 151$^{a}$/05
n.+ım 165$^{b}$/03, 165$^{b}$/04

**nigīn**<Far. yüzük, yüzük kaşı, mühür.
n. 157$^{a}$/12
n.+(lebiñ ẖoşter-i zi-ḳand u n.) 162$^{a}$/03

**nigūn**<Far. ters, baş aşağı.
n.+(ser-n. ét-) 167$^{b}$/02

**nihān**<Far. gizli, saklı, sır.
n. 167$^{a}$/06

**nīk**<Far. iyi, güzel, hoş.
n.+(ez-n. ü bed) 152$^{a}$/08
***n.-ẖ$^{v}$āh** iyilik sever. 156$^{a}$/13
***n.-nām** iyi adlı, iyi ün kazanmış, adı iyilikle anılan. 149$^{b}$/13, 154$^{b}$/11
***n.-nām ol-** adı iyilikle anılmak, şanı yücelmek. 154$^{b}$/11

**niḳāb**<Ar. örtü, peçe, yüz örtüsü.
***n. dut-** örterek yüzünü gizlemek. 166$^{b}$/06

**ni'met**<Ar. ihsan, iyilik.
n. 151$^{a}$/02

**nisbet**<Ar. nispet, kıyaslama, ölçü.
***n.-i ebr-i behār** bahar bulutlarına benzer. 165$^{b}$/02

**nişān**<Far. iz, belirti.
n.+ı 154$^{b}$/08

**nişe** niçin.
n. 166$^{b}$/06

**nite** nasıl.
n. 148$^{a}$/09, 149$^{a}$/12, 149$^{a}$/13, 151$^{b}$/01, 152$^{b}$/05, 157$^{a}$/04, 161$^{b}$/03, 166$^{a}$/06, 166$^{a}$/07

**nitekim** nitekim.
n. 155$^{a}$/01, 155$^{a}$/04

**niyāz**<Far. yalvarma, dua.
***n. ét-** dua etmek, yalvarmak. 159$^{a}$/11

**Nōfel**<Ar. [<Nevfel] Leylâ ile Mecnûn hikayesinde Mecnûn'a önce yardım edip sonra ihanet eden padişahın "deniz" anlamına gelen adı.
n. 152$^{a}$/11, 152$^{b}$/05, 153$^{a}$/04, 153$^{a}$/05, 153$^{a}$/08, 153$^{a}$/12, 153$^{a}$/13, 154$^{a}$/02, 154$^{a}$/04, 154$^{a}$/06, 154$^{b}$/04, 154$^{b}$/12, 155$^{a}$/07, 155$^{b}$/01, 155$^{b}$/04, 155$^{b}$/09, 156$^{a}$/09, 156$^{a}$/11, 156$^{b}$/02
n.+e 155$^{b}$/06
n.+i 156$^{a}$/12
n.+iñ 156$^{a}$/08

**n'ol-** ne olmak.
n.-a 159$^{a}$/12
n.-a(bilmezem-ki n.) 165$^{a}$/03
n.-dı 166$^{b}$/07
n.-ur 166$^{b}$/08
n.-ursa 159$^{a}$/01

**nūr**<Ar. aydınlık, parlaklık, ışık.
***n. u ḥüsnü dut-** ışığı ve güzelliği her yanı kaplamak, gözleri kamaştırmak. 164$^{b}$/05
***n.-ı ṣanem** sevgilinin ışığı, aydınlığı. 164$^{a}$/08

n.+ı $163^b$/06
n.+ısan $163^b$/03

**nuṣret**<Ar. zafer, başarı.
***n. vér-** Allah tarafından zafer ihsan edilmek. $155^b$/06

**nūş**<Far. içki, içme.
n.+(cānıma n. ol-) $162^a$/06
***n. éyle-** içmek, yudumlamak. $150^b$/10, $155^b$/13, $156^a$/10
***n. ét-** içmek. $160^b$/12

**nüh**<Far. [<noh] dokuz.
***n. felek** dokuz gök. $156^b$/09, $161^b$/07
***n. felek ditre-** dokuz gök sallanmak, gökler titremek; sesi arşa çıkmak. $148^a$/03

**nümūn**<Far. gösteren.
n.+(reh-n.) $157^a$/04

**nüvāz**<Far. okşayan.
n.+(dil-n.) $159^a$/12, $161^b$/10

# O

**o** o, işaret sıfatı.
o. $148^b$/12, $150^b$/13, $155^b$/03, $156^b$/08, $157^a$/02, $159^b$/02, $160^b$/10, $162^b$/10, $166^a$/13
→ **ol**

**o** o, teklik III. kişi zamiri.
o.+dur $151^b$/06, $152^a$/05, $166^b$/01
→ **ol**

**od** ateş.
o.+(cānıma o. ṣal-) $152^b$/12
***o.+a yaḫ-** ateşe vermek. $150^b$/04
o.+ı $147^b$/07, $156^a$/03, $161^a$/10
o.+ına $156^a$/02
o.+ında $160^b$/10
o.+ıyla $156^b$/11

**oġul** çocuk.
o. $148^a$/08

**oḫı-** okumak.
o.-dı $147^b$/04, $150^a$/07
o.-dı(şi'ri) $165^a$/05

**oḫşa-** benzemek.
o.-r $157^a$/05

**ol** o, işaret sıfatı.
o. $147^b$/02, $147^b$/03, $147^b$/04, $147^b$/08, $148^b$/03, $148^b$/11, $149^a$/04, $149^b$/05, $149^b$/06, $150^a$/07, $150^b$/12, $150^b$/12, $151^a$/05, $151^a$/07, $151^a$/09, $151^b$/04, $151^b$/07, $151^b$/11, $152^a$/13, $152^b$/04, $152^b$/08, $152^b$/13, $152^b$/13, $153^a$/01, $153^a$/04, $153^a$/05, $153^a$/09, $153^a$/12, $153^a$/13, $153^b$/02, $154^a$/02, $154^a$/03, $154^a$/04, $155^a$/04, $155^a$/08, $155^b$/03, $155^b$/06, $155^b$/11, $156^a$/05, $156^a$/05, $156^a$/09, $156^a$/10, $156^a$/10, $156^a$/10, $156^b$/13, $157^a$/13, $157^a$/13, $157^b$/02, $157^b$/03, $157^b$/04, $157^b$/09, $157^b$/10, $157^b$/10, $157^b$/11, $158^a$/04, $158^a$/07, $158^b$/06, $159^a$/03, $159^a$/09, $159^a$/10, $159^b$/01, $159^b$/08, $159^b$/09, $159^b$/13, $160^a$/11, $160^b$/06, $161^a$/01, $161^a$/06, $161^b$/01, $161^b$/01, $162^b$/07, $162^b$/13, $163^a$/03, $163^a$/04, $163^a$/05, $163^b$/10, $163^b$/10, $164^b$/07, $165^a$/05, $165^a$/07, $165^a$/08, $165^b$/09, $165^b$/09, $165^b$/13, $166^a$/01, $166^a$/02, $166^b$/02, $166^b$/06, $166^b$/12, $167^a$/01, $167^a$/02, $167^a$/02, $167^a$/02, $167^a$/04
***o. arada** orada, o sırada. $164^b$/06
***o. sā'at** o zaman. $157^b$/01

→ **o**

**ol** o, teklik III. kişi zamiri.

o. 148[b]/04, 148[b]/13, 149[a]/01, 149[a]/03, 149[a]/03, 149[a]/03, 149[a]/06, 151[a]/06, 151[a]/07, 151[a]/08, 151[a]/08, 152[a]/02, 152[a]/02, 152[a]/03, 152[a]/09, 154[b]/04, 156[a]/06, 156[a]/08, 157[b]/04, 158[b]/01, 161[a]/04, 161[a]/05, 161[a]/12, 161[a]/12, 162[b]/12, 167[a]/06, 167[b]/02

o.+dur 152[a]/06, 152[a]/07, 164[a]/05, 164[b]/01, 167[a]/03

o.+durur 149[a]/02

o.+ki 166[b]/04

o.+néce 167[a]/02

→ **o**

**ol-** olmak.

o.-(agāh o.) 159[b]/05

o.-(‘aḳlın yār o.) 148[a]/11

o.-(dōst-kām o.) 154[b]/11

o.-(ḳulaġ o.) 164[a]/08

o.-(müstemi o.) 149[b]/06, 154[b]/03

o.-(nīk-nām o.) 154[b]/11

o.-(pāyidār o.) 150[a]/08

o.-(sākin o.) 149[a]/11

o.-(şād u kām o.) 154[b]/05, 154[b]/05

o.-(ten-i bīmār o.) 165[b]/05

o.-a 152[a]/05, 154[b]/04, 164[a]/12

o.-a(āzād o.) 155[a]/03

o.-a(bī-’ār o.) 152[a]/05

o.-a(dest-gīr o.) 149[a]/08

o.-a(hem-rāżım o.) 156[a]/06

o.-a(ḥaçan o.) 160[a]/10

o.-a(ḥelāl) 167[b]/01

o.-a(oldı o. iki gün) 163[a]/12

o.-a(rāżı o. pād-şāh) 156[a]/13

o.-a(ṣādıḳ o.) 167[a]/04

o.-a(şād-kām) 160[a]/11

o.-a(şād o.) 155[a]/03

o.-a(tamām) 160[a]/10

o.-am 150[a]/13

o.-am(dūr o.) 158[b]/03

o.-am(şād o.) 160[a]/04

o.-am(zār u ḥazīn) 153[a]/02

o.-an 151[b]/05

o.-an(ġam-ḫ[v]ār o.) 151[b]/05

o.-asan(āzād o.) 167[b]/02

o.-aydı 148[b]/11, 152[a]/01, 165[a]/03

o.-dı 153[a]/06, 155[b]/11, 162[a]/07, 167[b]/03, 167[b]/11, 167[b]/13

o.-dı(‘ālem o. tārümār) 156[a]/12

o.-dı(āşikār) 155[a]/09

o.-dı(āşüfte) 155[b]/12

o.-dı(beḥār o. muṣanna) 162[b]/08

o.-dı(bī-‘aded) 166[b]/09

o.-dı(bī-ḥadd ü pāyān) 164[b]/13

o.-dı(cānıma nūş o.) 162[a]/06

o.-dı(çeşmi ḫāk o.) 148[b]/13

o.-dı(çeşmine o. teng ü tār) 165[a]/09

o.-dı(düşmen o.) 153[b]/13

o.-dı(endūh ile zār) 158[a]/02

o.-dı(gözlerinden ḳanlu yaş o. revān) 160[a]/04

o.-dı(ḫalāṣ) 157[a]/13

o.-dı(ḫandān) 151[a]/08

o.-dı(ḥayrān) 155[b]/10

o.-dı(helāk) 155[b]/07

o.-dı(hem-demi) 157[b]/06

o.-dı(ḳaddi ḫam) 158[a]/10

o.-dı(ḳahr o.) 150[a]/08

o.-dı(ḳāmeti o. ġamdan dü-tā) 158[a]/01

o.-dı(ḳulaġ) 153[a]/09

o.-dı(maḥzūn u ḥazīn o.) 148[a]/07

o.-dı(müşkil o.) 153[a]/05

o.-mışam(zār u giryān o.) 147$^{b}$/11
o.-mışdı(hem-dem) 164$^{b}$/08
o.-mışdır 152$^{b}$/06, 164$^{a}$/07
o.-mışsan(zār u esīr o.) 148$^{a}$/09, 152$^{b}$/05
o.-sa 162$^{a}$/11
o.-sa(bīzār o.) 148$^{b}$/13
o.-sa(ḫilāf o. söziñ) 162$^{a}$/13
o.-sa(ḳabūl) 154$^{a}$/07
o.-sam 161$^{b}$/10
o.-sañ 166$^{b}$/08
o.-sañ(berī) 167$^{a}$/12
o.-saydı(ġam ġālib o.) 157$^{b}$/05
o.-sun(āferīn o.) 160$^{b}$/07
o.-sun(fedā o. cānım) 163$^{a}$/09
o.-sun(kām-rān) 154$^{b}$/01
o.-sun(münḳati‘) 154$^{b}$/10
o.-sun(muṭī‘) 154$^{b}$/10
o.-sun(pāyidār o.) 154$^{b}$/02
o.-sun(yarıcıñ o. Perverdigār) 154$^{b}$/09
o.-ub 166$^{b}$/01
o.-ub(ac o.) 157$^{b}$/04
o.-ub(göz yaşım deryā o. cūş éyle-) 150$^{b}$/10
o.-uban 153$^{b}$/08
o.-uban(şād-o.) 151$^{a}$/13
o.-ubdur(nār o. ṣubḥ u şām) 162$^{a}$/05
o.-up(bī-nevā vü zār o.) 158$^{a}$/01
o.-updur(cem o.) 151$^{a}$/03
o.-ur 152$^{a}$/03, 152$^{a}$/03, 152$^{a}$/04, 161$^{b}$/11, 166$^{a}$/12
o.-ur(cigerim yāre o.) 166$^{a}$/12
o.-ur(eyyām kār) 155$^{a}$/08
o.-ur(güzāf) 161$^{b}$/13
o.-ur(kāfir o.) 164$^{a}$/12
o.-ur(m’o.) 152$^{a}$/07
o.-ur(mü’min o.) 164$^{a}$/12
o.-ur(ṣāf o. köñlüñ) 167$^{a}$/12
o.-uram(ḳul) 154$^{a}$/08
o.-urdı(ṣubḥ o.) 166$^{b}$/09
o.-urdım(zebūn) 163$^{a}$/13

**olar** onlar, çokluk III. kişi zamiri.
o.+ıñ 155$^{b}$/08
**→ anlar, onlar**

**onlar** onlar, çokluk III. kişi zamiri.
o. 159$^{b}$/02
**→ anlar, olar**

**oñar-** rast getirmek, onamak.
o.-a 154$^{a}$/06

**otur-** oturmak.
o.-gil 158$^{b}$/09
o.-up 151$^{a}$/01

**oyan-** uyanmak.
o.-dı 152$^{b}$/03

**oyna-** oynamak.
o.-r 157$^{b}$/05
o.-ya(güle) 156$^{a}$/06

# Ö

**öl-** ölmek.
ö.-di 165$^{a}$/08
ö.-icek 156$^{a}$/06

**öldür-** öldürmek.
ö.-mege 164$^{b}$/12
ö.-ürsen 160$^{a}$/02

**‘ömr**<Ar. ömür, yaşayış.
***‘ö. ü zinde-gānī** yaşayış ve geçim. 165$^{b}$/12
***‘ö.+imi bāḳī ḳılursa Kirdgār** Allah ömür verirse. 154$^{a}$/02

‘ö.+iniñ 158$^{a}$/03
‘ö.+üm 166$^{b}$/10
‘ö.+ündür(devletiñ pāyende ö. az) 161$^{b}$/10
‘ö.+üñü 153$^{b}$/08

**öñ** ön.
ö.+ünde 156$^{a}$/08

**öp-** öpmek.
ö.-di 157$^{b}$/01

**örü** dik, kalkık.
***ö. dur-** ayağa kalkmak, ayakta durmak. 152$^{b}$/02, 156$^{a}$/07

**ötrü** ötürü, dolayı.
ö. 149$^{b}$/07, 150$^{a}$/04, 151$^{b}$/02, 152$^{b}$/13, 158$^{a}$/05, 158$^{a}$/06, 158$^{a}$/10, 158$^{b}$/02, 158$^{b}$/02, 158$^{b}$/05, 159$^{a}$/06, 159$^{b}$/04, 159$^{b}$/05, 159$^{b}$/05, 162$^{a}$/03, 162$^{a}$/12, 162$^{b}$/13

**öyle** öyle.
ö. 149$^{a}$/06

**öz** öz, kendi.
ö. 149$^{b}$/06, 150$^{b}$/12, 150$^{b}$/13, 153$^{a}$/05, 158$^{b}$/13
ö.+i 156$^{a}$/10
ö.+in 162$^{b}$/06
***ö.+in ḫāk ét-** özünü toprak etmek (mec.) alçak gönüllü olmak. 152$^{a}$/06
***ö.+in terk éyle-** kendini kaybetmek, kendini salmak, kendini bırakmak, boş vermek. 148$^{a}$/10
ö.+iñe 156$^{b}$/01
ö.+ni 156$^{b}$/10
ö.+ümi 164$^{a}$/10
***ö.+ümi doġrı yétür-** özünü doğruluktan ayırmamak. 149$^{b}$/02
***ö.+üni ḫāk-ile hem-vār éyle-** kendini yerlere atmak, bağrını yerlere sürmek (mec.) çok üzülmek. 165$^{a}$/09

**özge** başka, yabancı.
ö. 149$^{a}$/03, 149$^{a}$/13, 150$^{a}$/02, 152$^{a}$/01, 157$^{a}$/09, 161$^{a}$/04, 161$^{a}$/11, 162$^{b}$/02, 166$^{a}$/11, 166$^{b}$/01
***ö. diyār éyleme-** başka yere gitme, başka yola başvurma. 149$^{a}$/11
ö.+ler 151$^{a}$/10, 166$^{a}$/07, 166$^{a}$/09
ö.+niñ 152$^{a}$/04, 166$^{a}$/11

# P

**pā**<Far. ayak.
p.+(düşdi ez-p.) 158$^{a}$/01
***p.-beste** ayağı bağlı, hareketsiz (mec.) eli kolu bağlı; çaresiz. 151$^{a}$/11, 161$^{a}$/09
p.+(tā-be-p.) 157$^{a}$/03
p.+nına.(hem-p.) 160$^{b}$/07
**→ pāy**

**pād-şāh**<Far. **I.**padişah, hükümdar.
p. 152$^{a}$/11, 152$^{b}$/05
***p.-ı dād-ḫ$^{v}$āh** adaletli padişah. 155$^{a}$/10
***p.-ı kām-rān** refah padişahı. 154$^{b}$/04
***p.-ı muḥterem** saygıdeğer padişah. 154$^{a}$/12
***p.-ı şeh-süvār u şehriyār** yöneticilikte ve binicilikte usta padişah. 154$^{a}$/13
***p.-ā** ey padişah. 153$^{b}$/07

**II.**Tanrı.

***P. rāżı ola** Allah razı olsun. 156[a]/13

**pāk**<Far. temiz, saf.

p.+(çemen-p. ét-) 152[a]/06

p.+(né p.) 148[b]/13

p.+ıñ(ẕāt-ı p.) 158[a]/13

**pāre**<Far. parça.

p.+(ṣad-p.) 166[a]/12

p.+si(meh-p.) 148[a]/01

**pārelen-** parçalanmak.

p.-di 160[b]/10

**pārsā**<Far. "sofu, dindar, zahit" anlamlarına gelen bir hitap biçimi.

p. 157[a]/03, 157[a]/10

**pāy<**Far. ayak.

***p.-bend** ayak bağı. 166[b]/05

***p.-best** ayağı bağlı, hareketsiz (mec.) eli kolu bağlı; çaresiz. 159[a]/11

***p.-māl** çiğnenmiş, ezilmiş, ayaklar altında kalmış. 151[a]/03

***p.-māl ḳıl-** çiğnemek, ezmek, ayaklar altına almak. 167[a]/13

p.+ıñ(ḫāk-i p.) 150[a]/02

**→ pā**

**pāyān**<Far. son.

p.+(bī-ḥadd ü p. ol-) 164[b]/13

**pāyende**<Far. kalıcı, sürekli.

p.+(devletiñ p. ömründür az) 161[b]/10

**pāyidār**<Far. [<pāy-dār] kalıcı, sağlam, devamlı, sürekli.

p. 154[a]/13

***p. ol-** kalıcı olmak, sağlam olmak sürekliliği olmak. 150[a]/08, 154[b]/02

**pehlevān**<Far. yiğit, pehlivan.

p.+(Zeyd-i p.) 161[a]/05

**peleng**<Far. pars, panter, kaplan.

***p. ū şīr** yırtıcı hayvanlar. 159[a]/02

**→ peleñg**

**peleñg**<Far. pars, panter, kaplan.

p. 157[b]/07

**→ peleng**

**penāh**<Far. sığınma, sığınılacak yer.

p.+(der-p.-ı raḥmet-i Bār-ı Ḫüdāy) 150[a]/08

**pend**<Far. öğüt, nasihat

p.+(ḳılmaz ḳabūl va'ż ile p.) 158[a]/02

***p.+imi dut-** öğütlerini tutmak, sözünü dinlemek. 148[a]/10

**per bol-**<Far. [<"per enduhten" veya "per rıhten" deyimlerinin Türkçeye yarı çevirisidir.] takatsiz kalmak, güçsüz düşmek. 157[b]/11

**perī**<Far. peri, dişi cin (mec.) güzel kadın.

p. 148[a]/05, 150[b]/01, 162[b]/13

p.+ler 153[a]/10

p.+niñ 155[b]/11

**perīşān<**Far. perişan, dağınık, kederli.

***p. ol-** çok üzülmek, darmadağın olmak. 149[b]/03

p.+(rüsvā vü p. rūzgār) 163[b]/11

**pervā**<Far. korku, çekinme.

p.+(bī-p.) 160[a]/02

p.+sına 158[b]/13

**pervāne**<Far. ışık etrafında dönen kınkanatlı böcek, pervane böceği, kelebek.

***p.-tek** ışığın etrafında dönen böcek gibi. 152[b]/12

p.+si 162[a]/01

**pervāz**<Far. uçma, uçuş.

**p. ét-** kanat çıpmak, kanatlanmak. $160^{a}$/13

**Perverdigār**<Far. besleyen, rızık veren (Tanrı)

P. $158^{a}$/12

***P. yarıcıñ olsun** Allah yardımcın olsun. $154^{b}$/09

**pes**<Far. öyleyse, şu halde.

p. $153^{a}$/01, $153^{a}$/02

p.+dir $163^{b}$/12

**peşīmān**<Far. pişman, pişmanlık.

p. $155^{a}$/04

**peydā**<Far. açık, ortada, belli.

***p. éyle-** belli etmek, açıklamak, ortaya sermek. $159^{b}$/12

**peyġām**<Far. haber, mesaj.

***p. ḳıl-** mesaj vermek, ima etmek. $151^{b}$/12

p.+ımı $149^{b}$/13

**peyk**<Far. ulak.

***p.-i yār** sevgilinin ulağı. $159^{a}$/13

**peyker**<Far. yüz.

p.+im(ḥūrī-p.) $164^{a}$/09

**peymāne**<Far. büyük kadeh, şarap bardağı.

p.+si $158^{a}$/03

**pīr**<Far. bilge, önder.

p. $152^{a}$/12

p.+im-durur $149^{a}$/07

**pīrāhen**<Far. gömlek, mintan.

p.+in $148^{a}$/05

**→ pīrehen**

**pīrehen**<Far. gömlek, mintan.

p. $161^{a}$/12

**→ pīrāhen**

**pīş**<Far. ön, huzur, kat.

***p.-i dil-ber** sevgilinin önü, huzuru. $151^{a}$/05

**pīşe**<Far. iş.

***p. ḳıl-** iş edinmek, alışkanlık haline getirmek, huy yapmak. $156^{b}$/01, $167^{b}$/12

p.+si $152^{a}$/13, $167^{a}$/10

**pişer-** pişirmek.

p.-di(pişerdi aş) $150^{b}$/12

**pür**<Far. [<por] dolu, çok.

p. $157^{a}$/04

p.+(gözleri p.-ḫūn) $159^{b}$/07

***p. ol-** dolmak taşmak. $149^{a}$/04

**püryān**<Far. [<buryān] kebap olmuş.

p. $156^{b}$/11

p.+(éyledi bağrımı p.) $164^{b}$/11

**püt**<Far. [<but] put kadar güzel sevgili.

p. $147^{b}$/09

***p. ü ‘ayyār** put kadar güzel ve aldatıcı sevgili. $151^{b}$/11, $165^{b}$/09

# R

**Rabb**<Ar. Allah'ın "efendi, sahip" anlamlarına gelen bir adı.

R. $155^{a}$/08,

R.+(‘ışḳ-ı R.) $163^{b}$/07

R.+(ẓıll-ı R.) $154^{b}$/02

***R.-ı Ġanī** zengin efendi (Tanrı). $149^{a}$/13, $164^{a}$/10

R.+(ḳudret-i R.-ı cihān) $156^{a}$/09

**rāh**<Far. yol.

r.+(be-r.) $154^{a}$/09

r.+(hem-r.) $167^{a}$/04

r.+(hem-r. étme-) $149^{a}$/13

***r.-ı ‘aḳl** aklın yolu, doğru yol. $149^{a}$/06

→ **reh**

**raḥm**<Ar. acıma, koruma, esirgeme.
***r. éyle-** acımak. $161^a$/04
***r. ét-** acımak. $153^b$/10
***r. ḳıl-** acımak. $147^b$/09
***r. ḳılma-** acımamak. $153^a$/01

**Raḥmān**<Ar. Allah'ın "herkesi esirgeyen, herkese acıyan" anlamında bir adı.
r.+a(raḥmet-i R.) $167^a$/09

**Raḥmānī**<Ar. Tanrısal.
r.+dir $164^b$/02

**raḥmet**<Ar. acıma, koruma, yarlıgama, bağış.
r. $158^b$/06
r.+(der-penāh-ı r.-i Bār-ı Ḫüdāy) $150^a$/08
***r.-i Raḥmān** Allah'ın rahmeti. $167^a$/09
r.+den $164^b$/09
r.+ilen $158^b$/04
r.+iñ $158^a$/09
r.+iñden $158^a$/13

**raḫt**<Ar. **I.**ev eşyası, yolculuk eşyası.
r. $155^b$/08
**II.**at koşum takımı.
***r.+ını géder-** at koşum takımını çözmek, çıkarmak. $153^a$/12

**raḳīb**<Ar. rakip (mec.) sevgilinin aşıklarından her biri.
r. (mekr-i r.) $147^b$/05

**-rān**<Far. "süren, sürücü" anlamlarında birleşik biçimler oluşturur.
r.+(kām-r.) $152^a$/11, $155^a$/04, $156^a$/10
r.+(kām-r. ol-) $154^b$/01
r.+(pād-şāh-ı kām-r.) $154^b$/04
r.+san(kām-r.) $153^b$/07

**rāst**<Far. doğru, düz.
***r.-bīn** doğruyu gören, gerçeği gören, gerçekçi. $156^a$/12
***r.-rū** düz yüzlü. $159^a$/06

**rāz**<Far. sır, giz.
r.+ım(gizlü r.) $159^b$/12
r.+ın(gizli r.) $163^a$/02

**rāżı**<Ar. [<rāżī] rıza gösteren, kabul eden.
r.+(ola pād-şāh) $156^a$/13
r.+m(hem-r. ol-) $156^a$/06, $163^b$/07
r.+yam $162^a$/06

**recle**<Ar. akıp giden.
r.+(āb-ı çeşmi r. vü ceyhūn) $155^b$/09
***r. vü ceyhūn** sular seller gibi. $161^b$/02

**refīḳ**<Ar. arkadaş, yoldaş, ortak.
r.+(hem-r. ü mūnis ü ġam-ḫ$^v$ār) $165^b$/11
r.+(maḥrem u yār u r.) $162^a$/09

**reh**<Far. yol.
***r.-nümūn** yol gösteren, rehber, kılavuz. $157^a$/04
→ **rāh**

**rehā**<Far. kurtuluş kurtulma.
***r. ḳıl-** serbest bırakmak. $157^a$/10

**reh-nümālıġ**<Far.+T. yol göstericilik, rehberlik, kılavuzluk.
r. $164^a$/07

**remz**<Ar. gizli veya üstü kapalı söyleme.
r.+i $151^b$/10
r.+ilen $151^a$/12, $151^b$/07
r.+ini $151^a$/13, $151^b$/10
r.+len $151^b$/13

**renc**<Far. çaba, zahmet, sıkıntı.

***r. ü żarar çek-** çaba göstermek ve zarara uğramak, emekleri boşa gitmek. $158^{b}$/02

**rencūr**<Far. incinme.

***r. ol-** incinmek. $156^{b}$/05

**res**<Far. erişen, yetişen.

r.+(bulmazam dest-r.) $157^{a}$/09

**Resūl**<Ar. elçi, yalavaç (mec.) Hz. Muhammed.

R.+(ekrem-i seyf-i R.) $153^{a}$/02

**rev**<Far. giden.

r.+(kec-r.) $152^{a}$/02

**revā**<Far. yakışır, uygun, layık.

r.+(né r.) $157^{a}$/04

r.+dır $153^{a}$/01, $162^{b}$/12

**revān**<Far. yürüyen, akan.

r. $151^{a}$/13, $153^{b}$/02, $156^{a}$/05, $159^{b}$/01, $163^{b}$/09, $164^{b}$/06, $165^{a}$/10

r.+(éyledi ḳanlu yaşın gözden r.) $165^{b}$/10

r.+(gözlerinden ḳanlu yaş r. ol-) $160^{a}$/04

***r. ol-** yürümek. $161^{a}$/05

***r. gét-** yürüyüp gitmek. $151^{b}$/08

r.+(rūḥ-ı r.) $159^{b}$/04

**rū**<Far. yüz, çehre.

r. $152^{b}$/03

r.+(māh-r.) $163^{a}$/03

r.+(rāst-r.) $159^{a}$/06

r.+(turş-r.) $156^{b}$/02

r.+yı(āb-ı r.) $158^{a}$/11

***r.-yı al** yüzünün görüntüsü, hayali. $161^{b}$/12

***r.-yı gül-istān** gül bahçesi yüz, pembe yüz. $148^{b}$/09

***r. -yı hevā** gökyüzü. $166^{b}$/05

***r.-yı ḫūn** kanlı yüz, pembe yüz. $150^{a}$/02

***r.-yı māh** ay yüzlü. $150^{a}$/08

r.+yı(vaṣl-ı r.) $161^{b}$/05

r.+yın(vaṣl-ı r.) $160^{a}$/12

r.+yıñ(vaṣl-ı r.) $164^{a}$/06

**rūḥ**<Ar. canlılık veren öz, ruh.

r.+(bī-r.) $165^{b}$/01

***r.-ı revān** akıp giden ruh. $159^{b}$/04

**ruḫ**<Far. yüz, yanak.

***r.+u şems ü ḳamer** yanakları ay ve güneş. $165^{a}$/08

r.+uñ(şem-i r.) $162^{a}$/01

**ruḫsār**<Far. yanak, yüz.

r.+(māh-ı r.) $155^{b}$/02

r.+ını $155^{b}$/09

r.+ıña $147^{b}$/12

**rūşen**<Far. aydın, parlak.

r. $165^{a}$/09

**rūz**<Far. **I.**gün.

r. $165^{a}$/02

***r.-ı firāḳ** ayrılık günü. $165^{a}$/02

**II.**gündüz.

***r. u şeb** gece gündüz. $157^{b}$/03, $160^{b}$/06, $160^{b}$/13, $161^{a}$/08, $163^{b}$/07

***r. u şebān** gündüz ve gecelerce. $150^{a}$/09

**rūzān**<Far. günler, gündüzler.

***r. şebān** günler ve gecelerce $167^{a}$/03

**rūzgār**<Far. zaman, çağ, devir.

r. $165^{b}$/07

r.+(żaʼīf-i r.) $152^{b}$/04, $159^{a}$/09, $159^{b}$/09

r.+(rüsvā vü perīşān-ı r.) $163^{b}$/11

**rūzī**<Ar. nasip, kısmet, rızık, azık.

***r. ḳıl-** azık etmek, nasip etmek. 158$^{b}$/11

**-rübā**<Far. "çalan, çelen, kapan, çeken" anlamlarında birleşik biçimler oluşturur.

r.+(dil-r. vü dil-ber ü dil-dār) 166$^{a}$/02

**rüsvā**<Far. rezil.

r.+(āfāḳa r. ol-) 160$^{a}$/05

r.+('ālemlere r. éyle-) 159$^{b}$/13

***r. ḳıl-** rezil etmek. 148$^{b}$/01

***r. vü perīşān-ı rūzgār** zamanın en perişan ve rezili. 163$^{b}$/11

r.+durur 149$^{b}$/12

**rüsvālıġ**<Far.+T. rezillik.

r.+ı 158$^{b}$/11

**rü'yā**<Ar. rüya, düş.

r. 148$^{a}$/05

# S

**sā'at**<Ar. saat, vakit.

s.+(ol s.) 157$^{b}$/01

s.+de(görgeçin s.) 162$^{a}$/07

**ṣabāḥ**<Ar. sabah.

ṣ. 166$^{b}$/08

**ṣabr**<Ar. sabır, dayanma, bekleme.

ṣ.+('aḳl-ile ṣ. u ḳarār) 149$^{a}$/10, 155$^{b}$/13

***ṣ. ét-** sabretmek. 163$^{b}$/10, 164$^{b}$/01

***ṣ. ḳıl-** dayanmak. 163$^{b}$/13

***ṣ. u ārām** sabır ve sakinlik. 151$^{b}$/04, 156$^{a}$/01

***ṣ. u ārāmı al-** sabır ve sakinlik bırakmamak. 160$^{b}$/11

***ṣ. u ḳarārı ḳalma-** dayanacak ve bekleyecek gücü kalmamak, yerinde duramamak. 165$^{b}$/04

ṣ.+umız 148$^{a}$/05

**ṣaç-** saçmak.

ṣ.-dılar 164$^{b}$/06

**ṣad**<Far. yüz sayısı (mec.) çok fazla.

***ṣ. hezār** yüz bin. 163$^{a}$/05

***ṣ. hezārān** yüz binlerce. 150$^{b}$/03

***ṣ.-pāre** yüz parça. 166$^{a}$/12

**ṣādıḳ**<Ar. dürüst, doğru, sadakatli.

ṣ. 152$^{a}$/02

***ṣ. ol-** sadakatli olmak, bağlı olmak. 167$^{a}$/04

ṣ.+durur 155$^{a}$/01

**ṣādıḳān**<Ar. dürüst ve içten bağlı kişiler.

ṣ.+(der-murād-ı ṣādıḳān) 161$^{b}$/05

**ṣāf**<Ar. halis, temiz, açık.

ṣ.+(köñli 'ışḳa ṣ.) 164$^{a}$/12

ṣ.+(köñlüñ ṣ. ol-) 167$^{a}$/12

**ṣāḥib**<Ar. sahip.

***ṣ.-cemāl** güzel yüzlü. 152$^{a}$/01

ṣ.+(Leylī-i ṣ.-cemāl) 150$^{b}$/10

**ṣaḥrā**<Ar. çöl.

ṣ. 154$^{b}$/07

ṣ.+da 148$^{b}$/05, 157$^{a}$/07, 160$^{a}$/05

ṣ.+lar 148$^{b}$/12

ṣ.+lar(kūh-ı ṣ.) 152$^{b}$/09

ṣ.+larda 158$^{b}$/08

ṣ.+larda(kūh-ı ṣ.) 152$^{b}$/10

ṣ.+nı 163$^{b}$/12

***ṣ.+ya düş-** çöllere düşmek. 156$^{b}$/04, 164$^{b}$/07

ṣ.+yı 158$^{b}$/07

**ṣaḳın** sakın.

s.+(ḳuyı ḳazan kendi düşer ṣ.) 156$^{a}$/13

**sāḳī**<Ar. içki dağıtan, içki sunan.
***s.-i Muṭlaḳ** mutlak saki, Tanrı. 149$^{a}$/02

**sākin**<Ar. duran, uslu, yavaş.
***s. ol-** durduğu yerde durmak, heyecanlanmamak. 149$^{a}$/11

**sāl**<Far. yıl, sene.
s.+(māh ü s.) 158$^{b}$/02

**sal-** salmak, bırakmak.
s.-(başıñdan ṭaşra s.) 163$^{b}$/13
s.-dıñ 165$^{b}$/01
**→ ṣal-**

**ṣal-** salmak, bırakmak.
ṣ.-a(miḥriñ ṣ.) 161$^{a}$/05
ṣ.-an(cānıma yüz derd ü ġam ṣ.) 153$^{b}$/11
ṣ.-dı(hāle ṣ.) 152$^{a}$/02
ṣ.-dı(köñlüme endūh-ı ġam ṣ.) 153$^{b}$/13
ṣ.-dı(köñlüme ṣ. yüz dām-ı hecr) 160$^{b}$/03
ṣ.-dıñ(ayru ṣ.) 159$^{b}$/13
ṣ.-dıñ(ḥāle ṣ.) 158$^{a}$/10
ṣ.-masun(yére ṣ. sözüni) 154$^{b}$/13
ṣ.-mışdı(cānına āh u zār u ġam ṣ.) 147$^{b}$/07
ṣ.-ub(bende ṣ.) 157$^{a}$/01
ṣ.-uban(yedd-i ḳudret ṣ.) 167$^{a}$/06
ṣ.-ubdur(od ṣ. cānıma) 152$^{b}$/12
ṣ.-up(derde s.) 148$^{a}$/13
**→ sal-**

**ṣalāt**<Ar. namaz.
ṣ.+(ṣavm ü ṣ.) 167$^{b}$/12

**ṣan-** sanmak, zannetmek.
ṣ.-asan-kim 156$^{a}$/12
ṣ.-ma 161$^{a}$/05
ṣ.-ursız 149$^{a}$/06

**saña** sana, teklik II. kişi zamirinin yönelme durumu.
s. 150$^{a}$/01, 151$^{b}$/03, 151$^{b}$/04, 152$^{b}$/01, 154$^{b}$/02, 154$^{b}$/03, 154$^{b}$/10, 157$^{a}$/11, 157$^{a}$/12, 161$^{b}$/10, 162$^{a}$/09, 162$^{a}$/09, 162$^{a}$/09, 163$^{a}$/06, 163$^{a}$/09, 163$^{b}$/02

**ṣanem**<Ar. put (mec.) heykel gibi güzel sevgili.
ṣ. 162$^{a}$/05, 162$^{a}$/05, 166$^{a}$/12, 167$^{b}$/11
ṣ.+(ez-kūy-ı ṣ.) 153$^{b}$/08
ṣ.+(ḥūr u ṣ.) 164$^{a}$/08
ṣ.+(nūr-ı ṣ.) 164$^{a}$/08
ṣ.+den 152$^{b}$/13, 159$^{b}$/13

**sāru** –e doğru, -e taraf.
s. 155$^{b}$/04, 162$^{b}$/05
s.+ya 153$^{a}$/05
**→ ṣaru**

**ṣaru** –e doğru, -e taraf.
ṣ. 157$^{b}$/07, 161$^{a}$/05, 163$^{a}$/03
ṣ.+ya 155$^{a}$/07, 166$^{b}$/07
**→ saru**

**ṣat-** satmak.
ṣ.-(gel ṣ.) 157$^{a}$/11

**ṣavm**<Ar. oruç.
***ṣ. ü ṣalāt** oruç ve namaz. 167$^{b}$/12

**ṣayd**<Ar. av.
***ṣ. dut-** av yakalamak, avlamak. 156$^{b}$/13
***ṣ. éyle-** av yapmak, avlanmak. 157$^{a}$/07
ṣ.+ı(dutub) 157$^{a}$/08

**ṣayyād**<Ar. avcı.
ṣ. 156$^{b}$/13, 157$^{a}$/02, 157$^{a}$/03, 157$^{a}$/06, 157$^{a}$/11
ṣ.+a 157$^{a}$/13

**-sāz**<Far. "yapan, eden" anlamlarında birleşik biçimler oluşturur.
s.+(ez-taḳdīr-i Ḥayy u kār-s.) 152$^{a}$/13

**sebeb**<Ar. sebep, neden.
s. 157$^{b}$/04
s.+den 149$^{b}$/04, 157$^{a}$/09
s.+den(né s.) 166$^{a}$/06

**sebīl**<Ar. hayrat olarak, parasız dağıtılan su.
s.+(yolıña s. ḳıl-) 150$^{a}$/05

**secde**<Ar. namazda alnını yere değirme, yere kapanma.
***s. ét-** yere kapanmak. 152$^{b}$/03, 159$^{a}$/11
***s. ḳıl-** secde etmek. 152$^{b}$/04

**sefer**<Ar. yolculuk.
s.+(bu dünyādan s. éyle-) 158$^{a}$/05
s.+(dünyeden s. ét-) 156$^{b}$/02
s.+(dünyeden s. ḳıl-) 165$^{a}$/07

**sefīh**<Ar. zevke düşkün, iradesine hakim olamayan.
***s. ü bī-'uḳūl ü dūn** iradesiz, akılsız ve aşağılık. 148$^{b}$/11

**seḫāvet**<Ar. cömertlik, el açıklığı.
s. 154$^{b}$/05

**selām**<Ar. selam.
***s. érişdir-** selam ulaştırmak, selam götürmek, selam söylemek. 149$^{b}$/13
***s. vér-** selamlamak. 154$^{a}$/10, 157$^{a}$/02, 161$^{a}$/06

**selīm**<Ar. sağlam, eksiksiz, kusursuz.
s.+i(cevher-i s.) 148$^{b}$/11

**selsebīl**<Ar. içimi rahat, kademeli yerden akan lezzetli su.
***s.-i 'ayn-ı ḥayvān** ölümsüzlük çeşmesi. 149$^{b}$/11

**semā**<Ar. gökyüzü.
***s. titre-** gökler sallanmak. 156$^{b}$/09

**semek**<Ar. balık.
s. 148$^{a}$/03

**sen** sen, teklik II. kişi zamiri.
s. 148$^{a}$/02, 148$^{a}$/02, 148$^{a}$/02, 148$^{a}$/05, 148$^{a}$/11, 148$^{b}$/10, 148$^{b}$/12, 148$^{b}$/12, 149$^{a}$/13, 149$^{b}$/13, 149$^{b}$/13, 150$^{a}$/01, 150$^{b}$/01, 151$^{a}$/04, 151$^{b}$/03, 153$^{b}$/02, 153$^{b}$/05, 153$^{b}$/08, 154$^{b}$/06, 154$^{b}$/06, 156$^{a}$/05, 157$^{a}$/04, 157$^{a}$/06, 158$^{a}$/10, 158$^{a}$/11, 158$^{a}$/12, 158$^{b}$/09, 159$^{a}$/07, 159$^{a}$/12, 159$^{a}$/12, 159$^{b}$/03, 159$^{b}$/05, 159$^{b}$/06, 159$^{b}$/13, 160$^{a}$/01, 160$^{a}$/06, 161$^{a}$/03, 161$^{b}$/03, 162$^{a}$/08, 163$^{b}$/07, 163$^{b}$/12, 163$^{b}$/12, 163$^{b}$/12, 164$^{a}$/02, 164$^{a}$/08, 164$^{a}$/08, 164$^{b}$/05, 164$^{b}$/09, 165$^{a}$/11, 165$^{b}$/09, 166$^{a}$/06, 166$^{a}$/08, 166$^{a}$/08, 166$^{a}$/10, 166$^{a}$/12, 166$^{b}$/01, 166$^{b}$/07, 167$^{a}$/08, 167$^{a}$/13, 167$^{a}$/13
***s. teki** senin gibi, sana benzer. 153$^{a}$/03
s.+de 163$^{a}$/11, 164$^{a}$/11
s.+den 147$^{b}$/08, 148$^{b}$/13, 149$^{b}$/07, 150$^{a}$/02, 150$^{a}$/03, 150$^{a}$/04, 150$^{b}$/02, 150$^{b}$/02, 153$^{b}$/06, 156$^{a}$/13, 158$^{a}$/05, 158$^{a}$/06, 159$^{a}$/08, 159$^{b}$/04, 159$^{b}$/05, 159$^{b}$/05, 161$^{a}$/04, 161$^{a}$/10, 161$^{a}$/11, 162$^{a}$/03, 162$^{b}$/01, 162$^{b}$/13, 163$^{b}$/06, 163$^{b}$/07, 164$^{a}$/07, 165$^{a}$/04
***s.+den dönme-** vazgeçmemek, bırakmamak. 163$^{b}$/02
s.+i 150$^{a}$/09, 150$^{a}$/10, 153$^{a}$/10, 153$^{a}$/11, 155$^{b}$/01, 158$^{b}$/04, 158$^{b}$/05, 160$^{a}$/06, 161$^{b}$/03, 162$^{a}$/06, 162$^{a}$/10,

162[a]/12, 162[a]/13, 163[b]/08, 164[a]/08, 164[a]/09, 167[b]/02

s.+iñ 147[b]/12, 149[b]/07, 150[a]/12, 151[b]/02, 153[b]/05, 155[b]/02, 158[a]/07, 159[b]/10, 159[b]/12, 161[b]/11, 161[b]/12, 161[b]/12, 162[a]/11, 162[a]/12, 163[a]/09, 163[a]/09

s.+iñ-çün 153[a]/10, 153[a]/13

s.+iñ-len 159[b]/12

s.+iñdir 164[b]/04

s.+sen 150[a]/01, 155[a]/12, 161[a]/02

s.+sen(sözi s.) 161[a]/03

s.+siz 147[b]/09, 147[b]/09, 149[b]/12, 163[a]/11, 164[b]/04

s.+sizin 162[a]/05, 162[a]/06, 162[a]/07

s.+üñ 154[a]/02, 154[b]/09

**→ señ̂**

**señ̂** sen, teklik II. kişi zamiri.

s.+e 166[a]/09

**→ sen**

**ser**<Far. baş, uç.

s.+(cān-ı s.-gerdān) 153[a]/01

***s.-nigūn ét-** baş aşağı çevirmek, tersine döndürmek, tepe taklak etmek. 167[b]/02

***s.-be-ser** baştan başa, tüm, bütün. 149[a]/10, 149[a]/10, 150[b]/07, 150[b]/07, 164[a]/07, 164[a]/07

***s.-firāz** başı yüce, başı yukarıda, onurlu, şerefli. 152[a]/13

***s.-mest ü ḫarāb ét-** sarhoş etmek ve yıkmak. 149[a]/01

**serp-** serpmek, saçmak.

s.-gil(yanmış cānıma su s.) 159[b]/03

**sert** sert, sıkı, sağlam, canlı.

s. 159[b]/03

**serv**<Far. servi, selvi (mec.) sevgilinin uzun boyu.

***s.-i ḫırāmān** salınan servi (salınarak yürüyen sevgili). 164[a]/03

***s.-ḳadd** servi boylu (uzun boylu sevgili). 147[b]/04, 155[b]/02

**server**<Far. baş, başkan, önder, lider.

s.-i ‘ālī-maḳām) 154[b]/05

s.+i 164[b]/04

**sev-** sevmek.

s.-di 160[b]/10, 160[b]/11

s.-ersen(Ḥayderi) 162[b]/13

s.-ersen(Ḥaḳḳı) 166[a]/08

s.-mekden 159[a]/06

s.-memişem 164[a]/09

s.-mişem 164[a]/08

**sevdā**<Far. aşk, sevgi.

s.+sına 158[b]/13, 160[a]/07

***s.+sına düş-** aşkına düşmek, sevdasına kapılmak. 147[b]/13

s.+yı 163[b]/13

**sevgü** sevgi, aşk.

s. 161[b]/13

***s. ḥesābını dé-** sevginin karşılığını, bedelini söylemek. 162[a]/08

**seyf**<Ar. kılıç.

s.+(ekrem-i s.-i Resūl) 153[a]/02

**seyr**<Ar. **I.**yürüme, seyir, gezinti, gezme.

***s. édüp gel-** yürüyüp gelmek, gezinerek gelmek. 150[b]/13

**II.**izleme

***s. éyle-** izlemek, seyretmek. 159[a]/10

**ṣıdḳ**<Ar. doğruluk, kalp temizliği.

ṣ.+ıla 162[b]/05

**ṣıfat**<Ar. vasıf, nitelik, özellik, sıfat.

ṣ.+(‘Azrā-ṣ.) 148[a]/03

**ṣıḥḥat**<Ar. sağlık.

ṣ. $154^{b}$/09

**sın-** kırmak.

s.-masaydı $151^{b}$/07

**→ ṣın-**

**ṣın-** kırmak.

ṣ.-dı $151^{a}$/11

ṣ.-masaydı $151^{a}$/09

**→ sın-**

**sırr**<Ar. gizli tutulan, giz.

***s.-ı Sübḥānelleẕī Esrā** "Sübḥānelleẕī Esrā"nın sırrı, Kur'ān-ı Kerīm'deki (17) İsrā suresinin 01. ayeti: "Sübhanellezi esra bi abdihi leylem minel mescidil harami ilel mescidil aksallezi barakna havlehu li nüriyehu min ayatina innehu hüves semiul besiyr" **Anlamı: "**Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." $149^{b}$/08

s.+ın $151^{b}$/11, $155^{a}$/11

s.+ını $151^{b}$/11

**sidre**<Ar. Arabistan kirazı

***s.-i a'lā** Tanrı'ya ulaşmak için çıkılacak son makamda, kainatın sonunda olduğuna inanılan kiraz ağacı. $149^{b}$/07

**sīm**<Far. gümüş.

***s. ü zer** altın ve gümüş. $152^{a}$/12, $154^{b}$/12, $155^{b}$/08

**sīne**<Far. yürek, kalp.

s. $158^{a}$/05

s.+si $158^{a}$/06

**sipāhī**<Far. tımarlı süvari askeri, atlı asker.

***s. yıġ-** asker yığmak, ordu toplamak. $155^{b}$/05

**sipās**<Far. şükretme, teşekkür etme.

s.+(dédi medḥ ü s.) $153^{b}$/09

**-sitān**<Far. "alan, alıcı" anlamında birleşik şekiller yapar.

s.+(dil-s.) $154^{a}$/04

**siz** siz, çokluk II. kişi zamiri.

s.+(ez-s.) $157^{a}$/03

s.+i $154^{a}$/03

s.+iñ-len $151^{b}$/13

s.+iñle $152^{a}$/01

**ṣofracı**<Ar.+T. [<süfre] sarayda yemek işlerine bakan kişi, sofracıbaşı.

ṣ. $156^{a}$/07

**→ ṣufrecī**

**ṣoñra** sonra.

ṣ. $153^{b}$/09, $154^{a}$/10

s. (bir zemāndan ṣ.) $162^{a}$/09

**ṣor-** sormak.

ṣ.-(ḥālimi ṣ.) $164^{a}$/05

ṣ.-a(derd ü aḥvālim ṣ.) $151^{b}$/09

ṣ.-asan(ḥālin ṣ.) $162^{b}$/13

ṣ.-dı $151^{a}$/02, $151^{b}$/10

ṣ.-gil $162^{b}$/13

**ṣormaġ** "sormak" fiilinin mastarı.

ṣ.+a $159^{b}$/01

**soy** soy.

s.+unuñ $161^{b}$/06

**söyle-** söylemek.

s. 153[a]/04, 155[a]/03, 161[a]/02, 161[b]/08
s.-(ḫāṣ s.)
s.-di 150[a]/03, 153[a]/13, 156[a]/04, 161[b]/09
s.-di(gérü) 157[a]/11
s.-di(şi‘ri) 159[b]/10, 160[a]/11
s.-di(şi‘ri s.) 149[b]/06
s.-dim 167[b]/13
s.-gil 157[b]/08, 158[b]/09, 161[a]/07, 163[a]/12, 166[a]/07
s.-gil(sözüñi) 157[a]/03
s.-meyip(démeyip s.) 156[a]/07
s.-ñiz 154[a]/12
s.-r 164[b]/10
s.-r(şi‘ri s.) 159[a]/04
s.-r(yār ḥadīsin) 154[a]/03

**söylemaġ** “söylemek” fiilinin mastarı.
s.+(söz s.) 149[a]/09

**söz** söz, laf.
s. 157[a]/02
***s. ḳabūl ḳılma-** söz dinlememek, laf anlamamak. 149[b]/03
***s. söylemaġ** konuşma yapmak. 149[a]/09
s.+e 153[b]/01, 164[a]/10
s.+i 147[b]/03, 153[b]/02, 155[a]/07, 155[a]/10, 159[a]/13, 160[a]/06, 163[b]/09, 164[b]/10, 165[a]/09, 165[b]/13
***s.+i sensen** her lafı sensin, dilinden düşmüyorsun. 161[a]/03
s.+in 158[b]/01
***s.+in gūş éyleme-** sözüne kulak vermemek, sözünü dinlememek, öğütlerini duymazdan gelmek. 156[b]/06
s.+ine 155[b]/11
s.+ini 154[a]/08
s.+iñ 159[b]/08
***s.+iñ ḫilāf ol-** sözünün tersine davranmak, ters düşmek. 162[a]/13
s.+iñi 148[b]/10
s.+lerim 163[a]/11
s.+lerin 155[a]/08
s.+üm 148[a]/08, 154[a]/07, 166[a]/08
s.+ümi 150[b]/06, 155[a]/04, 164[b]/03
s.+ümiz 154[b]/03
***s.+üni yére ṣalma-** sözünü yabana atmamak, boş veya boşuna konuşmamak. 154[b]/13
***s.+üñi söyle-** diyeceğini demek. 157[a]/03
s.+üñiz 154[a]/12
s.+üñüzi 154[a]/06

**su** su.
s. 161[a]/10
s.+(yanmış cānıma s. serp-) 159[b]/03

**ṣubḥ**<Ar. sabah.
ṣ. 159[a]/06
ṣ.+(bād-ı ṣ.) 153[b]/08
ṣ.+(bād-ı ṣ.-dem) 166[b]/07
ṣ.+(der-ṣ. u şām) 148[a]/06
***ṣ. u şāmı nār ol-** sabahı akşamı yanmak, sabah akşam ateşler içinde kıvranmak. 162[a]/05
***ṣ. ile şāmı yeksān ol-** akşamı sabahı bir olmak, gecesi gündüzüne karışmak. 160[b]/12
***ṣ. ol-** sabah olmak, güneş doğmak. 166[b]/09
***ṣ. tā şām** sabahtan akşama kadar. 155[b]/06
***ṣ. u şām** sabah akşam. 147[b]/10, 148[a]/06, 158[b]/09

***ṣ.-ı ġam** gam sabahı, gam bitimi. 165[a]/03

**ṣūfī**<Ar. sofu, mutasavvıf, tasavvufla ilgilenen.

ṣ. 148[b]/09

**ṣufrecī**<Ar.+T. [<süfre] sarayda yemek işlerine bakan kişi, sofracıbaşı.

ṣ.+ni 156[a]/04

**→ ṣofracı**

**suḫen**<Far. söz.

s.+dir 152[a]/10

**sulṭān**<Ar. padişah, hükmeden, sultan.

***s.-ı ‘uşşāḳ-ı cihān** cihandaki aşıkların sultanı; Allah. 149[a]/02

s.+ısan 163[b]/04

s.+ları 148[b]/02

**ṣun-** sunmak.

ṣ.-dı(mül) 166[b]/13

**ṣūret**<Ar. biçim, şekil, kılık.

ṣ. 164[a]/13

***ṣ.-i ḫūb u melīh** iyi ve şirin biçimde. 152[a]/10

**ṣ.-i ḥūr-i cinān** Cennet hurisi görünüşlü. 147[b]/05

ṣ.+(zi-hecr ü ṣ.-i ‘Azrā) 160[a]/02

**sūret-i Ṭāhā**<Ar. Kur’ān-ı Kerīm’deki (20) Tāhā suresi.

“135 (yüzotuzbeş) âyet olup Mekke'de nâzil olmuştur. Sûre, ismini, başındaki Tâ-Hâ harflerinden almıştır. Hz. Ömer'in bu sûre vesilesiyle müslüman oluşu, İslâm tarihinin önemli bir hatıra sayfasıdır. Olay, kısaca şöyledir: İslâm'ın yaman bir düşmanı olan Hattâb oğlu Ömer, Resûlullah'ı öldürme vazifesini üstlenmiş ve bu iş için yola çıkmıştı. Ancak, yolda kız kardeşi Fatıma ile eniştesi Saîd'in müslüman olduğunu öğrenince, önce onların işini bitirmeye karar verdi. Tâ-Hâ sûresini okumakta olan karı-koca, Ömer'in geldiğini görünce Kur'an sayfalarını sakladılarsa da, Ömer onları duymuştu. Okuduklarını görmek istediğini söyledi. İnkâr etmeleri üzerine Saîd'e saldırdı. Kendisine mâni olmak isteyen Fatıma'yı tokatladı. Yüzlerinden kanlar akan Fatıma, cesarete gelerek müslüman olduklarını açıkça söyledi. Kardeşinin haline acıyan Ömer, bu sefer yumuşak bir sesle okuduklarını tekrar istedi. Tâ-Hâ sûresinin yazılı bulunduğu sayfaları okuyunca, Kur'an'ın mucizeli tesirinden nasibini alarak Resûlullah'ın huzuruna gitti ve müslüman oldu.”

“Kur’ân’ın indiriliş gayesini ifade ederek başlayan sûre der ki: Ey Muhammed! Bu Kur’ân senin güçlük çekmen için indirilmedi. Biz senden inatçı kâfirlerin kalbine imanı zorla yerleştirmen gibi imkansız bir şeyi de istemiyoruz. Bu sûre ve Kur’ân Allah’tan korkan ve O’nun azabından korunup sevgisini kazanmak isteyip doğru yolu bularak O’nun mesajını öğrenip uygulamak isteyenler için bir öğüttür. Sûrede Musa’nın yaşanmış olayı anlatılarak bu

kıssayla beraber bir çok mesaj verilir. Sonra da Adem kıssası anlatılarak kusuruna karşılık af dilemesiyle affedilişi örnek gösterilerek insanlar da aynı bu yola çağrılır. Ayrıca uyarılara kulak vermeyip Rabbinin ikazlarına, emirlerine karşı kör davrananların kıyametteki kör olarak haşredilen sahneleri canlandırılır. Bu sûreye Musa sûresi de denir.”

s.+durur 149$^b$/08

**ṣuṣa-** susamak

ṣ.-dılar(ḳanıma) 152$^b$/13

ṣ.-yıpdır(ḳanıma) 162$^a$/02

**sūy**<Far. taraf, yön.

***s.-ı yār** yarin olduğu taraf, sevgilinin bukunduğu yön. 151$^a$/12

**sūz**<Far. yakan, yakıcı.

s.+(ez-s.-ı nār) 158$^a$/12

s.+(ḥasret-i s.-ı firāḳ) 165$^a$/02

s.+(naẓm-ı s.-nāk) 167$^b$/11

**sūzān**<Far. yakıcı.

s.+(nāle-i s.) 160$^b$/08

**Sübḥānelleẕī Esrā**<Ar. Kur’ān-ı Kerīm’deki (17) İsrā suresinin 01. ayeti: “Sübhanellezi esra bi abdihi leylem minel mescidil harami ilel mescidil aksallezi barakna havlehu li nüriyehu min ayatina innehu hüves semiul besiyr” **Anlamı:** **“**Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed’i) bir gece Mescid-i Haram’dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa’ya götüren Allah’ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.”

S.+durur(sırr-ı S.) 149$^b$/08

**sücūd**<Ar. secde etme, yere kapanma.

***s. ḳıl-** secde etmek, yere kapanmak. 163$^a$/06

***s. ét-** secde etmek, yere kapanmak. 164$^b$/06

**sükūn**<Ar. sakinlik, dinginlik.

s.+(ḳoymadıñ ārām-ı s.) 165$^a$/13

**sür-** sürmek.

s.-di(ṭopraġa yüzin) 164$^b$/07

s.-di(topraġa s. yüzin) 158$^b$/06

**sürül-** def edilmek, uzaklaştırılmak.

s.-eydi 165$^a$/02

**süvār**<Far. ata binmiş, binici.

s.+(pād-şāh-ı şeh-s. u şehriyār) 154$^a$/13

s.+(şeh-s.) 152$^a$/11

# Ş

**şād**<Far. sevinçli, mutlu.

***ş. bol-** mutlu olmak, sevinmek. 154$^b$/09, 155$^b$/03, 158$^b$/06

***ş. ét-** sevindirmek, mutlu etmek. 155$^b$/01

***ş. éyle-** sevindirmek, mutlu etmek. 150$^a$/08, 153$^a$/11, 162$^a$/12

***ş. ḳıl-** sevindirmek, mutlu olmak. 153$^b$/02, 158$^b$/04, 159$^a$/12

***ş. ḳılma-** sevindirmemek, mutlu etmemek; üzmek. 160$^b$/13

***ş. ol-** mutlu olmak, sevinmek. 151$^a$/13, 154$^b$/01, 155$^a$/03, 160$^a$/04

***ş. olma-** mutlu olmamak, sevinmemek; üzülmek. 158$^{a}$/06, 161$^{a}$/01

***ş. u kām ol-** mutlu ve huzurlu olmak, muradına ermiş olmak. 154$^{b}$/05, 154$^{b}$/05

***ş.-kām** mutlu huzurlu, muradına ermiş. 156$^{a}$/08

***ş.-kām ol-** mutlu huzurlu olmak, muradına ermek. 160$^{a}$/11

***ş.-mān** mutlu, sevinçli, neşeli. 163$^{b}$/10

***ş.-mān ét-** mutlu etmek, sevindirmek, neşelendirmek. 150$^{a}$/09

***ş.-mān ol-** mutlu olmak, sevinmek, neşelenmek. 148$^{b}$/08, 150$^{a}$/10, 154$^{a}$/03

ş.+dır(nā-ş.) 161$^{a}$/08

**şādlıġ**<Far.+T. mutluluk, sevinç.

ş.+ım 160$^{b}$/13

**şāh**<Far. padişah.

ş. 159$^{b}$/09

ş.+(bā-emr-i ş.) 154$^{a}$/09

***ş.-ā** ey şah. 153$^{b}$/06

***ş.-ı cihān** dünya padişahı. 153$^{a}$/12, 161$^{b}$/03, 162$^{b}$/10

ş.+(iştiyāḳ-ı ş.-ı Ken'ān) 148$^{b}$/06

***ş.-ı Ken'ān** Kenan şahı. 164$^{a}$/05, 164$^{b}$/13

ş.+a 152$^{b}$/03, 152$^{b}$/04

ş.+ı 153$^{b}$/04

ş.+ıdır 161$^{b}$/06

ş.+ıñ 154$^{a}$/08

ş.+san 150$^{a}$/01

**→ şeh**

**şām**<Far. akşam.

ş. 160$^{a}$/13

ş.+(der-ṣubḥ u ş.) 148$^{a}$/06

***ş.-ı firāḳ** ayrılık akşamı. 165$^{a}$/03

***ş.-ı hecr** ayrılık akşamı. 160$^{a}$/13

ş.+(ṣubḥ tā ş.) 155$^{b}$/06

ş.+(ṣubḥ u ş.) 147$^{b}$/10, 148$^{a}$/06, 158$^{b}$/09

ş.+ım(nār olubdur ṣubḥ u ş.) 162$^{a}$/05

ş.+ım(oldı yeksān ṣubḥ ile ş.) 160$^{b}$/12

**şān**<Ar. ün, şan.

***ş.+ıma gel-** şanına düşmek. 152$^{b}$/12

**şarāb**<Ar. şarap.

ş. 149$^{a}$/02

ş.+ın 155$^{b}$/13, 160$^{b}$/12

**şāyed**<Far. eğer.

ş. 154$^{b}$/04

**şeb**<Far. gece.

ş.+(rūz u ş.) 157$^{b}$/03, 160$^{b}$/06, 160$^{b}$/13, 161$^{a}$/08, 163$^{b}$/07

**şebān**<Far. geceler.

ş.+(rūz u ş.) 150$^{a}$/09

ş.+(rūzān ş.) 167$^{a}$/03

**şecā'at**<Ar. yüreklilik, cesaret.

ş.+(bā-ş.) 152$^{a}$/11

**şeh**<Far. padişah.

ş.+(pād-şāh-ı ş.-süvār u şehriyār) 154$^{a}$/13

***ş.-i 'ālī-maḳām** yüce makamın şahı. 155$^{a}$/08

***ş.-süvār** usta binici. 152$^{a}$/11

***ş.-ā** ey şah. 153$^{b}$/02, 159$^{b}$/05, 159$^{b}$/06, 162$^{b}$/12

**→ şāh**

**şehinşāh**<Far. şahlar şahı, büyük padişah.

***ş.-ı zemān** dönemin büyük padişahı. 154[b]/03

**şehr**<Far. kent, şehir.
ş. 163[b]/10
ş.+e 163[b]/06, 163[b]/08
ş.+in 165[a]/01
ş.+ini 148[b]/07

**şehriyār**<Far. hakan, hükümdar.
ş. 152[a]/11, 154[b]/09, 163[b]/06
ş.+(pād-şāh-ı şeh-süvār u ş.) 154[a]/13

**şeker**<Far. şeker.
ş.+(ḳand u ş.) 163[a]/10

**şekker**<Far. [<şeker] şeker.
ş. 147[b]/12
ş.+(la'l-i ş.-bār) 162[b]/08

**şem**<Ar. mum.
***ş.-i ruẖ** yüzünün ışığı, yanağının aydınlığı. 162[a]/01

**şems**<Ar. güneş.
ş. 150[a]/02
ş.+(ruẖu ş. ü ḳamer) 165[a]/08
***ş. ü ḳamer** ay ve güneş. 163[a]/10

**şerḥ**<Ar. açıklama.
***ş. et-** açıklayarak anlatma, açıkça anlatma. 150[b]/07, 155[a]/08, 162[b]/11, 165[a]/06

**şerm-sār**<Far. utangaç.
***ş. ḳılma-** utandırmamak. 157[b]/13

**şeydā**<Far. delicesine seven, aşktan aklını kaybetmiş, şaşkın.
ş.+(āşüfte ş. ol-) 160[a]/05
***ş. ḳıl-** aştan delirtmek, şaşkınlaştırmak. 148[b]/01

**şeydālıġ**<Far.+T. mecnunluk, delicesine sevme.
ş.+ı 158[b]/11

**şeyẖ**<Ar. tekke lideri.
ş. 149[b]/10

**şeyṭān**<Ar. şeytan.
ş. 167[a]/09

**şeyṭānī**<Ar. şeytanla ilgili, şeytanca.
ş.+dir 164[b]/02

**şikāyet**<Ar. sızlanma.
***ş. éyle-** sızlanmak, şikayet etmek. 148[b]/03

**şikeste**<Far. kırık, kırılmış.
ş. 158[a]/07, 166[a]/10

**şimdi** şimdi.
ş. 148[b]/12, 150[a]/03, 150[a]/04, 150[a]/05, 151[b]/03, 152[a]/10, 152[b]/01, 156[b]/02, 158[b]/03, 158[b]/09, 161[a]/07, 161[a]/13, 162[a]/12, 165[b]/03, 165[b]/05, 165[b]/08

**şimşād**<Far. şimşir ağacı.
ş.+(ḳāmet-i ş.) 153[b]/07

**şinās**<Far. tanıyan, bilen.
ş.+( ḥaḳḳ-ş.) 153[b]/10

**şi'r**<Ar. şiir.
ş.+den 153[b]/09
ş.+i 149[b]/12, 150[a]/10
***ş.+i dé-** şiir okumak. 165[a]/10
***ş.+i oẖı-** şiir okumak. 165[a]/05
***ş.+i söyle-** şiir okumak. 149[b]/06, 159[a]/04, 159[b]/10, 160[a]/11
ş.+in 150[a]/07

**şīr**<Far. arslan.
ş. 157[b]/07
ş.+(peleng ū ş.) 159[a]/02

**şīr**<Far. süt.
ş.+in 157[b]/05

**Şīrīn**<Far. Ferhat ile Şirin adlı hikâyedeki kadın kahramanın "tatlı, sevimli, cana yakın" anlamlarına gelen adı.

ş. 153$^{b}$/08, 155$^{b}$/11

**şīşe**<Far. şişe.

ş.+sin 166$^{a}$/10

ş.+ye 166$^{a}$/11, 166$^{a}$/12

**şol** şu, o, işaret sıfatı.

ş. 155$^{b}$/10

**şöhre**<Ar. ünlü, meşhur.

***ş.-i āfāḳ-ı eyyām** ünü her tarafa ve her gün yayılmak. 150$^{a}$/04

***ş.-i eyyām** dönemin ünlüsü. 155$^{a}$/02

**şūẖ**<Far. oynak, neşeli.

ş.+(çeşm-i ş.) 153$^{b}$/07

**şūrīde**<Far. karışık, dağınık, perişan.

***ş.-ḥāl** perişan halli, karasevdalı. 151$^{a}$/02, 158$^{b}$/07

**şükr**<Ar. şükür.

ş. 167$^{b}$/06

**şümār**<Far. hesap, sayı.

ş.+(bī-ş.) 150$^{b}$/13, 155$^{b}$/05

# T

**tā**<Far. büklüm, kat.

t.+(ḳāmeti oldı ġamdan dü-tā) 158$^{a}$/01

**tā** tıpkı, aynı, benzer, eş.

t. 158$^{b}$/08

**tā**<Far. –e kadar, değin.

t. 147$^{b}$/02, 147$^{b}$/06, 148$^{a}$/02, 148$^{a}$/10, 149$^{a}$/12, 150$^{b}$/12, 157$^{a}$/13, 159$^{a}$/06, 162$^{a}$/11, 165$^{b}$/07

t.+(ezelden t. ebed) 164$^{a}$/07

t.+(ṣubḥ t. şām) 155$^{b}$/06

***t. ebed** sonsuza kadar, ebediyyen. 149$^{b}$/11, 160$^{b}$/01

***t. ki** –e dek, -mesi için, -sin diye. 147$^{b}$/13, 148$^{a}$/11, 150$^{a}$/05, 153$^{b}$/01, 156$^{a}$/13, 160$^{b}$/07, 160$^{b}$/10, 160$^{b}$/12, 161$^{b}$/02, 166$^{a}$/01, 166$^{b}$/12

***t. kim** sonunda, nihayet. 158$^{a}$/03

***t. ḳıyāmet** kıyamete kadar. 149$^{b}$/01, 160$^{a}$/06, 161$^{b}$/11, 162$^{b}$/01, 164$^{b}$/05

***t.-be-pā** ayağa kadar, sonuna kadar. 157$^{a}$/03

**ta'accüb**<Ar. şaşma, hayret.

***t. ḳıl-** şaşmak, hayret etmek. 153$^{a}$/04

**ṭa'ām**<Ar. yemek.

ṭ. 151$^{a}$/01, 151$^{a}$/03

ṭ.+(ẖ$^{v}$ān-ṭ.) 156$^{a}$/08

***ṭ. iste-** yemek yemek istemek. 157$^{b}$/04

ṭ.+a 156$^{a}$/05

ṭ.+ı 156$^{a}$/05, 156$^{a}$/10, 156$^{a}$/10

**tāb**<Far. parlayan, ışık veren

t.+(māh-t.) 166$^{b}$/06

**tāc**<Ar. hükümdarların başlarına taktıkları değerli taşlarla süslü başlık, taç.

***t. u taẖt** taç ve taht; hükümdarlık. 154$^{b}$/02

**ta'dīd**<Ar. sayma.

***t.-i cān éyle-** cana saymak. 167$^{a}$/02

**taẖt**<Far. taht.

t.+(tāc u t.) 154$^{b}$/02

**taḳdīr**<Ar. Allah'ın ezelde karar verdikleri.

t.+(ez-t.-i Ḥayy u kār-sāz) 152$^{a}$/13

t.+e 158$^{b}$/10

t.+ine(Ḥaḳḳıñ t.) 158$^{b}$/04

**taḳrīr**<Ar. anlatma, dile getirme, bildirme.

***t. éyle-** anlatmak, dile getirmek. 166[b]/04

**ṭalāḳ**<Ar. boşama, boşanma.

***ṭ. vér-** boşamak, boşanmak. 149[b]/04

**ṭal'at**<Ar. güzel yüz.

ṭ.+ıñdan 163[a]/10

**tam**<Ar. [<tamm] tam, eksiksiz, kusursuz.

t.+(izāzu t. ḳıl-) 157[a]/02

**tamām**<Ar. tam, bütün.

t. 149[b]/12, 155[a]/08, 157[a]/05, 162[b]/05, 167[b]/13

***t. ol-** tamamlanmak, bitmek, sona ermek. 160[a]/10, 163[a]/07

***t. ét-** tamamlamak,bitirmek, sona erdirmek. 164[a]/07, 166[b]/10

t.+ıñ 163[a]/11

**tamar** damar.

t.+ım 149[a]/01

**→ damar**

**ṭa'ne**<Ar. kınamak, ayıplamak, yermek.

***ṭ. ét-** kınamak, ayıplamak. 150[a]/05

***ṭ. étme-** kınamamak, ayıplamamak. 148[a]/11

***ṭ. ḳıl-** kınamak, ayıplamak.156[a]/03

***ṭ. ḳılma-** kınamamak, ayıplamamak. 150[a]/06

**tanı-** tanımak.

t.-dı 151[a]/06

**ṭap-** takdim etmek, sunmak.

ṭ.-ıp 151[a]/04

**tapşır-** teslim etmek, ulaştırmak, götürmek.

t.-dı 149[b]/13

**→ dapşur-**

**tār**<Far. karanlık.

t.+(bed-t.) 160[a]/12

t.+(çeşmine oldı teng ü t.) 165[a]/09

***t. ol-** karanlık olmak, kararmak. 153[b]/12

t.+dır 164[b]/04

**ṭarab**<Ar. eğlence, şenlik.

ṭ.+('ıyş u ṭ.) 148[a]/10

**taraş** yağma, talan.

***t. ét-** yağmalamak.150[b]/12

***t. ḳıl-** yağmalamak, talan etmek. 155[b]/08

**tārik**<Far. karanlık.

t. 166[b]/05

t.+(vaḳt-i eyyāmı t. ol-) 156[a]/01

**ṭarīḳat**<Ar. tarikat.

ṭ.+dir 164[b]/03

**tārümār**<Far. dağınık, karmakarışık, perişan.

t.+('ālem oldı t.) 156[a]/12

**taṣavvuf**<Ar. sufîlik, gönlü Tanrı sevgisiyle doldurma.

t.+(der-t.) 152[a]/07

**taş** taş.

t.+(dāġ taş) 159[a]/02

**→ daş**

**ṭaşra** dışa, dışarıya.

ṭ.+(başıñdan ṭ. sal-) 163[b]/13

**te'ālā**<Ar. yüce olsun.

t.+(Ḥaḳḳ t.) 158[b]/10

**tedbīr**<Ar. önlem, çare.

***t. ét-** önlem almak. 158[b]/10

***t. étme-** çözüm bulmamak. 163[a]/13

***t.+in ét-** önlemini almak. 159[a]/05

t.+ine(keç dérler bendenin t.) 158[b]/04

t.+siz 158[b]/11

**tefsīr**<Ar. yorum, açıklama.

***t. éyle-** yorumlamak, açıklamak. 166[b]/04

**tek** gibi, benzer.
t. 160$^{a}$/05, 160$^{b}$/01, 165$^{b}$/06, 165$^{b}$/07
t.+(ḥūr-t.) 162$^{a}$/01
t.+(pervāne-t.) 152$^{b}$/12
t.+(Ya‘ḳūb-t.) 153$^{a}$/02
t.+i(sen t.) 153$^{a}$/03
t.+i(zülfiñ t.) 153$^{b}$/12

**ten**<Far.vücut, gövde, beden.
t. 161$^{a}$/09
t.+(cān-ile ten) 156$^{a}$/02
***t. bīmār** hasta vücut. 152$^{b}$/09
***t.-i bīmār ol-** bedeni hastalanmak, vücudunda yaralar çıkmak. 165$^{b}$/05
***t.-i żaʼīf** cılız beden, zayıf vücut.. 161$^{b}$/05
t.+de 150$^{a}$/03
t.+i 149$^{b}$/01, 156$^{b}$/11
***t.+i bīmār** vücudu hasta. 156$^{b}$/03
***t.+imde ḳuvvet ḳoyma-** vücudunda kuvvet bırakmamak, bedenini güçsüz düşürmek. 165$^{a}$/12

**teng**<Far. dar.
t.+(çeşmine oldı t. ü tār) 165$^{a}$/09

**tenhā**<Far. yalnız, ıssız.
t. 159$^{b}$/12

**tep-** tepmek, vurmak.
t.-di(atın) 153$^{a}$/09

**ter**<Far. eklendiği kelimeye “daha” anlamı katan birinci derece üstünlük sıfatı.
***t.-beter-i firāḳ** ayrılıktan daha beteri. 165$^{a}$/03

**terbiyet**<Ar. eğitim, görgü.
t. 154$^{b}$/08

**terk**<Ar. bırakma, vazgeçme.
t.+(cān terk éyle-) 149$^{b}$/02
***t. édebilme-** bırakamamak, vazgeçememek. 149$^{a}$/08
***t. ét-** bırakmak, vazgeçmek. 148$^{a}$/11, 152$^{a}$/05, 163$^{a}$/13, 166$^{b}$/01
***t. étme-** bırakmamak, vazgeçmemek. 157$^{b}$/03, 158$^{a}$/07, 163$^{b}$/08, 163$^{a}$/13
t.+(ḫānmān t. ḳıl-) 149$^{a}$/02
***t. ḳıl-** terk etmek, bırakmak. 148$^{a}$/11, 148$^{b}$/10, 148$^{b}$/12, 149$^{a}$/06, 151$^{b}$/03, 158$^{b}$/07, 162$^{b}$/06, 163$^{b}$/12
t.+(özin t. éyle-) 148$^{a}$/10
***t.+in étme-** bırakmamak, vazgeçmemek. 164$^{b}$/04
***t.+in ḳıl-** terk etmek, bırakmak. 152$^{a}$/07, 152$^{a}$/08
***t.+ini ét-** bırakmak, vazgeçmek. 151$^{b}$/05

**tersā**<Far. Hristiyan.
t.+durur 149$^{b}$/10

**tesbiḥ**<Ar. tespih.
t.+ini 148$^{b}$/03

**teskīn**<Ar. yatıştırma, sakinleştirme.
***t. ét-** yatıştırmak, sakinleştirmek. 148$^{b}$/02

**teşvīş**<Ar. karıştırma, karışıklık.
t.+den(cümle-i t.) 158$^{b}$/06

**tīmār**<Far. yara bakımı.
t. 165$^{b}$/05
***t. éyleme-** yaralarını sarmamak. 166$^{a}$/04

**tīr**<Far. ok.
***t.-i firāḳ** ayrılık oku. 165$^{a}$/03

**titre-** titremek, sallanmak.
t.-di(semā) 156$^{b}$/09
**→ ditre-**

**tīz**<Far. çabuk, tez.

t. 149[b]/13, 162[a]/10, 163[a]/13

**toprağ** toprak.

t.+a(yüzin t. sür-) 158[b]/06

**→ ṭoprağ**

**ṭoprağ** toprak.

ṭ.+(yüz yıl ṭ. içinde ḳal-) 161[a]/04

ṭ.+a(yüzin t. sür-) 164[b]/07

ṭ.+a(yüzin t. ḳoy-) 158[b]/01

ṭ.+ım 148[a]/12

**→ toprağ**

**tök-** dökmek.

t.-di 150[b]/04

t.-di(göz yaşını t.) 166[a]/03

t.-di(gözlerinden t. yaş) 166[b]/10

t.-di(yaşın) 165[b]/02

t.-er(ḳanımı) 163[b]/02

t.-gil 156[a]/05

**tökil-** dökülmek.

t.-di 163[a]/05

**töre-** türemek, ortaya çıkmak.

t.-di(cānında t.) 147[b]/04

**turş**<Far. [<torş] ekşi.

***t.-rū** ekşi surat, memnuniyetsiz. 156[b]/02

**tuş** taraf, yön, yol.

***t. ét-** uğratmak, rast getirmek. 160[b]/12

***t. éyle-** uğratmak, rast getirmek. 162[b]/04

**ṭuyūr**<Ar. kuşlar.

ṭ.+(vaḥş u ṭ.) 164[b]/08

**tüken-** tükenmek, bitmek.

t.-mez 160[a]/13

**türāb**<Ar. toprak.

***t.-ı maḳdem** ayak tozu. 163[a]/10

t.+(zīr-i t.) 165[b]/07

**türbe**<Ar. mezar, mezar üstüne inşa edilmiş yapı.

t. 165[b]/11

**türbet**<Ar. türbe.

t. 158[a]/08, 158[b]/01

**tüvān**<Far. güç, kuvvet.

t.+(faḳīr ü nā-t.) 165[b]/09

t.+(Mecnūn-ı nā-t.) 162[b]/10

t.+(nā-t.) 152[b]/06, 152[b]/09, 161[b]/05, 164[b]/07

t.+(nā-t. u dil-ġamīn ol-) 156[b]/08

t.+(nā-t. u ḫaste bīmār ét-) 159[a]/05

t.+(żaʼīf-i nā-t.) 153[a]/04, 161[b]/07

t.+(żaʼīf ü nā-t. kal-) 147[b]/09

t.+am(żaʼīf-i nā-t.) 153[b]/03

t.+dır(nā-t.) 158[a]/07

# U

**u** ve bağlacı.

u. 147[b]/07, 147[b]/07, 147[b]/10, 147[b]/11, 148[a]/06, 148[a]/06, 148[a]/07, 148[a]/09, 148[a]/09, 148[a]/10, 148[b]/02, 148[b]/12, 149[a]/10, 149[b]/04, 149[b]/04, 150[a]/01, 150[a]/05, 150[a]/09, 150[b]/03, 150[b]/11, 150[b]/11, 151[a]/01, 151[a]/03, 151[b]/03, 151[b]/04, 151[b]/06, 152[a]/04, 152[a]/05, 152[a]/10, 152[a]/11, 152[a]/11, 152[a]/13, 152[b]/05, 153[a]/02, 153[a]/10, 153[b]/07, 153[b]/07, 154[a]/08, 154[a]/13, 154[a]/13, 154[b]/02, 154[b]/05, 154[b]/05, 155[a]/06, 155[a]/11, 155[b]/02, 155[b]/07, 155[b]/08, 155[b]/11, 155[b]/13, 155[b]/13, 155[b]/13, 156[a]/01, 156[a]/02, 156[a]/06, 156[a]/12, 156[b]/07, 156[b]/07, 156[b]/08,

156$^b$/08, 156$^b$/12, 157$^a$/02, 157$^a$/02, 157$^b$/03, 157$^b$/03, 157$^b$/10, 157$^b$/12, 157$^b$/12, 157$^b$/13, 158$^a$/01, 158$^a$/02, 158$^a$/05, 158$^a$/05, 158$^a$/08, 158$^a$/09, 158$^a$/11, 158$^a$/13, 158$^b$/09, 159$^a$/03, 159$^a$/05, 159$^b$/01, 159$^b$/04, 159$^b$/09, 160$^a$/03, 160$^a$/03, 160$^b$/02, 160$^b$/04, 160$^b$/05, 160$^b$/06, 160$^b$/06, 160$^b$/11, 160$^b$/13, 161$^a$/08, 161$^a$/09, 161$^b$/05, 162$^a$/03, 162$^a$/03, 162$^a$/04, 162$^a$/05, 162$^a$/07, 162$^a$/09, 162$^a$/09, 162$^a$/09, 162$^b$/02, 163$^a$/03, 163$^a$/03, 163$^a$/05, 163$^a$/06, 163$^a$/10, 163$^b$/07, 164$^a$/07, 164$^a$/09, 164$^a$/10, 164$^a$/11, 164$^b$/05, 164$^b$/05, 164$^b$/08, 164$^b$/09, 164$^b$/09, 164$^b$/10, 164$^b$/12, 165$^a$/08, 165$^a$/12, 165$^b$/04, 165$^b$/07, 165$^b$/11, 165$^b$/11, 165$^b$/13, 166$^a$/03, 166$^a$/03, 166$^a$/06, 166$^a$/07, 166$^b$/11, 167$^a$/04, 167$^a$/06, 167$^b$/13

**‘uḳbā**<Ar. ahiret, öteki dünya.
‘u.+da(dünyā vü ‘u.) 150$^a$/10

**‘uḳūl**<Ar. akıllar.
‘u.+(sefīh ü bī-‘u. ü dūn) 148$^b$/11

**‘ummān**<Ar. büyük deniz, okyanus.
‘u.+(ḳulzüm ü ‘u.) 164$^b$/07

**unut-** unutmak.
u.-ma(gel u.) 164$^a$/08
u.-maz 154$^a$/04
u.-mazam 160$^a$/06

**ur-** vurmak.
u.-dı 151$^b$/01, 151$^b$/02, 151$^b$/07
u.-dı(cānıma u. dügün) 153$^a$/06
u.-dı(na‘ra u.) 156$^b$/08, 163$^a$/05, 167$^a$/01
u.-ma(lāf) 161$^b$/13
u.-ubdur(daġ u. cānıma) 162$^a$/02
**→ vur-**

**uş** bu, şu, işbu.
u. 148$^b$/06, 148$^b$/08, 149$^a$/05, 149$^a$/06, 149$^b$/06, 152$^a$/12, 152$^b$/12, 153$^a$/06, 153$^b$/06, 154$^b$/07, 155$^a$/08, 155$^a$/12, 155$^b$/10, 159$^b$/10, 161$^a$/02, 162$^a$/01, 163$^a$/09, 163$^b$/03, 163$^b$/11, 165$^b$/06, 166$^a$/04

**uşbu** işbu, işte bu.
u. 159$^a$/04, 163$^b$/13, 166$^a$/10, 167$^b$/11

**‘uşşāḳ**<Ar. aşıklar.
‘u.+(sulṭān-ı ‘u.-ı cihān) 149$^a$/02

**utan-** utanmak.
u.-ır 163$^a$/10

**uyẖu** uyku.
u. 162$^b$/06
u.+dan 152$^b$/03
**→ yuẖu**

**uzun** uzun.
u. 166$^b$/08

# Ü

**ü** ve bağlacı.
ü. 147$^b$/09, 147$^b$/09, 148$^a$/04, 148$^a$/07, 148$^a$/07, 148$^b$/06, 148$^b$/07, 149$^a$/01, 149$^a$/11, 149$^b$/05, 150$^a$/02, 150$^a$/06, 150$^a$/12, 150$^b$/03, 150$^b$/05, 151$^a$/02, 151$^a$/03, 151$^a$/11, 151$^a$/11, 151$^b$/09, 151$^b$/11, 151$^b$/13, 152$^a$/03, 152$^a$/08, 152$^a$/08, 152$^a$/09, 152$^a$/12, 152$^b$/07, 152$^b$/12, 153$^a$/07, 153$^a$/10, 153$^b$/05, 153$^b$/06, 153$^b$/09, 153$^b$/11, 154$^a$/01, 154$^a$/04, 154$^a$/04, 154$^a$/13,

154$^{b}$/01, 154$^{b}$/12, 155$^{a}$/01, 155$^{a}$/01, 155$^{a}$/11, 155$^{a}$/11, 155$^{a}$/13, 155$^{a}$/13, 155$^{a}$/13, 155$^{a}$/13, 155$^{b}$/06, 155$^{b}$/08, 155$^{b}$/08, 156$^{b}$/06, 156$^{b}$/10, 156$^{b}$/10, 156$^{b}$/12, 156$^{b}$/13, 157$^{a}$/02, 157$^{a}$/08, 157$^{b}$/07, 158$^{a}$/09, 158$^{a}$/10, 158$^{a}$/11, 158$^{b}$/02, 158$^{b}$/02, 158$^{b}$/05, 159$^{a}$/02, 159$^{a}$/03, 159$^{b}$/05, 159$^{b}$/09, 159$^{b}$/09, 160$^{a}$/02, 160$^{a}$/02, 160$^{b}$/01, 162$^{a}$/02, 162$^{a}$/04, 162$^{a}$/07, 162$^{b}$/03, 162$^{b}$/12, 163$^{a}$/01, 163$^{a}$/09, 163$^{a}$/10, 163$^{a}$/11, 164$^{a}$/03, 164$^{a}$/11, 164$^{a}$/13, 164$^{b}$/07, 164$^{b}$/08, 164$^{b}$/10, 164$^{b}$/13, 165$^{a}$/08, 165$^{a}$/09, 165$^{b}$/02, 165$^{b}$/09, 165$^{b}$/09, 165$^{b}$/11, 165$^{b}$/11, 165$^{b}$/12, 166$^{a}$/01, 166$^{a}$/02, 166$^{b}$/09, 167$^{a}$/04, 167$^{a}$/04, 167$^{b}$/07, 167$^{b}$/09, 167$^{b}$/12

**ümīd**<Far. ümit, umut.

ü.+im 166$^{a}$/13

**→ ümmīd**

**ümmīd**<Far. ümit, umut.

***ü.-vār ol-** umutlu olmak. 153$^{b}$/01

ü.+i 161$^{a}$/04, 161$^{a}$/04

**→ ümīd**

**üns**<Ar. alışma.

***ü. dut-** alışmak, arkadaş olmak. 156$^{b}$/12, 157$^{b}$/03

**‘üryān**<Ar. çıplak.

‘ü. 152$^{b}$/01

***‘ü. ét-** çıplak bırakmak, soymak. 148$^{b}$/05

**üst** üst.

ü.+e 155$^{a}$/13, 162$^{b}$/11, 163$^{a}$/05

ü.+inde 154$^{b}$/02

ü.+ine 153$^{b}$/02, 159$^{a}$/10, 165$^{b}$/10

**üzre** üzere.

ü. 158$^{a}$/08, 158$^{b}$/01, 159$^{a}$/10, 162$^{a}$/11, 164$^{a}$/03, 165$^{b}$/11

# V

**vā**<Ar. vah, yazık.

v. 160$^{a}$/03, 160$^{a}$/03, 160$^{a}$/03, 161$^{b}$/11

**vācib**<Ar. yapılması gerekli, zorunlu.

***v. degil** gerekmez, gereksiz. 161$^{b}$/08

**vāḥid**<Ar. tek, bir.

***V.-i Muṭlaḳ** Allah’ın adlarından “mutlak tek, tek mutlak” anlamlarına gelen biri. 154$^{a}$/10

**vaḥş**<Ar. vahşi, yabani.

***v. u ṭuyūr** yaban hayvanları ve kuşlar. 164$^{b}$/08

**vaḥşī**<Ar. yabani, insandan kaçan, ürkek.

v. 157$^{b}$/06, 160$^{a}$/05

v.+(ġayr-i v.) 153$^{a}$/03

v.+ler 157$^{b}$/02, 162$^{b}$/03

v.+lerdir 154$^{a}$/01

v.+leri 163$^{b}$/08

**vāḳıf**<Ar. haberli, bilgili.

v. 164$^{a}$/10

**vaḳt**<Ar vakit.

***v.-i eyyāmı tārik ol-** gündüz vakti karanlık olmak; gündüzü gece olmak. 156$^{a}$/01

**vāliḥ**<Ar. şaşkın, hayret içinde.

v. 150$^{b}$/03, 161$^{b}$/12

***v. ol-** şaşkınlaşmak, hayretler içinde kalmak. 155$^{b}$/11, 163$^{a}$/07

v.+em 149$^{a}$/04, 164$^{a}$/04

v.+i 148$^{b}$/09

**vallāh’u-a‘lem bis-sevab**<Ar. “Allah doğruyu en iyi bilendir” anlamında kalıp söz.

v. 167$^{b}$/13

**vāmānde**<Far. geride kalmış, bitkin.

v.+dir 162$^{b}$/01

**Vāmıḳ**<Ar. “Vāmık ile Azrā” hikayesindeki erkek kahramanın “sevdalı, aşık” anlamına gelen adı.

***V.-ı nālān** inleyen Vamık. 160$^{a}$/01

v.+am 148$^{a}$/03

**-vān**<Far. “koruyucu, sahip” anlamında kelime türeten son ek.

v.+dır(bend-v.) 161$^{a}$/08

**-vār**<Far. “gibi, sahip, yaraşır, kez, kere” anlamlarında kelimeler türeten son ek.

v. 165$^{b}$/04

v.+(özüni ẖāk-ile hem-v. éyle-) 165$^{a}$/09

v.+(kūh-v.) 162$^{b}$/12

v.+(ümmīd-v. ol-) 153$^{b}$/01

v.+ını 164$^{a}$/11

**var** var, “yok”un karşıtı.

v. 151$^{a}$/04, 151$^{b}$/07, 152$^{a}$/11, 153$^{a}$/07, 154$^{b}$/04, 156$^{a}$/13, 157$^{a}$/12, 157$^{b}$/08, 157$^{b}$/09, 159$^{a}$/10, 167$^{a}$/01

v.+am(Mecnūn başa v.) 153$^{a}$/07

v.+dır 159$^{b}$/12, 164$^{b}$/04, 166$^{a}$/13

v.+durur 153$^{a}$/07, 157$^{a}$/07

**var-** varmak, gitmek, yürümek.

v. 161$^{b}$/04

v.-(yeri v.) 156$^{a}$/04

v.-anlarım(doġru yola v.) 165$^{a}$/06

v.-asan 162$^{b}$/10, 162$^{b}$/12

v.-dı 151$^{a}$/05, 158$^{a}$/04

v.-dılar 165$^{a}$/07

v.-gil 152$^{b}$/03

v.-ıñ 154$^{a}$/05

v.-uban 153$^{b}$/01

***v.-uban getür-** gidip getirmek. 156$^{a}$/08

**Varka**<Ar. [<Varaka] “Varaka ile Gülşah” hikayesinin erkek kahramanı.

v.+nı 160$^{a}$/01

**vaṣf**<Ar. nitelik, özellik.

***v.-ı ḥüsn** güzelliğin nitelikleri. 163$^{a}$/11

v.+ı 149$^{b}$/08

**vāṣıl**<Ar. kavuşan.

***v. éyle-** kavuşturmak165$^{b}$/09

**vaṣl**<Ar. kavuşma.

v. 153$^{b}$/05, 160$^{a}$/12

***v.-ı rū** sevgilinin yüzüne kavuşma. 160$^{a}$/12, 161$^{b}$/05, 164$^{a}$/06

v.+a 151$^{a}$/09

***v.+a érişdir-** vuslata ulaştırmak, kavuşmayı sağlamak. 148$^{a}$/04

***v.+a yétür-** vuslata ulaştırmak, kavuşmayı sağlamak. 155$^{a}$/12

v.+ıla 154$^{a}$/11

v.+ılan 151$^{b}$/03, 153$^{b}$/03, 162$^{a}$/12

***v.+ın görme-** kavuşmaya erişmemek. 165$^{b}$/12, 165$^{b}$/13

v.+ıñ 148$^{a}$/01

v.+ilen 155$^{b}$/02, 160$^{a}$/11, 167$^{a}$/05

**vāy** vay, yazık.

v.+(āh u zār u v. ét-) 163$^{a}$/03

**va‘ż**<Ar. vaaz, dini öğüt.

***v. ile pend ḳabūl ḳılma-** laf söz dinlememek. 158$^{a}$/02

**vefā**<Ar. sözünde durma.

v. 152$^{a}$/03

***v.-dār** vefalı, szünde duran. 161[a]/07
v.+dan(bī-v.) 151[b]/02
v.+sı 152[a]/04
**vefāt**<Ar. ölüm.
***v. ḳıl-** vefat etmek, ölmek. 158[a]/04
**Ven-Necm**<Ar. **I.**Kur'ān-ı Kerīm'deki (53) Necm suresinin 01. ayeti: "Ven necmi iza heva" **Anlamı:** "Battığı zaman yıldıza andolsun ki."
**II.**Kur'ān-ı Kerīm'deki (55) Rahmān suresinin 06. ayeti: "Ven necmu veş şeceru yescudan" **Anlamı:** "Yıldızlar ve ağaçlar (O'nun önünde) yere kapanırlar."
V. 149[b]/09
**vér-** vermek.
v. 151[a]/06, 153[b]/04
v.-di 147[b]/02, 147[b]/03, 151[b]/01, 153[a]/12, 157[a]/13, 160[b]/07, 166[b]/13
v.-di(cevāb) 164[a]/02
v.-di(nuṣret) 155[b]/06
v.-di(selām) 157[a]/02, 161[a]/06
v.-di(ṭalāḳ) 149[b]/04
v.-digi(düşnām) 151[b]/12
v.-diler(ḫaber) 165[a]/07
v.-diler(selām) 154[a]/10
v.-dim(cān v.) 153[a]/03
v.-e 150[b]/11
v.-em 157[a]/12
v.-em(cānımı v.) 162[a]/07
v.-eyem 154[b]/12
v.-eyem(doġru bahāsını) 157[a]/11
v.-gil 154[b]/06
v.-ir 151[a]/03
v.-mek 154[a]/07
v.-men 155[a]/06
v.-mesem 156[a]/03
v.-mez 155[a]/04
v.-mez(amān) 156[a]/03
v.-mez(kimseye v. ecel amān) 158[b]/07
v.-mezem 154[b]/06
v.-mezler(nesne v.) 157[a]/10
v.-sem 156[a]/02
v.-sün 154[b]/13
v.-üpdür 151[a]/02
v.-ürem(baş u cān) 155[a]/06
**→ bér-**
**verd**<Ar. gül, çiçek.
v. 166[a]/02, 166[a]/09
**ve's-selām**<Ar. "işte o kadar, son söz budur" anlamlarında kalıplaşmış bir söz.
v. 164[b]/04
***v. dé-** son sözü söylemek, sözlerini sonlandırmak. 161[a]/12
**-veş**<Far. "gibi" anlamına gelen son ek.
v.+('andelīb-v.) 153[a]/01
**veṭen**<Ar. [<vaṭan] yurt.
***v. ḳıl-** yurt tutmak, mesken edinmek. 148[b]/12
**vird**<Ar. dua, sık sık okunan Kur'an cüz'ü.
***v.+i ol-** ezber haline getirmek, dilinden düşürmemek. 156[b]/12
**vīrān**<Far. yıkılmış.
v. 150[b]/02, 165[a]/01
***v. ét-** yıkmak. 148[b]/07
v.+dır 154[b]/07
v.+ı(kūşe-i v.) 163[b]/12
v.+ıma(dil-i v.) 148[a]/01
v.+ıma(dil-i v.) 150[b]/06
**viṣāl**<Ar. kavuşma.
v.+ile 148[b]/08

v.+in 167$^{b}$/02
v.+inden 152$^{b}$/12
v.+iñ 163$^{a}$/09
v.+iñe 166$^{a}$/13
***v.+iñe ér-** kavuşmaya ulaşmak, kavuşmak. 164$^{b}$/01

**vur-** vurmak.
v.-dı 151$^{a}$/07
**→ ur-**

**vuṣlat**<Ar. kavuşma.
v. 151$^{b}$/12, 155$^{b}$/01
v.+ı 155$^{a}$/13

**vü**<Far. ve.
v. 148$^{a}$/09, 148$^{b}$/09, 149$^{a}$/07, 150$^{a}$/10, 151$^{a}$/07, 154$^{b}$/01, 154$^{b}$/07, 155$^{a}$/09, 155$^{a}$/09, 155$^{b}$/09, 156$^{a}$/02, 156$^{b}$/04, 156$^{b}$/12, 158$^{a}$/01, 158$^{a}$/01, 158$^{a}$/08, 158$^{b}$/05, 158$^{b}$/06, 159$^{a}$/01, 160$^{b}$/01, 160$^{b}$/06, 161$^{b}$/02, 162$^{b}$/09, 163$^{a}$/01, 163$^{b}$/11, 163$^{b}$/13, 165$^{a}$/10, 166$^{a}$/01, 166$^{a}$/02, 167$^{a}$/06, 167$^{a}$/12, 167$^{b}$/01, 167$^{b}$/05

**vücūd**<Ar. beden.
v.+(ḳurbān cān u v.) 163$^{a}$/06
v.+um 166$^{b}$/08
v.+umda 153$^{a}$/08

# Y

**yā**<Ar. ey, hey.
y. 147$^{b}$/10, 155$^{a}$/08, 155$^{a}$/11, 155$^{a}$/11, 155$^{a}$/11, 157$^{b}$/12, 158$^{a}$/09, 158$^{a}$/11, 158$^{a}$/11, 158$^{a}$/13, 158$^{a}$/13, 158$^{b}$/02, 163$^{b}$/06, 165$^{b}$/11

**yā**<Far. veya, ya da, yahut.
y. 155$^{a}$/12, 161$^{a}$/08

**yād**<Far. anma.
***y. ḳıl-** hatırlamak, anımsamak. 159$^{a}$/12

**yaḫ-** yakmak.
y.-ar 161$^{a}$/10
y.-dı(cānımı y.) 150$^{b}$/09
y.-dı(oda y.) 150$^{b}$/04
y.-mış(cānını y.) 147$^{b}$/07
**→ yaḳ-**

**yaḫa** yaka.
y.+mı 160$^{a}$/03

**yaḫşı** iyi.
***y. yaman** iyi kötü, el alem. 148$^{a}$/11, 156$^{a}$/03

**yaḫşılik** iyilik.
y.+i 156$^{b}$/01

**yaḳ-** yakmak.
y.-dı(cānımı y.) 162$^{a}$/05
**→ yaḫ-**

**yaḳīn**<Ar. kesin bilgi, sağlam bilgi.
y. 158$^{b}$/12, 167$^{a}$/08
***y. bil-** açıkça bilmek, kesin bilmek, şüphe duymamak. 157$^{a}$/13, 160$^{a}$/06, 167$^{a}$/13, 167$^{b}$/02
y.+dir 167$^{a}$/06

**Ya'ḳūb**<Ar. Hz. Yusuf'un babası, Yakup peygamber.
Y. 148$^{b}$/06, 150$^{a}$/13, 164$^{a}$/04
***Y.-tek** Yakup gibi. 153$^{a}$/02
Y.+am 148$^{a}$/02
Y.+ı 164$^{b}$/13

**yaman** kötü, fena.
y. 149$^{a}$/12, 155$^{b}$/01, 160$^{a}$/12, 160$^{b}$/03
y.+(yaḫşı y.) 148$^{a}$/11, 156$^{a}$/03

**yamanlıġ** kötülük, fenalık.

y. 156$^b$/01

**yan** taraf, etraf, yan.

y.+ıma 153$^a$/03

y.+ına 153$^a$/09, 154$^a$/05, 160$^b$/07, 166$^b$/12

y.+ında 152$^a$/12, 162$^b$/03

y.+ıña 161$^b$/02

**yan-** yanmak.

y.-a 156$^a$/02

y.-ar 147$^b$/06

y.-aram 165$^b$/12

y.-dı 148$^a$/03

y.-dı(cānım) 160$^b$/02

y.-dı(cānımız) 160$^b$/03

y.-dım 150$^b$/06

y.-maġ 152$^b$/12

y.-mış(derde y. cānına) 166$^b$/12

***y.-mış cānına su serp-** yanmış yüreğine su serpmek, içini rahatlatmak. 159$^b$/03

y.-mış(cānıña) 161$^b$/02

**yan-** sözünden dönmek.

y.-mayıpdır 162$^b$/12

**yaña** yan, yön, taraf, yer.

y.+dan 161$^a$/06

y.+dan(dört y.) 155$^a$/09

**yañak** yanak.

y.+ıñ 149$^b$/08

**yandır-** yakmak.

y.-dı 160$^a$/10

y.-dı(cānımı y.) 164$^b$/10

y.-maġıl 157$^b$/13

y.-mışıdı(bağrını y.) 147$^b$/07

**→ yandur-**

**yandur-** yakmak.

y.-ur 156$^a$/03

y.-ubdur 160$^a$/09

y.-ubdur(cānımı) 150$^a$/12

**→ yandır-**

**yan͡g** yan, yön, taraf, yer.

y.+a 152$^b$/01

**ya‘nī**<Ar. demek, kısacası.

y. 165$^a$/07

**yap-** yapmak.

y.-dı(yuva y. murġ u mār) 162$^b$/02

**yār**<Far. sevgili, dost.

y. 150$^a$/02, 150$^a$/05, 150$^a$/07, 150$^a$/11, 151$^a$/10, 151$^b$/01, 151$^b$/04, 151$^b$/05, 151$^b$/06, 151$^b$/07, 151$^b$/08, 151$^b$/10, 151$^b$/10, 152$^a$/05, 152$^a$/05, 152$^b$/10, 152$^b$/11, 153$^b$/01, 153$^b$/10, 153$^b$/11, 155$^b$/02, 157$^a$/05, 157$^b$/06, 159$^a$/10, 160$^a$/10, 160$^b$/08, 161$^a$/09, 162$^b$/07, 162$^b$/08, 164$^b$/06, 165$^b$/04, 166$^a$/02, 166$^a$/05, 166$^b$/06, 167$^a$/02

y.+(‘aḳlın y. ol-) 148$^a$/11

y.+(be-mis̱l-i zülf-i y.) 155$^b$/12

***y. elinden** sevgilinin yüzünden. 166$^a$/03

***y. ḥadīsin söyle-** sevgiliden söz etmek. 154$^a$/03

y.+(kūy-ı y.) 151$^a$/12

y.+(maḥrem u y. u refīḳ) 162$^a$/09

y.+(maḥzūn-ı y.) 161$^a$/02

y.+(mihr-i y.) 152$^a$/04

***y. olma-** yar olmamak, yakınlık göstermemek. 149$^a$/03

y.+(peyk-i y.) 159$^a$/13

y.+(sūy-ı y.) 151$^a$/12

***y.-ı firāḳ** sevgilinin ayrılığı. 150$^b$/06

***y.-ı ġār** mağara dostu (mec.) Hz. Ebubekir. Bilindiği üzere Hz. Muhammed Mekke’den Medine’ye

hicret ederken yanında Hz. Ebubekir vardı ve müşriklerden saklandıkları mağaranın girişine örümcek ağ kurmuş, güvercin de yuva yapmıştı. İşte bu mağarada Hz. Muhammed'in yanında olması dolayısıyla Hz. Ebubekir'e "mağara dostu" anlamına gelen "yār-ı ġār" lakabı verilmiştir. 165$^b$/13

y.+dan 147$^b$/06, 152$^b$/10, 160$^b$/10

y.+e 152$^a$/05

y.+ı 153$^b$/06, 164$^a$/02

y.+ım 151$^b$/09, 161$^a$/06, 162$^b$/04

y.+ım-durur 149$^a$/03, 149$^a$/03

y.+ıma 149$^b$/02, 149$^b$/13

y.+ımın 151$^b$/10

y.+ın 151$^a$/08, 151$^a$/08, 151$^a$/13, 156$^b$/05

y.+ını 149$^b$/06

y.+ınıñ 165$^b$/10

y.+ıñ 147$^b$/03, 152$^a$/03, 157$^b$/09, 159$^b$/08

y.+nı 154$^a$/04

y.+sız 152$^b$/06, 153$^b$/10, 160$^b$/04

**yara** yara.

y.+m 153$^a$/08

**→ yāre**

**yaraġ** silah, levazım, teçhizat.

***y. ḳıl-** hazırlık yapmak, levazım düzmek. 155$^a$/09

**yārān**<Far. dostlar.

y.+lar 158$^b$/10

y.+larım 165$^a$/06

**yarat-** yaratmak.

y.-ubdur 149$^b$/01

**yāre** [<yara] yara.

y.+(cigerim y. ol-) 166$^a$/12

y.+si(bağrım y.) 148$^a$/01

**→ yara**

**yārelen-** yaralanmak.

y.-di 160$^b$/10

**yarıcı** yardımcı, şefaatçi.

y.+ñ(olsun Perverdigār) 154$^b$/09

**yārlıġ** yarenlik, âşıklık.

y. 166$^a$/05

**Yāsīn**<Ar. Kur'ān-ı Kerīm'deki (36) Yāsīn suresi.

"Sûre, ismini iki harften ibaret olan ilk âyetten almıştır. Mekke'de inmiştir. 83 (seksenüç) âyettir. Sûreye isim olarak verilen 'Yâsîn'in, genellikle 'Ey insan!' manasına geldiği kabul edilir. Bununla kasdedilen, Hz. Peygamber'dir. Yâsîn sûresi Kur'an'ın kalbi kabul edilmiş ve müslümanlar arasında ayrı bir önem kazanmıştır. Fazileti hakkında hadisler vardır."

y.+dir 149$^b$/09

**yaş I.**yaş, ıslak, nemli.

***y. éyle-** ıslatmak. 166$^b$/11

**II.**gözyaşı.

y. 158$^a$/07, 166$^b$/11

y.+(gözi ḳanlu y.) 161$^b$/12

y.+(gözlerimden ḳanlu y. aḫ-) 150$^b$/09

y.+(gözlerinden ḳanlu y. aḫ-) 159$^a$/02

y.+(gözlerinden y. tök-) 166$^b$/10

y.+(gözlerinden ḳanlu y. revān ol-) 160$^a$/04

y.+dan 148$^b$/10

y.+ı(gözi y.) 161$^a$/10

y.+ıla 147b/04
y.+ıla(ḳanlu y. iki gözi dol-) 160a/07
y.+ım(göz y.) 159b/11
y.+ım(göz y. deryā olub cūş éyle-) 150b/10
y.+ın(éyledi ḳanlu y. gözden revān) 165b/10
y.+ın(tökdi y.) 165b/02
y.+ını(göz y. tökdi) 166a/03
y.+ını(gözümiñ y.) 148b/04

**yaşlu** nemli, yaş olan.
y.+(gözi y.) 156b/03

**yat-** yatmak.
y.-ar 152b/01
y.-dı(yére) 156b/09

**yayaġ** yürüyerek giden, yaya, piyade, binitsiz.
y.+(atlu vü y.) 155a/09

**yaylaḳ** yazı geçirmek için çıkılan yüksek yer, yayla.
y.+a 162b/07

**yaz-** yazı yazmak.
y.-dı 147b/02, 149b/12, 150a/10

**yazı** ova, sahra, ıssız kır.
y.+da 161b/01

**yazıl-** yazılmak, kaderi olmak.
y.-mışdı(ḳalem) 158b/03

**yé-** yemek.
y.-di 156a/10
y.-men(ġam y.) 150a/12, 162b/01
y.-rlerdi 151a/01

**yéd-** arkasında götürmek.
y.-er 150b/11

**yedd**<Ar. el.
***y.-i ḳudret ṣal-** Allah'ın kudret elini uzatması, yüce gücünü kullanması. 167a/06

**yédür-** yedirmek.
y.-eyem 156a/05

**yeksān**<Far. bir, beraber.
y.+(ḫāk-ile y. ét-) 148b/07
y.+(ṣubḥ ile şāmım y. ol-) 160b/12

**yémek** yemek, aş.
y. 156a/04

**yéne** yine.
y. 150a/07, 150a/10, 150b/10, 151b/10, 151b/11, 155b/01, 156b/04, 156b/13, 158a/10, 158b/13, 159a/09, 163a/13, 164b/07

**yér** yer, zemin.
y.+de 151a/01
y.+de(ney kimi yüz y. kemer baġlan-) 159a/04
y.+den(başını y. götür-) 152b/02
y.+den(né y.) 154a/11
y.+dir(né y.) 157b/08
y.+e 150b/04, 162b/02
***y.+e yat-** kendini yere atmak. 156b/09
y.+e(ṣalmasun sözüni) 154b/13
y.+i 166b/11
***y.+imi nār étme-** yerini Cehennem etmemek. 164a/10

**yeri-** yürümek, gitmek.
***y. var** var git, çabuk, tez. 156a/04
→ **yöri-**

**yét-** yetmek, erişmek, ulaşmak.
y.-di 150a/07, 155b/01

**yétür-** yetiştirmek, eriştirmek, ulaştırmak.
y. 165b/08
y.-(vaṣla y.) 155a/12

y.-dim(özümi doġrı y.) $149^b$/02
y.-e $147^b$/02
y.-eyem $155^b$/03

**yıġ-** toplamak, bir araya getirmek.
y.-dı(sipāhī) $155^b$/05

**yıl** yıl, sene.
y.+(yüz yıl ṭopraġ içinde ḳala) $161^a$/04
→ **il**

**yıraġ** ırak, uzak.
y.+ına $156^a$/12
→ **ıraġ**

**yırt-** yrıtmak, parçalamak.
y.-ıb $160^a$/03

**yigit** yiğit, genç, delikanlı.
y.+leri $154^a$/04

**yitir-** yitirmek, kaybetmek.
y.-diñ $148^a$/09

**yoẖ** yok, değil, olmaz.
y. $155^a$/01, $156^b$/04, $156^b$/05, $158^b$/04, $160^b$/05
y.+dur $149^a$/08, $149^a$/10, $150^b$/05, $152^a$/04, $155^a$/04, $158^b$/12, $161^a$/04
y.+durur $154^b$/08
→ **yoḳ**

**yoẖsa** yoksa
y. $148^b$/11, $151^b$/11, $152^a$/07, $157^b$/05, $166^b$/08, $166^b$/10

**yoẖsul** fakir, yoksul.
***y.+a ekābire** zengin fakir herkese. $150^b$/11

**yoḳ** yok, değil, olmaz.
y. $152^a$/12
y.+dur $158^b$/08
→ **yoẖ**

**yol** yol.
y.+a $167^a$/07
y.+a(doġru y. varan) $165^a$/06
***y.+a düş-** yola çıkmak, yola koyulmak. $163^b$/10
y.+ı $155^a$/13, $167^a$/09
y.+ıdı(altı aylıġ y.) $157^b$/10
***y.+ına baş ile cān it-** uğruna canını başını vermek. $154^b$/13
y.+ında $152^a$/08, $152^b$/12, $160^a$/12, $167^a$/11
y.+ında(‘ışḳ y.) $159^a$/03, $162^b$/06
***y.+ında ḳoy-** yolunda vazgeçmek, yoluna feda etmek. $149^b$/01
y.+ını(‘ışḳ y.) $164^b$/02
***y.+ıña cānım fedā** uğruna canım feda. $163^b$/01
***y.+ıña sebīl ḳıl-** uğruna karşılıksız sunmak. $150^a$/05
y.+umız $164^b$/03
y.+uñ $153^b$/05
***y.+uña fedā** uğruna feda. $159^b$/02
***y.+uña fedā cānım** uğruna canım feda. $160^a$/08
***y.+uñı gözle-** gelmesini beklemek. $147^b$/10, $162^b$/01, $162^b$/10

**yoldaş** yol arkadaşı.
y. $161^b$/10, $161^b$/11, $166^b$/01
y.+ım $163^b$/08

**yöri-** yürümek, gitmek.
y.-di $151^a$/05
→ **yeri-**

**yuẖu** uyku.
***y.+dan oldı bī-dār ol-** uykudan uyanmak. $167^a$/01
y.+ya $166^b$/12
→ **uyẖu**

**yum-** yummak, kapamak.
y.-madı(gözin) $162^b$/06

**yurt** yurt.
y.+um(yurdum) 150b/02
**Yūsuf**<Ar. Hz. Yakub'un oğlu Hz. Yusuf peygamber.
***Y.-ı Ken'ān** Kenanlı Yusuf, Hz. Yusuf. 148a/02, 150a/13, 153a/02
**yuva** yuva.
y.+(murġ u mār y. yap-) 162b/02
**yürek** yürek, ciğer.
***y.+i biryān** yüreği yanık, ciğeri kebap. 163a/01
y.+im 160b/10, 160b/10
***y.+im biryān** yüreği yanık, ciğeri kebap. 150b/01
y.+imde 153a/07
y.+imi 160a/09
***y.+imi biryān ét-** yüreğini yakmak, ciğerini kebap etmek, dağlamak. 148b/04, 152b/11
y.+imiñ 165b/05
**yüz** yüz sayısı (mec.) çok, aşırı.
y.+(cānıma y. derd ü ġam ṣalan) 153b/11
***y. nāle vü zār-ı fiġān éyle-** aşırı inlemek ve bağırarak ağlamak. 158b/06
y.+(iki miñ̂ y. elli) 167b/03
y.+(köñlüme ṣaldı y. dām-ı hecr) 160b/03
y.+(ney kimi y. yérde kemer baġlan-) 159a/04
***y. 'aẕāb** çok fazla azap, aşırı acı çekme. 165a/01
***y. belā vü derd ü ġam** çok fazla acı, sıkıntı ve bela. 160b/01
***y. biñ derd ü ḥasret** aşırı derecede özlem ve sıkıntı. 153a/07
***y. cerāḥat** çok yaralı. 153a/07
y.+(il ḳalsam ġamıñ-lan) 166a/12
***y. yıl ṭopraġ içinde ḳal-** yüz yıl zindanda kalmak; çok eziyet çekmek, çok zor durumda kalmak. 161a/04
**yüz** yüz, çehre.
y.+(cānına y. dut-) 166a/03
y.+(derd ü firāḳ cānına y. dut-) 149b/05
y.+(derd ü ġam cānına y. dut-) 156b/06
***y. duttı gét-** yönelip gitmek. 157b/07
y.+üm 164a/03
y.+in 163a/04
***y.+in dut-** yüzünü o tarafa çevirmek, o yöne dönmek, yönelmek. 162b/05
***y.+in ṭopraġa ḳoy-** yüzünü toprağa sürmek, alnını secdeye götürmek. 158b/01
***y.+in ṭopraġa sür-** yüzünü toprağa sürmek, alnını secdeye götürmek. 158b/06, 164b/07
y.+ine 155b/11
y.+ini 152b/07
y.+iniñ 163b/03
y.+iñ 149b/07, 149b/08
y.+iñden 160a/10
***y.+iñe çirk getür-** alnına leke sürmek, yüzünü karartmak. 156b/01

# Z

**zād**<Far. doğan, doğmuş.
z.+(ḫūr-zād ḳıl-) $153^{b}$/06
**zāhid**<Ar. koyu dindar, aşırı sofu.
z. $149^{b}$/10
z.+iñ $148^{b}$/03
z.+leri $148^{b}$/09
**ẓāhir**<Ar. açık, görünen.
ẓ. $151^{a}$/09, $166^{b}$/03, $167^{a}$/05
***ẓ. ol-** ortaya çıkmak, görünmek. $148^{a}$/03, $156^{b}$/02
**żaʾīf**<Ar. zayıf, güçsüz.
ż.+(ten-i ż.) $161^{b}$/05
ż.+(zār u maḥzūn-ı ż.-i maġbūn) $156^{a}$/06
***ż. ü bī-nevā** zayıf ve suskun. $156^{b}$/13
***ż. ü nā-tüvān kal-** güçsüz düşmek. $147^{b}$/09
***ż.-i nā-tüvān** güçsüzlerin zayıfı, güçsüzlerin güçsüzü. $153^{a}$/04, $153^{b}$/03, $161^{b}$/07
***ż.-i rūzgār** zamanın zavallısı. $152^{b}$/04, $159^{a}$/09, $159^{b}$/09
**ẓann**<Ar. şüphe.
***ẓ. u gümān ḳılma-** şüphelenmek ve kuşkulu düşünmek. $167^{a}$/04
**-zār**<Far. yer bildiren kelimeler türetmeye yarayan son ek.
z.+ına(gül-z.) $162^{a}$/01
z.+(lāle-z.) $151^{b}$/04
**zār**<Far. ağlayan, inleyen, perişan halli.
z. $158^{a}$/03, $159^{a}$/01, $161^{a}$/06
z.+(ʿāciz ü z. ol-) $159^{b}$/05
z.+(āh u z.) $158^{a}$/05
z.+(āh u z. ét-) $155^{b}$/11, $166^{a}$/07
z.+(āh u z. u vāy ét-) $163^{a}$/03
z.+(bī-nevā vü z. ol-) $158^{a}$/01
z.+(cānına āh u z. u ġam ṣal-) $147^{b}$/07
z.+(derd-mend ü ʿāciz ü z. u esīr) $159^{b}$/09
z.+(āh u z. ét-) $164^{b}$/10, $165^{b}$/13
z.+(endūh ile hem-z.) $166^{a}$/06
z.+(endūh ile z. ol-) $158^{a}$/02
***z. ét-** ağlamak, inlemek. $152^{b}$/07, $159^{a}$/04, $159^{b}$/04, $165^{a}$/04
***z. éyle-** ağlamak, inlemek. $148^{a}$/13, $157^{b}$/12, $160^{b}$/09, $165^{a}$/08
***z. éyleme-** ağlamamak. $149^{a}$/11, $166^{a}$/11
z.+(girye-z.) $160^{b}$/06
z.+(günin z. ét-) $159^{a}$/08
***z. ḳal-** perişan halde, inleyerek kalmak. $158^{b}$/02
z.+(ḳaldılar mecrūḥ u z. u derd-nāk) $155^{b}$/07
***z. ḳıl-** ağlatmak, inletmek, perişan etmek. $156^{a}$/11, $158^{a}$/04, $158^{a}$/08, $158^{b}$/13, $163^{a}$/02, $165^{b}$/11
z.+(ḳılasan nevḥā vü z.) $163^{b}$/13
z.+(ḳıldı feryād āh u nevhā-z.) $166^{b}$/11
z.+(ḳılurlar kār-z.) $155^{a}$/10
z.+(Mecnūn-ı z.) $150^{b}$/13, $151^{a}$/13, $152^{b}$/04, $153^{a}$/05, $154^{a}$/02, $155^{a}$/07, $155^{b}$/03, $156^{b}$/03, $159^{a}$/13, $161^{a}$/01, $163^{b}$/10, $165^{a}$/09, $166^{b}$/05
z.+(mecrūḥ u z. ét-) $148^{b}$/04
z.+(nāle vü efġān ü z.) $156^{b}$/12
***z. ol-** ağlamak, inlemek, perişan olmak. $153^{b}$/12, $163^{b}$/11
z.+(yüz nāle vü z.-ı fiġān éyle-) $158^{b}$/06

***z. u dil-figār olma-** gözü yaşlı ve gönlü kırık olmak. 165$^{b}$/07

***z. u efġān éyle-** ağlamak ve bağırmak. 156$^{a}$/02

***z. u esīr ol-** perişan ve esir olmak. 148$^{a}$/09, 152$^{b}$/05

***z. u fiġān** ağlama ve inleme. 159$^{b}$/04

***z. u gedā** düşkün ve perişan olmak. 157$^{a}$/02

***z. u giryān éyle-** inlemek ve gözyaşı dökmek. 156$^{b}$/07

***z. u giryān ol-** inlemek ve gözyaşı dökmek. 147$^{b}$/11

***z. u giryān** perişan ve gözü yaşlı. 164$^{a}$/07

***z. u ḥazīn** üzgün ve gözü yaşlı. 159$^{b}$/01

***z. u ḥazīn ol-** üzgün ve gözü yaşlı olmak. 153$^{a}$/02, 162$^{a}$/04

***z. u maḥzūn-ı żaʼīf-i maġbūn** şaşkın, güçsüz, üzgün ve gözü yaşlı. 156$^{a}$/06

***z. u müptelā** zayıf ve tutkun. 156$^{b}$/08

***z. u müptelā ḳal-** zayıf ve tutkun olmak. 158$^{a}$/08

***z. zār aġla-** hüngür hüngür ağlamak. 153$^{b}$/10, 159$^{a}$/09

***z.-ı eyyām** zor, kötü günler. 164$^{b}$/01

z.+dır(derd-mend ü müptelā vü z.) 163$^{a}$/01

z.+ile 152$^{b}$/06

z.+san 151$^{b}$/02

**żarar**<Ar. zarar, ziyan.

ż.+(renc ü ż. çek-) 158$^{b}$/02

**zārıncı**<Far.+T. feryâd edip inleyen.

***z. éyle-** yas tutan yapmak. 165$^{a}$/13

**ẕāt**<Ar. öz, kendi.

***ẕ.-ı pāk** temiz özlü, özü temiz. 158$^{a}$/13

**ẓāyiʻ**<Ar. kayıp, zarar.

***ẓ. étme-** kaybetmemek, zarar etmemek, boşa geçirmemek. 164$^{a}$/01

**zeber**<Far. üst.

z.+(zīr ü z. ḳıldı) 163$^{a}$/11

**zebūn**<Far. düşkün, perişan, sefil, aciz, zavallı.

***z. étme-** sefil etmek, alçaltmak. 167$^{b}$/01

***z. ḳıl-** aciz etmek. 165$^{a}$/13

***z. ol-** perişan olmak. 163$^{a}$/13

**zecr**<Ar. eziyet, angarya.

z. 147$^{b}$/13, 148$^{b}$/07, 152$^{b}$/11, 165$^{a}$/01, 165$^{b}$/01

***z. ü zindān** işkence ve hapis. 163$^{a}$/09

***z.+inde ḳal-** eziyetine maruz kalmak. 165$^{b}$/13

**zehr**<Far. zehir, ağu.

z. 156$^{a}$/05

**zemān**<Ar. zaman.

z. 147$^{b}$/03, 148$^{b}$/03, 149$^{b}$/06, 150$^{b}$/12, 151$^{a}$/09, 151$^{b}$/07, 153$^{a}$/04, 153$^{a}$/05, 156$^{a}$/09, 159$^{b}$/04, 160$^{a}$/11, 160$^{b}$/06, 161$^{a}$/01, 161$^{b}$/01, 167$^{a}$/02

z.+(bir z.) 148$^{a}$/08, 151$^{a}$/08, 151$^{a}$/12, 152$^{b}$/13, 153$^{a}$/09, 154$^{a}$/01, 154$^{a}$/04, 156$^{a}$/09, 156$^{b}$/05, 157$^{b}$/05, 158$^{a}$/03, 158$^{a}$/06, 161$^{b}$/10, 164$^{b}$/06

z.+(der-z.) 152$^{b}$/04

z.+(her z.) 153[a]/08, 154[a]/03, 159[a]/04, 160[b]/01, 165[a]/10

z.+(şehinşāh-ı z.) 154[b]/03

z.+da(bir z.) 148[b]/09

z.+dan(bir z. ṣoñra) 162[a]/09

z.+kim 157[b]/11

**zemherīr**<Ar. 22 Aralık – 31 Ocak arasında hüküm süren şiddetli soğuklar, karakış.

***z. ér-** 162[b]/09

**zer**<Far. altın.

z.+(sīm ü z.) 152[a]/12, 154[b]/12

***z. -i Ca'ferī** eskiden tezhip, hat, minyatür yapılan Ca'ferī kağıdında kullanılan saf altın (mec.) Şiîlikte Ca'fer-i Sâdık'a inananların tuttuğu oruç, girdiği çile. 167[a]/12

z.+in(sīm ü z.) 155[b]/08

**ẕerre**<Ar. çok küçük parça, parçacık.

z. 150[b]/05

**ẕerrece**<Ar.+T. birazcık, zerre kadar.

z. 165[a]/12, 166[a]/13

**zerrīn**<Far. altından yapılmış.

***z.-kemer** altın kemer. 154[b]/12

**zevc**<Ar. eş, koca.

***z.-i Leylī** Leyla'nın kocası. 149[b]/04

z.+iñ 149[a]/12

**zevce**<Ar. eş, hanım.

z. 148[a]/06

**Zeyd**<Ar. "Leyla ile Mecnun" hikayesinde aşıklar arasında haber ve mektup getirip götüren erkek kahraman.

Z. 147[b]/02, 150[a]/06, 150[b]/08, 158[a]/04, 160[b]/07, 161[a]/09

***Z-i pehlevān** yiğit Zeyd. 161[a]/05

Z.+e 149[b]/13, 150[b]/07, 161[a]/01

Z.+iñ 147[b]/02

**ẓıll**<Ar. gölge.

***ẓ.-ı Rabb** Allah'ın himayesi. 154[b]/02

**zi**<Far. [<ez] /+dAn/ eki.

z.+(lebiñ ḫoşter-i z.-ḳand u nigīn) 162[a]/03

***z.-hecr ü ṣūret-i 'Azrā** Azra'nın yüzünden ve ayrılıktan. 160[a]/02

**→ ez**

**zībā**<Ar. güzel.

z. 151[a]/11, 151[b]/09, 163[b]/03

**ẕihn**<Ar. zihin.

ẕ.+i(bī-ẕ.) 148[b]/12

**zīn**<Far. eyer

z. 153[a]/12

**zindān**<Far. hapishane, yer altı hapishanesi.

***z. ét-** zindan etmek, cezalandırmak. 148[b]/08

z.+dır(zecr ü z.) 163[a]/09

**zinde-gānī**<Far. hayat, geçim.

z.+(ömr ü z.) 165[b]/12

**zinhār**<Far. asla, sakın, aman.

z. 151[b]/05, 154[b]/13

**zīr**<Far. alt, aşağı.

z.+(cism-i ḫāk ü z.-i-ḫāk) 167[b]/09

***z. ü zeber ḳıl-** alt üst etmek. 163[a]/11

***z.-i türāb** toprak altı, yerin altı. 165[b]/07

**Zühre**<Ar. "Çoban yıldızı, Çulpan yıldızı, Kervankıran, Sabah yıldızı, Akşam yıldızı" gibi adları da olan ve Ay'dan sonra gökteki en parlak gök cismi olan Venüs gezegeni.

***z. -cebīn** parlak alınlı, parlak yüzlü
$151^{a}$/05

**Ẕü'l-Celāl**<Ar. yüce Allah.
z. $152^{a}$/02, $158^{a}$/13

**zülf**<Far. yüzün iki yanına sarkan saç lülesi
(mec.) sevgilinin saçı.
z.+(be-mişl-i z.-i yār) $155^{b}$/12
***z.-i 'amber** sevgilinin güzel kokulu saçı. $162^{b}$/08
***z.-i 'anber-bār** sevgilinin güzel koku saçan saçı. $160^{b}$/11
***z.+iñ tek** sevgilinin saçına benzer, sevgilinin saçı gibi.$153^{b}$/12
z.+iñe $149^{b}$/10
z.+üniñ $147^{b}$/13
z.+üñ(küfr-i z.) $164^{a}$/03
z.+üñe(küfr-i z.) $163^{b}$/02

**zünnār**<Ar. papaz kuşağı, papazların taktığı dini anlamlı kuşak.
z. $148^{b}$/03

# SONUÇ

H.931–932 - M.1525–1526 yıllarında Tebrizli Ḥaḳīrī (?-1585) tarafından yazılmış olan bu eser, Azerbaycan Türkçesiyle yazılmış ilk *Leylā vü Mecnûn* olması bakımından hem edebiyat tarihimiz hem de dil tarihimiz açısından önem taşımaktadır.

16. yüzyılda manzum olarak kaleme alınan bu eser, edebi yönüyle de dikkat çekmektedir. Eserde, şairin Arap ve Fars edebiyatlarını çok yakından tanıdığı, mazmunları ve söz sanatlarını ustalıkla kullandığı görülmektedir. Buna rağmen şairin eserini bilinçli olarak Türkçe yazdığını dizelerinde bizzat belirtmesi, Türkçe yazma çabası içerisinde olduğunun en güzel kanıtıdır.

Eser; Türkçe kelime, deyim ve atasözleri bakımından ayrıca bir inceleme gerektirecek kadar zengindir. Fakat eseri Türk dili açısından ele aldığımız için bu söyleyiş zenginliğine çalışmamızda yer vermedik.

Bununla birlikte eser, 16.yüzyıl Azerbaycan Türkçesinin kendine özgü ses, yapı özelliklerini yansıtması; dönemine ait söz varlığını taşıması gibi özellikleriyle hem Türk edebiyatı tarihi hem de Türk dili araştırmaları için önemli bir kaynaktır.

## KAYNAKÇA

*13.-14. Esrler Azerbaycan Şi'ri,* Azerbaycan Sovyet Elmler Akademiyası, Bakü 1984, s.495–510

ALIŞIK, Gülşen Seyhan. "Azerbaycan Türkçesi", *Türkler Ansiklopedisi,* Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, c.19, s.227–243

ALIŞIK, Gülşen Seyhan. "Bütöv Azerbaycan Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme", *Değişen Dünya Düzeninde Kafkasya,* Editör: Okan Yeşilot, Kitabevi Yay., İstanbul 2005, s.148, 177

ALTAYLI, Seyfeddin. *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü,* İstanbul 1994, c.1–2

ARASLI, Hamit. "Leyli ve Mecnun Hakkında", *TDY Belleten 1958,* s.17–39

ARAT, Reşit Rahmeti. *Kutadgu Bilig –İndeks-,* İstanbul 1979

ARAT, Reşit Rahmeti. *Kutadgu Bilig –Metin-,* Ankara 1999

AYAN, Hüseyin. *Leyla ve Mecnun,* Dergâh Yay., İstanbul 1981

*Azerbaycan Edebiyyatı Tarihi,* Azerbaycan Sovyet Elmler Akademiyası, Bakü 1960, s.315–316

*Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi,* "Hegiri maddesi", Azerbaycan SSR İlimler Akademisi Neşriyatı, Bakü 1987, c.10, s.187a

CAVANŞİR, B.; NECEF E. N. *Hata'î Külliyatı,* Kaknüs Yay., İstanbul 2006, Giriş Bölümü

ÇELİK, Ülkü. *Alî Şîr Nevayî Leyli vü Mecnûn,* TDK, Ankara 1996

ÇETİNKAYA. Nihat. *Kızılbaş Türkler,* Kum Saati Yay., İstanbul 2005 (3. baskı)

DEVELLİOĞLU, Ferit. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat,* Ankara 1986

*Divanü Lûgat-it Türk Dizini,* TDK, Ankara 1972

DOĞAN, Muhammet Nur. *Leylâ ve Mecnûn - Fuzûlî,* Yapı Kredi Yayınları, Kazım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, İstanbul 2002 (2. Baskı)

DUMAN, Musa. “Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Bazı Metinlerdeki Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (2004),* İstanbul 2005, c.XXXII, s.53–64

ERASLAN, Kemal. *Alî Şîr Nevayî-Mecâlîsü'n-Nefâyis,* Ankara 2001, c. I (Giriş ve Metin)

ERASLAN, Kemal. "Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair", *Türk Dili Dergisi,* İstanbul 1970, c.17, s.113–124

ERCİLASUN, Ahmet Bican. *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler,* Akçağ Yay., Ankara (2. Baskı)

ERGİN, Muharrem. *Azeri Türkçesi,* İstanbul 1981

ERGİN, Muharrem. *Dede Korkut Kitabı II,* Ankara 1997, İndeks- Gramer Bölümü

ERGİN, Muharrem. *Kadı Burhaneddin Divanı / Ahmet Kadı Burhaneddin,* 801/1398, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1980

EYUBOĞLU, İsmet Zeki. *Şeyh Bedreddin – Vâridât,* Derin Yayınları, İstanbul 2004, s.274 – 276

Feridüddin Attar. *Mantık’ut-Tayr,* Kırkambar Kitaplığı Yay., İstanbul 2006, s.204

GÖKDAĞ, Bilgehan A. *Salmas Ağzı-Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme,* Karadeniz Araştırmaları Merkezi, Çorum 2006

İLGÜREL, Mücteba. *III. Murad,* DGBİT, c.X, s.393

KAFKASYALI, Ali. *İran-Türk Edebiyatı Antolojisi,* Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 2002, c.II, s.224–231, 245–257, 268–272, 280–289

KANAR, Mehmet. *Farsça-Türkçe Sözlük,* İstanbul 1998

KARAAĞAÇ, Günay. *Lütfi Divanı: Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım / Mevlana Lütfi (897/1492),* Türk Dil Kurumu, Ankara 1997

KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi. *Gülistan Tercümesi,* Ankara 1989

KILIÇ, Remzi. *XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-İran Siyasi Antlaşmaları,* Tez Yayınları, İstanbul 2001, s.85

KORKMAZ, Zeynep. “Fuzûli'nin Dili”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar,* Ankara 1995, c.I, s.527–534

KORKMAZ, Zeynep. “Kâbus-nâme ve Marzûban-nâme Çevirileri Kimindir?”, *TDY Belleten 1966*, s.267-275

KORKMAZ, Zeynep. *Marzûban-nâme Tercümesi,* Ankara 1973

KÖPRÜLÜ, Fuat. *Edebiyat Araştırmaları 2,* Akçağ Yayınları, Ankara 2004 (2. baskı), s.25–43

KÜTÜKOĞLU, Bekir. *Osmanlı-İran Siyasi Münasebetleri (1579–1612),* Tez Yayınları, İstanbul 1993, s.4

LEVEND, Agâh Sırrı. “Türk Edebiyatında Leylâ ve Mecnûn Yazan Şairler”, *TDY Belleten 1957,* s.105 - 113

MELIKOFF, İrene. *Hacı Bektaş: Efsaneden Gerçeğe,* Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul 1998

MELIKOFF, İrene. *Uyur İdik Uyardılar: Alevilik Bektaşilik Araştırmaları,* trc. Turan Alptekin, Cem Yayınevi, İstanbul 1993

Mirza Ali Ekber Han Dihhuda. “Ḥaḳīrī Maddesi”, *Lugatname,* 1375/1955, Zir-i Nazar Muhammed Muin, Seyyid Cafer Şehidî, Danişgâh-ı Tahran, Tahran 1338, c.11(2.kısım), s.747

Mirza Ali Ekber Han Dihhuda. “Leyla bintü Sa’d bin Rebia Maddesi Eki”, *Lugatname,* 1375/1955, Zir-i Nazar Muhammed Muin, Seyyid Cafer Şehidî, Danişgâh-ı Tahran, Tahran 1338

MUTTAKÎ, Hüseyin. MARAŞÎ, S. M. “174. madde: Leylī ve Mecnūn”, *Fihrist-i Nüshahā-yı Hatt-ı Türkî,* Kitabhane-i Büzürg-i Hazreti Ayetullah’ül-Uzmā Mar’aşî Necefî, Kum 2002, c.II, s.238

MACİT, Muhsin. *Karakoyunlu Hükümdarı Cihanşah ve Türkçe Şiirleri / Cihanşah 1397-1467,* Grafiker Yayıncılık, Ankara 2002

OCAK, Ahmet Yaşar. *Türkler, Türkiye ve İslam,* İletişim Yayınları, İstanbul 1999

OCAK, Ahmet Yaşar. *Türk Sufîliğine Bakışlar: Türkiye'de Tarihin Saptırılması Sürecinde,* İletişim Yayınları, İstanbul 1996

ONAN, Necmettin Halil. *Fuzulî-Leylâ ile Mecnûn*, İstanbul 1955, s.01–13

ONAY, Ahmet Talat. *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar,* haz. Cemal Kurnaz, Ankara 1992, s.307

ÖLMEZ, Zuhal Kargı. *Şecere-i Terâkime,* Ankara 1996

ÖZTOPÇU, Kurtuluş. *Elementary Azerbaijani Santa Monica,* California, İstanbul 2003

RIEU, Charles. *Catalogue Of The Turkish Manuscripts in The British Museum*, Osnabrück: Otto Zeller Verleg 1978, s.257–258

Sadıki Kitabdar. *Tezkire-i Mecma'ü'l-Havas: Bi-zeban-ı Türkî Çağatay 1022/1613,* trc. Abdürresul Hayyampur, Çaphane-i Ahter, Tebriz 1327, s.288

SADIKOVA, C. ; ALESKEROVA, T. *Sihahü'l-Acemiyye,* Bakü 1993

SÂMİ, Şemseddin. *Kâmûs-ı Türkî,* İstanbul 1989

SOLAK, Arzu. *Leylâ vü Mecnûn Hikâyesi,* Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gülşen Seyhan Alışık, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2003, s. 35

STEINGASS, F. *The Coprehensive Persian-English Dictionary,* Beirut 1944

SÜLEYMANLI, Ebülfez. *Milletleşme Sürecinde Azerbaycan Türkleri,* Ötüken Yay., İstanbul 2006, s.98

SÜMER, Faruk*. Safevî Devletinin Kuruluşunda ve Gelişiminde Anadolu Türklerinin Rolü,* TTK Yay., Ankara 1999

TARLAN, Ali Nihat. *Leylâ ile Mecnûn / Nizamî Genceli (611 / 1214),* Maarif Vekaleti, Ankara 1943

TEKİN, Talat. *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler (yay. Mehmet Ölmez),* Kültür

Bakanlığı, Ankara 1995, s.13

TERBİYET, Muhammed Ali. *Dânişmendân-ı Azerbaycan*, Tahran 1316*,* s.119–120

*Tezkire-i Tuhfe-i Sami = Tuhfe-i Sami / Ebû'n-Nasr Mirza Sam b. (Şah) İsmail (I) Sam Mirza, 947/1567,* tashih ve mukaddime: Rükneddin Hümayunferruh

*Tuhfe-i Sami / Ebû'n-Nasr Mirza Sam b. (Şah) İsmail (I) Sam Mirza, 947/1567,* tashih: Vahid-i Destgirdi, Matbaa-i Armagan, Tahran 1936/1314

TİMURTAŞ, Faruk Kadri. *Eski Türkiye Türkçesi,* İstanbul 1994

TOPALOĞLU, Ahmet. "Cevâhirü'l-Asdâf'ın İki Ayrı Nüsha Grubu Üzerine", *5. Milli Türkoloji Kongresi,* 26–30 Eylül 1983

TOPALOĞLU, Ahmet. "Kur'ân-ı Kerîm'in İlk Türkçe Tercümeleri ve Cevâhirü'l-Asdâf", *Türk Dünyası Araştırmaları,* sy.27 (Aralık 1983), s.58–66

TOPALOĞLU, Ahmet. *Muhammed bin Hamza-XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kuran Tercümesi*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1978*,* c.2 (Sözlük)

*Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* "Hakîrî maddesi", Dergah Yay., İstanbul 1998, c.4

*Türkiye Diyanet Vakfi İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003*,* c.XVII

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi,* c.III/I, s.54–57

YAVUZ, Kemal. "Leylâ ile Mecnûn Hikayesinin Edebiyattaki Yeri", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi,* c.2, sy.4 (Aralık 2005) Prof. Dr. Muharrem Ergin Özel Sayısı, s.57–69, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, (http://mtad.humanity.ankara.edu.tr/makale.php?id=77)

YELTEN, Muhammet. *Şirvanlı Mahmud, Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi (Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük),* TDK Yay., Ankara 1998

*Yeni Tarama Sözlüğü,* TDK. Ankara I983

# ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ahmet KOÇAK

Doğum Yeri ve Yılı : Konya-Ereğli / 1975

Öğrenim Durumu

Lisans : 1994–1998 Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü

Yüksek Lisans: 2005–2006 Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili Yüksek Lisans Programı

Çalışma Hayatı : 1998–2006 Milli Eğitim Bakanlığı, Türkçe Öğretmenliği

مو صالكدر حكا صدق صفاسندن اوزكه كمسه يار اسيم يقين نوري پاكي مصطفى

يازدي اني ورد زبانك دسته تا يتورنالحه اول دو تنليلي حالتنه ارشدي ايدي چون

نامه دستي نه وردي اول زمان ديدي يارك كوكوز بحر سيل عيانغ ايليلر ايدي چو مجنون لا سوزني

ديكلدي قانلو ياشيله ايكي كوزي نلم چونكه او جيلي اول سن وقت يتوردي جانندن غم ايچي عود

ديدي اي جانانه جهانده سن منم صورتيم صوري جدا نه من جسم تنده يم قويمن جاني حكم رقيب

مضر نكتا ايدم اي دل فريب يا نه ايدي داتما يا زردي ايلع دادا ايدمعيني حال دم ازدست جراحه

بغريني يانه زرشيدي يارمغم حايه صالمندي اه وزار وغم حسرته اوردي يا جفتي ايدي يا جاني كوزه ايديا

اول كه صفانني ديدي اي جانانه كوز كل عالمي سنده ايدو بحر ابلي اهواني كوكوزم محرم الكيلن كيجه در

كل كوراخ سن سوزحالمه نيجه در رحم قيل كل اي بت و ماه جبار ناقالمشم بن سن ضعيف ونالان

مرحمت قيل امكا عشقي يا الله كورلديم بوكي الم دم صبح وشام دوت الزقالدرمغي ازد سيتمم

لطفكي من بندنه حق اتحدكم قوتكدنه نار وكرياته اوده نشم حسرته كدنه يا عزي يتانه اوكشتم

عاشقندي اي جانانه سنده رحسارلم ازرو وشندم شكر كفتار كرغي ق بولدم من غمك دريا سنه

تاكه دوشدم قوغنه كه سوداسنه تا چار من بنيليمه بو بحر ابلي در ديليلجي مدد بو رحم ايلي

اي

اي غمزه كوكلوم الن جمله روكي غمكنده اريتدي بغرم پاره سي ايلدي جانه وصلك ايله ايتم رحمت قيل ويرانيم يعني

بلبل اولدم سن كلي حضلة ايچون يعقوبم سن يوسف كنعان ايچونه عاشقم تا سن حدانوار من اوحفره حدا

صفت دل دارم من كمشده تا يتوني ديده سمك قطالده اولدي بمحاد رد حنك ايليسم فرياد دتر زنه فلك

ابغلشوردم قاجولشي وصلك خالقا مح ودم المحمد تا بويا وصلم ايرشدر بو كون قاجو حزعي

سن بني بوهجر ايله اتمه هلاك صبرم بيراحتن بحر اندي چاك اي پري زيبا جدا مشهد تا

اعلا يوب داتما دريغ وشام زعج ليلي ايدردي صبح وشام محدم او بحر دي ليلي لعل ظلم جي ابونه

اوليدي جفوي وجوني در دمند و مستمند و دل غمين او بحر دي ليلي اكا چون حلتفت

تا كه اناسي كلدي بر اشيت ليليه ايدركه اي جانم او غول بو زماده ايله منم سوزمي قبول ايليته

او كشي سن بويله زار اسير بي نوا و دفكار و صحرا اسير ناجو كموني يتمدرك دريغ اليمدر اول ره

ايليدله عشوحال بي پنده جي دوت جانكه جانانه سي تا كه كوكلومي قمي ازسي عقلني ياده اول

ايا جانمه جانه تا كم تعنه اتجيه مجشيني يماغه مجنونك عشقني كلاسي توك قيل ليلي عشقني مجتر وك ايله بيز

اني غم يوب داعي غنچه وكيدير عشقيله طبراعمرلاتدي بو جمليدين الكجوكه اولمشم عشق اسير

عشقدر عاشقلري زار ايلين درده صالدي رحمته يوق مايلين عشقدر انخي بو يغمكين ايدنه ۰

عشقده چوخ دیدلر تمکین ایدن عشقده انقلابی شیدا قیلان عشقده چوق مشقتلری سوگلی

عشقده جاه دلی تسکین ایدن عشقده سلطانلری مسکین ایدن عشقده حسن بلدکی ایده فکاره

زاهد ایستیجنی زناراید عشق الله ده چوق شکایت ایلدی اول شه ماه بوکی حکایت [illegible]

ای کوزه وصلک یاشنی تماه ایدن عشق یورکی محو ایده عشق جانی مجروح زار ایده اول بوکی

چشمی گریان ایده عشق صبرده چوق قبول ایده کوکل جسمی صحراده آواره ایلدی اوشی منی

یعقوب کبی بیچاره ایده اشتیاقت مجمعی ایده عشق اسیر و [illegible] حنیم

جهان حاکمیله بکسان ایده عشق حضرت [illegible] ذوق کوکلوچون شاه بنی زنجیر [illegible] ایدن

شاه جاه اولدم وصالیله ازل عالمی [illegible] مکان زندان ایده عشق بو لیلی [illegible] فصل بهار

والا روی کلشنه ایده عشق عابد الله صوفی و زاهدلری بر زمانده ناصلیم ایده عشق

اناسی دیو ترک قیل بو سوزکی الله خلاص ایت یانشده ایکی کوزکی [illegible] قیل [illegible] المجنون

اول سفیه بی عقول دیو [illegible] ابوی کراولدی فهم ادراکی انلک [illegible] انلک

قلمش ایدی یکوه صحرا لوطنی ترک قیل ادبی [illegible] انلک [illegible]

اولیه بیزار سنده [illegible] لیلی ایدر او [illegible] اول باده چشم مجنونده ایدر اولدی خاک

جسم



جسم المجنونه هم تاراج قلدیلر حسن جسد اول جانه غلبه قلاندر عشق ایدیدر انی [illegible]

سا فی مطلقی [illegible] ابا [illegible] سلطان [illegible] فی جهان عشق الله [illegible] قیلدی

سته جقعده فی [illegible] منده او ذکر کمسیه [illegible] اول اول حسن [illegible]

اسم جانی باغی کلشنا [illegible] اول دلبر عیار [illegible] انوار [illegible]

جسم المجنون حسنه جانه [illegible] کلشنا [illegible] انک [illegible]

اولیجا [illegible] اول نفسا [illegible] قیل عشقی [illegible] عقله بلشکل [illegible]

لیلی ایده عشق [illegible] دستکیر [illegible] عقل [illegible]

حسن دخی بلمنی بو عشقی ترک ایدی [illegible] عشق [illegible] دستکیر

عقل بلمز عشق ایلن بحث ایلمغه الا کنا وعز عشق ایلن سوز سویلمغه عشق منی حندن

ایدرسز بس [illegible] عقلیله صبر و قرار عشق ایدیدر

عاجز و حیرده [illegible] عقل [illegible]

جنون [illegible] دیوانه سن بلهوس [illegible]

قیب سن جان [illegible] لیلی و مجنون [illegible] بلوزر [illegible]

یازد بدر اتک ایچون صوصی منی قومیشم بولندی بو جانیله تنی قیبادور مشعر اقرارجمر

اوزمی دوعمی یی ینتور دم یارحم من الک عشقنده جان تورک ایلدم ایله عشقن

جانمه یورکره ایلدم ای کور دیکه سوز قلمز قبول غیغوددن اولدی پریشان دل حلول

زوج لیلی داد وبیداد ایلدی بو مبتدا فریاد ایلدی اولدی جان لیلیه مکر

جانمه یوزه دلبی چوقدادر دو فراق کتدی اتاسی اوییه اول قمی چیقمشقده قوتمغن

دیکی اولنماه اوز یاریعنی مدح ایلدی مستمع اول اوشی بو شوقی سویلدی قد بدا

ای جانا مدره اعلا مرسنده او ترمنده جاندعو عادرای بوزرک انا فتحنا مرسنده

اللهم بکا غاک سورت طانادر برکره بوزرک وصفی ایا حور لقاسن سبحان الذی

کوزلرک والنجم یاسین در تماشای لیلی لرک ای جاه صاحبی امادر راستانک عاشقه

حاوادر زلفکه بوبکم کوز قیلدی میل شاخ کوزنا داسیمه تو سادور

سلسبیل عین صو اندر لبلرک کیجه انجیتا ابدا حیادرای منم کوکلوم

صنی قرضلقه سن بزعاشقلرک رسوادر چوکه یازدی لیلی بو شوقی تمام ایدی یازدی

ایدی ای لیکنام تنیار شدر نامی دلدار حرعرض قیل پیغامی سن یار یمه بندن الوشدرا کاملاحم

دیکی



دیکر بن شاسن سبکا لیلی غلام استانده قبله کاهی لیلینک دوعری و خرش بن داد حو الیی

حالا ایک لیلیه کحل البیم رویی حوالین لیلیه شمس و قمر لیلی سندره او ترکم ببرا سحر سنده

تنده جان دار اسمتمز شمدی لیلی سویلدی ای مهر یاره بنده دن ایشدوب بیجل عیاسنده

او ترو شمدی بدم او بمشم شهره آفاق ایام او بمشم اتالاته چیشمه حور او بمشم عشقن ایله

تاکرمن یار او بمشم طعنه ایدر بیکانه بکا اهم دیولر شمده دیوانه جکا باشی و جانمز نولکم قیلدم

مغلمه قیلمه ای عزیزم دوعری ویبل زینا یا ردی نامه مجنون ایچون صبر قیلمه اجد

بیدی مجنون بیله یارنا مه سی کتدی چو کلدی غمخوارنامه سی او حبیبی شوقی اول اشغته حال

کتدی اندو ملال یلیدا امل دیدی ای صبابی دریشا رحمت بار خدا چوقحی شا ایلدرک

ای رو یی ج شا ماه اشتو سنی دائم الله جاجتم صفد بو در مرور شبانه دنیا و عقبی او نعل

شا ما صوحلا لند خلاص اشتو سنی چونکم ازاد ایلدرک عمد حنی یازدی بو شوقی عاینه اندر

دکاکل بر دم ای عالی جنا نبلرک چیشمه صو اندر رکمکه الله بیعدی صو اندور زیا جی کی

بند و ربدر جانمی فر قتکره دیدی کیاندور عمر بنی درحور فراقکره سنک چون خیالدرک

سیمه اندر بنده کرحن یعقوب اولدم اشغته حال دلبرم چون یوسف کنعاندور ریحکی کل بلبلکی افغان

اشتیاقی سن کبی صنم انلر وزر توکتی حشانده ایچون ای پری حق بیلور کیم بر کیم یکانه درر
لیلک سنک ایرغای حوری جمال بو حسنله دخی هر کز انلر وزر بر نقش سن قمچیسی عاشقم صد هزاران
لطف ایله مهر احسان درحال مجنونه سن جمالک لیلیا بو حقیر و ملول جیلانه دورر فرقتکده فغان اولدم بو کونه
حسن نکاهک مبتلا اولدم بو کونه اوت یا ضبط فرقتک بو جانمی ییرمق کبی چشمی قانی زار و طور
دلبر جفا کیمکا لیلک صوقیده جور بله قهر که حکایه درد و حالم عرض ایدرم دکلر کل یا ندیم
عشقکده سوزومی الکه کل هرنه کم عشقک ایدیبدر صحیفه با زار اقلک جوده لری ویرانم
زیرا شرح ایدرم حرفانی کی بس دکلا الله و تکل فریاد حق حالمده صبر لیلی ایچون زیرا ایدردی
نامه شی دیدی ای کوکلم الان حاجه خلیق کلکم هجرانک حسنی انتدی اسیر ما دلبر کم
جانمی یاقدی عشقم کوز یوم دی قانلو یاشی اقدی عشقم کوز یا شم دریا اولوب جوش
ایلدی جوق جفا کی بو کوکل نوش ایلدی بنم بو کونه لیلی صاحب جمال عاشقی کیم بکونه چکلن
قطع حال فکر قلدی اوزالیلن کم صبر اشه بیدی بو حسرتلر الکا برقه وبره عنبر اوزالیلن الکمیح
بیلمدکلر اشی صبر ناخلق ایدی انی تلاش کم اول اشده نصیب اولدایدی قایدی
اوز اوعینه کلوب ایدی سیر ایدوب کلدی اوعم مجنونه زار کوردی الذه جهانه انتحار

باقدي



باقدي کوردي جمله حالني عام او توروب بو بیوکه شو کلدی طعام صوندی انلر حسن بویله
دعوت دعوت ایدرکم ور بیر حومی نه نعمت دورر سیلکیای ای عاجز و شوریده حال حرقت و
هجرانده ایچنده یا سیال لیلی صبر ایدوب وبیره قالهم طعام اکمکه جمع اولبدر حاجی
چونکه بیچاره صبر ایدر طبیب سنده حالما یوا شده نصیب بو چناق الدیا بیده بی
اول حزینی واردی بیتش ده ایوزره حبیبینی دیدی چونکه ضیا ایدرسن ای نکار
حکایه قلی ویر بعشق کمر دکار لیلی تا بیدی اول مجنونه ندرد اولکم اسر حسته و
محزون درالدی اولدم داشه وردی کاسه بی اولدی خندان انده مجنون
حزین بو ز حاله یا ره قتندی دوردی یار بو بهانیله یارین کوردی او انظر حاکم
لیلی دشنام ایلدی یا ظنده وصلی انجام ایلدی کم جناغی صنمیدی اولوچ
کوردی ایدی یار جفا لیلی عیانه اوزکر لیاشی الوبن دوردی ایدی ایلیی نک زیبا
بستنک
جالین کوردی ایدی چون جناغی صندی مجنون حسته نک دردونه عاجز و یا
بو ز حاله اکلندی کوردی کم یار باجی ایدی رمزنی بیلن بو سوزی یار جوکله یاره
رمزنی کوردی عیان شاد اولوبن بو کره کلدی رعایه دیدی لر خلق الکا ای مجنونه نار

چانککی بنیته داشم اوردی یار قاحویی احسان ایدوبن وردی اشنی سندی چینا غلک
اپاده بیلک اوردی داشنی بی وفاده اوتونیچه زارسنی مونکرک بیچ یونچیخ بیچارسنی
کمر سکا لطف عنایت ایلیمز وصلیلنی بردم حمایت ایلمز سندیغی کل شمدیا موتی تورک قبیل
صبر واراسی الکچمزنا بردک قبیل بایردیمز چونکم سکا اول الام زار ترکینی ایتالیم
زنهار عار جنون ایدر یار اولنی بو یله کورلک هد دا ایچوغ غم عوار اولنی بو یله کوردک
یار او درکم لطف ایدوب کم ناز ایده عاشقه لطف و محبت انا ایده دخی دلنی چونکیمانی
حالنی وار کاسه سی اوردی انکچونکه داشه یار سنمسیدی کر جفا غم اول زمانه کورمز
ایدیم یار جمالینی عیان اشنی الورب کیدوب روانه دورحزا یلیم لیلی نینک یا جماکور دن
هنا ایدیم استدی بردم منی یارم کوره هم بیچونزد رد عا حوالیم صوره اندی بو زینا
منی الم کوردی یار لطف قیلدی بنه حالیم صوردی یار دخی بیچوبلم سز یاردین
یو ضبر بین اول نیت و عیار جلک بینه اندک سی بنی من بیلوم اکر جانه قوبر یا انکچو قیلورم
خلعت ایدی ویردیکی دشنام انک وصلت ایدی قیلدیغی پیغام انک دخی نی مکا غمت
ایلدی قورترب غمدن حمایت ایلدی تمشدیا چونکه سوزکلی مکا یار انک ایچون غلیمه حق قرار

کمر سوز کلم



بکمر سوز کلم دانی اولدیغی بیلیشنی ایدرز ایدی اورکم انواع اندیشی بو ایلم کلی اکسن یا صاحب جمال الرحمة
بو حالده صاالدی ذو الجلال کیمینی معشوق اندی کیمینی عاشق اول عاشقی کیمینی دخی یا اول
منم کم معشوق کلیم جفا عاشق ایچون اولور اول حالی و وفا عاشقه یار جفاسی جهنم اولور
اوزکرنوره لطف و وفاسی قهر اولور دل کمک جاننده بو ضرر مهر یار ضیاسی کور ضوه انی کجه
ضوه داشنده بو نوار یار اودر کم یاره دوغی و یار او لرنام ننکی ترک ایدوب بیچاره اول
عاشق اولدرکم اوزینی خاک ایده منذلیم عشق ایچره جهنم ایلده دنیاده عاشق
سی اولورلر عاشق ایدر تصوف بو جمله چوخ کفتار ایدر عاشق اولدر حاجات ترکین قیله
دوست یولنده صبر و جان ترکین قیله اهل عشق فارغ کورلرک از نیک و بد جانده دوتمه یخ
کمراکیبو و حسد دوغرو یا عاشق دنیاده مجنون ایدی اولکم چشمی جهر ایلینی حالمجور ایدی
دکله کل شمدی حکایات فصیح خوش سخن دن صورت خوب ملیح توفل دلو ادرایدیا
بر پادشاه باشجاعت و همم حکومت د شنکار همسو او روشلی یاره کاخیره قورخن ایدی انده اوشو جمله
جهان اشدنیا یکزار ایدی درصنع بوق ایدی انده قد سیا سیم و زر عالم ایچره هر دیار پیدا ایدی
پیشه سی دایم انده محبیو ایدی بو کیون زنقد یرحق نگار یارافوی صحیفی انجها او لو سرفراز

عزم قبیلهٔ لیلی قیلور بو دم نهکا دکلدر کرك نیدرم شمدی سکا دشمن اچیندن اشیدوب بیچاره

چاچه ذیر باشنی بیودنه کتوروب ککدی طلب مجنونه دردمند اودر و سجده ایدوب

واردکلاجک شاهه روضه مجنون یوزینه اوینده چو کلدی بر تشکر قلور راز

غزوه سبب قیلدی اول دردنه مجنون زار شاقورشو اول ضعیف روزکار نوفل ایدر نور

ادکای فقیر نیته اولمش سن بویله زار و اسیر دیدی مجنون شاد ای پادشاه یا ربنا

اولمشدر ایشم زر بلا اه ناتوانم اولدم حبیب جدا ایراغ صنی ماده لغی بیچه ایراغ

یوزینی کوزمه اندك نار ایده رحم اندن ایمده حالی نیدرم اغلارم دردم فراقکده

ایدوب یا اول صنی باغنده انك حسن تکدره اغلارم انك مدام مسکندر کوه صحرالر

مدام در فراق از حبیب دوستان بیقرارم تنی بیچارم ناتوانم یاره ایدوب اوتمشم

بیچاره من کوه صحرالر وحشی اواره من یار فراقی دردمنی کریه ایدن ز جان اهلی یوزکمی

بو بلا ایدن یار قولاغ اولمه منه افغانمه من حسرت قلمه دلم بویانمه اوتنه صالح غم

من انده بحر وقت اوده بلا عشق بولنده ازازل بو عادته تك دائما یا جمع کلیدر شامه

اول صحنه اوتره بوقو جهانه نیلیه که صوص دیلو قابمه سدیه اول کوکلم الی بر جانه

رحم

رحم قلمز جانه سر کردانمه پس روا در عندلیب وحشی نالیشم چون ارشمن اول کول و صیدانمه

پس اولور یعقوب تارك زار هلالی ابر وجدم چو یوسف کنعانمه چون چیبیدر اکوم ضیف رسول

جان ویروم سن بکی جهانه جان مالمه اولمشم اواره من جیبری وحشی کیمه کیمن یانمه

چوق تعجب قیلدی نوفل اول زمان بقدی سوزیه اه ضعیف ناتوانه دیدی دوغمسو ایلر ادنه ندیر

مکاشفکل اولدی معلوم ایلکل بقدی نوفل سار وبر جنونه زارا ولیر جانه اوز نامهسن اندی اتکلر

دیدی مجنونه ملدی الدم اوزمن بو کره لیلی الجهر یا جانمه اوردی دو کوه بو شکده یوز

جراحت واردر جانانه یوز بیك درد و حسرت عادر جور زخم درد ایله تخته باشه وارم

بو زمانه ازتر وضوح جوده فراق نوفل اشیتمش ایدی مجنون اد کر لیکن انی بو حسنی

اول حین بر زمانه اولدی قولاغ افغانه تیزدی اتی کلدی اندك انده دیکنه ایغ تنکه

لیکن الیم صورو بیلیر خیلانی ایده بیر داشم بنی جهده اکا کیم کوندز موتش و حرم کا

من بنی بو جهده انا دا یلیم الجن اندموی یا بیرشاد ایلیم دو حشدی اندن نوفل اول

شاه جهانه حسنی مجنونه کیدردی جهانه وردی اکا خلعتی اسب ایلر زینی اوله لباسی

کیدی مجنونه حوینی نوفل اکا چوق نعاصت ایلدی لیلی الدن سنکچونه سوپلدی

مجنونه اولدي بو سوز احسیده ادرناکم بو کوره وار وبنی کوز سیدي یار جو کلدي دیدي او ستهر

اعلدم رواة حیدي بو سوزي بلفظ درفتاغ اي نشهاهمان بندیني حسن شاد قیل

وصلیلن بو غنچه وده ازاد قیل حن ضعیف ناتوان نجر الهجرینلن کلامي وبر

بلیم نم بنیاد قیل لطف اي غمامك شاهي بو کوره بو مجلسیني کوکلمي اباد قیل کوز الیم

بو لیك سالك تیل و نهار وصل ادرین کمو کلمد حسن بلیاد قیل اوشی مرادم سنده

اي شاه نا مد درمحد عمي حا صدري زاد قیل کیجه کوندز خوشس وجهج یار حسیم

چشمي شرخ وقاصي شمتا فیل پادشاها لکامران سن درجهان لطف دم رصاخ عدوهم باد قیل

اسد یاري صبح از بوکیي صنم اي کوکل سن عمرکي برباد قیل اي صفیري او لوغ نشیدي بنکه

کمو کن بول ناالم وفریاد قیل شعروه صکره دیدي مدح وستایش صمرایدیردي جالله

لي حق نشانکیا دیه بن العالمایدي زار زار یا رسرا ونکوتدي درکیجه بیدار

دیر دي اي کوکلوم الي یار دعم جانمه بوز درد وغم سا الي حنم کوبلوز رنج

زلفك تکي تار اولدي کل کیجه ده حبیز را اولدي کل کل زیتي کل جانمي

الدي فراق کوکلمه انده غم صالدي فراق دشمن اولدي جمله عالم مکا همدم اوملز





بو نزساه ادم مکا کیجه کوندوز وفتیلر دو جدم هده ارشدي دردوانده وغم نوفلا ابدیا ولدم

اي مجنونه زارهمي باقي قلوبر کر دکا دلیلکي سنك ایچون کتو ریدرم سوزي کا حیکومحا ایو

کورده بیر صنه مجنونه اولدي اولدم شاد جانه سو یلدیدي یار حد سیني الي زجاته بونجاغ وتیمز دلکي

بارني دستاني دلبر وعیاري نوفل اولدم بوتخي یکتللري بولعني تماشه کوندردي

انلري دیدي وارده بولحسنك یاننه چوخ دعالر ایدیك الدك جاننه سوز وکوزي

بعده انده عا باشد او کاره موني یاري خدا الموننه ریدر دینه کز نوفل جوني

مجنونه ویرملك کرکدر بو قوزیا کو بنم سوزم انکا اولسه قبول جاغ دلده اولورم

بن انکا قول چونکم شاهك سوزیني ایشتدیلر جانلرا انك کبي ایشي انتدیلر دوروب

باره دلسندیلر بار احرشاه بونچه کوره کتدیلر انلر براه بولحسن ملکنه کتدي انجي رکود کل

احدي واحد معلوم اندر بولحسنه وردیلر انلر سلام هم دعا دخي صکره اچدیلر کلام

بولحسن ایدر کم بونیده کلد بکز وصلیله بزي حضرت قلدکز سوز وکز نه دریز علمنی

سویلکز کم بز اینشه ایسه بزه معلوم ایلکز دیدیلر اي پادشاهي محترم اي حکاه لطف

هاي جود وکرم پادشاه شهساه بو شهر دولت وبحتك جهانده پایدار

دوستلرڭ اوله فرخ جهانده کامران دشمنڭ باناله طاقفغم شاد اولمکل دنیده ذیاعز بحت

پاینده اولسون سکا هم تاج و تخت ایکی خورشید کبی ظل رب دشمنلک جانینه ارسون

منک غضب منتج اولدی شهنشاه زمانه سوزیمز عرض ایدیبن سکا همیشه

بیر نوفل کوزیله بدر حضرتنه ایشمز ولدرشاد اولدی اول انده دینلیجه کامران ای

سعادتلو سعدتی فخری جهان شاه کام اول حمیته شاه کام سروری عالی حقام نیلفی ورکل

بو کره مجنون نسن او عمنلک سنی بوا ایتدی معذ منی بو بحسن دردینی اکا قزنه بیرجوم

من انی لیلیه لایق کورمزمی حضرته اوش ادم دکلا جعیا ابن حیکتی صبحه وصهر بیلانده

اینه حیلیج ادم نشا فی بو خدرده تربیت صبحانده ابده چوصوره حوطلم ایدیکم کیه

ای شهریار یاریجه اولسون سنوکه پیروره حکار صحت ایله عالم داغم شاد ایله دنیاده

ابده وند ازلد بوله جمله عالمه سکا اولسن مطیع دشمنلک اولسون جهانده جنفه طلع

عالمه جو دوست کام اول دوست کام دولت ایله نیکنام اول نیکنام دیدی نوفل وییربر

صوف سیمزر قواللوینه داخی همز زرینکی حکمی زرجاننه اقرار ایدیم بولنه باشی

ایله جانه ایتارایدیم بیو صا همو سوزعی ذینهار لیلی ورسون مجنونه ایسه اگر

نیته کیم

نیتکم عجب بما اتقد زراحل حالی و عارفی وصاد عقد ده ر مجنونیم فلمی بجنتی عشلی جوخ

دانش اهلی عقلی حیران رکی چوخ عشق ابجنده شهره ایام دورر رضا سویلیدیجه کا

عامده دیر جیده رکرانکی عمله نیشا داوم بلبلدره بر بلبدان انادادم سوزعی قولوقی

قبول اول کامران نیتکم بوصد ربوا ایشده پیشمانم ویرجه سیه جنلک ایدیب ایا بوروم

العیاح ببیا دک الدک قوپا بوروم بو لطفن حد جنده جنلک ایدی رحم دو لطفن انلا رقی توسیه

کیده رم چونکه قیس کور ویره رم باش و جاش ایلیهی وزحن الکا بسلو عیاغ الجیلیم بو سوزی

ایشدیلر انلمون بو نوفل حرصی کندلیره بولدیکن کور تعکن مجنونه نماند دیدی یاریب لونش

تولعزرا باغ کا رسوز لورة شرح اتدیلر انلر تمام خشم قلدی اول شه عالی حقام عزم

جنلک اتدی و قیلدی حکم انی دعوت یکاده طلدی آنلوده بیابغ جمله افاقه اولدی اشکار

کمرایکی اشک قلور لکارزار مجنونه ایتدی بو سوزی قلدی اه دیدیکم ای یا کتا دلی جواه

یا مزینه یا عظیم و یا قدیر جمله لردن سرینی بلن حی قدکبیر سن منی ادشی دبه دبیلایتی

اشنا ایده جمله خلقه لطف حرامسا ایده جانمی ال یا حنی وصلینه رقیبی وصلت

جولیا اوسنه کتورای خداوند کریم و لم یزل ای حکیم وای عظیم و بی بدل حانی و

صلت کم

بچاره ايدي فراق بحرنده باتدي بيتده حاقي اى نوفل ايدرحق منى شاد ايدبو وصليله بو غمدن
ازاد ايده بو محنت خونين من سنك بار ايه بيسر و قدومه رضا ايدم حكم كل غمزدليه
بيتده ديدي بو هجراني ايشده كو توره بير شباب بولدي اودم مجنون غمدن ازار كوزيكم نبيد اول كدك كار
نوفل اللنده يم خيلي غضنفر بو لحن حلكي سار و ديدي قدم بو لحن داخي يغديا
سپاهي بيشمار ايلسون ازصيلني قبيلدي حصاره ايكي لشكر چو مجرا ايدوب اولدلير تيغ بند
قرتوسينه دمونعيله صبح تا شام اتدلير جنك و جدل وردي ظفر حضرت نوفل او لعم مبدل
بو لحسنك لشكري اولدي حالاك قالدلير مجروح زار و درد ناك قلدلير ناراتشي
اولدرك لشكرك مال حلاك رخت ايله سيم و زرين ليلي يي كو تورديلر مجنون الجوع
اب وجشي رجله وجايحه الجوع كوردي نوفل لسلمانك رحمانيني شوله حسلسل
حنظل عتبي باريني برنظل دا ولدي اوش صبراته انكا استعانيدي جاه قبيله قرباره انكا
داله اولدي اول بوينك يوزنه شتل فرهاد اولدي شيريني سوزينه اه و زار ايدوب حنظل عندليب
در هواي عندهيبوه دلبغ نيب اولدي اشفته جنتل زلف ياركندي الدن عقليله
صبر و قرار عشق شرابين جان ودل نوش ايلدي عقل و فهمي كلي مدهوش ايلدي
كندي الدن



كندي الدن ضعيف ناي ايلدي تاريك اولدي وقت اياجي ايلدك عشق ايي محزون بيچار ايلدي
مبتلا وزار ووافغان ايلدي ليلي يي ورسم مجنون بن فرقت او ديده ياندي بو جانيله تني
و دير سم طعنه قلور بحشني بيچاره فرقت او دي بينده و در ينه رنجاحاه صفره جنيني
جاي و بني سو يلديدي بيني وار بيماك كتنور ركاد يدي زخم نفكه كل اول طعام
اي جان مجلسه سن حاضر ايت اني رواه اول طعامي يديوره بيم مجنون زار و محزون
ضعيف مغبون اول او ليجك ليلي جهان ذوق اولدي حنجر ايلي او بيني دايم كو لم
د نميب سو يلميب دوردي اوروصوفرجي ايشيدوبن دوردي اوروعاروبني
كتوروردي اول بر صلت طعام نوفلك اوكنده قودي شادكام فكر ايچنده قالدي
نوفل اول زماده كوررك سندي قدرت رب جهان بو زماده كچدي فراغتن ايلدي
اول طعامي حمد اوزري نوش ايلدي اول طعامي چوق يدي اول كاهي ان
بو نيجه فريا دايدوب دا بشوردي جاجله عالم نوفل ايچي فلديچاه ار صبا نه سكم دولري
تا روحار نوفلي براغنه دفن اتدليراه فرياد ايله كيمو كندليبر بر نفس كرجكر راي راست بين
قويي فرناه كندي دوش صقين بخجهدكه ما رايه اي نيلك صواه تاكم صندوقة راحي اوليدي شاه

یغشي لکي بیشه قیل کیل اوتنکا کم بیا نلغ چل کی کتور ریو مکا ظاهر اولدي عالم حیره

بو صبر بو فغل اندي دنیاده بتمدي سفن لیلي یي ایا ردي الا سي کیوري مجنونه غمیله ترش

لیلي کتدي قالدي مجنونه زار کوزي یاشلو باغري یاشلو تني بیمار دوشدي صحرایه

بینه افغان ایلین باغری یاشلو دیده گریان ایلین دردي حدده ارتدي ودرجانی یوخ

جانی رنجور اولدي جانانی یوخ بو رحاه یاره فرلسونش ایلمز هرکیمکا کا هیچ

سوزین کوش ایلمز حالنه بویله دوشمش انلك دردو غم امتمش اندي حده اندوه الم

اغلر ایدي زار گریان ایلیوب عشق الندن دادو بیداد ایلیوب در فراق ان حبیب

نازنین اوتمش ایدي نا تو انو دل غمین مغزه اوردي حصر اوزاري مبتلا

تتردي یاندي یره دیدي سما نه فلك اغلدي مجنونه حالنه عاجز و بیچاره

محزون حالنه انس جن مجنونه فریاد ایدر اوزني بو غمده دخي حمو ار ایدر

حسرت اوه دیله تني پر یاره ایدي فرقت ایلنك کوزلري گریان ایدي انس دونمي

انلك ایلین خون جار حرردي اولدي ناله و افغان زارینه بو کونه اول ضعیف

بي نوا کشت ایدردي دشت ایچنده زرقفا کوردي بر صیاد دوشمش ایکي

صید



صید بند صالوب ایلمش اني قید دیدي مجنونه کا ای حق دي خداکه بر بونزا زمن و

زار و کدکلري صیاد او دم ویردي سلاح قلدب اکا چوخ چوخ ابتهاز و تمام

دیدي صیاد ای جوان پا رضا سو یله کل سوزنکي ازسن نه یه دیدي مجنون کرای

بیر حیمو خسن بولاري بنیته قیدا نکن بو کونه بي کناهي بند قلمق ذرعا

بو نلري قوري کتسو ار یتجه خدا کوزلری یار کعز بینه او خشر تمام بو نلرکه کوزبینه

جانمر از غلام مجنونه صیاد ایدر کم ای جوانه سن حنمر حالی اکلمه بل … برنج

اهل عیالم وار دره جلغه ده اشلرین دشوار در رکلمشم صحراده بو صید ایلیم

بو نچه صید یدو تو پ قیدا یلیم بنید بیرني قویند ره اهل و عیال بو صید قلمغل

ایبرو صیال بو علام جن اوزکر قوره دست رس نشته ویر جولر … جزه

حمیلیجم کسی کم بولاري من داغي قیلسم رنا نه ایارم او بیمه ای پارسا مجنونه

ایدرکل حولاري صاحکا ویره بیر دوغر و بهاسني سکا بولاري جیا کمو برسن ده بها

جو نلوري ویره بیر سکا قیل کلاد او ار ایدي دستنده انلك بر نکین کمه یلمز دي

حلاصی

بهاسیني یل یقین ویردي صیاده اني اول بي نوا اولدي تا اخلص اولبند

اصونده چشمینه باقردی دیدیکه اوییدی اول ساعت کوردی اهولرنی انده ده
حقیقتینه قیلدی چوخ دعا ایلدی اداء اول حق خدا وحشیلرانی قویوبن کتدی
اول فقیر وصیتینه تورک ایتدی انس دوستدیر الکیله روز و شب چوخ خلاص
اولمغا اول ایدی سبب اچ اولوب اولدرمکیه استردی طعام ذالوکه شیوینی ایچردی
اچ حمام یوغنه کمر عشق غالب اولسیدی اکا اوینر ایدی اهولرنی بیر زمان
قیلمز ایدی یار دردیلن فراغ کیجه کوندز وحشی اولدی حمدحی ببر ایلن شیر
پلنکو هم مجروحی بیحد کوپی صاد ویوزده [illegible] کیدر بر کشی دیدی اکا ای
دربدر بو دیوانه دردکمیدرسن سویله کل انده وار حسکا معلوم ایلگل دیدی یارکه
کویدیر اول کوهسار دردحاک [illegible] بلکل انده وار لیلی حاکلکنده چوخ اول
داشی داغ النی ایلخ یولیدی مطلق ایراغ لیکن انده مدر سیوردی اول دیار
اندرکی ایچوخ انده دوتردی قرار اوترماکه یر بولدی ارانسید دیدی یا حق
صدا [illegible] قدیم چونکه دنیاده حسنی نار ایلدک کیجه کوندز هم دل افکار ایلدک
یاردی قلمه [illegible] حسار جسمی یاندر رحفل درقعر نار کیجه کوندز ناله افغان ایلدی

نالهرو

152

ناله زرها دوکیلدی ایلدی قامتی اولدی انلا غمدن دوتا بین نوا وزار اولدیکه دوشدی زیر پا چیقدی دردینده
[illegible] انلک ایچوخ [illegible] کوردیکم قیلمز قبول و عرض ایلدیکنده اولدی انده ایله ناله حسرتی [illegible]
صوت [illegible] ایلدی خوش کلدی بر [illegible] بیچاره ایدی دلسیا لکلم عمر [illegible] بیچاره سی ناز قیلدی ظلم اول
جانانی چوخ غم انده ایله قیلدی [illegible] ارحاد [illegible] ایدی واردی دیدی که ای دربدر
ایلدی اناک بو دنیاده نفس سنده اوترمکتدی اه وزار ایلن سینه مجروح دل بیچار ایلن سنده [illegible]
بو [illegible] شاد [illegible] قیمود [illegible] بو بحرده [illegible] سینه سی مجروح ایدی بغری کباب [illegible] المجیده
غرق ایدی مثل حبا اول شکسته ناتوان دردحال [illegible] اهنکنی ترک [illegible] اشیتدی
چو مجنون حزینی [illegible] روحینی لا تعدل بغمین دمه سردی کلدی [illegible] قلدیار ردیدی
یا حی [illegible] دیرسنه غرق ایت بوزی لطفک ایله جمله ده فرق ایت موینی [illegible]
او تعددنیده چوخ چکدی [illegible] اولدی درد وغم الله [illegible] قدی [illegible] بوحالم سن صالدرکه مینی
سن بلورسن یا عظیم و یا غنی مصطفی [illegible] صفیچون حق [illegible] خلق [illegible] حقیچون
برلکیسوکه صفیچون [illegible] یوروکاورسن حلاص [illegible] ایله موینی [illegible] لطف جودکه حقیچون یا [illegible]
الجلال ذات یالجلا صفیچون یالامیزال اکم عسکی باغ جنت ایله کل [illegible] اکم منت ایلکل

مونی دیدی طپراغنه قویدیلر یوزینی قویوب اوزره غم ظن قلدیلر اول سوزینی حق جمیع عفو ایلیکل

یا الله منده اوترو چکدیم چوق رنج ضررمنده اوترو زار قالدیم ماسوا اچکی شمدن مکا قل

غل حلال الله بو یلیم یازلمشدیر قلمر حالنده حشر ایلنی معدا اولمه احتیادم رنج حقلک

تقدیرینه کیم دیرلر بلده لک تدبیر ز تحصیلی شاه قلسوده حق سینی داخی دخی اثاده قلمه

حق سنی منده اوترعه دنیده بیچاره ایکه مبتلا و همچو افکار اید که اچی تور جهت ایلنی شاد

نعمه
جمله جهله تشویشده ازاده بولی تقدیرینه سمرحی یوزینی اول حلفکارا ایلدیم یوزنا الوزار

دیدی افواج ای شوبیده حال کمسیه و برجز اجل بالکل امه تورک قبل صحرادین ایبی ایجاز دله

کل
دونیانده بوقدر بقاسی دخی و بیل بویله صحراده کورجک نابکی سنه بو لدیکی موبله

شمدی دخی کل اوتور کل جان جانکده مدام عیش ایلنی دایم دلکل صبح شام

قسم
مجنونی ایدی ای یارانلر سنیدیم جن نعم تقدیره تعبیر ایده یم حق تعالی چونکه در نعمی

قدرت ایلی باشمه چکدی قلمر یوزی قلدی داخی اشید الغی جاریز تدبیر یز دوانی

بو اینده حکم جارسی بو حال چوقدر نفینی قلمکز داخی نصیحت بر عینی ودی کیرو

انده
بینه اوزمیرواسنه دوشدی چونکه لیلی ندک سوداسیندن زار قیلدی جمله اقوامی

بیلدیلر



جانه غم
بیدینه بو لورسم احتیاجی ازلک لیلیک ایده نصحیک ناندکی حسرتی ایلنی جستجو بیچاره ایدی

شیوه ایکی
ایدی ازلک نکاره چو داغی طاش اخی ایدی کوزلرندن قانلر یاشی صحرای ازلک بیلمنکو

غمه لیلی مونس و تجهیز ایدی عشق یولینده اول فقیر و دربدرنی کمی بویله یوره بغلنده کی

عشق
کمی اشبو شعری بیله ایدی هر زمان عشق اللهده قبله‌در بیل حرم عشقا حجر یلین دائم حق ناز ادین

ناتمام حستمه چاره ایدی حق عشق عقلیلر تدبیره اتمامک اوکمزی حق علمی صابر ایده عشق

چشمی کوکب کیبیدر راست روکیبم تا صبح بیله ایده عشق صوبیلر سوحکنده اوتور دائما

هندی دیده کرفتار ایدی عشق جانه دور قلدکه سن حقی کیجه کوندز سن حقی

بیچاره ایدی عشق بیله مرهم سنده کلمه جاده ایدیم ای صفیر ندر کوندن زار ایدی عشق

بیله بو کوز اول ضعیف نغاره اعجاز ایدی باحسن لیلی زار زار ایدی بو حوکز اوزره

بر چناره ایلی سیر ایلی بیکی زند یار کلدی اول حوض اوسته چو مجنون مست در مایلی

حبیب یوم الغد باچو بیت ساجد اقدی انده ایدردی لیلا رحمدی جانی سن ایا ای

ای دلشواره غزلم بو کوبه شاه قلملک سن منی بحکمه حضر یاد قلمیک سن منی بو سوزی

دیجه ایکی حضر مجنونه زار کمری دیکیم کلدی ایشتدی بعینه باب ره ایکیم مشتو لیغی

لاله و حزینی کلدی حال اللصوص حضا او لرحم چیکن باشدی مجنون لیلی که بهار فی

دیدی بو لوکر فدا جسد ایله جانی شیفته مقصود بولدی اولسا و دم کسرجی لایعنی ایلر

بن قمی مجنون ایدرایاد لدارجی سعی هوس یکلی بو یا سنی جانم یوحاده بو نقل قولدیغ

دفنا اید شد او وجه سن ایا محمد رعاه ایچره کمر مقدم تا دامی ربح زار و غم سند اوزره

عاجز و زار او لمشم سن جهت بیچاره او لمشم بن صنم جانمده ایکی اول شها

در عشق من امدی درجانبولوش الا بیلدی فضا ایلر عشق اندن ایچره اولمش ایدی

سن حق عشق الله خلد یوم حضور اندی اللهی بیلدی جملک ابدی دیکلر

یا نکی سوزلکه امل لعل و غام دیدیا جانیم بو جانم غلام شاه ایکی اولدم

فراقکده فقیر دردمند و جاهل و زار و سید حسته جسته جملکا و الضعیف نا بقان

او دیش فوا مکده سنده بو عشق فکار سویلدی بو سخن یار رباب و فراق کوز

لوندی ضید رباب و فراق کوزیا شرقلدکه صنم سیا فراق ایله ایلدکه پیدا

فراق الشکو دوار درسنده ینهد بو کوشدی سنکلی نیند بر تنها فراق اول

جسد ایو حالک سن حالی ایجاده عالمده رسوا فراق ایلدین بی چاره مسکین

درحالی



درحالی ای بیابانی دیدیا کاش فراق سنی ایدوب بنی واحتی تالاه ایتم فی حسرت الهجر و صورت

هجر ایله فراق اولدرمی عاشقی الهجران ایلی قاحد یا بنی قوسن و بی بیدوا فراق یا حی حالی بر

بیرنب الحال کمد دادا ایچره وا فراق و ما فراق و وا فراق بی بیناقا الدمی در یغا عمر

تو جیدی کم شادا او لمد موجم حالی که ولم ندند قالمو یانی اولدی یعاه قالسم حسراه

عشی تدک دمه عشق ایله اشغقه شیدا او عشم الهجر ایلی اقاقه رسوا اولمشم سن

محقیق بیل ایا جانم جانی تا قیامت جنون و بنجار یم سنی چو نکم دنگی جسته مجنون بوسوزی

دیدلدی قیلوب ایلی کوزلری خون بولدی دلبرکه بکدد النم عشقا ایلی حسکین کوکل

غم غاسنه دیدی بولوکه فدا جانم جسم جانم قیل کل نظر جانم صنم یا عزو جمیا ندی

صنم چو جان بیجن یو ریکیا یا الله و ربید رنا الهجر یو ریکی یا الله و ربید رنا الهجر انک منی

یاندر دی یا یکه بو کرکدم ایو وجاه بندی جان جانی اول ایو ملکی اولم تمام و صلیلی

کو کلوم او لم شاد کام الهجر الله فی حسته جسمی او لمدم اه سویلدی بو سخن ای ای چاره جانم در یغا فی

ایام ایچنده ایام الهجر کوتور دیدیا وصل یو لنده دام الهجر وصل روزنی ایله بو بونار نیم

زلفو کیمز شام ایچنده بو شام الهجر جان جسد ده جمعم یوخدانا ایدر بو دخی کورجن الا ستم

تام هجر تا ابد عاشقلر اولدی نصیب اغی ایچی دوران بو جام الحق بوزلادم دردو غمدین نه غم
عاشق وبیچاره انعام الحق الحق الندة یاندی جان نی بیلیم قوریدی داماده قانم تکم
زیمات اوقات ایچنی ایام الحق کوکلومه صالدی منم بوزدم الحق نار هجرانه ایله یاندی کیجه بومنم ننده هم
قلمش نظر جانا بمن اه وافغان دریغیم یار سزاه افغان دریغیم یار سز دردا ایچنده قالمشم
غمغه اسیر بو غصه ور بو دردده درمانم منم [illegible] اه افغان منم الوداع
اندیلر انلر اول زمان [illegible] بو بانالروه فغان روز شب تا [illegible] زار چاره جز درد
چوق [illegible] کلدی یا [illegible] اوتو [illegible] دیدی جانی
[illegible] ایلیم [illegible] دیدی یار مکا عنایت ایلیم قوتی
غمده حمایت ایلیم [illegible] الله منی تا [illegible] دستوار ایلیدی یار ده
ایدی یاره لنکی یوز کیم [illegible] پاره لنکی یوزه کیم تا [illegible] سودی بو کوکل
زلف عنبر باری سودی بو کوکل کتدی الدی صبر عارام منم اولدی یکسانه هم
ایله شاه منم عشق شرابن تا کم نوش ایتدی کوکل جانمی اندوه نوش ایتدی کوکل
ای دلا هر دم الکرنه داد داد قیلیدکه بر کون عالمده شاد شاد لغ قلمه در روز شب
شاد اولمی



شاد اولمی بیرحمی منی ای عجب زیبه ایدی یا اوله ماه مجنونه بار چونکه سن سن او [illegible]
من مجنونه یار [illegible] اصلانی دلدار [illegible] سویلی منم [illegible] مجنونک
سوزی سن سن مدام سن دو تو پسنی کوکلی ملکنده مقام سنده او ذکر بو صدا ایدی
انلک اکر [illegible] ای اندین الی [illegible] قالدی اول صنم جاننده
[illegible] اول [illegible] لیلینک کوبی صار اولدی رواه چونکه
[illegible] سلام [illegible] کلام لیلی ایدر جانی اول یار منم
عهده دوغی و وفادارم منم سویله کل [illegible] حالی نور الهجر لنده غمده اصوالی ندر روز شب
فریاد ایدر نا شاد دربند وان درغمده یا ارشاد در رنجه حالی انلک بلدر مکا یار فراقی تاقتی
متکلدر مکا [illegible] دل صحت در تنی بیمار [illegible] پا بسته در کوزی یاشی
سوکمی [illegible] مدام [illegible] یا حق مدام [illegible] دیده سنده
اور کم اکر [illegible] لیلی [illegible] ایلیدی [illegible] انتدی فریاد
ایلدی [illegible] مدام [illegible] ایدی که دیدی والسلام
دکلم کز [illegible] حکایت دوست مجنونلک اصوال [illegible] اوزجا لکم بتدی

باغ غنچه لر چقدی گلشنده لیلی اول صنم بکمز ماهی یازیده مجنون ایچون اب چشمی

رحله و جیحون ایچون گوزرسن لیلی گلدی یا نکا تا که درمان ایده یا ممکن جانکه گورمکه

گلدی سنی شاد ایده سن نده غافلسن ای مجنون جان دلبر گلده نته غافلسن بو گون

عالمده اومکه گه عاقلسن بو گون دور گلا ایچدی فرقت شوسینه وار انلک تن ضعیف ناتوان

بیمار انلک گمرا ایدر آرام جان و عاشقا وصل رویی درمان ادر صادقانه لعلی انلک

صحت لمرده رحا ایدر عالم انلک صو منونده صبر ایدر لیلی در جمله صولر شاهدر

عارضی بو دنیا فلکی جاهدر لیلی ایدر ای ضعیف ناتوان المدکی بونی بو کرا

داهی جهاد سویله نیچون عهد کر قلدک خلاف عاشقه واجب دکلدر اختلاف

سویلیین مجنون نکه ای آرامی جان جا کردی غلمان ایله حوری جنان حق سکا یولداش

(قیامت) ایدیم ای دلنواز دولتک پاینده عمرک دراز بو رحانده دو لسدر صیا لکونه ایواغ تا

اولور ایشمه و افراق حق صیا لیکم سنک بیولداش ایدیم فرقتکده گوزی قانلو

یاشمی ایدیم [illegible] ایدیم حق صیا لیکم سنک والم ایدیم رحمکا الکا سنک لیلی ایدر

مجنونه چوخ اوزرینه لاف [illegible] سوگوادمه اولور کر افراق مجنونه ایدر جانغک

جانانه سی

جانانه سی بو گوکل شمع رخک پروانه سی بلبل اولسون گولرک گولزارنز مبتلا ایچر گوز لوینرک

مکا [illegible] داغ اودیله جانم ایکی چشمک [illegible] مبتلا

(نگین) کو کلوم ایچره [illegible] ای حبیب ای لبک خوش [illegible]

ایرو [illegible] شام

سن سوزینی صحت [illegible] ای صنم جانی [illegible] فلک ای صنم ای قدی

[illegible] جانی [illegible] باغ جانم نوش اولدی سن سوزینی فردوغ راضیم ایلده سنی برکز گوره کورکچی

ساعتده جانی ویره سن سوزینی درد و غمو ایچره کز ناف اولدی کو کلمده بمثل کوه قاف

(سکا) فرقتک ای دوست کوه قافده [illegible] کافدر سن دیکل سو کو صیابینی

(سکا) ای صنم جانه و دلده قربانه سکا بو رحانده صکره تا کلدم سکا محرم و یار و رفیق اولدم

غافل اولمیشکلوردم ای فقیر قویدرم ماضی سنی [illegible] تا ایلیم دوکی وعیدر

(هند نه اولیدی) اقرار کی عهدک [illegible] کوره [illegible] دار کی کرچه دوکی [illegible] اقرار دکه سنک

جمله کفتارده سنک وصلیلی [illegible] سنی شاد ایلیرم [illegible] ایله

(صیا الله) کم خلاف اولمه سوزنکه ای صحت جان المز برکز سنی داهی [illegible] جیدنکم

جانده درسنده ایدی بو کوکل واجنده درد مجنونغه ایدی چاره باشیله دوردم ناقیا من بو کوکی کوزم
لیلی دوردی مجنونغه انده حمر اورکر بینه بجهدیکه کز قدم بیره ایپدی چرخ غم چاره قیلیو باشنده
معتمدیم قرار جانم وردیم دو تیلار المدم اکا کیم کوزنده حوش ومحدم الکا چاره مو بجز محنتی
نورش ایلدی عشق ایله فریاد ایله جوش ایلدی اه ایدی دیدی کوزلی یارینم کلار شکل درده عالم ایم
حرفرسی دلدی جهانانی کبی تمام فر قوجمن قایلمشدی جمام صد قیله دوستمار ودوندی یوزینی
یو مدی هیچ اوی یعنو بنده کوزنی بلمماید عجب ایله کوندو رینی عشق یولنده ترک قلمش کنیدا ودینی
انده ایلار کوجدی بیلا قه کیدر لیلی کور صته مجنون نیدز قالدی انتظار اولیار ایجون
زلف عمبر لعل شکر یار ایجون جون بهار اولدی بصنع کرد کار ایلیلر قمو کلدیلر ارالده ای یار
قیش کونی کلدی وا یدی زمهریر کتدی دنیاده جون بو فصل حرنی دیدیلر لیلیه ای
شاه جهان انده در کوردم او مجنونغه ناتوانه بو لوکی کوز لرکز انده اواره سن ایچم در احوالی
لیلیه شرح ایتدیلر حالی اناک عهدی اوسته فیجدانی اناک دیدیلر دور حشدر انده کم
کوه وار یا بیمیدرلر کز اول لیل ونهار دیدیلر شهار وادر اواره سن اول فقیرک غمده
حالی صورجن بینوا در سنده اوترو ای پری صورکلانی کو سورسن حیدری درد
چنلاه زار در

مبتلا وزار درد و بنکل الدده ستی کیمر بیچاره درجی بنکد قیبده کس بر یانه در فرقتکده
کوزلری کوزیاندر لیلی جو بنی دیشده بچک قلدی زار کزلیه لرزینی درد جاندی اشکار دوردی
آنلدیکیدر مجنونغه صار رعاه وزار دوالی ایدوب اول جاه رو مجنونغه ولدم داد قیلدی
اوفراق اهله فریاد قلدی ارفراق لیلنک یوزینی ایلهده کوردی جون نعره اوردی قیلدی
جوش اول خوده دل قو یدی نیلر بیله سانچ صد هزار باشی او سمه جونکه کلدی مو بعار
قو شوسنده لیلنک قیلدی سجده دیدیکیم قربانه سکا جاه و وجود کلدی دوشدی لیلنک ایاغنه
وال اولدی اناک حسنی باغنه لیلی ایدر التی ای اولدی تمام حن کوللرغه بولدای عاشق مقام
کل جلالیه ایله سکا جان نثری بو کوه عشقده ارتر کو کلیم الحمد کوره بکوفه دیدی خوش کلدکه ایا جانم حسنم
ای فدا اولسون سکا جانم حسنم او ش وصالده دره دورمانده درسنده حوف اقیونک رخی و زینده النور منیرم
طلعتکده منفعل شمس وقمر لیلیم کوره او تا نور قند وشکر ای ترابی مقدمن کحل البصر
قلدی سن سینه غم حنی زیرو زبر حق جمالی سنده کوردی کوزلریم وصف حسنکده زبانم مدت سوزن تریم
لیلی ایدر من کیده یه سویله کل نیجه مدت در بیانی ایلیکل مجنونغه ایدر اولدی اولیکی کوزه
کلمیده ایلجی کلاه اولوردم ذبیحه نیبه تینر کلدکه حبنی ترک ایده کو ترک ایدوب جمع کلام تر بیر ایچمدکه

احسن ای چاره لطیف احسانکه جانمی قربان ایدرم فرجانکه مجنونه ایدر بیلکا جانمکدا کوه
زلفکه کر الله الوا سیجانم قدا ساکه قربان اتسهم جانمی دونمزم سنده بو کوه مهلکه قانمی اوتش ضیا الدی
کوکلکوه حلکه درجا نیدر بو کوه کل زیبا یور زیبانکه ضیوا یدر لیلی ایدر کوزلیک نوری سنی
مجنونه ایدر جنت حوریسی لیلی ایدر جانکه جانا سنی مجنونه ایدر عالملکه سلطانیسنی
لیلی ایدر کوکلمک دلخواهی من مجنونه ایدر عشق ایله بو پاینی جانکه لیلی ایدر کوزلریم
نوری مکا سنده ایو حجر ایله اولدم بیچاره لیلی در شهرکه کیده یا شهری یار سنده ایو مکیم
من بیقرار سن منم جمی ارم اولغل روز شب کنه کل حنه ایو اغم عشق رب لیلی ایده
داخی شهره کتمزم بو لدا اشم و حشیلری ترک اتمزم لیلی ایدر ایار ورم من بینی
بو سوزی کل جانم جانی نا قتیه بیلدر دی مجنونه رواه بوله دوشوبن کیدرلر
شاد جانیچم کوره تیکل ایچره اول مجنونه زار صبر ایدوب ۱۵۱ ایتمدی اول بیقرار
عشقم ایله ولدکه اوش عالمده زار خلقه رسوا و پریشان روزکار بیدر ایچمدیا ترک قیل
صحرانی سن دشت الجنده کوشه و یرانه سن کل کل ایچدیکس حاده منده ال اشبو
سودا ایله باشکده طنرع سال بیچه بوقیله سن نوحه زار بینوا فوصبر قیل کل اختیار
بو سودایی باشکده صحراده قورطوله دیمه

حنزة

منده ایمدی حاصل ایله کا حکی زاریع ایمه ای عزیزی ایا حکی بو بله ویردی لکادجی یاری
جذب دکله بعجم سن ایا عالی ضیا مجنونه ایدیسا ای کوندم جانم جینم کهن و زولفکه
دین فایما نم منم بو زم او زره لطف ایدوب باسکل قدم ای قدری سی و حالانم جینم
وا الهم بو بلبل کمی دیدارکه چونکه کلستانم منم دردمند اولدم چو یعقوب ازغراق حالی
صورشاهی کنعانم منم مقصودم اولدر لیکده کام الم لیلی یی چونکه اب صبوانم جنم
وصل رو یله کوردکه درجانیدر ای لیلی چونکه لعلی حن جانم جینم دم تریاقی صبحدم تماحت
سن بس سنده ایو زار و کمیانم منم عشقکه اولمشدر از لدن تا ابد رجفا لیغی بولم برمانم جنم
سن قولاغ اول نوری صنم کل او نته بن حنی صوری جینم من منی حق سوجسنم ای دلبرم
کوزلری فتانه و صوری پیکرم لفسنه الحیوه سو حم جیشمه من مانی بو سوزه واقف دور
رب وغنی او زوجی ای دل کنهکار اتمزه نفسه الحیوه بیریمی نار اتمزین سنده کوردم حن حقکه
دیدارنی کوکش و فرشتهجه حب وارنی حقه نجوه خیانته ایده بیم بلجم کاروبی دیانت
ایده بیم کا فی بولور حقیله ایده خلاف مؤمن اولورا وکر کوکلی عشقه صاف بولمد جسم
کو بو دنیاده کام ای حلالکه صورت و حسه لعلی فام اظ ایدیستور کام بز صبر ایده لم بو بله

وارایانه مخفی ای جمالک خوشی درای باغ ابرجن کامم اولدرکه وصالیکه ایرم نفس

کاهی استین شیطانیدر عشق یولینی کوزلیمن رحمانیدر عشقم حقیقتدر بونم

یولمز دوغری وطن یعنیدر بونم لیلی درجی سوزومی دیدیم عیاذا احتیاط ایدی سنکدر

والسلام قوکن ایتن بجه جانم وار در چشمه سن سوزمه عالم زاردر جعفه ایدیای کوزللو سرودی

(نغل بقا) نوروصلک دوتدو بوبحر وبری دونکل حمت سن مکانی حرم لقانا فیا دنیده او

(ردی) اول اراده بوزحانم اغلاشدیلر کوزلمدن ابحر صاحبیلو یاراشکنده سجود اندی رواه سو

طپراقه بوزه دول نا مقاه دوشدی صحرا بینه اقعالای اب چشمی قلزم وعمان ایلین

وحشی وطیورا وبکشدی للمدم الکا کیم کوزدن جرم وحوشن الکا دیدیکم ای خالق حق

کمبی جمله بندلره سن دستگیر ایلیمه محروم رحمتده حانی دور قلمه باغ وجنتده حنی

سویلرایدی بو سوزی خیل نهار دشت الجنده ایدر ایدی اه وزار جانمی یانلدرجی

ای جانا قد قتلک ایلدی بغرمی پرپاره قد قتلک اینی صورایله صفا ایحشن حدارم

(صوره) قلمن ایحشی لطف احسن قد قتلک بلده بی اولدرحکم قصد ایلدی اولدی

(الفراق) هیجد وپاره قد قتلک یعقوبی مجروح للمحجور ایلدی یونطل قبیل شملنجنعا نعم

حسب

منه



مستر ایلیو بدر یوز عذابی زجر ایلی کوکلنک شهرینی ویران قد قتلک جانم الدی صحت

سوز فراقدن بلا بی زهر نا بجشی روزی فراق کرسور لیدی یاادرخ نام و فراق

(فراق) صبح عمده اولیدی بوشام فراق جاغده کارا ایلدی تیری فراق بلمزحکه نوکی تر تیر

کلکل اخر قتیلری جاه حلال سنده جانمی الدی حلال زار لعید دی اه ایلین فریاد ایدوب

اغلرایدی دادایله بیدا ایدوب | وصیدی بوشعری اول اشفته حال شرح اندی حالنی از

باب ملام بعد بوحکایت ایلیدر یارلنم عشقیله دوغری یولی وارلرم اولام ابد محبوب

(غروب) (دبلر طیر) القلوب ایلدی جرخ بوبرکشته یعنی لیلی دونید قلدی بعض وارد ملار مجنون وز

دیدیلر ای ظالم حانکده در نجد اولدی لیلی اول رخ وشمس قمری لیلیجه کین الجلد جوزا ایلدی

(تار) اوزونی حاکیله جمعو ایلدی حوف ایشتدی بو سوزی مجنون زار چشمه اوار کیور یاشین تنلدی

دیدی بو سعری زرد افغان ابدو ناله وکریه هم فریاد ایدوب دادا الکه نجم زمانی حرب دون

بغرومی قلدک حنهر بس دمو لوصوه حالمانمه جدا قلدک منی ایلدک کو حکلمده اندوه فزوه

قلمدک بوکز حکالطف وعطا لیکن ارتقدرک عدلک کوزه بکوزه قویعیده قوت نحق زرز

(بمکیره) جسمی حودره بنو قلدک ضعیف ایلدک ما رلجی حن دل حسته بی قویحدک کوکلمده ارلم

بسن مکلمبدی نکامونجم زجل دنیاده دلدارمی سالدیلک بی روح تنکدیب باشنی

سنبت وابرو بهارا غلدیب فریادایدوب لیل نکارینجمنی ایدیم ایا یاربی خدا

لیلیغ قالمدکه منی شیدا چو لندی دنیاده نکارم سیلیم قالمدی صبر و قرارم

سیلیم کوکلمز انلک ضیایی یارایدی چکمز ایدیم غمدن نکارم وار ایدی شیدی بلمن

شیدیمیر بو دنیاده دردا یجینده چونه حکا تیمار ایدیی نوره یجک تن بیمار اول فلک

اوتی حسندلک بی مدار اول کل فلک چونه ایشلک بو ایدیب ایادیوبی خراب بابهی کل عقل

منی زبونی خراب کوره حیدم تاحوندن تک رور کارا وکماسیدم بو یله زار و دل فکار

لطف قیل شیدی منی اکربیتسه بوفراقی حجری امادة کوتور واصل ایله منی

منی دلدارم محرم ایله اول بت وعیایکم حونی دیدی اول فقیر و روزکار

ایلدی قتلو یاشنی کوزده روان قیونیلک اوستینه کلدی یارینلک کور رفیق و مونس او

غمهوارینلک تورجه او زره برنجه کوره قلدی زار دیدی یاحی کوبیم و کوره کالیلی دخ

ایمه بوجانی سیده رم داخی عمرو زنده کانی سیلرم یارم حجرنده وصلنی کور حزنم

قالمشه زجل نره وصلنی کورحزنم بو سوزی دیوب ایدردی اه و زار نالهء ایدی ایکا اول

یارغار



یارغار کوردی لیلی تاکر اول بیچاریی مستمند وصنته وار وارتی بوکل ایلین اندی

اولدم یار بونی دلربا ودلبر و دلدارینی چونکه مجنون کوردی لیلی اندی ورد جاننه

یوزه دوندی انلک انلک اه و درد کوزیاشنی توکدی فریاد ایلدی یارا الله داد و بیداد ایلدی

ای مسلمانلر کوررک ملدارمی اوشن مکا غمدار تورة غمهوارمی ارموروردی تیار ایلمز

اغلدربر لحظه صنداخ ایلمز یا یلغ بوحیدرکه ایدر یار حکار تور رانده ه ایله همزاد

مکا لیلی ایدر نیته فریاد ایلدرکی رسیده داد و بیداد ایلدرکی سن حکا بو حالی معلوم ایلمکل

نیته اه و زار ایدرسن سویله کل اوزکرتو داش اند یلیر صندامنی حن کل اندم سن یخونه

کریا نسون مجنونه ایدرکا غلوم موندن یحوه دکل سوزم کرسو برسن حقی سن اوزکر تو دلبر دیکی

بلمزداش اتودا شی من دل صستیه قلاشی اوزسنکه دردیی بلرمن اتمه ورد

سوشکسته کوکلوحه ارتوره در د من دوربیس اشبو کوکلم شیشه سن

اوزکر داشی شیشیه کار ایلمز اوزکر نلک دردی حانی تار ایلمز سن کول اشلرک

شیشیه صد پاره اولور فی قتکرة جکرم پاره اولور کر بوزایل قاسم غمکلی ای صنم

من اوغنچة زرم عمر چکمزم چونه وصالیکه امیدم وارد رغم دکل چونکه ایشم دوشوار در

دلم،

عمرا اوجوركرسن مني ترك ايده سن اوزكرا ايلين يولداش اولوب كيده سن كعبر غفار

لك ايشي محبوب ايدر صوبردلك جوركم اول خوب ايدر كم بلمز اتلرك احوالني

اولونجه بذر دلدهكي افعالني ليلي ايشي طالك اكر قهر ايدي باطننده مجنونك ايلين جهرا ايدي

اولكي بو احوالي تفسير ايلديلر درحكايت بويله تقرير ايلديلر حسرت دل مجنون زاره

دردمندم حسرتي هجرانك النده باي بندم بوكيجه تاريك ايدي روي هوا كيجه يار اولمدي

اول بي نوا ديدي خاني سن كوزده اي ماه تاب نيشه من دل حسرته دكدوكنك نقاب

طولدي كل ايوش اي باد صبحدم سن بزم صاروبه باش كل قدم اي اوزه كيجه

صباح اولسك نولور بو حسرته بو كيجه وجودم فنا بولور صبح اولوردي بودم

بلمن حدد اولدي جانمده دردوغمي عدد بو كيجه مطلق قيامتدر حكا

يوصه كم عمرم تمامتدر كمال هجران اندي كوزلرنده فتو كري باشي قوروبدي

ايلدي باشي ايله باشي قلدي چوق فرياد ونوحه زار كتدي تاكه بو صوبه جانانه

اول بي قرار دوشده كوردي ليلي كلدي يانه قلدي ال حضور دردي يانمشي

وردي دستنه انك بر دسته كول صوني لعل ولبلرزده اكا حال نحو لوردي بهار

يوضودن



يوصه دن اولدي بيدار كوردي دستنده لالهاخ اول دسته وار ايلدي اول دسته

تعويذ جان دوتدي اراني انكله اول زحانه اول كل انكله اولنجه يار ايدي كيجه

كوندوز دردوره فهمي ايدي عاشق اولدر دائما روز وشب صادق اوله

قالميه ظن كمانه بويله بويله كم اول فقير وبي قرار ليليه همراه ايدي ليل ونهار

ليلينه ظالك چو محبت دوره ايدي باطننده وصلتي حس ور ايدي آنلدي بر حاكده

حي كبير بري قدرت حالوبني قلدي حمير اول يقيندر اشكاره ونهانه خبر بو بينه

اولمشي ديديلر عيانه ايكي للك ارادة اوتش ايدي عدم بر كيب يوله بصديلر قدم

قنده كم بر دوعن و درلك اومكيه اسن يقين انده درلك اومكيه چونكه شيطاني

حق يوني بر بلمدي رحمتي رحمانه قابل اولمادي اي كوكل جهد بولك ايله كل

ايوتب دلداره درلك ايله كل بولك ايدي مجنونه ليلي بيته سي بولك ايديلر انلرك

انديشه بي حق يعلنده دائما بولك كورك دائما بولك ايلين درلك كرك حالة من

لكده اكر اولسك بوريك صافه اولور كوكلك چو زرجعفري اسن يقيني بيل بو

كنبو ايلين حني جانقده دورا ستراني اسن قناعتله قبول اني يا بحال اولدي دنيا

اخرت اجرده صلال | اتمسك كم بقفكي اي جاه ذبوغ اول سلي اميد يقيني
بيلس نكوة كرانك | بند بذرخ ازامدولم سن اجرنده حق وصالني بولسن |
ايكي مثلك يوز اللي بيت اولدي حماة | ايكي عاشق حالني اندم بيانه 2050

فضل قيلدي جوحق اتمام ايلدم ليلي

مجنونه موكانام ايلدم اشكر حق

دم خالقك دركاهنه

حمد و بيحد عزتينه

حمد اليته اولمشكي

جسم جاكه زيرجاكه

صنم اولدي اشبو

نظم سوزنانك

تمت داستان بعون الله الملك المستعان

[illegible] في وقت عصر في [illegible]

فاعلاتن فاعلاتن فاعلات حو حسن ايسك بيت سد قيل صوح صلات
چونكه تمام اولدي بو فصل و بو حطاب سويليم و الله اعلم بالصواب